ความต้องการของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วม ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่

Needs of Victim the Flood in Hatyai Municipality

กัลยา คงทอง

Kanlaya Kongthong

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Arts in Human and Social Development
Prince of Songkla University
2555

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ ความต้องการของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วม ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่
ผู้เขียน นางสาวกัลยา คงทอง
สาขาวิชา พัฒนามนุษย์และสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

.....

(ดร.อุทิศ สังขรัตน์)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธานกรรมการ

(ดร.สุรพงษ์ ยิ้มละมัย)

.....กรรมการ

(ดร.อุทิศ สังขรัตน์)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณฐพงศ์ จิตรนิรัตน์)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม

.....

(ศาสตราจารย์ ดร.อมรรัตน์ พงศ์ดารา)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้เป็นผลมาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

ลงชื่อ_____

(ดร.อุทิศ สังขรัตน์)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ_____

(นางสาวกัลยา คงทอง)

นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน และไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ_____

(นางสาวกัลยา คงทอง)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์ ความต้องการของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่
ผู้เขียน นางสาวกัลยา คงทอง
สาขาวิชา พัฒนามนุษย์และสังคม
ปีการศึกษา 2555

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการเร่งด่วนของผู้ประสบภัยขณะประสบอุทกภัยน้ำท่วม และศึกษาความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ พื้นที่ที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ชุมชนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อย รวมทั้งใช้การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และศึกษาข้อมูลจากเอกสารรายงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลการวิจัย

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ความต้องการเร่งด่วนของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ในด้านต่างๆสองด้าน คือ ความต้องการทางด้านร่างกาย และความต้องการทางด้านจิตใจ ซึ่งผลการวิจัยด้านความต้องการทางด้านร่างกาย ประกอบด้วย ความต้องการอาหารและน้ำ ความต้องการที่อยู่อาศัย ความต้องการยารักษาโรค ความต้องการด้านข้อมูลข่าวสารจากของทางราชการ ความต้องการสื่อสารในระหว่างประชาชน ผลการวิจัยด้านความต้องการทางด้านจิตใจ ประกอบด้วย การปรับสภาพจิตใจให้รับสภาพความสูญเสีย ต้องการความมั่นใจในชีวิตและทรัพย์สิน ในส่วนของความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ซึ่งผลการวิจัย แบ่งออกเป็นสอง ระยะ คือ ความต้องการระยะสั้นถึงระยะกลางและความต้องการระยะยาว ผลการวิจัยด้านความต้องการระยะสั้นถึงระยะกลาง ประกอบด้วย เงินชดเชย การซ่อมแซมที่อยู่อาศัย การซ่อมแซมสาธารณูปโภค และผลการวิจัยด้านความต้องการระยะยาว ประกอบด้วย การเตรียมการเพื่อบรรเทาสาธารณภัยด้านอุทกภัยน้ำท่วม การเตรียมการเพื่อฟื้นสภาพสาธารณูปโภคและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมหลังอุทกภัยน้ำท่วม การบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระบบราชการ ส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคเอกชน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารความก้าวหน้าของการป้องกันอุทกภัยน้ำท่วมอย่างถาวรของภาครัฐโดยสม่ำเสมอ มาตรการในการป้องกันปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมอย่างถาวร ดังนั้นจากผลการศึกษาสามารถประมวลได้ว่า ความต้องการมาตรการป้องกันอุทกภัยน้ำท่วมอย่างถาวรเป็นความต้องการที่ประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลต้องการให้ตอบสนองความต้องการในระยะยาวมากที่สุด

Thesis Needs of Victim the Flood in Hatyai Municipality

Author Miss Kanlaya Kongthong

Major Program Human and Social Development

Academic Year 2012

ABSTRACT

The purpose of this study is to study the urgent needs of the people suffered from floods during flood-time and their needs after flooding. The area under study is the communities in Hat Yai City Municipality, Songkhla Province. This study uses the qualitative research method and field data collection to analyze and make linkages of information and data gathered from in-dept interviews, small group discussions, participative and non-participative observations, related document and reports.

From the study, the researcher finds that there are 2 types of urgent needs in Hat Yai City Municipality: physical and mental needs. Physical needs are the needs on food and water, shelters, medical care, government's information and communications among the people. Mental needs are the adaptation of their minds to accept the losses, the security of their lives and properties. Regarding the needs after flooding, they are divided into 2 phases: short-term to medium-term needs and long-term needs. The short-term and medium-term needs comprise indemnity, housing repairs and public utility repairs. The long-term needs comprise the preparation for mitigating flood disaster, the preparation for rehabilitating public utilities and environment after flooding, the integration of involving central and provincial government agencies and private sectors, consistent information on the progress of government's permanent Flood disaster prevention and the measures on permanent flood disaster prevention. Hence, from the study, it can be concluded that the measures on permanent flood disaster prevention are responsive the most to the long-term needs of the people living in this municipal area.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาจากอาจารย์ ดร.อุทิศ สังขรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ความกรุณาแนะนำ ตรวจตราและแก้ไขเนื้อหา ตลอดจนให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ และขอกราบขอบพระคุณ ดร.สุรพงษ์ ยิ้มละมัย ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ที่คอยให้คำแนะนำที่ดีแก่ผู้วิจัยเสมอมา ตลอดจนที่ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นคุณค่าของงานวิจัยเป็นอย่างดี และขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ได้สละเวลามาให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ข้อความรู้ อันมีค่าและมุมมองอันเป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและถือเป็นพระคุณอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณทั้งสามท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ คุณปู่-คุณย่า ผู้มีพระคุณมากที่สุดในชีวิตของผู้วิจัยที่คอยเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และมอบวิชาการเรียนรู้ต่างๆที่เป็นคุณประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อและคุณอา ผู้ให้ทุกสิ่งในชีวิตของผู้วิจัย ทั้งยังสละกำลังทรัพย์ให้ผู้วิจัยได้ศึกษาเล่าเรียนมาโดยตลอด เพราะทุกครั้งที่ผู้วิจัยประสบความสำเร็จเรื่องใดก็ตาม ผู้วิจัยจะเห็นรอยยิ้มที่เต็มไปด้วยความดีใจและยินดีกับผู้วิจัยเสมอ ตลอดจนญาติผู้ใหญ่ของข้าพเจ้าทุกท่านที่คอยถามไถ่และเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ผู้สอน หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม และคณาจารย์ทุกท่านที่ให้ความรู้แก่ผู้วิจัยตามหลักสูตรอย่างเต็มที่ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่หลักสูตรฯ ที่คอยอำนวยความสะดวกและให้การช่วยเหลือต่างๆด้วยดีเสมอมา ขอขอบคุณรุ่นพี่ เพื่อนๆนักศึกษาปริญญาโท และรุ่นน้องปริญญาตรีทุกคนที่คอยเป็นกำลังใจให้กันตลอดมาระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณครอบครัวศรีสงสาร สำหรับที่พักตลอดระยะเวลาที่เก็บข้อมูลในชุมชนตั้งแต่ตอนลงพื้นที่ศึกษางาน เมื่อปี พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นปีที่ผู้วิจัยและครอบครัวศรีสงสารต้องเผชิญกับเหตุการณ์อุทกภัยน้ำท่วมร่วมกัน มาจนถึงช่วงที่ทำวิทยานิพนธ์ ครอบครัวนี้เป็นเสมือนครอบครัวที่สองของผู้วิจัย รู้สึกอบอุ่นใจทุกครั้งที่กลับไปเยือน ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านในเขตพื้นที่เทศบาลนครหาดใหญ่ และขอบคุณสำหรับมิตรไมตรีจากพี่ๆ ลุง ป้า น้า อาและน้องๆทุกคนในซอยวัดปรักกริมสระน้ำที่ทักทายและต้อนรับผู้วิจัยอย่างดีเสมอมา

กัลยา คงทอง

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุทกภัยน้ำท่วม เป็นภัยที่เกิดขึ้นเนื่องจากมีน้ำเป็นสาเหตุอาจจะเป็นน้ำท่วม น้ำป่า หรืออื่น ๆ โดยปกติอุทกภัยเกิดจากฝนตกหนักต่อเนื่องกันเป็นเวลานานบางครั้งทำให้เกิดแผ่นดินถล่มอาจมีสาเหตุจากพายุ หมุนเขตร้อนลมมรสุมมีกำลังแรง ร่องความกดอากาศต่ำมีกำลังแรง อากาศแปรปรวน น้ำทะเลหนุน แผ่นดินไหว เขื่อนพังทำให้เกิดอุทกภัยได้เสมอ เหตุการณ์น้ำท่วมเกิดขึ้นทุกปีโดยเฉพาะที่ราบลุ่มตอนล่าง ซึ่งคนไทยสมัยโบราณประสบเหตุการณ์อุทกภัยน้ำท่วม เช่น อุทกภัยน้ำหลาก ถือเป็นเรื่องธรรมชาติ คนไทยใช้ชีวิตอยู่กับน้ำได้อย่างกลมกลืนหากแต่ในปัจจุบันไม่เป็นเช่นนั้น (กระทรวงศึกษาธิการ 2553)

อุทกภัยน้ำท่วมทำให้เกิดความสูญเสียแก่ชีวิตและทรัพย์สิน มีผลกระทบต่อมนุษย์ ปัญหาจากอุทกภัยที่มีผลเสียหายต่อมนุษย์ มีหลายประการ คือ ด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น อาคารบ้านเรือนเสียหาย ถนนชำรุดทำให้การคมนาคม การขนส่งสินค้าหรือการผลิตหยุดชะงักส่งผลให้โรงงานอุตสาหกรรมขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิต สินค้าขาดแคลน คนเกิดการว่างงาน ด้านการเมืองและการปกครอง ถ้ารัฐบาลให้การช่วยเหลือไม่เป็นที่พอใจของประชาชนอาจส่งผลต่อความมั่นคงของรัฐบาลได้ ด้านสาธารณูปโภคต่างๆ ถ้าชำรุดเสียหายก็จะต้องทำการก่อสร้างหรือซ่อมแซมใหม่ ส่งผลต่อความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวมและด้านสาธารณสุข (นงลักษณ์ เอมประดิษฐ์ 2530)

เมื่อเกิดอุทกภัยน้ำท่วมก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เอื้อต่อการเกิดโรคติดต่อและเกิดการระบาดซึ่งเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญ โดยเฉพาะโรคติดต่อทางอาหารและน้ำ ได้แก่ โรคอุจจาระร่วง บิด อหิวาตกโรค การสุขาภิบาลที่พักอาศัยได้รับความเสียหายโดยเฉพาะในกรณีที่ต้องอพยพไปอยู่ ณ ที่พักชั่วคราวซึ่งไม่เหมาะต่อการพักอาศัย เช่น มีแมลงหรือสัตว์นำโรครบกวน ที่พักอยู่ในสภาพแออัด การระบายอากาศ แสงสว่างไม่เพียงพอ ฯลฯ การจัดหาน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภคบริโภคขาดแคลน การควบคุมโรคระบาดที่อาจเกิดขึ้นทั้งขณะและหลังน้ำท่วม การขาดแคลนอาหารเนื่องจากได้รับอาหารที่มีประโยชน์ไม่เพียงพอ หรือได้รับอาหารที่ไม่ตรงกับ

วัฒนธรรมทำให้ผู้ประสบภัยไม่บริโภค ปัญหาสุขภาพจิตจากความสูญเสียทรัพย์สินหรือชีวิต (โฉมสุดา สังขมณี และคณะ 2540)

ในการบริหารจัดการสาธารณภัยที่เกิดในปัจจุบันมีทั้งในด้านของนโยบายของรัฐมีปัญหาในทางปฏิบัติอาจยังไม่สอดคล้องกับความต้องการที่เป็นจริงการปฏิบัติการช่วยเหลือเมื่อเกิดสาธารณภัยอุทกภัยน้ำท่วมยังไม่สามารถครอบคลุมปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่ๆ ภาคเอกชนเป็นแถวหน้าในการให้ความช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัย โดยได้มีการเรียกร้องให้สาธารณะช่วยกันบริจาคและเร่งรุดลงพื้นที่ให้ความช่วยเหลือโดยไม่รอคำชี้แจงจากรัฐบาล นอกจากนี้ยังเชื่อกันว่าการให้ความช่วยเหลือของภาคเอกชนในอุทกภัยน้ำท่วมครั้งดังกล่าวจะช่วยเยียวยาการแตกสามัคคีโดยไม่แบ่งแยกสถานภาพทางเศรษฐกิจและฝ่ายทางการเมือง โดยจะสามารถใช้วิกฤติครั้งนี้เป็นโอกาสเป็นนาทีทองเพื่อแก้วิกฤติระยะยาวให้ได้ (สำนักบริหารยุทธศาสตร์และบูรณาการการศึกษา 2553)

นอกจากนั้นในการส่งเสริมฟื้นฟูเยียวยาให้ประชาชนผู้ประสบภัยได้เริ่มต้นใหม่ก็เป็นโอกาสให้เกิดการเริ่มต้นอย่างเป็นขั้นเป็นตอนอย่างถูกต้องตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงหากทำให้ได้ผลจริงซึ่งไม่ใช้เรื่องยากเย็นเหนือสติปัญญาความสามารถและทรัพยากรของภาครัฐแต่ประการใด นอกจากจะสามารถแก้ปัญหาหมักหมม ที่เรียกว่ากู้วิกฤตอุทกภัยน้ำท่วมได้อย่างยั่งยืนแล้วยังเป็นโอกาสอันดี ในการแก้วิกฤตด้านเศรษฐกิจและวิกฤตสังคมได้อีกด้วย กระบวนการเรียนรู้พัฒนาเป็นปัญญาในการวางแผนเตรียมการป้องกันอุทกภัยน้ำท่วมเพื่อรองรับปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมฉบับประชาชน ผนวกกับการเริ่มต้นใหม่อย่างถูกต้องตามหลักการบริหารจัดการภาครัฐเปลี่ยนความขัดแย้งเป็นความสามัคคีเมื่อชุมชนส่วนใหญ่สามัคคีกันได้วิกฤติความขัดแย้งในสังคมก็จะลดหายไปโดยปริยาย (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ,ภัยพิบัติธรรมชาติ 2553)

ในส่วนอุทกภัยน้ำท่วมที่รุนแรงเมื่อปี พ.ศ. 2553 ทางภาคใต้มีหลายจังหวัดที่เป็นแหล่งเศรษฐกิจสำคัญของประเทศที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยน้ำท่วมในครั้งนั้นโดยเฉพาะพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจของ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยในครั้งนี้ ซึ่งถือเป็นครั้งที่รุนแรงมากที่สุดในรอบ 100 ปี อุทกภัยดังกล่าวสร้างความเสียหายให้กับทรัพย์สินรวมทั้งชีวิตของชาวหาดใหญ่ ซึ่งต่อไปนี้คือประมวลสถานการณ์อุทกภัยที่เกิดขึ้นในอำเภอหาดใหญ่ เมื่อปี 2553 วันที่ 1-2 พฤศจิกายน 2553 น้ำเริ่มท่วมบริเวณอำเภอหาดใหญ่ และพื้นที่รอบข้าง โดยเริ่มจากพื้นที่ลุ่มต่ำ กระทั่งวันที่ 2 พฤศจิกายน 2553 น้ำท่วมพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ครอบคลุมเกือบทุกพื้นที่ ระดับน้ำสูงประมาณ 1.5 เมตร รถยนต์ไม่สามารถสัญจรได้ กระแสไฟฟ้าถูกตัด การติดต่อสื่อสารผ่านโทรศัพท์เป็นไปอย่างยากลำบาก เนื่องจากมีความต้องการติดต่อสื่อสารมากขึ้น 3 พฤศจิกายน 2553 พื้นที่ลุ่มต่ำยังคงประสบปัญหาน้ำท่วม แต่บางพื้นที่

ระดับน้ำลดลงอย่างต่อเนื่อง ระดับน้ำในคลองสายหลักเริ่มลดระดับลง ระบบระบายน้ำของโครงการบรรเทาอุทกภัยอำเภอหาดใหญ่สามารถระบายน้ำออกได้อย่างต่อเนื่อง 4-5 พฤศจิกายน 2553 สถานการณ์น้ำโดยทั่วไปลดลงอย่างต่อเนื่อง หลายพื้นที่เข้าสู่ภาวะปกติ เขตเทศบาลนครหาดใหญ่ โดยเฉพาะถนนสายหลัก เช่น ถนนเพชรเกษม ถนนกาญจนวานิช ถนนราษฎร์ยินดี ถนนศุภสารรังสรรค์ ถนนธรรมนูญวิถี ถนนศรีภูวนาถ ถนนนิพัทธ์อุทิศ 1, 2, 3 สามารถสัญจรได้ตามปกติ 5 พฤศจิกายน 2553 ภายในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่เข้าสู่สภาวะปกติ เหลือเพียงการเร่งฟื้นฟูให้สภาพบ้านเมืองกลับมาสู่สภาพเดิมดังเช่นก่อนเกิดอุทกภัยน้ำท่วม (ศูนย์สงเคราะห์ผู้ประสบภัยภาคใต้ 2553)

อำเภอหาดใหญ่แม้จะมีโครงสร้างพื้นฐานค่อนข้างสมบูรณ์ เป็นศูนย์กลางการพาณิชย์ อุตสาหกรรมและการคมนาคม มีเส้นทางคมนาคมหลัก และเส้นทางมาตรฐานหลายสายที่ทำให้การเดินทางติดต่อเป็นไปด้วยความสะดวกสบายก็จริง แต่เนื่องด้วยลักษณะภูมิอากาศและภูมิประเทศ ของนครหาดใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอิทธิพลของลมมรสุมพัดผ่านทุกปี ทั้งมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จากอิทธิพลของลมมรสุมดังกล่าว ส่งผลให้เดือนมิถุนายนถึงเดือนพฤศจิกายน นครหาดใหญ่จะมีฝนตกทั้งในช่วงลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ แต่ในช่วงลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจะมีฝนตกชุกมากกว่า เนื่องจากพัดผ่านอ่าวไทย เป็นปัญหาเรื่อยมา ส่งผลให้หลายพื้นที่ของ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา และอำเภอรอบนอกที่มีพื้นที่ติดกับ อ.หาดใหญ่ ยังต้องเจอปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก อำเภอหาดใหญ่ แม้เพียงเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดสงขลา แต่ในฐานะทางเศรษฐกิจเป็นเมืองที่มีระบบเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดในภาคใต้ ที่สำคัญลักษณะทางเศรษฐกิจถือว่าเป็นภาพจำลองของกรุงเทพมหานคร มากกว่าเมืองใหญ่ใดๆในประเทศเสียด้วยซ้ำ หาดใหญ่เป็นเมืองเก่าที่พัฒนาในหลายยุค เข้าสู่ยุคการค้าใหม่ ในฐานะศูนย์กลางทางเศรษฐกิจทางภาคใต้ เชื่อมกับประเทศเพื่อนบ้านในฐานะเมืองการค้าและแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ (สำนักงานเลขาธิการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน 2553)

ปรากฏการณ์น้ำท่วมหาดใหญ่ มีลักษณะแตกต่างจากที่อื่นๆพอสมควร แม้ว่าจะอุบัติขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรง เพียงประมาณ 3วันเท่านั้นแต่ก็ส่งผลกระทบเฉียบพลันในเชิงเศรษฐกิจ ระบบสาธารณูปโภคสำหรับเมืองการค้าสมัยใหม่ เมืองที่มีสิ่งก่อสร้างโดยเฉพาะศูนย์การค้ามากที่สุดในภูมิภาค และมีประชากรหนาแน่นมากที่สุดในภูมิภาค (เมื่อเปรียบเทียบเขตเทศบาล ระหว่าง หาดใหญ่ เชียงใหม่ และนครราชสีมาแล้ว ความหนาแน่นประชากรในหาดใหญ่มากที่สุด) ถูกตัดขาดค่อนข้างสิ้นเชิง ทั้งระบบไฟฟ้า ประปา สื่อสาร และการคมนาคม ธุรกิจของเมืองใหญ่หยุดชะงัก และจะต้องใช้เวลาพอควรในการฟื้นฟูให้เข้าภาวะปกติ หลายคนประเมินว่าความเสียหายจากเมืองที่มีอาณาบริเวณไม่กว้างขวางเท่าน้ำท่วมภาคอีสานทั้งภาค แต่ความเสียหาย

ทางเศรษฐกิจประเมินความเสียหายด้านอื่น เช่น สังคม การเมือง อาจมากกว่า บุคลิกสำคัญของหาดใหญ่ เป็นแหล่งธุรกิจที่มีตลาดกว้างและ กำลังซื้อมากพอสมควร ดังนั้นเครือข่ายธุรกิจสมัยใหม่ทีมีฐานอยู่ที่กรุงเทพฯ กระจายไปทั่วหาดใหญ่ หนาแน่นที่สุดนอกกรุงเทพฯ (ธนาคาร ธุรกิจค้าหลักทรัพย์ 102 สาขา ในจังวัดสงขลา ส่วนใหญ่อยู่ในหาดใหญ่) เครือข่ายค้าปลีก แฟรนไชส์ และกิจการสื่อสาร ฯลฯ ภาพสะท้อนของหาดใหญ่ สร้างจินตนาการและเป็นบทเรียนถึงกรุงเทพฯ ที่ยังไม่มีประสบการณ์อย่างเข้มข้นในกรณีวิกฤติการณ์น้ำท่วมอย่างขนานใหญ่มานานเกือบร้อยปีแล้วในเชิงเศรษฐกิจและธุรกิจ โมเดลหาดใหญ่เป็นบทเรียนการบริหารความเสี่ยงประการสำคัญประการหนึ่งเลยทีเดียว (สำนักงานเลขาธิการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน 2553)

กรณีที่เกิดอุทกภัยน้ำท่วมทางเทศบาลนครหาดใหญ่ เทศบาลจะเปิดศูนย์อำนวยการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัยขึ้นมาทันที ใช้ที่ทำการเทศบาลเป็นศูนย์บัญชาการ และจะมีศูนย์อพยพต่างๆ ทั้ง 4 ศูนย์ของเทศบาลนครหาดใหญ่คอยรับเรื่อง คอยแก้ไขปัญหาให้ประชาชนในพื้นที่ ประกอบกับมีเจ้าหน้าที่ลงไปทำงานในพื้นที่ ทั้งกระสอบทราย เครื่องสูบน้ำ ทั้งระบบป้องกันน้ำเท่าที่ทำได้ รวมทั้งเตรียมการในการที่จะจัดเตรียมข้าวสารอาหารแห้ง อุปกรณ์ยังชีพ น้ำดื่มสะอาด ยารักษาโรค ถ่านไฟฉาย เพื่อช่วยพี่น้องประชาชนในยามวิกฤติ “ทุกปีพอเดือนพฤศจิกายนมาถึงหรือปลายเดือนตุลาคมมาถึง พอฝนตกหนัก พวกเราไม่เป็นอันทำอะไรกันเลย พวกผมจะหยุดงานทุกอย่าง มาเฝ้าระวังน้ำท่วมหรือเปล่า จะช่วยอย่างไร ประชาชนก็นอน ไม่หลับ นักท่องเที่ยวก็ไม่มาแล้ว เขากลัวน้ำท่วม แล้วภาวะเช่นนี้ทำให้เทศบาลเราต้องใช้งบประมาณเท่าที่มีไประดมสรรพกำลังและอุปกรณ์เพื่อไปป้องกันแก้ไขน้ำท่วมหมด” โครงสร้างการทำงานของศูนย์อำนวยการป้องกันและบรรเทาอุทกภัยเทศบาลนครหาดใหญ่ จะมีนายกเทศมนตรี เป็นผู้อำนวยการศูนย์ฯ และมีเจ้าหน้าที่ทั้งจากส่วนราชการระดับหัวหน้าส่วนและข้าราชการการเมืองร่วมเป็นกรรมการและทีมงานในตำแหน่งต่างๆ รวมกันเป็นทีม จากนั้นกระจายศูนย์ประสานงานไปตามเขต สำคัญให้ครอบคลุมพื้นที่ใช้สถานที่ราชการ เช่น โรงเรียน เป็นศูนย์ประสานงานของแต่ละเขตพร้อมกับแต่งตั้งผู้อำนวยการศูนย์ประสานงานประจำเขต โดยเลือกผู้นำที่มีภาวะผู้นำจากหน่วยงานต่างๆ เช่น ผู้อำนวยการสถานศึกษา หัวหน้าส่วนราชการในพื้นที่แต่ละเขต เป็นต้น

เพื่อให้มีผู้ชำนาญและเข้าใจพื้นที่เพื่อให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพและดำเนินงานได้อย่างรวดเร็ว แผนการดำเนินงานป้องกันน้ำท่วมของเทศบาลนครหาดใหญ่ที่พัฒนาแล้วนอกเหนือจากคลองระบายต่างๆ และการพัฒนาแก้มลิง เรื่องของระบบต่างๆ ยังมีการจัดตั้งสถานีตรวจวัดปริมาณน้ำฝน และระดับน้ำ 13 แห่งรอบเมือง มีสถานีหลักติดตั้งที่สำนักงานชลประทานที่ 16 มีการส่งข้อมูลตรวจวัดระดับคลื่นวิทยุ VHF มีระบบทำหน้าที่ติดตามและรวบรวมข้อมูล ปริมาณน้ำฝนและระดับน้ำในลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภาซึ่งเป็นคลองหลักในการระบาย

น้ำ และมีการออกแบบการทำงานเพื่อรองรับการเชื่อมโยงข้อมูลตรวจวัดของกรมอุตุนิยม วิทยา เพื่อให้แนวทางที่ได้เหมาะสมสอด คล้องกับบริบทของสังคมที่ทำให้การปฏิบัติงานได้ผลและรวดเร็ว (สำนักงานเลขาธิการป้องกันภัย 2553)

อุทกภัยน้ำท่วมหาดใหญ่ที่กล่าวมาทำให้เห็นภาพได้ว่าการจะจัดการกับน้ำก้อนใหญ่ให้ได้ผลไม่ให้กลายเป็นอุทกภัย ต้องเริ่มตั้งแต่ศึกษาบทเรียนแม่นข้อมูล เข้าใจบริบทของสังคมและพื้นที่ แบ่งความรับผิดชอบดูแล ประสานงานให้ราบรื่น รู้จุดอ่อน เพื่อให้การคาดการณ์ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด และตั้งรับได้อย่างได้สมบูรณ์แบบ ขณะที่ภาคประชาชนก็ต้องให้ความร่วมมือ เพื่อเห็นแก่ส่วนรวม เพราะหากไม่มีคิดแต่จะเอาตัวเองรอดอาจจะไม่มีใครรอดสักคน เพราะจะทำให้การวางแผนตั้งรับเต็มไปด้วยช่องโหว่แทนที่จะทำให้เกิดการวางแผนที่สมบูรณ์ ส่วนสิ่งสำคัญที่ลืมไม่ได้ก็คือ ก่อนจะจัดการและบังคับน้ำได้นั้น ต้องทำความเข้าใจลักษณะและธรรมชาติของน้ำในพื้นที่ ให้ดีเสียก่อนเพื่อหาจุดพักวิธีลดและสร้างทางให้น้ำไหลไปตามธรรมชาติโดยให้เกิดผลกระทบต่อมนุษย์น้อยที่สุด และนั่นคือการเข้าใจเพื่ออยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล เพราะคงยากที่มนุษย์จะดันทุรัง และรับมือด้วยการต่อสู้ด้วยวิธีที่ฝืนธรรมชาติของน้ำซึ่งไม่มีใครเคยทำได้สำเร็จและรังแต่จะสร้างความเสียหายที่เกินเยียวยา แม้สภาพน้ำท่วมในพื้นที่เขตรอบนอกของตัวเมืองหาดใหญ่ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก เช่น หาดใหญ่ใน บ้านหน้าควน บ้านบางแฟบ บ้านท่าแซ กลับได้รับผลกระทบมายิ่งกว่า เพราะทางการเชื่อว่าควรสูบน้ำระบายออกเพื่อป้องกันน้ำท่วมในตัวเมือง น้ำจึงไหลท่วมในบริเวณชุมชนโดยรอบ เป็นผลทำให้ชาวบ้านในชุมชนรอบนอกได้รับผลกระทบจากการที่ทางการเลือกใช้วิธีนี้โดยเป็นวิธีการบ่งบอกว่า ยอมให้ท่วมชุมชนภายนอกเพื่อรักษาชุมชนเมือง และให้เหตุผลว่าเขตพื้นที่ของเทศบาลมีความสำคัญในทางเศรษฐกิจมากกว่าชุมชนโดยรอบอีกทั้งการช่วยเหลือชุมชนในเมืองและชุมชนใกล้เมืองมักจะได้รับการดูแลก่อน ทำให้เกิดความรู้สึกเปรียบเทียบในการให้การช่วยเหลือ (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 2552)

อุทกภัยน้ำท่วมปี พ.ศ. 2553 จะแตกต่างจากปีก่อนๆที่ผ่านมาตรงที่ประชาชนชาวหาดใหญ่และชุมชนใกล้เคียงได้มีทักษะในการรับมือน้ำท่วม จากประสบการณ์ครั้งที่ผ่านมาทำให้เกิดการเรียนรู้ การเตรียมการรับมือ ทั้งทักษะในลักษณะการเตรียมการณ์ การเฝ้าระวัง การสังเกตระดับน้ำจากคูคลองต่างๆ การสูบการระบายน้ำ เตรียมกระสอบทรายและการขนย้ายสิ่งของไปเก็บไว้ที่สูง การฟังข่าวสารความเคลื่อนไหวของระดับน้ำ จากทางโทรทัศน์และทางวิทยุท้องถิ่น ข่าวรายงานสภาพอากาศ ระดับน้ำในคลองและปริมาณน้ำฝน รวมถึงติดตามวิธีการจัดการปัญหาน้ำท่วมที่มาจากมาตรการต่างๆ จากเทศบาลท้องถิ่นและจากรัฐบาลส่วนกลางความรุนแรงของภาวะน้ำท่วม การแก้ไขปัญหาของภาครัฐกับ "เขตสิ้นสุดความรับผิดชอบ" การบริหารจัดการภาครัฐ

ในทางหนึ่งของระบบการบริหารจัดการภาครัฐในยุคนี้ พยายามส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานรัฐมีการให้บริการแบบ (One Stop Service) จุดเดียวเบ็ดเสร็จ คือชาวบ้านมาติดต่อที่เดียวแล้วสามารถแก้ไขปัญหา ดำเนินงานได้ทุกเรื่องตามภารกิจที่หน่วยงานรับประสานงานหรือพร้อมแก้ไขให้การตั้งรับอยู่กับที่แล้วให้การบริการ มีจัดหน่วยเคลื่อนที่บ้างในบางภารกิจ ลักษณะเช่นนี้เป็นการแสดงถึงความทันสมัย รวดเร็ว ทันเวลา พร้อมสู่การแข่งขัน และตรงตามเป้าหมายของการบริการ และที่สำคัญต้องพึ่งพาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และระบบ (Online) ที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายส่งถ่ายข้อมูลอย่างถูกต้องทันการณ์ (ศูนย์สงเคราะห์ผู้ประสบภัยภาคใต้ จังหวัดสงขลา 2553)

แต่ในอีกทางหนึ่งในรัฐเลือกที่จะออกแบบการจัดการรัฐกิจอย่างมีปริมณฑล เช่น ป้ายสิ้นสุดเขตเทศบาล สุดเขตรับผิดชอบของ สน.การมีขอบเขตความรับผิดชอบในด้านพื้นที่กายภาพ ถ้าในยามสงบก็คงจะถูกต้องเหมาะสมดี เจตนาเพื่อการแยกแยะได้ถูก รู้ว่าเป็นหน้าที่ใคร (หาเจ้าภาพหลัก)แต่ในยามมีปัญหา เช่นปัญหาน้ำท่วม ปัญหาผู้ประสบภัยต่างๆ ระบบการให้ความช่วยเหลือการบริการของรัฐควรมีความยืดหยุ่นดูแลไม่ควรดูแลเฉพาะเขตรับผิดชอบอย่างเดียวควรยืดหยุ่นการดุแลพื้นที่อื่นรอบนอกด้วย ในภาวะวิกฤตจากภัยพิบัติเช่นนี้ ไม่ควรมีเส้นแบ่ง ชาวบ้านชุมชนรอบนอกหรืออยู่นอกเขตควรจะได้รับการดูแลวิธีการมองปัญหาน้ำท่วมหาดใหญ่ที่ไม่ใช่เป็นการเลือกใช้มาตรการระบายน้ำออกนอก ไม่ควรทำให้ชุมชนโดยรอบต้องจมน้ำเหตุผลหนึ่งเพราะจะได้ไม่เกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน และลดผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจได้มากกว่า และยังลดผลกระทบจากปรากฏการณ์ความขัดแย้ง ในเรื่องการเลือกปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ทางการควรมีความเข้าใจในความทุกข์ ความเสียหายจากน้ำท่วมของคนในเขตเทศบาลว่ามีมูลค่าและสำคัญไม่ต่างจากความเสียหายของชาวบ้านในเขตเทศบาลเอาเข้าจริงเศรษฐกิจของเมืองหาดใหญ่ไม่ใช่ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองได้ทั้งหมด แต่อยู่ได้เพราะการพึ่งปัจจัยการผลิต จากภายนอก พึ่งกำลังคนจากนอกเมืองถูกหล่อเลี้ยงโดยอาหารที่มาจากชุมชนโดยรอบนอกเขตเทศบาลนครที่ส่งอาหารมาขายในตัวเมืองส่งพืชผักส่งข้าวสารอาหารแห้งมาให้ การค้าขายในตัวเมืองก็ทั้งคน และของจากภายนอกเขตเทศบาลเป็นส่วนใหญ่มาใช้พื้นที่เมือง เพื่อทำกิจกรรมการค้า ไม่ว่าตลาดเทศบาล ตลาดกิมหยง ห้างสรรพสินค้า ร้านค้า กิจกรรมต่างๆ

จากเหตุการณ์อุทกภัยน้ำท่วมในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2553 สร้างความเสียหายแก่พื้นที่เศรษฐกิจในตัวเมือง บ้านเรือน ตลอดจนชีวิตและทรัพย์สินของประชนชนผู้ประสบภัย แต่ในหาดใหญ่ที่ดำเนินอยู่ได้ก็เพราะส่วนหนึ่งมาจาก "การมีส่วนร่วม" การร่วมกันค้าในทางหนึ่งยิ่งเป็นการเพิ่มศักยภาพ ความสามารถในการที่ชาวบ้านจัดการปัญหาด้วยตนเองอย่างทันท่วงทีซึ่งในความเป็นจริงแล้วในหมู่ชาวบ้านเองสามารถพึ่งประชาชนในพื้นที่น้ำไม่ท่วมจากชุมชนโดยรอบหาดใหญ่ หยิบยื่นในความช่วยเหลือแบบงานอาสาสมัคร ทั้งรับบริจาค ขนส่ง

และแจกจ่ายอาหารกันเอง โดยไม่แบ่งความเป็นชุมชนทั้งในเขตเมืองนอกเมืองเป็นการแบ่งเบาภาระภาครัฐและเป็นการช่วยได้เลยแบบไม่ต้องรอ การส่งเสริมให้ชาวบ้านได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในเตรียมการรับสถานการณ์อุทกภัยน้ำท่วมเป็นวิธีการที่น่าจะได้ดำเนินการ เพราะชาวบ้านมีศักยภาพที่สามารถในการป้องกันปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมด้วยตัวเองได้หลายอย่าง เช่น การวางแผนการรับมือกับอุทกภัยน้ำท่วมที่จะเกิดขึ้นจากสภาวการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดในแต่ละปี จะช่วยให้เตรียมพร้อมรับสถานการณ์อุทกภัยน้ำท่วมได้ถูกต้อง เหมาะสมสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ชาวบ้านสามารถกระทำได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องรอรับการช่วยเหลือจากรัฐ หรือจากภายนอกชุมชน บางมาตรการสามารถให้ความร่วมมือกับรัฐหรือจากบุคคลภายนอกได้ เช่น การประเมินความเสียหาย การคัดเลือกบุคคลที่สมควรจะได้รับการช่วยเหลือ หรือบางมาตรการต้องรอการสนับสนุนจากรัฐโดยใช้แนวทางในการช่วยเหลือตามระเบียบและขอบเขตที่มีอยู่ ซึ่งลักษณะของการให้การบรรเทาทุกข์ ไม่ใช่ให้เพื่อการทดแทนความเสียหายโดยที่ชาวบ้านคือผู้รับ ไม่ได้มีการกระตุ้นให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่ชุมชนต้องมีส่วนในการป้องกันหรือช่วยเหลือตนเองชาวบ้านต้องรอการช่วยเหลือโดยที่ไม่ได้มีส่วนในการจัดการเกี่ยวกับมาตรการที่รัฐหรือจากภายนอกชุมชนจะหยิบยื่นให้ (ศูนย์สงเคราะห์ผู้ประสบภัยภาคใต้ 2553)

นอกจากนั้นการเตรียมการป้องกันส่วนใหญ่เป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เช่น จัดหาอาหาร น้ำดื่ม ที่พักชั่วคราว การจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่สำหรับมาตรการช่วยเหลือในระยะยาวต้องรอการช่วยเหลือเป็นเวลานาน เช่น การช่วยเหลือซ่อมแซมที่พักอาศัย การช่วยเหลือในเรื่องทุนหรือเครื่องมือประกอบอาชีพ ดังนั้นจากสภาพการณ์ของการให้การช่วยเหลือที่เป็นอยู่จะก่อให้เกิดปัญหาที่พบเสมอ เช่น ความล่าช้า คุณภาพของสิ่งของที่ช่วยเหลือ ไม่ครอบคลุมไม่มีการควบคุมกำกับในการแจกจ่ายสิ่งของ ไม่มีการควบคุมกำกับในการสำรวจความเสียหาย ทำให้การช่วยเหลือเกินกว่าหรือน้อยกว่าความเป็นจริง ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากข้อจำกัดในหลายประการ ทั้งในด้านระบบ ระเบียบของรัฐซึ่งตั้งไว้เป็นมาตรฐานเดียวกันทุกพื้นที่ การมองปัญหาแบบคนนอก ระยะเวลาในการดำเนินการช่วยเหลือเร่งด่วนทำให้เกิดโอกาสผิดพลาดได้มาก ด้วยเหตุที่เขตเทศบาลนครหาดใหญ่เป็นพื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางของเขตเศรษฐกิจของ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ปัญหาที่เกิดกับเขตเทศบาลนครหาดใหญ่จึงส่งผลกระทบเป็นวงกว้างสร้างปัญหากับประชาชนในระดับภาค และยังอาจเกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจของประเทศ แต่ก็ยังขาดความตื่นตัวอย่างแท้จริงจากภาครัฐในการแก้ไขปัญหา (โอฬาร สุขเกษม 2553)

เมื่อในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2531 เกิดฝนตกหนักติดต่อกันหลายวันทำให้เกิดอุทกภัยในลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา สร้างความเสียหายแก่พื้นที่เพาะปลูก บ้านเรือน ตลอดจนชีวิตและทรัพย์สิน คิดเป็นมูลค่าความเสียหาย ประมาณ 4,000 ล้านบาท จึงเป็นที่มาของโครงการ

บรรเทาอุทกภัยอำเภอหาดใหญ่ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งพระราชทาน เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ.2531 พระองค์ท่านทรงดำริไว้ว่า “การแก้ไขและบรรเทาอุทกภัยด้วยวิธีการสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ที่คลองอู่ตะเภาหรือตามลำน้ำสาขา เพื่อสกัดกั้นน้ำจำนวนมากไม่ให้ไหลมายังเมืองหาดใหญ่นั้นคงไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะไม่มีทำเลที่เหมาะสมในการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำที่มีขนาดใหญ่ดังกล่าวได้เลย ดังนั้น การแก้ไขและบรรเทาน้ำท่วมที่ควรพิจารณาดำเนินการ น่าจะได้แก่ การขุดคลองระบายน้ำขนาดใหญ่ ให้ทำหน้าที่แบ่งน้ำจากคลองอู่ตะเภาหรือช่วยรับน้ำที่ไหลลงมาท่วมตัวอำเภอหาดใหญ่ ให้ระบายลงสู่ทะเลสาบสงขลาโดยเร็ว นอกจากนั้น หากต้องการที่จะป้องกันน้ำท่วมพื้นที่ชุมชนและพื้นที่ธุรกิจให้ได้ผลโดยสมบูรณ์แล้ว หลังจากที่ก่อสร้างคลองระบายน้ำเสร็จ ก็ควรพิจารณาสร้างคันกั้นน้ำรอบบริเวณพื้นที่ดังกล่าวพร้อมกับติดตั้งระบบสูบน้ำออกจากพื้นที่ไม่ให้ท่วมขังตามความจำเป็น ทั้งนี้ให้พิจารณาร่วมกับระบบของผังเมืองให้มีความสอดคล้องและได้รับประโยชน์ร่วมกันด้วย” (กรมอุตุนิยมวิทยา 2553)

หลังจากนั้นอีก 12 ปี ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2543 ได้เกิดฝนตกหนักติดต่อกันหลายวันอีกครั้ง ทำให้คลองระบายน้ำธรรมชาติที่ขุดลอกไว้ไม่สามารถรองรับปริมาณน้ำได้ จึงทำให้เกิดอุทกภัยบริเวณเทศบาลนครหาดใหญ่ และบริเวณใกล้เคียง สร้างความเสียหายประมาณ 18,000 ล้านบาท ประชาชนเสียชีวิต 30 คน คณะรัฐมนตรี จึงได้มีมติ เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2543 ให้ดำเนินการโครงการพัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่ภาคใต้ที่ประสบอุทกภัย ในส่วนของโครงการบรรเทาอุทกภัยอำเภอหาดใหญ่ จึงได้ดำเนินการขุดคลองระบายน้ำเพิ่มจำนวน 5 สาย พร้อมอาคารประกอบเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำประกอบด้วย การขุดคลองระบายน้ำสายใหม่พร้อมอาคารประกอบ ความยาวรวม 42.28 กิโลเมตรและงานติดตั้งระบบโทรมาตร เพื่อคาดการณ์และเตือนภัย (กรมชลประทาน 2553)

อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีการดำเนินการตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริไปพอสมควรแล้วซึ่งน่าจะรองรับปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมได้ในระดับหนึ่งแต่เนื่องจากเหตุปัจจัยหลายประการซึ่งส่วนใหญ่น่าจะเกิดจากการกระทำของมนุษย์เช่นการทำลายป่าต้นน้ำ การปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างกีดขวางทางน้ำ การทำลายพื้นที่รับน้ำตามธรรมชาติหรืออื่นๆมากกว่าจากสภาวะภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปจากภาวะโลกร้อนทำให้น้ำท่าที่เข้าสู่พื้นที่หาดใหญ่เพิ่มขึ้นมากเกินความคาดหมายโดยปริมาณน้ำท่าเพิ่มจาก 970.85 ลบ.ม./วินาทีในปีพ.ศ.2543มาเป็น 1623.50 ลบ.ม./วินาทีในปีพ.ศ.2553 ในขณะที่ปริมาณน้ำฝนสะสม3วันลดลงจาก 597.50 มิลลิเมตร ในปีพ.ศ. 2543 มาเป็น 483.30 ลบ.ม./วินาทีในปี พ.ศ. 2553 (ตารางที่ 1)

ปริมาณฝน น้ำท่า และความเสียหาย จากอุทกภัย พื้นที่เทศบาลนครหาดใหญ่							
รายการ	ปี 2531	ปี 2543	ก่อสร้างคลอง ร.1 2544 - 2550	ปี2552		ปี 2553	ปี 2554
				ช่วงที่ 1 (6-8 พ.ย.)	ช่วงที่ 2 (20-22 พ.ย.)	(30 ต.ค. - 1 พ.ย.)	(30 ธ.ค. 54 – 2 ม.ค.55)
ฝนสะสม 2 วัน	315.1	462.8		314.8	258	478.6	351.8
ฝนสะสม 3 วัน	-	597.5		372.4	353	483.3	375.0
น้ำท่า (ลบ.ม./วินาที)	839	970.85		894.1	976.8	1,623.50	1,145.00
ความเสียหาย (ล้านบาท)	4,000	14,000		180	60	10,490.00	*
สภาพน้ำท่วม	น้ำท่วมเมืองหาดใหญ่			น้ำไม่ท่วมเมืองหาดใหญ่		น้ำท่วมเมืองหาดใหญ่	น้ำไม่ท่วมเมืองหาดใหญ่

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบปริมาณน้ำฝน-น้ำท่าลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา
ที่มา กรมชลประทาน 2553

จึงเป็นผลให้ใน ปี 2553 เกิดจากภาวะฝนตกหนักและพายุดีเพรสชั่นในพื้นที่ของจังหวัดสงขลาทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมในหลายพื้นที่ จังหวัดสงขลาได้ประกาศทั้ง 16 อำเภอเป็นพื้นที่ประสบภัยพิบัติ โดยได้เกิดฝนตกหนักในวันที่ 31 ตุลาคม 2553 วัดได้สูงสุด 301.30 มม. กรมชลประทานร่วมกับจังหวัดสงขลา และเทศบาลนครหาดใหญ่ ได้ประกาศแจ้งเตือนภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ โดยยกธงเหลืองเมื่อเวลา 11.00 น.ยกธงแดงเมื่อเวลา 17.00 น. วันที่ 1 พ.ย. 2553 ปริมาณน้ำท่าในคลองอู่ตะเภาได้ล้นตลิ่งไหลเข้าท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ในเวลา 22.00 น. ของวันที่ 1 พ.ย. 2553 เนื่องจากปริมาณน้ำท่ามีจำนวนมากเกินความจุคลองระบายน้ำโครงการบรรเทาอุทกภัยอำเภอหาดใหญ่เกิดน้ำท่วมตัวเมืองหาดใหญ่ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาประมาณ 2 วัน ในการระบายน้ำจนกลับเข้าสู่ภาวะปกติโครงการป้องกันน้ำท่วมในปัจจุบันที่มีอยู่ คือ คลองระบายน้ำ ร.1, ร.3, ร.4, ร.5 และ ร.6 มีศักยภาพในการป้องกันอุทกภัยในรอบปีการเกิดซ้ำ 25 ปี ยังมีความสามารถไม่เพียงพอ ที่จะป้องกันอุทกภัยอำเภอหาดใหญ่ที่เกิดขึ้นใน ปี 2553 ซึ่งเป็นปริมาณน้ำฝนในรอบ 70 ปี

ประชาชนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ก็ประสบกับปัญหาเช่นเดิมซึ่งอาจจะรุนแรงกว่าทุกครั้งที่ผ่านมาเพราะต้องพบกับทั้งปัญหาระดับน้ำที่สูงขึ้นและและไม่ได้รับการเตือนภัยอย่างเหมาะกับสถานการณ์โดยประชาชนในเขตเทศบาลได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า

> "...เทศบาลน่าจะรู้ล่วงหน้าเร็วกว่านี้ เห็นว่ามีระบบเตือนภัยว่าน้ำจากสะเดาจะถึงตอนไหนเอาเข้าจริงไม่เห็นจะรู้ แล้วข่าวก็มั่วบอกให้ดูธง ตอนน้ำมาธงยังเหลืองอยู่เลย..." (ศิริพงศ์ ศรีสงสาร, สัมภาษณ์ 21 พฤศจิกายน 2553)

สภาพเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าการแก้ปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่โดยภาครัฐยังไม่ประสบความสำเร็จอย่างสิ้นเชิงซึ่งนอกจากจะเป็นเพราะขีดจำกัดด้านงบประมาณแล้วสาเหตุอีกประการหนึ่งน่าจะเกิดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐยังขาดความรู้ความเข้าใจหรือไม่ยอมรับว่าการแก้ปัญหาของประชาชนนั้นควรคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน สิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550 ซึ่งกล่าวไว้อย่างชัดเจนโดยเฉพาะในหมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยและหมวดที่ 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐความว่า

มาตรา 51 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่เหมาะสมและได้มาตรฐาน และผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการบริการสาธารณสุขจากรัฐซึ่งต้องเป็นไปอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐอย่างเหมาะสม โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและทันต่อเหตุการณ์

มาตรา 55 บุคคลซึ่งไร้ที่อยู่อาศัยและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ

มาตรา 56 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการ ส่วนท้องถิ่นเว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น หรือเป็นข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 57 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตหรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550)

การวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ในที่ดิน และการออกกฎที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550)

มาตรา 62 บุคคลย่อมมีสิทธิติดตามและร้องขอให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

บุคคลซึ่งให้ข้อมูลโดยสุจริตแก่องค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐหรือหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา 66 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

มาตรา67สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิ์ภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550)

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว

สิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา 87 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

2. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ

3. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลายหรือรูปแบบอื่น

4. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

5. ส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชนตามมาตรานี้ต้องคำนึงถึงสัดส่วนของหญิงและชายที่ใกล้เคียงกัน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550)

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้วผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าการแก้ปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่นั้นผู้เกี่ยวข้องจำเป็นที่จะต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษกับการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนผู้ประสบภัยโดยตรง เพื่อที่จะได้รับทราบรายละเอียดความเดือดร้อนที่ได้รับ ความคาดหวังที่จะได้รับความช่วยเหลือในแง่มุมต่างๆตลอดจนสะท้อนให้เห็นถึงผลการดำเนินงานของผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นการเรียนรู้เพื่อสร้างความถูกต้องในการจัดการปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมให้ดีขึ้นต่อไป ทำให้ความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่สูญเปล่า เพราะหัวใจสำคัญของการแก้ปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมนั้นอาจจะมิใช่คำนึงถึงแต่องค์ประกอบด้านวิศวกรรม ด้านเศรษฐศาสตร์ หรือการปกครองเท่านั้นองค์ประกอบทางด้านสังคมอาจจะเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงมากกว่า เพราะหัวใจของการแก้ปัญหาควรจะเป็นประชาชนผู้ประสบปัญหาโดยตรง (ปราโมทย์ ไม้กลัด 2553)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความต้องการของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน การอภิปรายกลุ่มแต่ละกลุ่มในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้ที่เคยประสบภัยอุทกภัยน้ำท่วม และกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม ตลอดจนศึกษาจากเอกสารหลายๆส่วนและนำมาทำการวิเคราะห์สรุปเป็นภาพรวมของความต้องการในประเด็นหลักตามวัตถุประสงค์เพื่อให้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำข้อมูลที่ได้ไปเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาแนวทางการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมให้มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานให้ถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการเร่งด่วนของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่
2. เพื่อศึกษาความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายของเทศบาลนครหาดใหญ่และหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนช่วยเหลือผู้ประสบภัยครั้งต่อไป
2. ผลจากการวิจัยที่ได้รับสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในเชิงวิชาการได้
3. ผลของการวิจัยและข้อมูลที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมของหน่วยงานทางภาครัฐ ภาคเอกชน เครือข่ายภาคประชาชน ตลอดจนแนวทางในการศึกษาวิจัยอื่นๆต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ชุมชนในเขตพื้นที่เทศบาลนครหาดใหญ่ จำนวน 4 เขตพื้นที่ ซึ่งเป็นพื้นที่ประสบภัยอุทกภัยน้ำท่วมรุนแรงในปี พ.ศ. 2553

ขอบเขตของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเฉพาะเจาะจง โดยการกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคือ กลุ่มผู้ที่เคยประสบอุทกภัยน้ำท่วมในปี พ.ศ. 2553 และกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยในเขตพื้นที่เทศบาลนครหาดใหญ่ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักหรือกลุ่มประชาชนผู้ที่เคยประสบอุทกภัยน้ำท่วมในปี พ.ศ. 2553 ชุมชนในเขตพื้นที่เทศบาลนครหาดใหญ่
2. กลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยในเขตพื้นที่เทศบาลนครหาดใหญ่ ทั้ง 4 เขตพื้นที่

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ ได้เน้นประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ต้องการเร่งด่วนของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่
    1.1 ความเข้าใจเกี่ยวกับอุทกภัยน้ำท่วม
    1.2 บริบททั่วไปของเทศบาลนครหาดใหญ่
    1.3 ความต้องการในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย

2. ความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ทั้งระยะสั้นและระยะยาว
    2.1 มาตรการสาธารณภัยด้านอุทกภัยน้ำท่วม
    2.3 ความเข้าใจในการรับรู้ข่าวสาร
    2.4 การบริการสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม
    2.5 มาตรการในการป้องกันปัญหาอุทกภัยน้ำท่วม
    2.6 การเตรียมการรับสถานการณ์อุทกภัยน้ำท่วม

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วม หมายถึง ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอุทกภัยน้ำท่วมทั้งทางด้านต่อร่างกาย ชีวิตและทรัพย์สิน

ความต้องการของผู้ประสบอุทกภัย หมายถึง ความต้องการของผู้ประสบอุทกภัยน้ำที่เกี่ยวกับสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิตเร่งด่วนในขณะประสบอุทกภัยน้ำท่วม เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ด้านข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารในระหว่างประชาชน เป็นต้น

อุทกภัยน้ำท่วม หมายถึง ภัยหรืออันตรายที่เกิดจากสภาวะน้ำท่วม หรือน้ำเอ่อล้นฝั่งมากเกินกว่าปกติหรือน้ำท่วมฉับพลัน หรือเกิดการสะสมน้ำบนพื้นที่ ซึ่งระบายออกไม่ทันทำให้พื้นที่นั้นปกคลุมไปด้วยน้ำ มีสาเหตุมาจากเกิดฝนตกหนักหรือฝนตกต่อเนื่องเป็นเวลานานอันอาจเกิดจากสภาวะอากาศ

การช่วยเหลือผู้ประสบภัย หมายถึง การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมจากภาครัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนในรูปแบบต่างๆ เช่น การให้เงิน เครื่องอุปโภค บริโภค การช่วยประชาสัมพันธ์ การอำนวยความสะดวก การช่วยซ่อมแซมส่วนที่ได้รับความเสียหายจากอุทกภัยน้ำท่วม การรักษาพยาบาล การให้กู้เงินเป็นกรณีพิเศษ การลดดอกเบี้ยเงินกู้เป็นกรณีพิเศษ

ความเสียหาย หมายถึง ความเสียหายจากน้ำท่วม ซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือความเสียหายทางตรง เช่นชีวิตและทรัพย์สินของผู้ประสบภัยน้ำท่วม ความเสียหายทางอ้อม เช่น เศรษฐกิจหยุดชะงัก สิ่งแวดล้อมถูกทำลาย

การบรรเทาสาธารณภัย หมายถึง การดำเนินการในสถานการณ์ฉุกเฉิน โดยการระดมทรัพยากรต่าง ๆ เข้าช่วยเหลือเพื่อรักษาชีวิตและทรัพย์สินและบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัยตลอดจนการระงับภัย หรือลดความรุนแรงของภัยที่เกิดขึ้น

มาตรการในการป้องกันปัญหาอุทกภัยน้ำท่วม หมายถึง วิธีการบริการจัดการเพื่อป้องกันปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมโดยหมายความรวมถึงการวางแผนการจัดหางบประมาณ การก่อสร้าง ตลอดจนมาตรการอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดการป่าต้นน้ำ การจัดการพื้นที่รับน้ำ เป็นต้น

การบูรณาการ หมายถึง การทำให้สมบูรณ์ หรือการทำให้หน่วยย่อยๆ หรือหน่วยงานต่างๆ ที่อยู่กระจัดกระจายกัน และมีความสัมพันธ์กัน มาร่วมกันทำหน้าที่ อย่างผสมกลมกลืน เป็นองค์รวมหนึ่งเดียว ประสานกัน เพื่อให้เกิดความครบถ้วน สมบูรณ์

การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หมายถึง กระบวนการที่บุคคลเปิดรับต่อข้อมูลข่าวสาร ตั้งใจรับข้อมูลนั้นและทำความเข้าใจความหมาย

การเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์น้ำท่วม หมายถึง การเตรียมความพร้อมก่อนน้ำท่วม เช่น การคาดคะเนความหนักเบาของสถานการณ์ เสียหายที่จะเกิดกับทรัพย์สินเมื่อเกิดน้ำท่วม ทำความคุ้นเคยกับระบบการเตือนภัยของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และขั้นตอนการอพยพ เรียนรู้เส้นทางการเดินทางที่ปลอดภัยที่สุดจากบ้านไปยังที่สูงหรือพื้นที่ปลอดภัยอุปกรณ์ทำอาหาร ฉุกเฉินรวบรวมของใช้จำเป็นและเสบียงอาหารที่ต้องการ เป็นต้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “ความต้องการของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วม ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่” ผู้ศึกษาได้ศึกษาความต้องการเร่งด่วนขณะประสบอุกภัยน้ำท่วมในประเด็นต่างๆ เช่น ประเด็นความต้องการทางด้านร่างกายมีความต้องการอย่างไร ความต้องการทางด้านจิตใจอย่างไร ในการศึกษาความต้องการในด้านต่างๆนี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เห็นถึงแนวทางในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วมในระยะสั้นถึงระยะกลาง และการศึกษาความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วมในระยะยาวโดยความต้องการด้านต่างๆจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถใช้เป็นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยรวมทั้งพัฒนามาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมอย่างบูรณาการ เป็นต้น ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ลงไปเก็บข้อมูลต่างๆในพื้นที่ผ่านการสัมภาษณ์และสังเกต ทำให้ผู้วิจัยสามารถมองเห็นบริบทโดยรวมทั้งหมดของชุมชนในเขตพื้นที่เทศบาลนครหาดใหญ่ได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาแนวคิดเหล่านี้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการวิจัยเพื่อให้สามารถอธิบายความต้องการที่แท้จริงของผู้ประสบภัยทำให้ประเด็นในการวิจัยมีความชัดเจนและเกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

เอกสารเกี่ยวกับบริบททั่วไปของเทศบาลนครหาดใหญ่

1. ความเป็นมาของเทศบาลนครหาดใหญ่
2. บริบทชุมชนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่
3. เหตุการณ์อุทกภัยน้ำท่วมหาดใหญ่จากอดีตถึงปัจจุบัน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับอุทกภัยน้ำท่วม
2. เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับความต้องการ
3. เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
4. เอกสารเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง
5. เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับการเตรียมรับสถานการณ์อุทกภัยน้ำท่วม

6. เอกสารเกี่ยวกับกลยุทธ์การรับมือภัยพิบัติ

7. เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับงานสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม

แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

เอกสารเกี่ยวข้องบริบททั่วไปของเทศบาลนครหาดใหญ่

1. ความเป็นมาของเทศบาลนครหาดใหญ่

อำเภอหาดใหญ่ เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดสงขลา เป็นที่ตั้งของนครหาดใหญ่ เป็นเมืองใหญ่ที่สุดของภาคใต้ตอนล่าง หาดใหญ่เป็นเมืองที่มีชื่อเสียงในหลายด้าน เป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของประเทศไทยโดยเฉพาะแถบประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย หาดใหญ่เป็นเมืองศูนย์กลางการค้า เศรษฐกิจ การศึกษา และท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคใต้ (กรมการปกครอง 2551)

"หาดใหญ่" เป็นชื่อรวมของหมู่บ้านโคกเสม็ดชุนและหมู่บ้านหาดใหญ่ เดิมดินแดนหาดใหญ่เป็นเนินสูง มีผู้คนอาศัยอยู่ไม่มากนัก การคมนาคมไม่สะดวก เป็นป่าต้นเสม็ดชุน โดยทั่วไปชาวบ้านจึงเรียกว่า "บ้านโคกเสม็ดชุน" เมื่อทางการได้ตัดทางรถไฟมาถึงท้องถิ่นนี้ จึงมีประชาชนอพยพมาตั้งหลักแหล่งทำมาหากิน และเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ สมัยนั้นสถานีชุมทางรถไฟอยู่ที่สถานีรถไฟชุมทางอู่ตะเภา (ด้านเหนือของสถานีรถไฟชุมทางหาดใหญ่ แต่ปัจจุบันทั้งตัวอาคารสถานีและป้ายสถานีอู่ตะเภาได้ถูกรื้อถอนออกไปหมดแล้ว) เนื่องจากพื้นที่บริเวณสถานีอู่ตะเภาเป็นที่ลุ่ม น้ำท่วมเป็นประจำ ทางการรถไฟจึงได้ย้ายสถานีมาอยู่ที่สถานีชุมทางหาดใหญ่ปัจจุบัน ประชาชนได้ทยอยติดตามมาสร้างบ้านเรือนตามบริเวณสถานีนั่นเอง

ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่ากิจการรถไฟมีบทบาทต่อการขยับขยายและความเจริญก้าวหน้าของนครหาดใหญ่ตลอดมา ต่อมาได้มีผู้เห็นการณ์ไกลว่า บริเวณสถานีรถไฟหาดใหญ่นี้ต่อไปภายหน้าจะต้องเจริญก้าวหน้าอย่างแน่นอน จึงได้มีการจับจองและซื้อที่ดินแปลงใหญ่จากราษฎรพื้นบ้าน บุคคลที่ครอบครองแผ่นดินผืนใหญ่ ๆ อาทิ นายเจียกีซี (ต่อมาได้รับพระราชทานนามเป็นขุนนิพัทธ์จีนนคร) คุณพระเสน่หามนตรี นายซีกิมหยง และพระยาอรรถกระวีสุนทร ทั้ง 4 ท่านนี้นับว่าเป็นบุคคลที่มีส่วนในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่นครหาดใหญ่อย่างแท้จริง ได้ตัดถนนสร้างอาคารบ้านเรือนให้ราษฎรเช่า ตัดที่ดินแบ่งขาย เงินที่ได้ก็นำไปตัดถนนสายใหม่ต่อไป ทำให้ท้องถิ่นรุดหน้าอย่างอัศจรรย์ ชุมชนหาดใหญ่เติบโตขึ้นอย่าง

รวดเร็ว จนทางราชการต้องยกฐานะให้บ้านหาดใหญ่เป็นอำเภอ มีชื่อว่า อำเภอเหนือ ต่อมาในปี พ.ศ. 2460 ได้เปลี่ยนชื่อจากอำเภอเหนือเป็นอำเภอหาดใหญ่ (กรมการปกครอง 2551)

ที่ตั้งและอาณาเขต อำเภอหาดใหญ่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองจังหวัด ระยะทางห่างจากตัวเมืองสงขลา 30 กิโลเมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครตามเส้นทางรถไฟประมาณ 974 กิโลเมตร และทางรถยนต์ประมาณ 993 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้ (กรมการปกครอง 2551)

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเมืองสงขลา อำเภอนาหม่อม และอำเภอจะนะ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอควนกาหลง (จังหวัดสตูล) และอำเภอรัตภูมิ

ทิศเหนือ จรดทะเลสาบสงขลา และติดต่อกับอำเภอรัตภูมิ อำเภอบางกล่ำ อำเภอควนเนียง และอำเภอเมืองสงขลา

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอสะเดาและอำเภอคลองหอยโข่ง

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ลักษณะภูมิประเทศของอำเภอหาดใหญ่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มกว้างใหญ่ มีแนวภูเขาทางด้านทิศตะวันตก ทิศใต้ และทิศตะวันออก โดยพื้นที่ลาดจากทิศใต้และทิศตะวันตกไปสู่ทะเลสาบสงขลา มีพื้นที่ติดกับทิวเขาบรรทัดทางทิศเหนือ และติดกับทิวเขาสันกาลาคีรีทางทิศตะวันตกและทิศใต้ ภูเขาที่สำคัญได้แก่ เขาคอหงส์ เขาแก้ว เขาวังพา และเขาน้ำน้อย สภาพภูมิอากาศมีความคล้ายคลึงกับสภาพอากาศโดยทั่วไปของภาคใต้ที่อยู่ในเขตภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน แบ่งออกเป็น 2 ฤดูกาล คือฤดูฝนและฤดูร้อน ฤดูฝนมี 2 ระยะ เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน และเดือนกันยายน-ธันวาคม แหล่งน้ำ คลองเตย เป็นคลองสายเก่าแก่ที่สุดของนครหาดใหญ่ อยู่ทางทิศตะวันออกของตัวเมือง ไหลเข้าสู่ทางด้านใต้ของสถานีรถไฟหาดใหญ่ ผ่านบริเวณทุ่งเสาไหลเรียบ ถนนสายต่าง ๆ คลองอู่ตะเภา อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของตัวเมืองหาดใหญ่ ยาวประมาณ 15 กิโลเมตร เคยเป็นเส้นทางสัญจรสำคัญระหว่างเมืองสงขลาและเมืองไทรบุรี (รัฐเกดะห์ของประเทศมาเลเซียในปัจจุบัน) แต่ ณ ปัจจุบัน (พ.ศ. 2549) คุณภาพของน้ำในคลองอยู่ในสถานการณ์น่าเป็นห่วง (กรมการปกครอง 2551)

การแบ่งเขตการปกครอง การปกครองส่วนภูมิภาค อำเภอหาดใหญ่แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 13 ตำบล 98 หมู่บ้าน การปกครองส่วนท้องถิ่น ท้องที่อำเภอหาดใหญ่ประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 15 แห่ง ได้แก่ เทศบาลนครหาดใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหาดใหญ่ทั้งตำบล เทศบาลเมืองบ้านพรุ ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลบ้านพรุ เทศบาลเมืองคอหงส์ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคอหงส์ทั้งตำบล เทศบาลเมืองควนลัง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลควนลังทั้งตำบล เทศบาลเมืองคลองแห ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคลองแหทั้งตำบล เทศบาลเมืองทุ่ง

ตำเสา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลทุ่งตำเสาทั้งตำบล เทศบาลตำบลพะตง ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลพะตง เทศบาลตำบลบ้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านพรุ (เฉพาะนอกเขตเทศบาลเมืองบ้านพรุ) เทศบาลตำบลน้ำน้อย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลน้ำน้อยทั้งตำบล เทศบาลตำบลคูเต่า ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคูเต่าทั้งตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลคลองอู่ตะเภา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคลองอู่ตะเภาทั้งตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลฉลุง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลฉลุงทั้งตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลทุ่งใหญ่ทั้งตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่าข้ามทั้งตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลพะตง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลพะตง (กรมการปกครอง 2553)

การคมนาคมขนส่ง อำเภอหาดใหญ่เป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งของภาคใต้ตอนล่าง มีวิธีการเดินทางทั้งทางรถยนต์ ทางรถไฟ และทางอากาศ ทางรถยนต์ อำเภอหาดใหญ่มีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) และทางหลวงเอเชียสาย 2 (ซ้อนทับกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4) ตัดผ่าน โดยมีสามแยกคอหงส์ (จุดบรรจบกับถนนกาญจนวณิชย์) เป็นจุดปลายของถนนเพชรเกษม (จุดเริ่มต้นของถนนเพชรเกษมอยู่ที่สี่แยกท่าพระ กรุงเทพฯ) จากนั้นทางหลวงหมายเลข 4 จะซ้อนทับกับถนนกาญจนวณิชย์จากสามแยกคอหงส์ไปสิ้นสุดที่ชายแดนไทย-มาเลเซียที่ด่านสะเดา อำเภอสะเดา นครหาดใหญ่เชื่อมกับนครสงขลา ศูนย์กลางของจังหวัด ด้วยทางหลวงหมายเลข 407 (ถนนกาญจนวณิชย์ช่วงสามแยกคอหงส์ หาดใหญ่ - สามแยกสำโรง สงขลา) และทางหลวงหมายเลข 414 (ถนนลพบุรีราเมศวร์) ซึ่งไปบรรจบกับถนนกาญจนวณิชย์ที่ห้าแยกน้ำกระจาย มีรถโดยสารประจำทางระหว่างเมืองของบริษัท ขนส่ง จำกัด ให้บริการไปยังจุดหมายต่าง ๆ ทั้งกรุงเทพและภาคใต้ โดยมีสถานีขนส่งหาดใหญ่เป็นสถานีรถโดยสารประจำเมือง (กรมการปกครอง 2553)

ทางรถไฟ สถานีรถไฟชุมทางหาดใหญ่ มีเส้นทางรถไฟ 4 สายมาบรรจบกัน นั่นคือทางรถไฟสายใต้หลักไปกรุงเทพฯ ทางรถไฟสายใต้หลักไปสุไหงโก-ลก ทางรถไฟสายแยกไปปาดังเบซาร์ (เชื่อมต่อกับทางรถไฟของมาเลเซีย) และทางรถไฟสายแยกไปสงขลา แต่ทางรถไฟสายสงขลาปัจจุบันไม่ได้ใช้งานแล้ว สถานีรถไฟชุมทางหาดใหญ่มีรถไฟโดยสารบริการ 28 ขบวน โดยที่ 26 ขบวนเป็นของการรถไฟแห่งประเทศไทย อีก 2 ขบวนเป็นของบริษัทการรถไฟมลายา (KTMB) ของมาเลเซีย วิ่งระหว่างชุมทางหาดใหญ่-เซ็นทรัลกัวลาลัมเปอร์-ชุมทางเกมาส (กรมการปกครอง 2551)

อำเภอหาดใหญ่มีท่าอากาศยานนานาชาติหาดใหญ่ ซึ่งดำเนินการโดยบริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) ตั้งอยู่ในอำเภอคลองหอยโข่ง ชานเมืองหาดใหญ่ด้านตะวันตกเฉียงใต้ ติดกับกองบิน 56 ของกองทัพอากาศ โดยมีสายการบินต่าง ๆ ของไทย มาเลเซีย และ

สิงคโปร์ ให้บริการเที่ยวบินไปยังเชียงใหม่ กรุงเทพ ภาคใต้ มาเลเซีย และสิงคโปร์ (กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย 2551)

2. บริบทชุมชนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่

ในปัจจุบันชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่กลายเป็นชุมชนแห่งศูนย์กลางด้านการค้าและธุรกิจซึ่งด้วยเมืองมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว และเป็นประตูผ่านไปยังประเทศเพื่อนบ้าน คือ มาเลเซีย และสิงคโปร์ เนื่องจากอยู่ห่างจากด่านสะเดาเพียง 60 กิโลเมตร ปัจจัยที่ทำให้มีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมากก็คือ การเป็นศูนย์กลางทางด้านต่างๆ ธุรกิจการค้า การขนส่ง การสื่อสาร การคมนาคม การศึกษา และการท่องเที่ยว ตัวเมืองหาดใหญ่เป็นเมืองที่ค่อนข้างจะทันสมัย ประกอบด้วยอาคารบ้านเรือน ร้านค้าพาณิชย์ต่างๆ มากมาย ท่านอาจจะเดินชมสินค้าต่างๆ อย่างเพลิดเพลินโดยตั้งต้นจากจุดหนึ่งในย่านกลางใจเมือง เช่น ถนนนิพัทธ์อุทิศ 1, 2 หรือ 3 แล้วท่านจะพบสินค้าแปลกๆ ใหม่ที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ศูนย์การค้ามีหลายแห่งคือ ศูนย์การค้าลิโด ศูนย์การค้าโอเดียน ถนนเสน่หานุสรณ์ ศูนย์การค้าหาดใหญ่พลาซ่า และตลาดซีกิมหยง ถนนเพชรเกษม ซึ่งย่านการค้าเหล่านี้อยู่ในบริเวณกลางใจเมืองที่ท่านสามารถเดินไปถึงได้อย่างสะดวก อำเภอหาดใหญ่ เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดสงขลา เป็นที่ตั้งของนครหาดใหญ่ เป็นเมืองใหญ่ที่สุดของภาคใต้ตอนล่าง หาดใหญ่เป็นเมืองที่มีชื่อเสียงในหลายด้าน เป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของประเทศไทยโดยเฉพาะแถบประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย หาดใหญ่เป็นเมืองศูนย์กลางการค้า เศรษฐกิจ การศึกษา และท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคใต้ (กองทะเบียนราษฎร์ 2551)

เทศบาลนครหาดใหญ่นครหาดใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอิทธิพลของลมมรสุมเมืองร้อนมีลมมรสุมพัดผ่านประจำทุกปี คือ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงกลางเดือนมกราคม และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม ถึงกลางเดือนตุลาคม จากอิทธิพลของลมมรสุมดังกล่าว ส่งผลให้มีฤดูกาลเพียง 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม ถึงเดือนพฤษภาคม ซึ่งจะเป็นช่วงที่ว่างของลมมรสุมจะเริ่มตั้งแต่หลังจากหมดมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือแล้ว อากาศจะเริ่มร้อนและอากาศจะมีอุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายน แต่อากาศจะไม่ร้อนมากนักเนื่องจากตั้งอยู่ใกล้ทะเล และฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนพฤศจิกายน นครหาดใหญ่จะมีฝนตกทั้งในช่วงลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ แต่ในช่วงลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจะมีฝนตกชุกมากกว่า เนื่องจากพัดผ่านอ่าวไทย ส่วนลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จะถูกเทือกเขาบรรทัดปิดกั้นทำให้ฝนตกน้อยลง ในปี พ.ศ.

2546 ฝนตกมากที่สุดในช่วงเดือนตุลาคม และฝนตกน้อยที่สุดในเดือนเมษายนโดยสามารถแบ่งเขตพื้นที่ในการปกครองเป็นบริบทชุมชนตามเขตพื้นที่ประสบอุทกภัยน้ำท่วมเมื่อ ปี พ.ศ. 2553 ได้ดังนี้ (กองทะเบียนราษฎร์ 2551)

ข้อมูลชุมชน เขต 1

เขตพื้นที่ประสบอุทกภัยน้ำท่วมเมื่อ ปี พ.ศ. 2553 (กองทะเบียนราษฎร์เทศบาลนครหาดใหญ่ 2551)เป็นเขตพื้นที่เศรษฐกิจและการค้าหลายแห่งทั้งยังมีแห่งธรรมชาติส่วนสาธารณะเป็นที่ผักผ่อนหย่อนใจแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวซึ่งนับเป็นแหล่งสร้างรายได้ของเมืองและการประกอบอาชีพสำหรับประชากรที่อยู่ในเขตพื้นที่เป็นอย่างดี (กองอำนวยการเทศบาลนครหาดใหญ่ 2550)

1.ชุมชนหน้าสวนสาธารณะ พื้นที่โดยประมาณ 640,000 ตารางเมตร 0.64 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 509 ครัวเรือนจำนวน 1436 คน แยกเป็น ชาย 786 คน หญิง 650 คน

2.ชุมชนทักษิณเมืองทำ พื้นที่โดยประมาณ 180,000 ตารางเมตร 0.18 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 271 ครัวเรือน จำนวน 653 คน แยกเป็น ชาย 298 คน หญิง 355 คน

3. ชุมชนสุภาพอ่อนหวาน พื้นที่โดยประมาณ160,000 ตารางเมตร ประชากร จำนวน 441 ครัวเรือน จำนวน 977 แยกเป็น ชาย 452 คน หญิง 525 คน

4. ชุมชนหน้าค่ายเสนาณรงค์ พื้นที่โดยประมาณ 234,000 ตารางเมตร ประชากร จำนวน 694 ครัวเรือน จำนวน 2400 คน แยกเป็น ชาย 1,285 คน หญิง 1115 คน

5. ชุมชนภาสว่าง พื้นที่โดยประมาณ 130,000 ตารางเมตร 0.13 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 339 ครัวเรือน จำนวน 774 คน แยกเป็น ชาย 386 หญิง 358 คน

6. ชุมชนอู่ ท.ส. พื้นที่โดยประมาณ 80,000 ตารางเมตร 0.08 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 212 ครัวเรือน จำนวน 445 คน แยกเป็น ชาย 212 คน หญิง 233

7. ชุมชนพรุแม่สอน พื้นที่โดยประมาณ 200,000 ตารางเมตร ประชากร จำนวน 815 ครัวเรือนจำนวน 1,732 คน แยกเป็น ชาย 798 คน หญิง 934 คน

8.ชุมชนกอบกาญจน์ศึกษา พื้นที่โดยประมาณ – ประชากร จำนวน 520 ครัวเรือน จำนวน 1,563 คน แยกเป็น ชาย 752 คน หญิง 811 คน

9.ชุมชนแม่ลิเตา พื้นที่โดยประมาณ 280,000 ตารางเมตร 0.28 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 676 ครัวเรือน จำนวน 2,230 คน แยกเป็น ชาย 1,025 คน หญิง 1,205 คน

10.ชุมชนคลองเตย พื้นที่โดยประมาณ 250,000 ตารางเมตร ประชากร จำนวน 449 ครัวเรือน จำนวน 1,199 คน แยกเป็น ชาย 540 คน หญิง 659 คน

11.ชุมชนโรงปูน พื้นที่โดยประมาณ 25,000 ตารางเมตร ประชากร จำนวน 149 ครัวเรือน จำนวน 451 คน แยกเป็น ชาย 219 คน หญิง 232 คน

12.ชุมชนอนุสรณ์อาจารย์ทอง พื้นที่โดยประมาณ 120,000 ตารางเมตร ประชากร จำนวน 329 ครัวเรือน จำนวน 911 คน แยกเป็น ชาย 418 คน หญิง 493 คน

13.ชุมชนสามัคคี พื้นที่โดยประมาณ – ประชากร จำนวน 430 ครัวเรือน จำนวน 1,250 คน แยกเป็น ชาย 668 คน หญิง 582 คน

14.ชุมชนหน้าโรงพยาบาลศิครินทร์ พื้นที่โดยประมาณ 250,000 ตารางเมตร ประชากร จำนวน 479 ครัวเรือน จำนวน 1,597 คน แยกเป็น ชาย 845 คน หญิง 752 คน

15.ชุมชนหลังโรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย จัดตั้งเป็นชุมชนเมื่อ พ.ศ. 2549 ประชากร จำนวน 466 ครัวเรือน จำนวน 1,234 คน แยกเป็น ชาย 645 คน หญิง 589 คน

16.ชุมชนศรีนิล พื้นที่โดยประมาณ 120,000 ตารางเมตร ประชากร จำนวน 302 ครัวเรือน จำนวน 7,315 คน แยกเป็น ชาย 3,420 คน หญิง 3,895 คน

17.ชุมชนหมัดยาเม๊าะ พื้นที่โดยประมาณ 135,000 ตารางเมตร ประชากร จำนวน 416 ครัวเรือน จำนวน 1,397 คน แยกเป็น ชาย 668 คน หญิง 729 คน

18.ชุมชนป้อม 6 พื้นที่โดยประมาณ 153,000 ตารางเมตร ประชากร จำนวน 598 ครัวเรือน จำนวน 1,789 คน แยกเป็น ชาย 821 คน หญิง 968 คน

19.ชุมชนหน้าสนามกีฬากลาง พื้นที่โดยประมาณ 121,000 ตารางเมตร ประชากร จำนวน 299 ครัวเรือน จำนวน 828 คน แยกเป็น ชาย 380 คน หญิง 448 คน

20.ชุมชนโรงเรียนชาตรี พื้นที่โดยประมาณ 121,000 ตารางเมตร 0.12 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 321 ครัวเรือน จำนวน 1,185 คน แยกเป็น ชาย 574 คน หญิง 611 คน

21.ชุมชนศิครินทร์ พื้นที่โดยประมาณ 166,000 ตารางเมตร ประชากร จำนวน 575 ครัวเรือน จำนวน 2,095 คน แยกเป็น ชาย 889 คน หญิง 1206 คน

22.ชุมชนรัถการ พื้นที่โดยประมาณ 177,500 ตารางเมตร ประชากร จำนวน 477 ครัวเรือน จำนวน 1383 คน แยกเป็น ชาย 650 คน หญิง 733 คน

23.ชุมชนริมทางรถไฟ พื้นที่โดยประมาณ 166,000 ตารางเมตร ประชากร จำนวน 227 ครัวเรือน จำนวน 873 คน แยกเป็น ชาย 405 คน หญิง 468 คน

24.ชุมชนวัดเกาะเสือ พื้นที่โดยประมาณ 175,000 ตารางเมตร ประชากร จำนวน 814 ครัวเรือน จำนวน 2,443 คน แยกเป็น ชาย 1,156 คน หญิง 1,287 คน

25.ชุมชนหลังสนามกีฬา พื้นที่โดยประมาณ ประชากร จำนวน 718 ครัวเรือน จำนวน 2,402 คน แยกเป็น ชาย 1,125 คน หญิง 1,277 คน

ข้อมูลชุมชน เขต 2

เขตพื้นที่ประสบอุทกภัยน้ำท่วมเมื่อ ปี พ.ศ. 2553 (กองทะเบียนราษฎร์ 2551)

1.ชุมชนมุสลิม ประชากร จำนวน 310 ครัวเรือน จำนวน 1,191 คน แยกเป็น ชาย 536 คน หญิง 655 คน

2.ชุมชนหอนาฬิกา ประชากร จำนวน 569 ครัวเรือน จำนวน 1,432 คน แยกเป็น ชาย 644 คน หญิง 788 คน

3.ชุมชนตลาดคอมเพล็กซ์ ประชากร จำนวน 496 ครัวเรือน จำนวน 1,240 คน แยกเป็น ชาย 558 คน หญิง 682 คน

4.ชุมชนบ้านพักรถไฟ ประชากร จำนวน 310 ครัวเรือน จำนวน 668 คน แยกเป็น ชาย 301 คน หญิง 367 คน

5.ชุมชนศาลเจ้าพ่อเสือ พื้นที่โดยประมาณ – ประชากร จำนวน 328 ครัวเรือน จำนวน 821 คน แยกเป็น ชาย 369 คน หญิง 542 คน

6.ชุมชนตลาดใหม่ จำนวน 838 ครัวเรือน จำนวน 2,096 คน แยกเป็น ชาย 943 คน หญิง 1,153 คน

7.ชุมชนกิมหยง-สันติสุข พื้นที่โดยประมาณ – ประชากร จำนวน 1,542 ครัวเรือน จำนวน 3,546

9.ชุมชนป้อม 4 ประชากร จำนวน 536 ครัวเรือน จำนวน 1,234 คน แยกเป็น ชาย 555 คน หญิง 679 คน

10.ชุมชนสวนศิริ ประชากร จำนวน 425 ครัวเรือน จำนวน 1,231 คน แยกเป็น ชาย 553 คน หญิง 678 คน

11.ชุมชนจิระนคร ประชากร จำนวน 373 ครัวเรือนจำนวน 934 คน แยกเป็น ชาย 420 คน หญิง 514 คน

12.ชุมชนท่งเซียเซี่ยงตึ้ง

13.ชุมชนประชาธิปัตย์

14.ชุมชนสามชัย ประชากร จำนวน 511 ครัวเรือน จำนวน 1,378 คน

15.ชุมชนหน้าโรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย

16.ชุมชนชุมอุทิศ

17.ชุมชนโรงพยาบาลกรุงเทพ

18.ชุมชนบ้านจ่า ประชากร จำนวน 819 ครัวเรือน จำนวน 2,048 คน

19.ชุมชนครุณศึกษา

20.ชุมชนกลางนา

21.ชุมชนหน้าโรงเรียนโสตศึกษา พื้นที่โดยประมาณ – ประชากร จำนวน 930 ครัวเรือน จำนวน 2,325 คน แยกเป็น ชาย 1,047 คน หญิง 1,278 คน

22.ชุมชนหัวนาหัก พื้นที่โดยประมาณ - ประชากร จำนวน 993 ครัวเรือน จำนวน 1,397 คน แยกเป็นชาย 628 คน หญิง 769 คน

23.ชุมชน ม.อ.

ข้อมูลชุมชน เขต 3

ชุมชน เขต 3 เขตพื้นที่ประสบอุทกภัยน้ำท่วมเมื่อ ปี พ.ศ. 2553 พื้นที่เสี่ยงประสบอุทกภัยน้ำท่วมเนื่องจากพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มแอ่งกะทะและเป็นย่านการค้าและทำการค้ามีตลาดนัดตลาดกลางเกษตร มักเป็นพื้นที่ประสบน้ำล้นเพราะมีสิ่งปฏิกูลอุดท่อระบายน้ำและสิ่งกีดขวางทางระบายน้ำ (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 2553)

1.ชุมชนริมควน พื้นที่โดยประมาณ 280,000 ตารางเมตร 0.28 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 1,193 ครัวเรือน จำนวน 2,862 คน แยกเป็นชาย 1,358 คน หญิง 1,504 คน

2.ชุมชนคลองระบายน้ำที่ 1 พื้นที่โดยประมาณ 250,000 ตารางเมตร 0.25 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 691 ครัวเรือน จำนวน 2,005 คน แยกเป็นชาย 895 คน หญิง 1,110 คน

3.ชุมชนเทศาพัฒนา ประชากร จำนวน 484 ครัวเรือน จำนวน 1,389 คน แยกเป็นชาย 651 คน หญิง 738 คน

4.ชุมชนตลาดพ่อพรหม พื้นที่โดยประมาณ 150,000 ตารางเมตร 0.15 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 449 ครัวเรือน จำนวน 1,653 คน แยกเป็นชาย 758 คน หญิง 895 คน

5.ชุมชนศาลาลุงทอง พื้นที่โดยประมาณ 150,000 ตารางเมตร 0.15 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 482 ครัวเรือน จำนวน 1,501 คน แยกเป็นชาย 745 คน หญิง 756 คน

6.ชุมชนหลังที่ว่าการอำเภอ พื้นที่โดยประมาณ 150,000 ตารางเมตร 0.15 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 246 ครัวเรือน จำนวน 1,294 คน แยกเป็นชาย 624 คน หญิง 670 คน

7.ชุมชนบ้านหาดใหญ่ พื้นที่โดยประมาณ 190,000 ตารางเมตร 0.19 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 579 ครัวเรือน จำนวน 1,364 คน แยกเป็นชาย 612 คน หญิง 752 คน

8.ชุมชนท่าเคียน พื้นที่โดยประมาณ 220,000 ตารางเมตร 0.22 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 398 ครัวเรือน จำนวน 766 คน แยกเป็นชาย 378 คน หญิง 388 คน

9.ชุมชนดีแลนด์ – ไทยเจริญ พื้นที่โดยประมาณ 160,000 ตารางเมตร 0.16 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 513 ครัวเรือน จำนวน 1,527 คน แยกเป็นชาย 722 คน หญิง 805 คน

10.ชุมชนปรักกริม พื้นที่โดยประมาณ 220,000 ตารางเมตร 0.22 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 561 ครัวเรือน จำนวน 1,264 คน แยกเป็นชาย 550 คน หญิง 714 คน

11.ชุมชนจันทร์ประทีป พื้นที่โดยประมาณ 160,000 ตารางเมตร 0.16 ตารางกิโลเมตรประชากร จำนวน 196 ครัวเรือน จำนวน 692 คน แยกเป็นชาย 317 คน หญิง 375 คน

12.ชุมชนจันทร์วิโรจน์ พื้นที่โดยประมาณ 150,000 ตารางเมตร 0.15 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 431 ครัวเรือน จำนวน 1,216 คน แยกเป็นชาย 569 คน หญิง 647 คน

13.ชุมชนรัตนวิบูลย์ พื้นที่โดยประมาณ 160,000 ตารางเมตร 0.16 ตารางกิโลเมตรประชากร จำนวน 399 ครัวเรือน จำนวน 1,291 คน แยกเป็นชาย 614 คน หญิง 677 คน

14.ชุมชนจันทร์นิเวศน์ ประชากร จำนวน 1,025 ครัวเรือน จำนวน 2,014 คน แยกเป็นชาย 962 คน หญิง 1,052 คน

15.ชุมชนทุ่งเสา พื้นที่โดยประมาณ 210,000 ตารางเมตร 0.21 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 1,442 ครัวเรือน จำนวน 3,061 คน แยกเป็นชาย 1,250 คน หญิง 1,811 คน

16.ชุมชนอู่ญี่ปุ่น พื้นที่โดยประมาณ 180,000 ตารางเมตร 0.18 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 1,025 ครัวเรือน จำนวน 2,014 คน แยกเป็นชาย 962 คน หญิง 1,052 คน

17.ชุมชนขนส่ง พื้นที่โดยประมาณ 250,000 ตารางเมตร 0.25 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 748 ครัวเรือน จำนวน 1,274 คน แยกเป็นชาย 587 คน หญิง 687 คน

18.ชุมชนหน้าวัดคลองเรียน พื้นที่โดยประมาณ 200,000 ตารางเมตร 0.20 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 567 ครัวเรือน จำนวน 893 คน แยกเป็นชาย 410 คน หญิง 483 คน

19.ชุมชนซีกิมหยง พื้นที่โดยประมาณ 160,000 ตารางเมตร 0.16 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 377 ครัวเรือน จำนวน 811 คน แยกเป็นชาย 369 คน หญิง 415 คน

20.ชุมชนละม้ายสงเคราะห์ พื้นที่โดยประมาณ 220,000 ตารางเมตร 0.22 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 564 ครัวเรือน จำนวน 1,431 คน แยกเป็นชาย 651 คน หญิง 780 คน

21.ชุมชนคลองเรียนประชากรจำนวน 1,227 ครัวเรือน จำนวน 2,216 คน แยกเป็นชาย 1,052 คน หญิง 1,164 คน

22.ชุมชนบ้านร่มเย็น พื้นที่โดยประมาณ 160,000 ตารางเมตร 0.16 ตารางกิโลเมตรประชากร จำนวน 624 ครัวเรือน จำนวน 1,809 คน แยกเป็นชาย 799 คน หญิง 1,010 คน

23.ชุมชนทุ่งรี พื้นที่โดยประมาณ 160,000 ตารางเมตร 0.16 ตารางกิโลเมตร ประชากรจำนวน 339 ครัวเรือน จำนวน 943 คน แยกเป็นชาย 425 คน หญิง 518 คน

24.ชุมชนตลาดคลองเรียน พื้นที่โดยประมาณ 210,000 ตารางเมตร 0.21 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 248 ครัวเรือน จำนวน 808 คน แยกเป็นชาย 367 คน หญิง 441 คน

25.ชุมชนสามแยกคลองเรียน พื้นที่โดยประมาณ 160,000 ตารางเมตร 0.16 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 256 ครัวเรือน จำนวน 501 คน แยกเป็นชาย 212 คน หญิง 289 คน

26.ชุมชนผาสุก – เคียงดาว พื้นที่โดยประมาณ 190,000 ตารางเมตร 0.19 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 611 ครัวเรือน จำนวน 1,562 คน แยกเป็นชาย 721 คน หญิง 841 คน

ข้อมูลชุมชน เขต 4

เมื่อ ปี พ.ศ. 2553 เขต 4 พื้นที่เสี่ยงประสบอุทกภัยน้ำท่วมเมื่อ ปี พ.ศ. 2553 เนื่องพื้นที่เป็นบริเวณลาดเอียงและบางพื้นที่ติดกับครองระบายน้ำสายหลักของเมือง (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 2553)

1.ชุมชนท่าไทร พื้นที่โดยประมาณ 250,000 ตารางเมตร 0.25 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 353 ครัวเรือน จำนวน 1,181 คน แยกเป็นชาย 579 คน หญิง 602 คน

2. ชุมชนสถานีอู่ตะเภา พื้นที่โดยประมาณ 190,000 ตารางเมตร 0.19 ตารางกิโลเมตรประชากร จำนวน 253 ครัวเรือน จำนวน 543 คน แยกเป็นชาย 251 คน หญิง 292 คน

3.ชุมชนต้นโด พื้นที่โดยประมาณ 210,000 ตารางเมตร 0.21 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 599 ครัวเรือน จำนวน 1,816 คน แยกเป็นชาย 850 คน หญิง 966 คน

4.ชุมชนหน้าโรงเหล้า พื้นที่โดยประมาณ 280,000 ตารางเมตร 0.28 ตารางกิโลเมตรประชากร จำนวน 411 ครัวเรือน จำนวน 977 คน แยกเป็นชาย 456 คน หญิง 521 คน

5.ชุมชนสัจจกุล พื้นที่โดยประมาณ 210,000 ตารางเมตร 0.21 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 769 ครัวเรือน จำนวน 1,915 คน แยกเป็นชาย 915 คน หญิง 1,000 คน

6.ชุมชนรัชมังคลาภิเษก พื้นที่โดยประมาณ 150,000 ตารางเมตร 0.15 ตารางกิโลเมตรประชากร จำนวน 419 ครัวเรือน จำนวน 1,554 คน แยกเป็นชาย 734 คน หญิง 820 คน

7.ชุมชนบ้านฉาง พื้นที่โดยประมาณ 150,000 ตารางเมตร 0.15 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 809 ครัวเรือน จำนวน 2,274 คน แยกเป็นชาย 1,093 คน หญิง 1,181 คน

8.ชุมชนหน้าอำเภอ พื้นที่โดยประมาณ 190,000 ตารางเมตร 0.19 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 474 ครัวเรือน จำนวน 1,431 คน แยกเป็นชาย 687 คน หญิง 744 คน

9.ชุมชนหน้าสถานี พื้นที่โดยประมาณ 170,000 ตารางเมตร 0.17 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 350 ครัวเรือน จำนวน 866 คน แยกเป็นชาย 399 คน หญิง 467 คน

10.ชุมชนหลังโรงพัก พื้นที่โดยประมาณ 140,000 ตารางเมตร 0.14 ตารางกิโลเมตรประชากร จำนวน 660 ครัวเรือน จำนวน 2,008 คน แยกเป็นชาย 921 คน หญิง 1,087 คน

11.ชุมชนสถานี 2 พื้นที่โดยประมาณ 170,000 ตารางเมตร 0.17 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 739 ครัวเรือน จำนวน 3,196 คน แยกเป็นชาย 1,522 คน หญิง 1,674 คน

12.ชุมชนสามทหาร พื้นที่โดยประมาณ 180,000 ตารางเมตร 0.18 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 288 ครัวเรือน จำนวน 1,046 คน แยกเป็นชาย 498 คน หญิง 548 คน

13.ชุมชนสถานีขนส่งหาดใหญ่ พื้นที่โดยประมาณ 240,000 ตารางเมตร 0.24 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 100 ครัวเรือน จำนวน 147 คน แยกเป็นชาย 47 คนหญิง 100 คน

14.ชุมชนราษฎร์อุทิศ พื้นที่โดยประมาณ 170,000 ตารางเมตร 0.17 ตารางกิโลเมตรประชากร จำนวน 936 ครัวเรือน จำนวน 1,962 คน แยกเป็นชาย 896 คน หญิง 1,066 คน

15.ชุมชนแฟลตเคหะเก่า พื้นที่โดยประมาณ 140,000 ตารางเมตร 0.14 ตารางกิโลเมตรประชากร จำนวน 301 ครัวเรือน จำนวน 634 คน แยกเป็นชาย 302 คน หญิง 332 คน

16.ชุมชนไทยโฮเต็ล จัดตั้งเป็นชุมชนเมื่อ พ.ศ. 2539 พื้นที่โดยประมาณ 200,000 ตารางเมตร 0.20 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 658 ครัวเรือน จำนวน 1,384 คน แยกเป็นชาย 652 คน หญิง 732 คน

17.ชุมชนวัดโคกสมานคุณ พื้นที่โดยประมาณ 200,000 ตารางเมตร 0.20 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 668 ครัวเรือน จำนวน 2,042 คน แยกเป็นชาย 999 คน หญิง 1,043 คน

18.ชุมชนแฟลตเคหะใหม่ พื้นที่โดยประมาณ 130,000 ตารางเมตร 0.13 ตารางกิโลเมตร ประชากร จำนวน 365 ครัวเรือน จำนวน 1,267 คน แยกเป็นชาย 601 คน หญิง 666 คน

19.ชุมชนบางหัก ประชากร จำนวน 667 ครัวเรือน จำนวน 1,696 คน แยกเป็นชาย 752 คน หญิง 944 คน

20. ชุมชนมงคลประชากร จำนวน 1,261 ครัวเรือนจำนวน 2,164 คน แยกเป็นชาย 1,032 คนหญิง1,132 คน

21.ชุมชนโชคประชากร จำนวน 964 ครัวเรือน จำนวน 3,422 คน แยกเป็นชาย 1,524 คน หญิง 1,898 คน

22.ชุมชนหลังอู่รถไฟ ประชากร จำนวน 278 ครัวเรือน จำนวน 733 คน แยกเป็นชาย 355 คน หญิง 370 คน

23.ชุมชนรัตนอุทิศ ประชากร จำนวน 618 ครัวเรือน จำนวน 2,319 คน แยกเป็นชาย 1,085 คน หญิง 1,231 คน

24. ชุมชนประชาราษฎร์อุทิศ ประชากร จำนวน 401 ครัวเรือน จำนวน 1,044 คน แยกเป็นชาย 423 คน หญิง 621 คน

25. ชุมชนเกาะ ประชากร จำนวน 1,041 ครัวเรือน จำนวน 3,186 คน แยกเป็นชาย 1,521 คน หญิง 1,665 คน

26. ชุมชนบ้านกลาง ประชากร จำนวน 271 ครัวเรือน จำนวน 792 คน แยกเป็นชาย 354 คน หญิง 438 คน

27. ชุมชนหาดใหญ่ใน ประชากร จำนวน 715 ครัวเรือน จำนวน 2,309 คน แยกเป็นชาย 1,000 คน หญิง 1,309 คน

ภาพรวมโดยทั่วไปเทศบาลนครหาดใหญ่มีความเจริญเติบโตก้าวหน้าอย่างรวดเร็วเป็นเหตุให้คนมาอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ต่างๆของเทศบาลมีการสร้างบ้านเรือนขึ้นใหม่ทำให้มีบ้านเรือนเพิ่มขึ้นในเขตชุมชนมีบ้านเรือนกระจายทั่วชุมชนตลอดจนทำให้มีประชากรตามเขตพื้นที่ในการปกครองของเทศบาลมีประชากรเพิ่มมากขึ้น บริบทชุมชนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ซึ่งผู้วิจัยเลือกเป็นพื้นที่ศึกษา ในปัจจุบันตกอยู่ใต้ภาวะเสี่ยงจากสภาพอากาศแปรปรวนและภัยพิบัติจากอุทกภัยน้ำท่วมเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้สาเหตุส่วนหนึ่งคือชุมชนและสมาชิกของชุมชนตามเขตพื้นที่ต่างๆมีขีดความสามารถที่จำกัดในการรับมือกับสถานการณ์เสี่ยงอุทกภัยน้ำท่วมที่เกิดขึ้น เช่น อุทกภัยน้ำท่วม หรือ ภัยพิบัติอื่นๆ โดยที่ยังต้องพึ่งพากลไกของภาครัฐตลอดจนหน่วยงานต่างๆ ซึ่งในหลายกรณีก็ไม่พอเพียงต่อการรับกับสถานการณ์ภายใต้ภาวะเสี่ยงเหล่านั้น ประชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ที่เคยประสบกับอุทกภัยน้ำท่วมในปีก่อนๆ ยังมีความต้องการภาครัฐให้การช่วยเหลือที่ทันท่วงทีต่อสถานการณ์อุทกภัยที่เกิดขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในอนาคตจากภาวะโลกร้อนที่มีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้นอาจส่งผลให้ชุมชนต่าง ๆ ตกอยู่ในภาวะความเสี่ยงอุทกภัยน้ำท่วมที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพอากาศที่ไม่แน่นอนซึ่งอาจจะเป็นความเสี่ยงที่มีระดับความรุนแรงของอุทกภัยสูงมากขึ้น หรือรูปแบบอุทกภัยน้ำท่วมที่เปลี่ยนไปจากเดิม (สำนักงานป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน 2553)

อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภาซึ่งครอบคลุมอาณาบริเวณรวม 2,400 ตารางกิโลเมตร โดยลักษณะพื้นที่เป็นแอ่งกระทะ พื้นที่ลาดเทจากทิศใต้สู่ทิศเหนือ บริเวณตอนปลายของลุ่มน้ำจะเป็นที่ราบลุ่มแผ่กว้างก่อนถึงทะเลสาบสงขลา มีคลองอู่ตะเภาเป็นคลองระบายน้ำหลัก และประกอบด้วยลุ่มน้ำย่อยรวม 17 ลุ่มน้ำ คลองอู่ตะเภาเป็นคลองธรรมชาติ เมื่อเกิดฝนตกหนักในพื้นที่ลุ่มน้ำเกิน 120 มิลลิเมตรในระยะเวลา 3 ชั่วโมง น้ำจะเคลื่อนตัวจากพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบนเข้าสู่เทศบาลนครหาดใหญ่ภายใน 10-30 ชั่วโมง และทำให้เกิดสภาพน้ำล้นตลิ่งคลองอู่ตะเภาบริเวณเทศบาลนครหาดใหญ่ (สำนักงานป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน 2553)

ในอดีตนั้นน้ำจะท่วมบริเวณท้องนาของชาวบ้านเป็นส่วนใหญ่ เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ มีอาชีพทำนา เมื่อเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมระยะเวลาน้ำท่วมก็น้อยเพราะมีการระบายน้ำได้เร็ว ไม่เหมือนในปัจจุบันเมื่อน้ำไหลเข้าท่วมในเขตเมืองหรือเขตชุมชนก็จะใช้เวลาประมาณ 3 – 4 วัน น้ำจึงระบายไหลออกหมดและกลับคืนสู่สภาพปกติ เพราะการก่อสร้างอาคาร สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่ไปกีดขวางทางน้ำไหล จึงส่งผลให้น้ำไหลและระบายได้ช้า (สำนักงานป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน 2553)

3. บันทึกจากอดีตถึงปัจจุบัน

อุทกภัยน้ำท่วมหาดใหญ่ มีการบันทึกไว้เมื่อปี (พ.ศ. 2376 – พ.ศ.2548) พ.ศ.2376 ในรัชสมัยรัชกาลที่ 3 ฝนตกน้ำท่วมจนท้องนาของราษฎรทำนามิได้ผลรับประทานเลย ราษฎรได้ความเดือดร้อนในการที่ไม่มีอาหารรับประทานถึงแก่ล้มตายกลางถนน ที่ยกอพยพครอบครัวไปอยู่บ้านเมืองอื่นเสียโดยมาก เวลานั้นข้าวสารราคาเกวียนละ 500 เหรียญก็ยังไม่มีที่จะซื้อ พระยาสงขลารีบเข้าไปกรุงเทพ ฯ นำความที่ราษฎรได้รับความเดือดร้อนไม่มีอาหารรับประทาน ขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ 3 ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ขอรับพระราชทานซื้อเข้าสารออกมาเจือจานราษฎรในเมืองสงขลา 1,000 เกวียน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานยกภาษีเข้าสาร ให้แก่พระยาสงขลา ๆ กราบถวายบังคมลาออกมาถึง (สำนักงานป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน 2550)

เมืองสงขลาในเดือนยี่ ปี มะโรง จัตวาศก พ.ศ.2505 (28-30 ต.ค.) พายุโหม ฝนตกหนัก พายุโซนร้อนจมเรือประมง คนตายกันเป็นร้อย ซึ่งคาดว่าน่าจะเป็นพายุเดียวที่เข้าแหลมตะลุมพุก พ.ศ. 2509 (7 ธ.ค.) น้ำท่วมหาดใหญ่เสียหายเป็นล้านๆบาท ทางรถไฟขาด ถนนจมมิด

ต้องใช้เรือยนต์วิ่งรับคน ตลาดทุกแห่งปิดตัว น้ำท่วมในเมืองน้ำสูง 1.50 เมตร คนนับหมื่นในเมืองขาดอาหาร

พ.ศ. 2512 (1 ธ.ค.) ทางหาดใหญ่-สงขลาน้ำท่วม 9 ตอน ถนนสายหาดใหญ่-นาทวี-สะเดา ท่วมหลายตอนท่วมสนามบิน บ้านเรือนรอบเมืองหาดใหญ่จมน้ำ

พ.ศ.2516 (10-12 ธ.ค.) ฝนตกหนักกระหน่ำ เป็นเวลา 4 วัน น้ำบ่าเข้าท่วมถนนสายต่างๆในหาดใหญ่ การจราจรหยุดชะงัก พ.ศ.2517 (22 พ.ย.) พายุและฝนกระหน่ำ 5 วัน รอบอำเภอหาดใหญ่ท่วม น้ำสูงบนถนนวัดได้ 50 ซม. พ.ศ.2518 (2 ครั้ง 5-17 ม.ค. และปลายปี 6-9 พ.ย.) น้ำบ่าเข้าท่วมหาดใหญ่ การคมนาคมถูกตัดขาด การค้าหยุดชะงักหมดท่วมถนนเพชรเกษมสูง 1.50 เมตร หน้าค่ายเสนาณรงค์สูงถึงเอว รั้วค่ายถูกน้ำพัดพังยาว 200 เมตร ร้านค้าขนของหนีน้ำกันอลหม่าน หลังน้ำลดเกิดอหิวาตกโรคระบาดคนตายและป่วยอีกระลอก

พ.ศ. 2519 (22 พ.ย.) ฝนตกติดต่อ 7 วัน น้ำท่วมในเขตเทศบาลสูง 1.50 เมตร

พ.ศ.2524 (4 ธ.ค.)ระดับน้ำในเมืองหาดใหญ่สูงขึ้นเรื่อยๆ ทำให้สวนยางหลายแห่งอยู่ใต้น้ำ

พ.ศ. 2527 (5 ธ.ค.)ฝนตกหนักมาก มีน้ำท่วมบางแห่ง ถนนสายเล็กผ่านไม่ได้

พ.ศ.2531 (22 พ.ย.) ระดับน้ำท่วมในหาดใหญ่สูง1-2 เมตร เสียหายทางเศรษฐกิจ 2,000 ล้านบาท พ.ศ.2543 (22 พ.ย.)ระดับน้ำท่วม 2-3 เมตร เสียหายมากว่าหมื่นล้านบาท 2548 (13-20 ธ.ค.) สาเหตุแห่งปัญหายังเหมือนเดิมนั่นเพราะ แผนการแก้ไขระยะยาวในปี 2543 ไม่ได้รับการสานต่อและผลักดันอย่างจริงจังโครงการหลายพันล้านที่ลงทุนไปไม่สัมฤทธิ์ผล

ปีพ.ศ. 2551 (2-10 ธ.ค.) พ.ศ.2376 ในรัชสมัยรัชกาลที่ 3 หลายวันทำให้น้ำป่าจากประเทศมาเลเซีย ไหลทะลักเข้าท่วมหลายอำเภอ จ.สงขลา จมเป็นเมืองบาดา (สำนักงานป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน 2550)

จากเหตุการณ์อุทกภัยน้ำท่วมในอดีตที่ผ่านมา ในข้อเท็จจริงผู้ประสบภัยไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงจากภัยธรรมชาติที่ได้ ในขณะเดียวกัน ภัยธรรมชาติจะเปลี่ยนเป็นภัยพิบัติทันทีที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมนั่นหมายความว่าบริเวณพื้นที่ใดที่มีสังคมหรือชุมชนอยู่ย่อมต้องได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติอย่างแน่นนอน ดังนั้น สังคมหรือชุมชนจึงเป็นปัจจัยกำหนดที่สำคัญของความรุนแรงของภัย การลดผลกระทบจากภัยพิบัติถึงแม้ว่าผู้ประสบภัยจะไม่สามารถหลีกเลี่ยงภัยพิบัติได้แต่ผู้ประสบภัยสามารถที่หามาตรการในการลดผลกระทบจากภัยพิบัติได้ กล่าวคือ คงไม่สามารถไปห้ามมิให้เกิดภัยธรรมชาติได้ แต่เราสามารถที่จะลดความรุนแรงของมันได้ ในการลดความรุนแรงของภัยพิบัติ เป็นการลดสภาวะความล่อแหลมหรือความอ่อนแอ หรือความเสี่ยงที่จะเผชิญเหตุการณ์เหมือนกับการลดขนาดของวงกลมของความอ่อนแอ

ซึ่งจะทำให้ขนาดและความรุนแรงของภัยพิบัติลดลง ดังนั้น การวิเคราะห์ความอ่อนแอจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นมากในการบริหารจัดการอุทกภัยในอนาคตทั้งในส่วนของชุมชนและส่วนทางภาครัฐ (สำนักงานเลขาธิการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน 2553)

ภาพที่ 1 เขตเทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประสบอุทกภัยน้ำท่วมระดับสูง 2 พฤศจิกายน 2553

ที่มา สำนักงานเลขาธิการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน 2553

ภาพที่ 2 กระแสน้ำท่วมรุนแรงเส้นทางคมนาคมในพื้นที่บางเขตถูกตัดขาดประชาชนต้องใช้เส้นทางอื่นที่ยังเพื่ออพยพผู้คนและขนย้ายลำเลียงสิ่งของออกจากพื้นที่เสี่ยงภัยรุนแรง

ที่มา สำนักงานเลขาธิการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน 2553

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเป็นส่วนที่ทำให้ผู้วิจัยได้มองเห็นว่ามุมมองในการศึกษาวิจัยของนักวิจัยอื่นๆเป็นอย่างไรเพื่อที่สามารถนำข้อเสนอแนะหรือแนวทางบางส่วนมาปรับใช้กับการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ทางวิชาการมากยิ่งขึ้นผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อและปัญหาการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับอุทกภัยน้ำท่วม

ผ่องพรรณ รัตนะเศรษฐากุล, จิราภรณ์ นพคุณขจร (2548)ได้ศึกษาเกี่ยวกับการย้อนรอยภัยพิบัติจากอุทกภัยน้ำท่วมภาคเหนือตอนบน ภัยพิบัติธรรมชาติที่เกิดมาแล้วหลายๆครั้งในหลายๆ ประเทศซึ่งในแต่ละครั้งได้นำมาซึ่งความเสียหายทั้งชีวิต ทรัพย์สิน โครงสร้างพื้นฐานต่างๆ และเกิดปัญหาทางด้านสาธารณสุขเป็นจำนวนมากมายมหาศาล เช่น เดียวกับเหตุการณ์เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ที่ผ่านมาที่เหตุการณ์ที่รุนแรงที่สุดที่ประเทศไทยเคยประสบมา

เหตุการณ์ในครั้งนี้ได้ส่งผลกระทบทั้งต่อบุคคลและครอบครัวกับชุมชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทำให้หลายหน่วยงานตระหนักและรับรู้ถึงผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งในอดีตที่ผ่านมาหลายครั้งอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ 13 จังหวัดภาคเหนือตอนบน เช่น เหตุการณ์ดินถล่มที่ อ. แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ ไม่มีคนเสียชีวิต แต่ชุมชนเสียหายทั้งหมด เหตุการณ์น้ำป่าไหลหลากที่ อ. อมก๋อย จ. เชียงใหม่ และอำเภอแม่ละมาด จ. ตาก มีผู้เสียชีวิต 2 คน หมู่บ้านโรงเรียนการคมนาคมเสียหาย เหตุการณ์โรงอบลำไยระเบิดที่ อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ มีผู้เสียชีวิต 36 รายบาดเจ็บอีกจำนวนหนึ่ง และเหตุการณ์ถล่มที่บ้านน้ำก้อ อ.หล่ม จ.เพชรบูรณ์มีผู้เสียชีวิต 120 ราย สูญหายอีกจำนวนหนึ่งประชาชนไร้ที่อยู่อาศัยและขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภค กว่า 1,500 ครอบครัว นอกจากนี้ยังมีการระบาดของไข้หวัดนกซึ่งได้มีการฆ่าและทำลายไก่หลายล้านตัว เหตุการณ์น้ำท่วมในอีกหลายไครั้งหลายๆพื้นที่ และเหตุการณ์ภัยพิบัติอื่นๆ ก่อให้เกิดความเสียหายทางด้านต่างๆเป็นจำนวนมากในทุกๆปี

จากเหตุการณ์ดังกล่าว พบว่า ประชาชนซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่เดิมยังหวาดผวารู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยในพื้นที่ที่อยู่อาศัยขาดขวัญและกำลังใจ หวาดระแวงว่าจะมีเหตุการณ์ที่ร้ายแรงเกิดขึ้นซ้ำขึ้นมาอีก ได้รับความช่วยเหลือทางด้านต่างๆไม่ทั่วถึงและไม่เพียงพอต่อความเสียหายที่ ได้รับ การฟื้นฟูทางด้านต่างๆไม่ได้รับการดูแลและสานต่ออย่างต่อเนื่อง แต่ในขณะเดียวกันชุมชนก็สามารถช่วยเหลือและเยียวยาตนเองได้ เมื่อเหตุการณ์ผ่านไประยะเวลาหนึ่ง

จากการย้อนรอยภัยพิบัติภาคเหนือตอนบนที่ผ่านมา เมื่อเปรียบเทียบกับเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิถล่ม 6 จังหวัดแถบทะเลอันดามัน พบว่ามีความเหมือนและความต่างกัน ดังนี้

ความเหมือน 1. รูปแบบของการเกิดปฏิกิริยาการตอบสนอง เหมือนกันทุกช่วงระยะเวลาที่เกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติ 2.ในระยะฉุกเฉินมีความต้องการทางด้านปัจจัยสี่ และเครื่องสาธารณูปโภคต่างๆเป็นจำนวนมาก และอย่างรวดเร็ว 3.มีการสูญเสียทั้งทางด้านสรีระ อารมณ์ ความคิด และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคม 4.ประชาชนบางส่วนไม่สามารถจัดการกับอารมณ์และความรู้สึกที่เกิดขึ้นได้ ต้องเข้ารับการรักษา 5.มีความเสียหายทั้งต่อบุคคล ครอบครัว และชุมชน 6. การดูแลช่วยเหลือเป็นไปด้วยความล่าช้า 7.ระบบการดูแลช่วยเหลือยังไม่ชัดเจน 8.หน่วยงานต่างๆไม่มีการประสานงานซึ่งกันและกัน 9.ชุมชนสามารถเยียวยาตนเองได้ในระดับหนึ่ง เมื่อเหตุการณ์ผ่านไปในระยะเวลาหนึ่ง

ความต่าง 1. สึนามิ เป็นภัยพิบัติที่มีขนาดใหญ่ ความรุนแรงและเกิดความเสียหายมากกว่า โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และชุมชน 2. สึนามิเกิดบริเวณสถานที่ที่มีผู้คนรู้จักเป็นจำนวนมาก และสื่อสามารถเข้าไปได้ทั่วถึง 3. สึนามิจะได้รับการดูแลช่วยเหลือในทุกๆด้านจากหลายๆหน่วยงาน ใช้ทรัพยากรบุคคลเป็นจำนวนมาก 4. สึนามิ ทำให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกิดความตระหนักในการดูแลช่วยเหลืออย่างเป็นระบบมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ ควรมีการให้ความรู้ความเข้าใจในบทบาทและแนวทางการดูแลช่วยเหลือ รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับการเกอดภัยพิบัติต่างๆ แก่ผู้ให้การช่วยเหลือและประชาชนทั่วไปในพื้นที่เสี่ยงที่จะเกิดภัยพิบัติ เช่นน้ำท่วมแผ่นดินไหว การเกิดโรคระบาดที่อาจจะกลายพันธ์เป็นอันตรายต่อและความมั่นคงปลอดภัยใน ชีวิต เพื่อช่วยลดอาการตื่นตระหนก หวาดระแวง และวิตกกังวลกลัวต่อเหตุการณ์ มีเหตุผล และสามารถจัดการกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

เสรี ศุภราทิตย์ (2553) จากเหตุการณ์อุทกภัยน้ำท่วมในอดีตที่ผ่านมาในข้อเท็จจริงประชาชนที่ประสบภัยไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงภัยธรรมชาติได้ ในขณะเดียวกันภัยธรรมชาติจะเปลี่ยนเป็นภัยพิบัติทันทีที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมนั้นหมายความว่าบริเวณพื้นที่ใดที่มีสังคมหรือชุมชนย่อมต้องได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติอย่างแน่นอน ดังนั้นสังคมหรือชุมชนจึงเป็นปัจจัยกำหนดที่สำคัญของความรุนแรงของภัยพิบัติ การลดผลกระทบจากภัยพิบัติถึงแม้ว่าผู้ประสบภัยจะไม่สามารถหลีกเลี่ยงภัยพิบัติได้ แต่ผู้ประสบภัยสามารถที่หามาตรการในการลดผลกระทบจากภัยพิบัติได้ กล่าวคือ เราคงไม่สามารถไปห้ามมิให้เกิดภัยธรรมชาติได้ แต่เราสามารถที่จะลดความรุนแรงของมันได้ ในการลดความรุนแรงของภัยพิบัติ เป็นการลดสภาวะความล่อแหลมหรือความอ่อนแอ หรือความเสี่ยงที่จะเผชิญเหตุการณ์เหมือนกับการ

ลดขนาดของวงกลมของความอ่อนแอ ซึ่งจะทำให้ขนาดและความรุนแรงของภัยพิบัติลดลง ดังนั้น การวิเคราะห์ความอ่อนแอ จึงเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นมากในการบริหารจัดการอุทกภัยในอนาคต

ภัทระ ลิมป์ศิระ (2554) ได้ศึกษาสิทธิมนุษยชนกับภัยพิบัติ กล่าวว่าสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและครอบคลุมเกี่ยวกับภัยพิบัติและความเสี่ยงที่อาจได้รับหรือจะได้รับจากภัยพิบัตินั้น เป็นสิทธิของพลเมืองทุกคนที่จะได้รับรู้ถึงความเสี่ยงภัยในทุกลักษณะ ตลอดจนข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับวิธีการที่ จะช่วยเหลือตนเองจากภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่มีปัจจัยของความเสี่ยงแน่ชัดอยู่แล้ว

ธนวัฒน์ จารุพงษ์สกุล (2554) การจัดการเรื่องอุทกภัยจากน้ำจะต้องมององค์รวมทั้งระบบตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ใช้ความรู้จัดการให้เป็นไปตามธรรมชาติ คือต้องเข้าใจน้ำ เพราะอุทกภัยน้ำท่วมเกิดจากธรรมชาติ แต่ถ้าจัดการได้ดีพอน้ำท่วมก็ลดลงได้ อย่าไปแกล้งธรรมชาติ และควรเรียนรู้การจัดการน้ำแบบ บูรณาการ ไม่มองปัญหาแยกส่วนแบบปัจจุบัน หลักวิชาการก็คือการใช้หลักโครงสร้างทาง อาทิ ขุดลอกคลองปรับปรุงทางน้ำ การสร้างระบบการผันน้ำ พื้นที่ปิดล้อมแบบกำแพงกั้นน้ำเจ้าพระยาของ กรุงเทพมหานคร ใช้แก้มลิง ฯลฯ เหล่านี้คือการบูรณาการทุกอย่างอย่างเป็นระบบ

หน่วยวิจัยภัยพิบัติทางธรรมชาติ ภาควิชาวิศวกรรมโยธา คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2554) การป้องกันตัวเองและความเสียหายจากน้ำท่วม ควรมีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า เพราะหาก รอให้มีการเตือนภัย เวลามักจะไม่เพียงพอ และควรมีมาตรการในการเตรียมความพร้อมทั้งก่อนเกิดเหตุการณ์น้ำท่วม ขณะเกิด และหลังเกิดเหตุการณ์น้ำท่วม

ชูเกียรติ ทรัพย์ไพศาล (2543) ศึกษาน้ำท่วมพื้นที่ชุมชนเทศบาลนครหาดใหญ่และพื้นที่ชุมชนข้างเคียง ระหว่างวันที่ 21-23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2543 และแนวทางแก้ไขปัญหาแบบยั่งยืน โดยการรวบรวมผลการศึกษาและแผนการดำเนินการต่างๆ ที่ได้จัดทำไว้แล้วและมีแผนที่จะดำเนินการต่อไป นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์และสรุปจัดทำแนวทางแก้ไขปัญหาน้ำท่วมแบบบูรณาการ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า สาเหตุของน้ำท่วมแบ่งได้เป็น 3 สาเหตุหลัก คือ 1. น้ำท่วมเฉพาะถิ่น 2. น้ำท่วมจากการไหลบ่าจากลุ่มน้ำย่อยรอบๆ พื้นที่ชุมชนและ 3. น้ำท่วมจากการเอ่อล้นตลิ่งของคลองอู่ตะเภา โดยในปัจจุบันได้มีการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาจากสาเหตุต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน และอยู่ในระหว่างการก่อสร้างระบบป้องกันน้ำท่วมเฉพาะถิ่น ส่วนการป้องกันน้ำท่วมเนื่องจากการไหลบ่าจากลุ่มน้ำย่อยและจากคลองอู่ตะเภานั้นอยู่ระหว่างจัดทำโครงการ ซึ่งต้องใช้งบไม่น้อยกว่า 15,000 ล้านบาท ระยะเวลาการดำเนินงาน 15 ปี ผู้วิจัยจึงได้เสนอให้มีการจัดลำดับความสำคัญประกอบด้วยมาตรการที่ไม่ใช้สิ่งก่อสร้างและใช้สิ่งก่อสร้าง โดยแบ่งเป็นระยะสั้น

ระยะปานกลางและระยะยาวบนพื้นฐานของการป้องกันน้ำท่วมแบบบูรณาการรวมทั้งการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและให้ความสำคัญกับการกำหนดใช้ที่ดิน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของชุมชน

สถาบันวิจัยสังคม สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2535) ได้ศึกษาภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม ประชากรและจิตวิทยาอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติ กรณีอุทกภัย นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี ปี พ.ศ. 2531 จำแนกตามความช่วยเหลือฉุกเฉินจากหน่วยงานต่างๆ ญาติ ชาวบ้าน เพื่อนบ้านที่อยู่บริเวณใกล้เคียง หน่วยงานทหาร ผู้ประสบภัยไม่ได้รับความช่วยเหลือ จำแนกตามความช่วยเหลือในด้านที่พักอาศัยชั่วคราว อยู่กับญาติในบริเวณพื้นที่เสี่ยงภัยสูง อยู่ในวัดมากกว่าปีก่อนๆ พักอาศัยในโรงเรียน และทางราชการจัดที่พักอาศัยชั่วคราวให้เต็มทุกพื้นที่ จำแนกตามความรวดเร็วของความช่วยเหลือจากราชการ ค่อนข้างรวดเร็ว การช่วยเหลือรวดเร็วพอสมควร มีส่วนน้อยค่อนข้างช้า จำแนกตามหน่วยงานหรือองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือด้านกรณีคนในหมู่บ้านบาดเจ็บ หน่วยงานทหาร ตำรวจ ค่อนข้างรวดเร็วหน่วยแพทย์เคลื่อนที่จากโรงพยาบาลอำเภอ และสาธารณสุขจังหวัด และไม่ได้รับความช่วยเหลือมีน้อยจำแนกตามผลกระทบของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อจิตใจของผู้ให้สัมภาษณ์ ทรัพย์สินและร่างกาย ทางจิตใจ มากบางส่วน ทรัพย์สินมีมาก ทางด้านร่างกายร่างกายมีบ้างเล็กน้อย จำแนกตามข้อคิดเห็นต่างๆ เกี่ยวกับความช่วยเหลือที่ได้รับ ด้านที่อยู่อาศัยได้รับการช่วยเหลือน้อย ด้านสถานที่อยู่อาศัยปัจจุบันมีความพอใจ ในการช่วยเหลือด้านการประกอบอาชีพได้รับการช่วยเหลือน้อย

2. เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับความต้องการ

จากการศึกษาผู้วิจัยได้ศึกษาถึงความต้องการและแนวทางในการช่วยเหลือการรวมถึงรูปแบบของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนอันเป็นปัจจัยหลักในการตอบสนองความต้องการของผู้ประสบภัยโดยผู้วิจัยได้รวบรวมค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความต้องการ ผลจากการวิจัย พบว่า

เอกชัย การวัฒนี (2543, 77) ศึกษาความต้องการของผู้ประสบภัยในการช่วยเหลือพื้นที่ประสบอุทกภัยน้ำท่วมจากผลการวิจัย พบว่า ประชาชนมีความต้องการในด้านประปาน้ำใช้ในพื้นที่และต้องการให้จัดหาเครื่องหมายจราจรและซ่อมแซมสัญญาณไฟจราจรและไฟฟ้าสาธารณะ ให้มีการปรับปรุงถนนการวางท่อเมนประปา การสร้างสะพาน ตามลำดับ

เพชรี หาลาภ (2538, 10-11) กล่าวว่า ความคาดหวังของบุคคลเป็นการตั้งขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการดังนั้นความต้องการเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกันแทบจะแยกไม่ออกเพราะถ้ามนุษย์เกิดความต้องการแล้ว ความคาดหวังก็จะตามมาแล้วการกระทำพฤติกรรมไปสู่เป้าหมาย

อย่างไรก็ตามความต้องการของมนุษย์เมื่อได้รับการตอบสนองในระดับที่คนต้องการแล้วก็จะมีการคาดหวังถึงในสิ่งที่อยู่สูงขึ้นไปอีกตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นได้ตามทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ ที่ได้กล่าวถึงความต้องการขั้นต่างๆ ตามลำดับดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย
2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย
3. ความต้องการความรักและการยอมรับ
4. ความต้องการอาการการยกย่องนับถือ
5. ความต้องการที่จะรู้และเข้าใจตนเอง

ลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์และความคาดหวัง มีลักษณะคล้ายคลึงกันและเกี่ยวข้องกันคือ ถ้าความคาดหวังหรือความมุ่งหวังของบุคคลได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์จะมีความต้องการในสิ่งที่สูงขึ้น จึงก่อให้เกิดความคาดหวังในสิ่งเหล่านั้นตามมาและจะมากขึ้นในตามลำดับ

วิโรจน์ ศิริชัยเจริญ (2539) ศึกษาทัศนคติของประชาชนผู้ประสบภัยต่อการบริหารงานของหน่วยงานท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี ประชาชนในพื้นที่ประสบภัยเลือกคณะกรรมการบริหารงานชุดใหม่หลังจากผ่านช่วงประสบภัย ได้ผลการศึกษาว่าประชาชนมีความคาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริงของคณะเทศมนตรี ในด้านนิติบัญญัติการบริหารเทศบาล และการพัฒนาการปกครองท้องถิ่น ในการตอบสนองความต้องการของประชาชนในเรื่องบริการสาธารณะที่สำคัญที่เทศบาลควรต้องเร่งจัดให้มี คือ ปรับปรุงซ่อมแซมถนนในเขตเทศบาลที่ได้รับความเสียหายจากอุทกภัยน้ำท่วม สถานที่ที่เป็นแหล่งเสื่อมโทรม ควรเข้ามาดูแลรักษาความสะอาดและส่งเสริมอาชีพราษฎรให้มีงานทำ และรายได้เพิ่มขึ้น วางระบบระบายน้ำ ให้สามารถระบายน้ำได้สะดวกและป้องกันน้ำท่วมขังในฤดูฝนอันอาจนำมาประยุกต์เปรียบเทียบความต้องการของผู้ประสบภัยได้ในการศึกษาครั้งนี้

ปิยะดา เวชประสิทธิ์ (2538) ได้ศึกษาด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประชาชนในพื้นที่ประสบภัย พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในระดับปานกลางเพราะจัดได้ว่าการดำเนินงานเป็นไปตามความต้องการของประชานในระดับหนึ่ง สิ่งที่ประชาชนพึงพอใจมากที่สุดคือ ความต้องการด้านการบริการและซ่อมบำรุงไฟฟ้าสาธารณะ รองลงมาคือความต้องการจัดและทำนุบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ 84 ทุ่งท่าลาด ส่วนที่ประชาชนต้องการมากที่สุดเห็นว่าควรจัดทำโดยเร่งด่วนคือการจัดสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย การแก้ไขปัญหาน้ำท่วมขัง และการจัดระบบจราจร

ในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ จากการศึกษาพบว่าประชาชนมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ที่ประชาชนพอใจมากที่สุดคือ การตอบสนองความต้องการในด้านการจัดและทำนุบำรุงแหล่งท่องเที่ยว

ในด้านการพัฒนาสังคม จากการศึกษาพบว่าประชาชนมีความพึงพอใจในระดับค่อนข้างสูง ที่พอใจมากที่สุดคือ การตอบสนองความต้องการในด้านการได้รับความสะดวกในการติดต่อกับเทศบาล รองลงมา คือ ความต้องการในการเตรียมความพร้อมในการบรรเทาสาธารณภัยของเทศบาล และการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเทศบาล ส่วนที่ประชาชนเห็นว่าควรแก้ไขปรับปรุงสุขาภิบาลร้านอาหารในเขตเทศบาลในด้านการพัฒนาการเมืองและการบริหาร จากการศึกษาพบว่าประชาชนมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง สิ่งที่ประชาชนพึงพอใจมากที่สุดคือ ความบริสุทธิ์ยุติธรรมในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล รองลงมาได้แก่ บทบาทในการรักษาความสงบเรียบร้อยในเขตเทศบาล สิ่งที่ประชาชนเห็นว่าควรปรับปรุง คือความต้องการที่จะให้ปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับการบริการช่วยเหลือในด้านต่างๆให้มีความชัดเจนในท้องถิ่นที่ประสบภัยว่าจะมีการให้การบริการช่วยเหลือในด้านใดอย่างไรบ้าง

สถาบันดำรงราชานุภาพ (2539) สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทยได้ศึกษาเรื่องความต้องการของประชาชนในตำบล ทั้งนี้เนื่องจากประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ขาดวิสัยทัศน์ ไม่สามารถกำหนดภาพจำลองความต้องการและวางแผนด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานในอนาคตได้ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ขาดบุคลากรที่มีประสบการณ์ด้านการวางแผน องค์การบริหารส่วนตำบลไม่ปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการวางแผนพัฒนาของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2533

วรากรณ์ สามโกเศศ (2553) ถ้าท่านผู้อ่านมีความรู้สึกคล้ายกับผู้เขียนซึ่งรอดพ้นจากภัยน้ำท่วมบ้าน และรู้สึกผิดที่เพื่อนๆ โชคร้ายแต่เรารอด คล้ายกับความรู้สึกของผู้ที่มีชีวิตรอดจากสงครามในขณะที่เพื่อนๆ ตาย ก็อยากบอกว่าขอให้แปรเปลี่ยนความรู้สึกดังกล่าวเป็นความช่วยเหลือโดยตรง อย่างรวดเร็วแก่เพื่อนเหล่านั้นจักมีประโยชน์กว่าการไม่สบายใจแต่เพียงอย่างเดียว ถึงแม้ว่าจะไม่มีกรุงเทพมหานครตั้งอยู่ใต้อยุธยา ลพบุรี สิงห์บุรี อุทัยธานี ฯลฯ น้ำก็คงจะท่วมพื้นที่เหล่านี้อย่างแน่นอนอันเนื่องมาจากมวลน้ำมหาศาลไหลบ่า มาจากทางตอนเหนือซึ่งมีระดับความสูงกว่า ลองจินตนาการดูว่าน้ำมีมาก น้อยแค่ไหน พื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร ที่มีน้ำสูง 1 เมตร จะมีปริมาณน้ำเท่ากับ 1 ล้านลูกบาศก์เมตร ครั้งนี้ข่าวว่ามีมวลน้ำปล่อยลงมาไม่ต่ำกว่า 10,000 ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งเท่ากับพื้นที่ 10,000 ตารางกิโลเมตร (100 กิโลเมตรX100 กิโลเมตร ที่มีน้ำเต็มโดยมีระดับน้ำสูง 1 เมตร) ถ้าให้ระดับน้ำสูง 500 เซนติเมตร ก็หมายความว่ามวลน้ำเหล่านี้จะ

ครอบคลุมพื้นที่ 20,000 ตารางกิโลเมตร ถ้าน้ำสูง 25 เซนติเมตร ก็ครอบคลุมพื้นที่ 40,000 ตารางกิโลเมตร (400x100 กิโลเมตร) (กรุงเทพมหานครมีพื้นที่ 1,700 ตารางกิโลเมตร)

ผู้คนในบริเวณนี้ประสบภัยธรรมชาติระหว่างที่น้ำไหลผ่านลงไปยังแม่น้ำเจ้าพระยา ท่าจีน และบางปะกง โดยทนทุกข์ทรมานอยู่สมมุติว่า x วัน อย่างไรก็ดี เมื่อมีกรุงเทพมหานครตั้งอยู่ตอนล่างตามภูมิศาสตร์ก็ทำให้น้ำไหลลงทะเลช้าลง ความทนทุกข์ทรมานก็นานวันขึ้นเป็น (x+y) วัน อย่างไรก็ดี ภาครัฐไม่อาจปล่อยให้กรุงเทพมหานครจมอยู่ใต้น้ำได้ ต้องรักษาไว้เป็นไข่แดง เนื่องจากเป็นฐานเศรษฐกิจของประเทศ เป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดการจ้างงานรายได้และอำนาจซื้อจากคนทั้งประเทศ อีกทั้งยังเป็นฐานของการเก็บภาษีของรัฐเพื่อนำเงินมาช่วยชดเชยและฟื้นฟู ประเทศภายหลังน้ำท่วมอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นศูนย์กลางของประเทศ

หากประสบภัยแล้วการบริหารงานแก้ไขภาวะน้ำท่วมและการฟื้นฟูก็จะมีปัญหาอย่างมาก ภาค รัฐได้รักษาไข่แดงโดยการสร้างเขื่อนกันน้ำแนวยาวหลายกิโลเมตร ซึ่งถึงแม้จะมีความจำเป็นอย่างยิ่งก็ทำให้ความทุกข์ทรมานของผู้คนในเขตเหนือ เพิ่มขึ้นอีก z วัน รวมทั้งหมดแล้วความทุกข์ทรมานเท่ากับ (x+y+z) วัน หากสมมุติว่ายิ่งจำนวนวันมากขึ้นความเสียหายก็ย่อมมากขึ้นด้วยเป็นเงาตามตัว

สรุปได้ว่าความเสียหายของผู้คนทางเหนือและต่อมาทางตะวันตกอันเนื่องจากการรักษาไข่แดงเท่ากับ z (ไม่ใช่ x+y+z) คำถามก็คือเราจะทำอย่างไรกับความเสียหาย z ที่เกิดขึ้นนี้ของผู้คนที่ต้องทนทุกข์ทรมานเพราะการรักษาเขตชั้นใน ของกรุงเทพมหานครเป็นไข่แดงเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ประเด็นนี้แหละที่จะทำให้ความรู้สึกผิดของท่านผู้รอดจากความหายนะซึ่งประกอบ ด้วยผู้อยู่อาศัย องค์กรธุรกิจ องค์กรของภาครัฐทั้งหมด ฯลฯ ลดลงได้ และเป็นไปอย่างสอดคล้องกับหลักความยุติธรรมอันเป็นพื้นฐานของศีลธรรมด้วย ลองมาดูกันว่าเขาชดเชยความเสียหายที่เกิดจากธรรมชาติกันอย่างไรในต่างประเทศ ในกรณีของ Katrina ของสหรัฐอเมริกาในปี 2011 รัฐบาลอเมริกันมีค่าชดเชยให้ 135,000 ล้านเหรียญ (ประมาณ 4 ล้านล้านบาท) ให้แก่ครอบครัวผู้สูญเสียชีวิตโดยจ่ายตามสัดส่วนของรายได้ของผู้เสียชีวิต ก่อนตาย ถ้ามีรายได้น้อยก็ชดเชยให้น้อย สำหรับแผ่นดินไหวในจีนในปี 2008 รัฐบาลจีนบังคับให้องค์กรปกครองท้องถิ่นของท้องที่เกิดเหตุเป็นผู้ชดเชย ในกรณีของสึนามิของญี่ปุ่นในเดือนมีนาคม 2010 รัฐบาลญี่ปุ่นสร้างบ้านชั่วคราวให้แก่ผู้สูญเสียบ้านทุกครอบครัว ซึ่งต้องใช้เงินถึง 17 ล้านล้านเยน (ประมาณ 6.8 ล้านล้านบาท)

ตามหลักการของการชดเชยสากลในกรณีของอุบัติเหตุรถยนต์ ผู้ก่อให้เกิดอุบัติเหตุสมควรเป็นผู้จ่ายเงินชดเชยให้แก่ผู้เสียหายเนื่อง จากเป็นผู้ก่อเหตุ โดยจ่ายอย่างเป็นสัดส่วนกับรายได้ของผู้เสียหายก่อนตาย โดยใช้ตรรกะว่าหากเขาไม่ตายก็จะสามารถหารายได้ใน

ระดับนั้นๆ อย่างไร ก็ดี ในกรณีของภัยพิบัติจากธรรมชาติ ไม่มีผู้ก่อเหตุดังกรณีของอุบัติเหตุ ดังนั้น ภาครัฐทั้งส่วนกลางและท้องถิ่นต้องร่วมกันเป็นผู้แบกภาระ ทั้งนี้ เนื่องจากประชาชนมีความผูกพันกับรัฐ ยอมละเว้นการกระทำต่างๆ ตามอำเภอใจ ยอมเสียภาษีเพื่อแลกกับการคุ้มครองดูแลจากรัฐ ฯลฯ (ทฤษฎี Social Contract)

ดังนั้น เมื่อเกิดการสูญเสียเช่นนี้ขึ้นอย่างสุดวิสัย รัฐจึงสมควรเป็นผู้ดูแลให้การชดเชยตามสมควรในกรณีของน้ำท่วมบ้านเรา เป็นที่ยอมรับกันชัดเจนว่ารัฐจำเป็นต้องเป็น "ผู้ก่อเหตุ" เพื่อรักษาไข่แดงจนทำให้สมาชิกไข่แดงทั้งปวงได้ประโยชน์ และผู้อยู่นอกเขื่อนหรือเจ้าของพื้นนาซึ่งถูกใช้เป็นแก้มลิงชั่วคราวเป็น เป็นผู้เสียหาย "ผู้เสีย" และ "ผู้ได้" เห็นได้ชัดเจนในกรณีนี้ "ผู้ได้" ก็ได้มากมายมหาศาลจากการไม่ถูกน้ำท่วม โดยเฉพาะธุรกิจเอกชนขนาดกลางและใหญ่ ลองจินตนาการดูว่าถ้าธุรกิจเหล่านี้ถูกน้ำท่วมจนประกอบกิจการไม่ได้จะเกิด มูลค่าเสียหายเท่าใด และมูลค่าเสียหายที่ไม่เกิดขึ้นนี้แหละคือขอบเขตของผลประโยชน์ที่เขาได้รับ

ภาครัฐสมควรจะให้เงินชดเชยผู้เสียหายส่วนหนึ่งตามนัยของทฤษฎี Social Contract แต่ผู้เขียนเห็นว่า "ผู้รอดตาย" และได้ประโยชน์มหาศาลจากการไม่ถูกน้ำท่วมสมควรมีบทบาทร่วมโดยการจ่ายเงินชด เชยโดยตรงผ่านรัฐให้แก่ผู้เสียหายเหล่านี้เพื่อความเป็นธรรม "ผู้เสียหาย" เราเห็นกันชัดเจน สามารถระบุถนน บ้านเลขที่ได้ไม่ยาก (เงินชดเชย 5,000 บาทนั้น สมควรจ่ายสดให้ได้เลย เพียงแต่ให้เซ็นใบยินยอมรับคดีอาญาหากฉ้อโกง และมีบัตรประจำตัวหรือทะเบียนบ้าน ไม่ต้องไปถ่ายรูปน้ำท่วมบ้านและให้เห็นเลขที่บ้าน ใครๆ ก็รู้ว่าบ้านใดน้ำท่วมบ้านบ้าง ไม่น่าใช้วิธีคิดแบบราชการจนปั่นป่วนไปหมด) และ "ผู้ได้" เราก็เห็นกันชัดเจน ระบุถนนและบ้านเลขที่ได้หมด ภาครัฐ สมควรเก็บเงินจาก "ผู้ได้" เหล่านี้ตามสัดส่วนของประโยชน์ที่เขาได้รับจากการไม่ถูกน้ำท่วม (มูลค่าทรัพย์สินอาจใช้เป็นเกณฑ์) ผ่านใบชำระค่าไฟฟ้าหรือประปา (จ่ายค่าธรรมเนียมค่าเก็บให้เขาและใบชำระเงินเหล่านี้เก็บจากทุกครัวเรือน ทุกเดือนอยู่แล้ว) โดยเพิ่มเงินเข้าไปอีก ควรเก็บเดือนละไม่มากเป็นเวลา 6 เดือนต่อเนื่องกัน และเอาเงินเหล่านี้ทยอยชดเชยให้แก่ผู้ "เสียหาย" ควบคู่ไปกับเงินชดเชยจากภาครัฐ

เงินชดเชยควรให้เป็นหมื่นหรือแม้แต่แสน มิใช่ 5,000 บาท ซึ่งเป็นเพียงเศษค่าเสียหายที่เกิดขึ้นเพื่อรักษา "ไข่แดง" ไว้โดยเขาไม่ได้เต็มใจและเลือกได้เลยแม้แต่น้อย ความเป็นธรรมเป็นพื้นฐานของจริยธรรมที่ทำให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้ในสังคมเดียว กันอย่างสงบสุข กรณีน้ำท่วมนี้มี "ผู้เสียหาย" และ "ผู้ได้รับ" ที่เห็นได้ชัดเจน ตลอดจนมีกลไกการจ่ายเงินชดเชยที่มีประสิทธิภาพอยู่แล้ว ดังนั้น การสร้าง "ความเป็นธรรม" จึงไม่ใช่สิ่งที่เลื่อนลอย การชดเชยทางอ้อมอย่างอื่นที่ภาครัฐสามารถทำได้ เช่น หาเงินชดเชยให้แก่ผู้เสียหายโดยจัดตั้งกองทุนชดเชยด้วยการกู้เงินผ่านการออก พันธบัตรและบังคับให้ธุรกิจตลอดจนประชาชนซึ่งเป็น "ผู้ได้" ซื้อ

พันธบัตรเหล่านี้โดยได้ผลตอบแทนในอัตราที่ต่ำกว่าตลาด ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการช่วยชดเชยความเสียหาย และ "ตอบแทน" แก่ผู้เสียหาย ผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับการกู้ยืมจากเงินทุนสำรอง ระหว่างประเทศที่ธนาคารแห่งประเทศไทยดูแลอยู่เพื่อเอามาชดเชย และ/หรือฟื้นฟูประเทศ ผู้เขียนมองไม่เห็นตรรกะและการเชื่อมโยงเท่ากับการตั้งกองทุนและบังคับให้ "ผู้ได้" ซื้อพันธบัตรและได้รับอัตราดอกเบี้ยต่ำ

การนำเงินทุนสำรองระหว่างประเทศมาใช้เป็นการเพิ่มความเสี่ยงให้แก่เสถียรภาพทางการเงินของประเทศโดยไม่จำเป็น ถ้าไม่หลงลืมกัน "ต้มยำกุ้ง" เกิดขึ้นก็เพราะเรามีเงินทุนสำรองระหว่างประเทศ (ซึ่งเกือบทั้งหมดคือเงินตราต่างประเทศ) ต่ำเพราะได้ใช้ไปเกือบหมดจนเป็นเหตุให้เกิดวิกฤตขึ้น พวกเราที่ เป็นพวก "ได้" ทั้งหลายมายอมเสียสละเงินไม่มากมายกันเถอะ จ่ายชดเชยโดยตรงให้แก่ผู้เสียหายจำนวนนับแสนครัวเรือนเพื่อความยุติธรรม และเพื่อให้เพื่อนเรามีเงินไปซ่อมแซมบ้านและฟื้นฟูธุรกิจ ตอนน้ำท่วมเรายังมีใจให้แก่เขาได้ ตอนนี้น้ำในหลายพื้นที่ก็แห้งแล้ว น้ำใจของเราจะเหือดแห้งตามไปด้วยหรือครับ (หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับประจำวันที่ 24 พฤศจิกายน 2554)

สุพัฒนา สุขสว่าง, ศิริลักษณ์ สว่างวงศ์สิน(2550)ได้ศึกษาเกี่ยวกับปฏิกิริยาทางจิตใจและการจัดการปัญหาวิกฤติทางจิตใจในผู้ประสบภัยพิบัติจากเหตุการณ์อุทกภัย โคลนถล่ม จังหวัดอุตรดิตถ์ เหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติมีแนวโน้มเกิดมากขึ้น การศึกษาปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นในผู้ประสบภัยพิบัติ และการจัดการแก้ไขปัญหาวิกฤติที่เกิดขึ้น จะสามารถนำมาวางแผนการให้ความช่วยเหลือทางจิตใจของประชาชนจากสถานการณ์ภัย พิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ วัตถุประสงค์ ศึกษาปฏิกิริยาทาง ด้านจิตใจที่เกิดขึ้นในภาวะวิกฤติของผู้ประสบภัยพิบัติจากเหตุการณ์อุทกภัย โคลนถล่ม จังหวัดอุตรดิตถ์ และการใช้วิธีการแก้ปัญหา (coping methods) เพื่อจัดการปัญหาวิกฤติทางจิตใจที่เกิดขึ้นในผู้ประสบภัยพิบัติ วิธีการศึกษา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม ในประชากรเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ประสบเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ กรณีน้ำป่า โคลนถล่มจังหวัดอุตรดิตถ์ เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2549 วิเคราะห์ผลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมสัมภาษณ์เชิงลึก มีจำนวน 10 คน เป็นชาย 4 คน หญิง 6 คนเข้าร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 8 คน เป็นชาย 4 คน หญิง 4 คน ทั้ง 2 กลุ่มมีอายุเฉลี่ย 30-40 ปี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาและรับจ้างทั่วไป เป็นผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ขณะเกิดน้ำป่าไหลหลาก และโคลนถล่ม มีสมาชิกในครอบครัวเสียชีวิตจำนวน 5 ราย ได้รับบาดเจ็บทางร่างกายจำนวน 6 ราย กลุ่มตัวอย่างทุกรายสูญเสียทรัพย์สิน และบ้านเรือน สถานที่ดำเนินการสัมภาษณ์เชิง

ลึกและสนทนากลุ่ม ณ วัดศรีอุทุมพร อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ และโรงเรียนบ้านน้ำต๊ะ อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

สรุปผลการศึกษา ปฏิกิริยาทางด้านจิตใจที่เกิดขึ้น แบ่งออกได้เป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านอารมณ์ ความรู้สึก รู้สึกท้อใจ ท้อแท้ หาทางออกไม่ได้ รู้สึกสิ้นหวัง กังวล เกรงว่าเหตุการณ์จะเกิดขึ้นอีก 2. ด้านความคิด คิดถึงเหตุการณ์หรือภาพเหตุการณ์ผุดขึ้นมาซ้ำ 3. ด้านร่างกาย อ่อนเพลีย ไม่มีเรี่ยวแรง มีปัญหาด้านการนอน เช่น หลับยาก นอนไม่หลับ 4. ด้านพฤติกรรม ระแวดระวัง ไม่ไว้ใจสิ่งแวดล้อม แยกตัวเอง ไม่อยากพูดคุยกับใคร บางรายเครียดจนกระทั่งต้องพึ่งพายานอนหลับ หรือสุรา วิธีการจัดการแก้ไขปัญหาวิกฤติทางจิตใจที่เกิดขึ้น ได้แก่ การหาที่พึ่งทางใจ เช่น กำลังใจจากคนในครอบครัว การใช้ศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เช่น การระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย การไหว้พระสวดมนต์ การเชื่อว่าเป็นเรื่องของกรรม การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และกำลังใจจากบุคลากรทางการแพทย์รวมถึงหน่วยงานที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือทำ ให้ผู้ประสบภัยมีกำลังใจที่จะเผชิญกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะ จากการศึกษาครั้งนี้ ทำให้ได้องค์ความรู้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเตรียมความพร้อม เพื่อพัฒนาระบบการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ และโปรแกรมการให้ความช่วยเหลือด้านจิตใจแก่ผู้ประสบภัยพิบัติต่อไป

3. เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

กรรณิการ์ พงษ์สนิท และคณะ (2541 อ้างถึงใน มณีรัตน์ ปัจจะวงษ์ 2543) ศึกษาในประชาชน 6 หมู่บ้าน ของตำบลขุนคง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้กลวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเตรียมความพร้อมรับอุทกภัยน้ำท่วมเป็นไปอย่างน่าพอใจระดับหนึ่งแต่ในส่วนของการแก้ไขปัญหาสุขภาพยังเกิดขึ้นน้อยและไม่ได้เป็นไปอย่างต่อเนื่องในทุกขั้นตอนของกระบวนการแก้ไขปัญหา ส่วนปัจจัยที่ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสุขภาพ เช่น ความตระหนักในความสำคัญของปัญหา ผลประโยชน์ที่จะได้รับ ความตั้งใจของชุมชน และพันธะผูกพันหรือความรับผิดชอบของประชาชนในชุมชน ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของการมีส่วนร่วม คือเวลาที่ไม่สอดคล้องกันระหว่างสมาชิกในชุมชนและทีมปฏิบัติงานรวมทั้งขาดทักษะพื้นฐานที่สำคัญในการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

ปัทมา ศิริเวช นิรมล โกสิยพันธ์ จิรารัตน์ นวนไหม และคณะ (2548-2549) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการฟื้นฟูจิตใจระยะยาวหลังภัยพิบัติสึนามิ สึนามิซึ่งเป็นภัยพิบัติที่เกิดจากเป็นกลุ่มคลื่นน้ำที่เกิดขึ้นจากการย้ายที่ของปริมาตรน้ำก้อนใหญ่ คือ

มหาสมุทรหรือทะเลสาบขนาดใหญ่ แผ่นดินไหว ประกอบด้วยกลุ่มคลื่นซึ่งมีคาบเป็นนาทีหรืออาจมากถึงชั่วโมง มากันเรียกว่าเป็น "คลื่นขบวน" สูงของคลื่นหลายสิบเมตรนั้นอาจเกิดขึ้นได้จากเหตุการณ์ขนาดใหญ่ แม้ผลกระทบของคลื่นสึนามินั้นจะจำกัดอยู่แค่พื้นที่ชายฝั่ง แต่อำนาจทำลายล้างของมันสามารถมีได้ใหญ่หลวงมีผลกระทบต่อประชาชนผู้ประสบภัยเป็นอย่างมากเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 จังหวัดพังงา ได้รับผลกระทบมากที่สุด โดยเฉพาะอำเภอตะกั่วป่า อำเภอท้ายเหมือง อำเภอ คุระบุรี มีการสูญเสียชีวิต ทรัพย์สิน เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพที่อยู่อาศัย ความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการประกอบอาชีพ ความปลอดภัย ฯลฯ ที่ส่งผลต่อสุขภาพองค์รวมของคนในชุมชน

จากการสำรวจชุมชน พบว่า มีสมาชิกและแกนนำผู้สูงอายุเสียชีวิตดังนี้ หมู่บ้านน้ำเค็มประมาณ 51 คน ตำบลคึกคัก 12 คน ตำบลลำแก่น 4 คน ซึ่งทำให้ชมรมผู้สูงอายุอ่อนแอลง บางชมรมล่มสลาย แต่มีจุดแข็งคือชุมชนเป็นสังคมชนบท ลักษณะครอบครัวขยาย ให้ความเคารพนับถือผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุมีบทบาทในสังคม จากเหตุผลดังกล่าว จึงเลือกผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเป้าหมายที่จะเสริมความเข้มแข็ง ด้วยวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีการช่วยเหลือกันเองภายในกลุ่ม และมีการรวมพลังเพื่อส่งเสริมความมีคุณค่า โดยใช้วิธีการเริ่มต้นจากการลงพื้นที่ศึกษาสภาพชุมชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรง เพื่อคัดเลือกชุมชนเป้าหมายได้ 5 ชุมชน

จากนั้นจัดทำสนทนากลุ่มย่อยแต่ละแห่ง เพื่อประเมินสภาพปัญหาและความต้องการจากกลุ่มแกนนำผู้สูงอายุ และผู้เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นจัดประชุมเชิงปฏิบัติการระดมสมองเพื่อกำหนดกิจกรรมการฟื้นฟูสภาพจิตใจในกลุ่มผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม ผลการดำเนินงาน พบว่า กิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชนมี 3 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมการส่งเสริมความมีคุณค่าของผู้สูงอายุ เช่น การเยี่ยมบ้าน การรวมพลังสร้างกำลังใจแก่ญาติของผู้สูงอายุที่เสียชีวิต ฯลฯ

กิจกรรมการสร้างพลังกลุ่ม ได้แก่ การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ การจัดทำสัญลักษณ์และเสื้อชมรม การประชุมสัญจรเพื่อสร้างเครือข่าย การสรรหาสมาชิกใหม่ สุดท้ายคือกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพกายคลายเครียด เช่น กลุ่มกลองยาว เพลงกล่อมเด็ก การเล่านิทานพื้นบ้าน การออกกำลังกายโดยใช้ไม่พลอง ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมทั้งสามนี้ นำไปสู่การเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับชมรมผู้สูงอายุ ในการจัดกิจกรรมดูแลช่วยเหลือกันเองในกลุ่ม และมีโอกาสขยายผลไปสู่กิจกรรมการช่วยเหลือกลุ่มอื่นๆ ในชุมชนต่อไป (การประชุมวิชาการสุขภาพจิต 2549)

4. เอกสารเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง

ฝ่ายบริการความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2553) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงสำหรับการรองรับสถานการณ์ภัยพิบัติ จากเหตุการณ์มหาอุทกภัยที่ผ่านมาของประเทศไทยส่งผลกระทบต่อห้องสมุดหลายแห่ง ปัญหาที่เกิดขึ้นมิได้กระทบเพียงอาคารสถานที่ อุปกรณ์ครุภัณฑ์ ระบบไฟฟ้า ระบบน้ำประปา แต่ยังกระทบถึงระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบเครือข่ายการสื่อสาร และระบบสำรองข้อมูล ตลอดทั้งระบบการให้บริการสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศ ทรัพยากรสารสนเทศจำนวนมากเปียกน้ำ จมน้ำ แช่น้ำ เป็นระยะเวลานาน ทำให้ระบบดังกล่าว ตลอดทั้งทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก และมีไม่น้อยที่ได้รับผลกระทบหลังน้ำท่วม จากปัญหาของความชื้น หนังสือ สื่อดิจิทัลต่างๆ ขึ้นรา นอกเหนือจากภัยจากน้ำท่วมแล้ว ยังอาจมีภัยพิบัติในรูปแบบอื่นๆ เกิดขึ้นอีกได้ เนื่องจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ สภาวะโลกร้อน การบริหารจัดการความเสี่ยงเพื่อรับมือภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลก จึงเป็นหัวข้อใหญ่ที่หลายๆ องค์กรให้ความสนใจ และให้ความสำคัญมากขึ้น การบริหารจัดการของห้องสมุดเพื่อรับมือกับความเสี่ยงดังกล่าว จึงเป็นประเด็นที่ห้องสมุดควรเร่งดำเนินการ

ฝ่ายบริการความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (STKS) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ตระหนักถึงความสำคัญของห้องสมุดที่ต้องมีการวางแผนในเรื่องของการบริหาร จัดการความเสี่ยงสำหรับภัยพิบัติต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา รวมทั้งอาจจะมีภัยอื่นๆ เกิดขึ้นด้วย จึงได้จัดการประชุมวิชาการ STKS ประจำปี 2555 ขึ้น ภายใต้หัวข้อเรื่อง “การบริหารความเสี่ยงสำหรับการรองรับสถานการณ์ภัยพิบัติจากสภาวะโลกร้อน มุมมองของห้องสมุด” ขึ้น เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลกโดยเฉพาะประเด็นที่อาจจะ เกิดขึ้นในประเทศไทย แนวคิดหลักการของการบริหารความเสี่ยงโดยเฉพาะการบริหารความเสี่ยง เพื่อรับมือภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลกจากกรณีศึกษาน้ำท่วมที่ผ่านมาน่าจะเป็นประเด็นตั้งต้นที่ดีและน่าสนใจ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจากสิ่งที่ได้รับผลกระทบ เพื่อเป็นกรณีศึกษาและแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับห้องสมุดต่อไป

5. เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับการเตรียมรับสถานการณ์อุทกภัยน้ำท่วม

มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด (2553) กล่าวถึง น้ำท่วม : การสงเคราะห์ VS ชดเชย ที่ว่ากันว่า มวลน้ำมหาศาลคราวนี้เป็นเรื่องที่มิคาดคิดมาก่อน จึงรับมือไม่ไหวความจริงก็คือ น้ำท่วมใหญ่

นั้นมีผู้เชี่ยวชาญด้านน้ำก็คาดการณ์ไว้แล้ว เพราะน้ำท่วมใหญ่จะเกิดขึ้นซ้ำประมาณ 20-25 ปี ระหว่างคาบน้ำท่วมใหญ่จะมีน้ำท่วมน้อยและปานกลางคือ SMF (Small and Medium Floods) น้ำท่วมใหญ่ครั้งก่อนคือ ปี พ.ศ.2538 มีการสูญเสียประมาณไว้ที่ 72,000 ล้านบาท (ซึ่งใหญ่กว่าปี พ.ศ.2549 ซึ่งเสียหาย 16,000 ล้านบาท) ครั้งต่อไปที่จะท่วมใหญ่คาดการณ์เอาไว้ก็คือ ปี พ.ศ.2561 น้ำท่วมปีนี้จึงถือว่าเป็นซ้อมใหญ่ ความจริงที่น่าเป็นห่วงก็คือ กองทัพน้ำจะต้องมาอีกและจะมาใหญ่กว่านี้ และจะมาในอีกไม่นานนี้ เพราะฉะนั้นเราจะต้องมีการเตรียมตัวในการจัดการน้ำหลากไม่ให้ประวัติศาสตร์ซ้ำรอยแบบทุลักทุเลเช่นนี้อีก

ในที่ราบลุ่มขนาดใหญ่เช่นที่ราบลุ่มเจ้าพระยาจะต้องมีการเตรียมการล่วงหน้าอย่างบูรณาการซึ่งเราไม่มีระบบการจัดการในปัจจุบัน แต่ปล่อยให้เกิดปัญหาแล้วถึงจะเข้าตะลุมบอนกับน้ำ (Flood Fighting) เสร็จแล้วก็เข้ากระบวนการเยียวยา (Flood Restoration) กันเลย พอเกิดน้ำท่วมใหม่ก็ตะลุมบอนกับน้ำกันใหม่ การเตรียมการระยะยาวนั้นยังแยกกันทำแบบกระทรวงใครกระทรวงมัน

การเตรียมการจะต้องมีการจัดตั้งองค์กรบริหารพื้นที่น้ำท่วม (Flood Plain Management Authority) ผู้เขียนได้ชี้แจงไว้แล้วในคอลัมน์กระแสทรรศน์ หน้า 7 ของมติชน เมื่อวันพุธที่ 26 ตุลาคม พ.ศ.2554 ในคราวนี้จะขอเสนอความเห็นเรื่องการเยียวยาและชดเชยที่มีผู้เริ่มพูดถึงในหน้าหนังสือพิมพ์ รวมถึงข่าวที่นักการเมืองจะเข้ามาโอบอุ้มผู้ประกอบการที่เสียหายเป็นแสนล้าน ก่อนอื่นผู้เขียนขอแยกแยะระหว่างการสงเคราะห์และการชดเชย สำหรับผู้เขียนแล้ว การสงเคราะห์เป็นการช่วยเหลือผู้ประสบภัยชั่วคราวให้จมูกพ้นน้ำ (คอลัมน์มติชน 2554, 7)

ส่วนการเยียวยาเป็นการฟื้นฟูระยะยาวให้ผู้ประสบภัยลุกขึ้นได้อีกครั้งแต่ทั้งหมดทำกันบนพื้นฐานของมนุษยธรรมและทำไปตามกำลังความสามารถของประเทศ ที่เราพูดกันว่า เราคนไทยไม่ทิ้งกันอะไรแบบนั้นแต่การชดเชย ผู้เขียนขอเน้นว่า เป็นการตอบแทนที่เกิดจากการแลกเปลี่ยน กล่าวคือ ผู้ประสบอุทกภัยเป็นผู้ยอมรับน้ำเข้าท่วมในพื้นที่ของตน ยอมรับการสูญเสียรายได้และความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยมีข้อตกลงที่จะได้รับการชดเชย เช่น พื้นที่เกษตรที่ยอมรับน้ำหลากน้ำขังแทน กทม. (พื้นที่แก้มลิง) โดยมีรัฐเป็นองค์กรกลางในการจัดเก็บภาษีน้ำท่วมจากผู้ได้ประโยชน์และจ่ายค่าชดเชยตามเกณฑ์ ตามมาตรฐานที่ได้ตกลงกันไว้ก่อนแต่ทุกวันนี้เรามั่วกันไปหมด เรารอให้เกษตรกรบางพื้นที่(ที่การเมืองแข็ง) เกี่ยวข้าวก่อน แล้วจึงเอาน้ำลงพื้นที่ อย่างนี้ก็ไม่ต้องขอชดเชยเรื่องผลผลิตกันแล้วส่วนที่นิคมอุตสาหกรรมต่างๆ ที่ตัดสินใจไปเลือกพื้นที่ต่ำที่สุดของลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เพราะราคาที่ดินถูก แรงงานมากเพราะเก็งว่าน่าจะได้กำไรมากก็ไม่ใช่หน้าที่ของรัฐที่จะเอาภาษีของประชาชนไปซื้อนิคมเหล่านี้แต่ผู้ประกอบการก็น่าจะได้รับการลดหย่อนด้านสินเชื่อหรือพักหนี้ และได้รับการสงเคราะห์คนงานโดยใช้กองทุนประกันสังคมที่มี

อยู่แล้ว และการเยียวยาโดยการปรับปรุงสาธารณูปโภคให้กลับมาใช้การได้เร็วที่สุดและประชาชนคงต้องได้ค่าสงเคราะห์และฟื้นฟูไปก่อน การจัดหาพื้นที่แก้มลิง ทางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้วิจัยต้นแบบของการจัดการไว้แล้วตามโครงการตามแนวพระราชดำริแก้มลิงพื้นที่บางบาลของ

ดร.ชูเกียรติ ทรัพย์ไพศาล และคณะ แต่การพักน้ำต้องทำมาตั้งแต่ต้นทางใต้เขื่อนไม่ใช่มาทำที่อยุธยาเท่านั้น ซึ่งเมื่อเลือกพื้นที่เกษตรหรือพื้นที่ที่ต้นทุนทางเศรษฐกิจต่ำมาเป็นพื้นที่แก้มลิง หรือพื้นที่ฝากน้ำได้แล้ว ประชาชนในพื้นที่นี้เท่านั้นจะเป็นผู้ได้รับการชดเชยจากการแบกรับภาระน้ำท่วม

สำหรับการชดเชยก็จะมีหลายวิธีด้วยกัน ใช้วิธีลดภาษีรายได้ของผู้ประสบภัย สำหรับผู้ที่ได้รับเงินเดือน สำหรับเกษตรกร จะใช้วิธีคำนวณผลผลิตที่สูญเสียไปคูณราคาตลาด (นี่ก็คือ นโยบายประกันราคาข้าว) หักด้วยรายได้เสริมจากการใช้แรงงานในกิจกรรมอื่นๆ เช่น เลี้ยงปลาในกระชัง จักสาน ฯลฯ แต่ที่สำคัญก็คือ คนในแก้มลิงต้องรู้ว่าตนเองนั้นเป็นผู้รับภาระและยินดีที่จะรับภาระการจัดการชุมชนจะเป็นเรื่องใหญ่สำหรับองค์กรนี้ อาจจะต้องมีการจัดระเบียบชุมชนใหม่ เพื่อรองรับการเป็นเมืองน้ำปีละ 3 เดือน ต้องมีระบบโลจิสติกส์ เช่น เรือเมล์ทางน้ำใครจะไปรู้ได้ พื้นที่แก้มลิงอาจกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว "เมืองน้ำ" แบบวิถีไทย (ใหม่) ก็ได้ รัฐบาลต้องมีการเก็บภาษีน้ำจากคนที่ได้รับการป้องกันเพื่อไปชดเชยคนที่รับภาระน้ำท่วมในแก้มลิง การเก็บภาษีน้ำท่วมจะเป็นเครื่องมือใหม่ที่ต้องมีกฎหมายรองรับ ซึ่งทางกระทรวงการคลังต้องเร่งนำร่าง พ.ร.บ. เครื่องมือการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อมที่จะสามารถนำเก็บภาษีน้ำท่วม (ตามเขตพื้นที่ที่ได้รับการปกป้อง) ไปช่วยเงินงบประมาณอีกแรงหนึ่ง

การสูญเสียของประชาชนทั่วไปอันเนื่องมาจากน้ำท่วมน้ำหลากจากภัยธรรมชาติจะได้รับเงินสงเคราะห์ตามหลักมนุษยธรรม ตามเงื่อนไขของระบบประกันสังคมและเงินอุดหนุนสวัสดิการต่างๆ ซึ่งในอนาคต การขยายระบบประกันสังคมไปยังเกษตรกร หรือแรงงานนอกระบบอาจจะต้องมุ่งที่เขตน้ำท่วมก่อน ส่วนการชดเชยจะได้เฉพาะผู้ที่อยู่ในแก้มลิงซึ่งเป็นผู้ที่ได้ตกลงกันไว้ก่อนว่าจะขอรับภาระการแบกน้ำท่วมเอาไว้ ไม่ใช่ไปซื้อซั้วประชานิยมกับเงินชดเชยจะสร้างนิสัยไร้วินัยทางการเงินมาถึงรากหญ้า ความเสียหายจักไม่รู้จบสิ้น หากเราจะลดวิกฤตน้ำท่วมได้ในอนาคต รัฐบาลจะต้องมีการเตรียมการที่ดี ตั้งแต่การประกาศพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำหลาก มีการบังคับใช้ผังเมืองอย่างเคร่งครัด ห้ามการตั้งถิ่นฐานและโรงงาน BOI จะต้องไม่ให้การสนับสนุนนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่เสี่ยงภัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องไม่ให้มีการก่อสร้างบ้านเรือนในพื้นที่เสี่ยงภัยหรือถ้าสร้างก็ต้องมีเงื่อนไข เช่น ยกพื้นขึ้น 2 เมตร ฯลฯ ทั้งหมดนี้ต้องอาศัยวิสัยทัศน์และการจัดการที่เป็นระบบ การเตรียมการที่ละเอียดรอบคอบ ครอบคลุม สามารถตอบคำถามประชาชนได้ทุกข้อในเรื่องการชดเชย ต้องมีระบบธรรมาภิบาลที่ดีกำกับ มิฉะนั้นผู้ประสบภัยจะ

อดอยากปากแห้ง แต่แร้งจะอิ่มหมีพีมัน เราต้องการคนที่จะเข้าใจ และมีอำนาจสั่งการเพื่อที่ให้จมูกของคนไทยในที่ราบภาคกลางพ้นน้ำได้อย่างยั่งยืน

6. เอกสารเกี่ยวกับกลยุทธ์การรับมือภัยพิบัติ

พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ (2553) เมื่อภัยพิบัติทางธรรมชาติเกิดขึ้น นอกจากกลยุทธ์ทางธุรกิจซึ่งใช้ในภาวะปกติจะไม่สามารถดำเนินการต่อเนื่องได้ ตามที่เคยเป็นแล้ว ภาคธุรกิจยังจำต้องนำหรือพัฒนากลยุทธ์การรับมือภัยพิบัติในภาวะฉุกเฉินขึ้น มาใช้เพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ที่ไม่ปกติในห้วงเวลาที่เกิดภัยพิบัติดัง กล่าวด้วย

กลยุทธ์การรับมือภัยพิบัติจะต้องถูกออกแบบให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ในแต่ละระยะ ซึ่งโดยทั่วไปจะจำแนกออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ กลยุทธ์การรับมือภัยพิบัติที่เกิดขึ้นโดยทันที หรือในช่วงสั้นๆ กลยุทธ์การรับมือภัยพิบัติในช่วงกลาง และกลยุทธ์การรับมือภัยพิบัติในระยะยาว

ในเอกสารของ International Business Leaders Forum (IBLF) ชื่อ “Disaster Management and Planning: an IBLF framework for Business Response” ได้ให้แนวทางในการรับมือภัยพิบัติทั้งสามระยะไว้ ภายใต้กลยุทธ์ที่เรียกว่า การช่วยเหลือ (Rescue) – การบรรเทาทุกข์ (Relief) – การฟื้นฟู (Recovery)

กลยุทธ์การช่วยเหลือ (Rescue) จะเกิดขึ้นโดยทันทีหลังการเกิดภัยพิบัติและทอดระยะเวลาไปได้หลายวัน ขึ้นอยู่กับขนาดของภัยพิบัติที่เกิดขึ้น จุดมุ่งเน้นอยู่ที่การช่วยเหลือคนเจ็บ ผู้ที่ติดค้าง หรือที่ถูกลอยแพ รวมทั้งการระบุตำแหน่งของผู้เสียชีวิต การปรับสภาพของจุดประสบเหตุให้มีความปลอดภัยต่อการเข้าช่วยเหลือ การเข้าสำรวจจุดหรือตำแหน่งของพนักงานที่ต้องการความช่วยเหลือ การเตรียมปัจจัยพื้นฐานที่ต้องการเร่งด่วน อาทิ น้ำดื่ม อาหาร เวชภัณฑ์ ที่พักพิง ฯลฯ รวมถึงการติดต่อกับครอบครัว การแจ้งข่าวแก่ญาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์การบรรเทาทุกข์ (Relief) ในระยะต่อมา จะมุ่งเน้นที่การประเมินความเสียหาย และการติดต่อประสานงานในพื้นที่เพื่อให้ได้รับสิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับการ ยังชีพ ไปยังหน่วยบรรเทาสาธารณภัยของทางการและที่เป็นสากล อาทิ การผลิตน้ำบริสุทธิ์ การอนามัยอาหารให้ถูกสุขลักษณะ การจัดศูนย์ดูแลและพักพิง โดยการดำเนินงานในระยะนี้ ยังรวมถึงการจัดหาการติดต่อสื่อสาร โลจิสติกส์ การช่วยเหลือซ่อมแซมสาธารณูปโภคพื้นฐาน การเข้าถึงพื้นที่ห่างไกลที่ขาดความช่วยเหลือ การรวบรวมข่าวสารสำคัญด้านประชากร ความเสียหาย ความเสี่ยงต่อสุขภาพ ตลอดจนสถานการณ์โดยรวม

กลยุทธ์การฟื้นฟู (Recovery) ในระยะยาว จะมุ่งเน้นที่การซ่อมสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ได้รับความเสียหาย การฟื้นสภาพความเป็นอยู่ให้กลับเข้าสู่ระดับที่เป็นปกติ รวมทั้งการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ สิ่งท้าทายสำคัญของกลยุทธ์การฟื้นฟูในการที่จะคงสภาพการดำรงอยู่ของครัวเรือน นักธุรกิจขนาดเล็ก และแรงงานในโรงงานให้ดำเนินต่อไปได้ คือ การเชื่อมโยงไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองในระยะยาวและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

การดำเนินกลยุทธ์ในช่วงสั้นและช่วงกลางจะมีส่วนสำคัญต่อการรับมือยามเมื่อประสบเหตุฉุกเฉินและเมื่อมีความต้องการด้านมนุษยธรรม ส่วนการดำเนินกลยุทธ์ในระยะยาวจะเป็นตัวกำหนดเส้นทางการพัฒนาใหม่ๆ ทางเศรษฐกิจ ที่บรรดาธุรกิจจะต้องดำเนินตามในเวลาต่อมา ซึ่งถือเป็นสะพานเชื่อมระหว่างภาวะฉุกเฉินและความต้องการด้านมนุษยธรรม กับการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว ให้กลับเข้าสู่วิถีเศรษฐกิจที่ประกอบด้วยเสถียรภาพ การเติบโต และการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้ การดำเนินกลยุทธ์ในระยะยาว ยังได้ให้ความสำคัญกับความจำเป็นด้านทักษะและโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญบนเส้นทางในช่วงการพัฒนาใหม่ๆ หรือการพัฒนาที่ยั่งยืน

บทบาทของภาคธุรกิจในแต่ละระยะจึงมีความสำคัญยิ่ง และไม่ได้ส่งผลเฉพาะกับการทำธุรกิจตามปกติเท่านั้น แต่การดำเนินบทบาทเหล่านี้ยังสามารถนำไปสู่การสนับสนุน (และชี้นำ) การทำงานขององค์กรในหลายขั้นตอน จากบทเรียนภัยพิบัติในอดีต ได้ชี้ให้เห็นความจำเป็นของการวางแผนรับมือภัยพิบัติในอนาคต การตระเตรียมบทบาททางธุรกิจเฉพาะสาขาต่อการฟื้นฟูภัยพิบัติ การกำหนดบทบาทของภาคธุรกิจที่สร้างผลกระทบในวงกว้าง รวมทั้งการสนับสนุนให้ธุรกิจดำเนินไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (http://pipatory.blogspot.com, 2553)

วิสุทธิ์ ศรีสุพรรณ (2551) หลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน หัวหน้ากลุ่มภารกิจด้านรายจ่ายและหนี้สินโดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความช่วย เหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉินให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นอาศัย อำนาจตามความในข้อ 27 แห่งระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยเงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ.2546 กระทรวงการคลังจึงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบ ภัยพิบัติกรณีฉุกเฉินไว้ดังต่อไปนี้

1. หลักเกณฑ์นี้เรียกว่า “หลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ.2551”

2. หลักเกณฑ์นี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2551 เป็นต้นไป

3. ให้ยกเลิกหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2546

บรรดาหลักเกณฑ์ และคำสั่งอื่นใดที่กำหนดไว้แล้วในหลักเกณฑ์นี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับหลักเกณฑ์นี้ ให้ใช้หลักเกณฑ์นี้แทน

4. ขอบเขตการจ่ายเงินทดรองราชการ จะต้องเป็นการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ตามความหมายแห่งระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยเงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน

5. การจ่ายเงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข และอัตราดังต่อไปนี้

ด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ให้ดำเนินการช่วยเหลือสิ่งของหรือจ่ายเป็นเงิน โดยคำนึงถึงสภาพและเหตุการณ์ตามความเหมาะสม ดังนี้

1. ค่าอาหารจัดเลี้ยงมื้อละไม่เกิน 30 บาท / วัน / คน และช่วยเหลือเป็นถุงยังชีพ ชุดละไม่เกิน 500 บาท / ครอบครัว

2 .ค่าเครื่องครัวและอุปกรณ์ในการประกอบอาหาร เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัวละไม่เกิน 3,500 บาท

3. ค่า จัดซื้อหรือจัดหาน้ำสำหรับบริโภคและใช้สอยในที่อยู่อาศัยเท่าที่จ่ายจริง ตาม ความจำเป็นจนกว่าเหตุการณ์ประสบภัยพิบัติจะเข้าสู่ภาวะปกติ

ค่าวัสดุซ่อมแซมที่อยู่อาศัยประจำ ซึ่งผู้ประสบภัยพิบัติเป็นเจ้าของที่ได้รับความเสียหายบางส่วน และที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรในวัดที่ได้รับความเสียหายบางส่วน เท่าที่ จ่ายจริงหลังละไม่เกิน 20,000 บาท

ค่าวัสดุก่อสร้างที่อยู่อาศัยประจำ ซึ่งผู้ประสบภัยพิบัติเป็นเจ้าของที่ได้รับความเสียหายทั้งหลัง และที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรในวัดที่ได้รับความเสียหายทั้งหลัง เท่าที่จ่ายจริงหลังละไม่เกิน 30,000 บาท

ค่าวัสดุซ่อมแซมยุ้งข้าว โรงเรือนสำหรับเก็บพืชผลและคอกสัตว์ที่ได้รับความเสียหายบางส่วน เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัวละไม่เกิน 3,000 บาท

ค่าวัสดุสร้างยุ้งข้าว โรงเรือนสำหรับเก็บพืชผลและคอกสัตว์ที่ได้รับความเสียหายทั้งหลัง เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัวละไม่เกิน 8,000 บาท

ค่าอุปกรณ์แสงสว่างในที่อยู่อาศัยแทนของเดิม เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัวละไม่เกิน 200 บาท 2กรณีต้องเช่าที่พักให้ผู้ประสบภัย ให้จ่ายค่าเช่าที่พักระยะเวลาไม่เกิน 7 วัน เท่าที่จ่ายจริง ในอัตราคนละไม่เกิน 100 บาท ต่อวัน

กรณี ที่ผู้ประสบภัยพิบัติเช่าบ้านเรือนของผู้อื่นและบ้านเช่าเสียหายจากภัย พิบัติทั้งหลังหรือเสียหายบางส่วนจนอยู่อาศัยไม่ได้ ให้ช่วยเหลือเป็นค่าเช่าบ้านแก่ผู้ประสบภัยพิบัติเท่าที่จ่ายจริงในอัตรา ครอบครัวละไม่เกินเดือนละ 1,500 บาท เป็นเวลาไม่เกิน 2 เดือน

ค่าดัดแปลงสถานที่สำหรับเป็นที่พักชั่วคราว เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัวละไม่เกิน 2,000 บาท หรือค่าสร้างที่พักชั่วคราว เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัวละไม่เกิน 4,000 บาท หรือค่าผ้าใบหรือผ้าพลาสติกหรือวัสดุอื่น ๆ สำหรับกันแดดกันฝนและป้องกันอุทกภัย เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัวละไม่เกิน 800 บาท

ค่าใช้จ่ายในการจัดสาธารณูปโภคในที่พักชั่วคราว

1. ค่าไฟฟ้า ให้เป็นไปตามที่การไฟฟ้านครหลวงหรือการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจะเรียกเก็บ สำหรับกรณีที่ท้องที่นั้นไม่มีไฟฟ้า ให้จัดอุปกรณ์แสงสว่างอื่น ๆ ทดแทนได้เท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็น

2. จัดหาน้ำบริโภคและใช้สอย จากหน่วยงานที่จังหวัดและอำเภอมีอยู่ เช่น การประปาส่วนภูมิภาค การประปานครหลวง หน่วยดับเพลิงเทศบาล เป็นต้น หรือจัดซื้ออุปกรณ์บรรจุน้ำตามความจำเป็นของจำนวนผู้ประสบภัยพิบัติ รวมทั้งการจัดซื้อเพื่อบริโภคใช้สอย เท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็น

3. จัดสร้างห้องน้ำ 1 ที่ต่อ 10 คน เท่าที่จ่ายจริง เฉลี่ยที่ละไม่เกิน 1,500 บาท

4. จัดสร้างห้องส้วม 1 ที่ต่อ 10 คน เท่าที่จ่ายจริงเฉลี่ยที่ละไม่เกิน 1,500 บาท

5. จัดสร้างโรงครัวและที่รับประทานอาหาร เท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็น

6. จัดสร้างที่รองรับ ทำลายหรือกำจัดขยะมูลฝอย เท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็น

ค่าเครื่องนุ่งห่ม คนละ 2 ชุด เท่าที่จ่ายจริงไม่เกิน 1,000 บาท ในกรณีที่ผู้ประสบภัยพิบัติเป็นนักเรียนหรือนักศึกษา ให้จ่ายค่าเครื่องแบบนักเรียนหรือนักศึกษาตามแบบของสถานศึกษาได้อีก คนละ 2 ชุด เท่าที่จ่ายจริงไม่เกิน 1,000 บาท

ค่าเครื่องนอน เท่าที่จ่ายจริงคนละไม่เกิน 500 บาท

ค่าเครื่องมือประกอบอาชีพ และหรือเงินทุนประกอบอาชีพสำหรับผู้ประสบภัยพิบัติเท่าที่จ่ายจริง ครอบครัวละไม่เกิน 10,000 บาท

ค่าช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ

1. กรณีบาดเจ็บสาหัสที่ต้องรักษาในสถานพยาบาลตั้งแต่ 3 วันขึ้นไปให้จ่ายเงินช่วยเหลือเบื้องต้น 3,000 บาท และกรณีที่ต้องรักษาตัวเกิน 30 วันให้ช่วยเหลือเป็นเงินยังชีพอีกคนละ 2,000 บาท ต่อเดือน จนกว่าจะออกจากสถานพยาบาล

2. กรณีบาดเจ็บจนถึงขั้นพิการไม่สามารถประกอบอาชีพ ตามปกติได้ให้ช่วยเหลือเบื้องต้นเป็นเงินจำนวน 10,000 บาท และให้ช่วยเหลือเป็นเงินยังชีพ คนละ 2,000 บาท ต่อเดือน เป็นระยะเวลาไม่เกิน 2 ปี เว้นแต่สามารถประกอบอาชีพมีรายได้พอเลี้ยงตนเอง หรือมีหน่วยงานอื่นช่วยเหลือต่อให้งดเงินยังชีพดังกล่าว

3. กรณีที่เป็นสาธารณภัยขนาดใหญ่ หรือรุนแรงเป็นที่สะเทือนขวัญของประชาชนทั่วไป ให้จ่ายเงินและหรือสิ่งของปลอบขวัญผู้ที่ได้รับบาดเจ็บที่รักษาตัวในสถาน พยาบาลรายละไม่เกิน 2,000 บาท

ค่าจัดการศพผู้เสียชีวิต รายละไม่เกิน 25,000 บาท และในกรณีผู้ประสบภัยที่เสียชีวิตเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือเป็นผู้หารายได้ เลี้ยงดูครอบครัว ให้พิจารณาช่วยเหลือเงินสงเคราะห์ครอบครัวอีกไม่เกิน 25,000 บาท

กรณีอากาศหนาวจัดผิดปกติ มีอุณหภูมิต่ำกว่า 15 องศาเซลเซียส และมีช่วงเวลาอากาศหนาวจัดยาวนานติดต่อกันเกิน 3 วัน ให้จ่ายค่าจัดซื้อเครื่องกันหนาวสงเคราะห์ราษฎรได้เท่าที่จ่ายจริงคนละไม่ เกิน 240 บาท ทั้งนี้ จังหวัดหนึ่งไม่เกินงบประมาณปีละ 1,000,000 บาท

ค่าขนย้ายครอบครัวผู้ประสบภัยพิบัติที่จำเป็นต้องย้ายถิ่นที่อยู่ใหม่หรือ กลับภูมิลำเนาเดิม เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัวละไม่เกิน 5,000 บาท

ด้านสังคมสงเคราะห์และฟื้นฟูผู้ประสบภัย ให้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ดังนี้

1. ช่วยเหลือเป็นเงินสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุหรือผู้พิการ ซึ่งหัวหน้าครอบครัวประสบภัยพิบัติจนเสียชีวิต พิการ หรือบาดเจ็บ และไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น (ได้แก่ รถเข็น รถโยก ไม้เท้า หรือสิ่งช่วยคนพิการโดยตรงอย่างอื่น และอุปกรณ์เสริมพิเศษ เช่น แว่นตา เครื่องช่วยฟัง เป็นต้น) ได้ในกรณีเร่งด่วนตามความเหมาะสมและจำเป็น ครอบครัวละไม่เกิน 5,000 บาท

2. ช่วย เหลือเป็นเงินสงเคราะห์เพื่อบรรเทาภาวะวิกฤตเฉพาะหน้าแก่นักเรียน นักศึกษา ที่บิดา มารดา หรือผู้อุปการะเลี้ยงดู หรือผู้มีรายได้หลักเลี้ยงดูครอบครัวเสียชีวิตจากภัยพิบัติ ดังนี้

1. ค่าอุปกรณ์การเรียน การศึกษา คนละไม่เกิน 3,000 บาท

2. ค่าใช้จ่ายตามภารกิจประจำวันของนักเรียน นักศึกษา เช่น ค่าพาหนะเดินทางไปสถานศึกษา คนละ 500 บาท ต่อ 1 ภัยหรือ 1 เหตุการณ์

จัดโครงการฝึกอบรมส่งเสริมอาชีพระยะสั้นเฉพาะพื้นที่ประสบภัยพิบัติแก่ผู้ประสบภัยเพื่อให้มีรายได้เลี้ยงดูครอบครัวในภาวะวิกฤต โดยให้เบิกค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานเท่าที่จ่ายจริง ดังนี้

1. ค่าใช้จ่ายสำหรับอุปกรณ์การฝึกอาชีพเท่าที่จ่ายจริง คนละไม่เกิน 2,000 บาท ค่าใช้จ่ายตอบแทนวิทยากร วันละไม่เกิน 500 บาท ไม่เกิน 10 วัน

2.ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ปฏิบัติการฝึกอบรม เท่าที่จ่ายจริงภายในวงเงิน ไม่เกิน 10,000 บาท

3.ค่าอุปกรณ์ในการลงทุนประกอบอาชีพที่ได้รับการฝึกอบรม เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัวละไม่เกิน 4,000 บาท

4. ค่า อาหารเสริมโปรตีน และอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายแก่ประชาชนผู้ประสบภัย เพื่อการฟื้นฟูสภาพร่างกายและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรค ครอบครัวละไม่เกิน 500 บาท

การจัดหาวัสดุ เคมีภัณฑ์ วัสดุวิทยาศาสตร์การแพทย์ สำหรับไปปฏิบัติงานช่วยเหลือประชาชน ปรับปรุงสุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการควบคุมป้องกันโรค ได้แก่

1.ค่าวัสดุ เคมีภัณฑ์ สำหรับทำความสะอาดบ่อน้ำสาธารณะ ติดตั้งประปาสนามทำลายแหล่งแพร่เชื้อโรค เท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็น

2.ค่าใช้จ่ายในการเป่าล้างบ่อน้ำบาดาล แห่งละไม่เกิน 4,600 บาท

3.ค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงซ่อมแซมระบบประปาหมู่บ้านแห่งละไม่เกิน 26,580 บาท

4. ค่าสารเคมีและวัสดุในกิจกรรมการล้างตลาด ได้แก่ ผงปูนคลอรีน 65% และถุงดำใส่ขยะ เท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็น

5. ค่าวัสดุวิทยาศาสตร์การแพทย์สำหรับทดสอบเชื้ออุจจาระร่างอย่างแรง น้ำ อาหาร และเครื่องดื่ม จ่ายได้ตัวอย่างละไม่เกิน 100 บาท

6. ค่าวัสดุวิทยาศาสตร์สำหรับเตรียมอาหารเลี้ยงเชื้อเพื่อนำส่งอุจจาระ จ่ายได้ตัวอย่างละไม่เกิน 15 บาท และเพื่อนำส่งตัวอย่างน้ำ จ่ายได้ไม่เกินตัวอย่างละ 25 บาท สำหรับตรวจหาเชื้อก่อโรคอุจจาระร่วง

7. ค่าวัสดุวิทยาศาสตร์การแพทย์ สำหรับการทดสอบอาหาร จ่ายได้ตัวอย่างละไม่เกิน 30 บาท

8. ค่าวัสดุวิทยาศาสตร์สำหรับตรวจวินิจฉัยโรคเลปโต สไปโรซีส จ่ายได้ตัวอย่างละไม่เกิน 50 บาท

9. ค่ายาและเวชภัณฑ์ สำหรับการรักษาและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคจ่ายได้ไม่เกินคนละ 68 บาท

จัดหาวัสดุในการเก็บตัวอย่างอากาศ

1. ค่าวัสดุสำหรับเครื่องเก็บตัวอย่างฝุ่นละออง ขนาดเล็กกว่า 10 ไมครอน ประกอบด้วย แปรงถ่าน 1 คู่ ปากกา เครื่องบันทึกอัตราการไหล แผ่นกราฟวงกลมบันทึกอัตราการไหล กระดาษกรองใยแก้ว และค่าตรวจวิเคราะห์ทางห้องปฏิบัติการ ตัวอย่างละไม่เกิน 4,020 บาท

2. ค่าวัสดุเก็บตัวอย่างและน้ำยาวิเคราะห์ตะกั่วตัวอย่างละไม่เกิน 500 บาท

3. ค่าวัสดุเก็บตัวอย่าง น้ำยา และสารเคมี ในการเก็บตัวอย่างและวิเคราะห์แก๊สซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ตัวอย่างละไม่เกิน 300 บาท

4. ค่าวัสดุเก็บตัวอย่าง น้ำยาและสารเคมีในการเก็บตัวอย่างและวิเคราะห์แก๊สไนโตรเจนไดออกไซด์ ตัวอย่างละไม่เกิน 300 บาท

ซ่อมแซมสถานบริการทางสาธารณสุขรวมทั้งครุภัณฑ์ที่เสียหายจากภัยพิบัติ หรือระหว่างให้การช่วยเหลือเฉพาะรายการที่มีความจำเป็นเร่งด่วน เพื่อให้คืนสู่สภาพปกติและสามารถให้บริการแก่ประชาชนได้โดยเร็วเท่านั้น โดยให้ ก.ช.ภ.อ. หรือ ก.ช.ภ.กอ. ควบคุมดูแลให้การปฏิบัติเป็นไปโดยถูกต้อง

ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าตอบแทนการปฏิบัติงานนอกเวลา ค่าใช้จ่ายในการเดินทางสำหรับเจ้าหน้าที่ที่ออกปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือ ผู้ประสบภัยในพื้นที่ประสบภัยให้เบิกจ่ายได้เฉพาะกรณีงบประมาณปกติไม่เพียง พอ หรือมิได้ตั้งไว้เพื่อการนี้ และให้เบิกจ่ายตามระเบียบของทางราชการโดยให้ถือหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ออกปฏิบัติงาน ครั้งละไม่เกิน 10 คน / หน่วย / ครั้ง

2. หน่วยสาธิตประปาสนาม ออกปฏิบัติงาน ครั้งละไม่เกิน 5 คน

3. หน่วยสาธิตการล้างบ่อน้ำ ออกปฏิบัติงาน ครั้งละไม่เกิน 3 คน

4. หน่วยเป่าล้างบ่อน้ำบาดาล ประปาหมู่บ้าน ออกปฏิบัติงาน ครั้งละไม่เกิน 3 คน

5. หน่วยสุขศึกษาและประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ ออกปฏิบัติงาน ครั้งละไม่เกิน 3 คน / หน่วย / ครั้ง

6. หน่วยปฏิบัติงานด้านควบคุมป้องกันโรค ออกปฏิบัติงาน ครั้งละไม่เกิน 3 คน

ค่าซ่อมแซมอาคารชลประทาน และระบบชลประทาน ให้สามารถใช้งานได้ในช่วงฉุกเฉิน โดยให้ดำเนินการได้เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการระบายน้ำ

ค่าจ้างเหมารถยนต์ ค่าระวางบรรทุกทางรถไฟและเรือบรรทุกของเอกชนเพื่อใช้ในการขนย้ายสัตว์เลี้ยง ที่ประสบภัย และที่นำไปสนับสนุนหรือขนส่งพืชหญ้าอาหารสัตว์ หรืออาหารสัตว์ให้เบิกจ่ายดังนี้

1. ค่าจ้างเหมารถยนต์และเรือบรรทุกของเอกชนให้จ่ายเป็นรายวันตามราคาท้องถิ่น

2. ค่าระวางบรรทุกทางรถไฟ ให้เบิกจ่ายได้เท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็น

ด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ให้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติได้ตามความจำเป็น ดังนี้

1. จัดหาน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น สำหรับยานพาหนะบรรทุกน้ำของทางราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเอกชนที่นำมาช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติในกรณีภัยแล้ง โดยให้ ก.ช.ภ.อ. หรือ ก.ช.ภ.กอ. กำหนดความช่วยเหลือโดยพิจารณาถึงจำนวนราษฎร จำนวนวันที่จะต้องจ่าย ระยะทางจากแหล่งน้ำถึงหมู่บ้านที่จะช่วยเหลือจำนวนยานพาหนะบรรทุกน้ำและความจุของการบรรทุก

2. จัดหาภาชนะรองรับน้ำ เช่น โอ่งซีเมนต์ ถังเหล็กอาบสังกะสี ถังเก็บน้ำ ค.ส.ล. ถังปูนฉาบเสริมลวด หรือถังเก็บน้ำประเภทอื่น ๆ เพื่อช่วยเหลือราษฎรที่ขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค ซ่อมแซมภาชนะรองรับน้ำที่ชำรุดเสียหาย เพื่อให้สามารถใช้เก็บน้ำไว้อุปโภคบริโภค ตลอดจนปรับปรุงซ่อมแซมบ่อน้ำบาดาลและบ่อน้ำตื้นโดยให้ ก.ช.ภ.อ. หรือ ก.ช.ภ.กอ. ควบคุมดูแลการซ่อมแซมให้เป็นไปโดยถูกต้อง

3. จัดหาวัสดุ (ได้แก่ กระสอบทราย ดิน ลูกรัง เสาเข็ม ไม้แบบ เป็นต้น) เพื่อนำไปป้องกันและแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้า หรือลดอันตรายจากภัยพิบัติที่จะทำความเสียหายต่อสิ่งสาธารณประโยชน์หรือความ เสียหายต่อราษฎรโดยส่วนรวม

4. ซ่อมแซมสิ่งสาธารณประโยชน์ที่ได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติซึ่งมิได้อยู่ในความ รับผิดชอบของส่วนราชการ ให้กระทำได้เฉพาะในกรณีเร่งด่วนจำเป็นเพื่อให้กลับคืนสู่สภาพเดิม โดยการซ่อมแซมนั้นต้องไม่ซ้ำซ้อนกับโครงการที่ได้รับงบประมาณดำเนินการใน บริเวณนั้นอยู่แล้ว

สำหรับการซ่อมแซมสิ่งสาธารณประโยชน์ที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น จะต้องเป็นกรณีที่งบประมาณเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น ซึ่งตั้งไว้ในปีนั้นได้ใช้จ่ายหมดแล้ว และหากไม่ซ่อมแซมจะบังเกิดความเสียหายต่อสิ่งสาธารณประโยชน์หรือสร้างความ เดือดร้อนแก่ราษฎรโดยส่วนรวมสิ่งสาธารณประโยชน์ที่ต้องใช้งบประมาณและระยะเวลาดำเนินการซ่อมแซมนานให้ใช้งบประมาณปกติดำเนินการ

สำหรับ สะพานหรือถนน หรือถนนที่มีท่อระบายน้ำที่ได้รับความเสียหายจนไม่สามารถซ่อมแซมให้กลับคืน สู่สภาพเดิมได้ ให้ก่อสร้างสะพานคอนกรีตทดแทนหรือก่อสร้างสะพานไม้ชั่วคราว หรือท่อเหลี่ยม คสล. ขึ้นใหม่ทดแทนของเดิมได้เท่าที่จำเป็น เร่งด่วนเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ทั้งนี้ การก่อสร้างสะพานคอนกรีตทดแทนต้องใช้ระยะเวลาในการก่อสร้างไม่เกิน 45 วัน กรณี ในเขตชุมชนที่เกิดภัยพิบัติเป็นระยะเวลานาน ทำให้ราษฎรได้รับความเดือดร้อนในการสัญจรไปมา ให้จัดทำสะพานไม้ทางเดินชั่วคราวได้ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนตามความจำเป็น

จ้างเหมาตัดรานหรือริดต้นไม้หรือกิ่งไม้ที่หักโค่นอันเนื่องมาจากภัยพิบัติ ซึ่งอาจจะทำความเสียหายแก่สิ่งสาธารณประโยชน์ หรือทรัพย์สินของทางราชการ

จ้างเหมากำจัดสิ่งกีดขวางทางน้ำ อันได้แก่ สิ่งก่อสร้างสาธารณประโยชน์ที่กีดขวางทางน้ำ หรือกิ่งไม้ ต้นไม้ เศษสวะ กอไผ่ ฯลฯ ที่อุดช่องทางน้ำเป็นอุปสรรคต่อการระบายน้ำ ทำให้สิ่งสาธารณประโยชน์ต้านทานน้ำไม่ไหวเกิดความชำรุดเสียหาย หรือเกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินรวมทั้งการป้องกัน

จัดหาน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น สำหรับเครื่องจักรกลของทางราชการที่นำมาใช้ในการขุดดินทำคันกั้นน้ำ หรือกำจัดสิ่งกีดขวางทางน้ำ เพื่อป้องกันมิให้น้ำท่วมสิ่งสาธารณประโยชน์และบ้านเรือนราษฎร

ด้านการปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย ให้เบิกค่าใช้จ่าย ดังนี้

1. ค่าซ่อมแซมครุภัณฑ์ รวมทั้งยานพาหนะของราชการหรือเอกชนที่นำมาช่วยเหลือโดยสมัครใจและไม่คิด มูลค่า ซึ่งชำรุดเสียหายในระหว่างปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยตามความจำเป็นให้ อยู่ในสภาพเดิม เฉพาะกรณีจำเป็นเร่งด่วนเพื่อให้การให้ความช่วยเหลือราษฎรผู้ประสบภัยสำเร็จ ลุล่วงไปได้

2. ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น รวมทั้งค่ากระแสไฟฟ้าสำหรับเครื่องสูบน้ำของทางราชการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อดำเนินการสูบน้ำเข้า/ออก และเครื่องสูบน้ำของที่เอกชนนำมาใช้ช่วยเหลือเฉพาะในกรณีที่เครื่องสูบน้ำ ของทางราชการมีจำนวนไม่เพียงพอโดยคำนึงถึงความจำเป็นและประหยัด และการให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือตนเองเป็นสำคัญ

3. ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น สำหรับยานพาหนะของราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือเอกชนที่นำมาใช้ปฏิบัติงานช่วยเหลือโดยสมัครใจและไม่คิดมูลค่าโดยคำนึง ถึงความจำเป็นและประหยัด และการให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือตนเองเป็นสำคัญ

4. กรณีที่เครื่องสูบน้ำ หรือยานพาหนะของทางราชการและเอกชนที่นำมาช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติมีไม่ เพียงพอและไม่สามารถขอความร่วมมือจากภาคเอกชนได้ให้เช่า

หรือจ้างเหมาเครื่อง สูบน้ำ หรือยานพาหนะเพื่อนำไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติได้เท่าที่จำเป็นเร่งด่วน โดยจ่ายค่าเช่าเป็นรายวันตามราคาท้องถิ่น

5. ค่าจ้างเหมาหรือจ้างแรงงานแบกหามสิ่งของ รวมทั้งค่าจ้างเหมาแรงงาน จัดหีบห่อ ให้ใช้เจ้าหน้าที่ของส่วนราชการก่อน ในกรณีที่มีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอให้จ้างบุคคลภายนอกได้ตามจำนวนที่เห็นควร ตามอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำตามประกาศของกระทรวงแรงงาน

6. ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าตอบแทน ค่าตอบแทนการปฏิบัติงานนอกเวลา ค่าใช้จ่ายในการเดินทางสำหรับเจ้าหน้าที่ที่ออกปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ที่ประสบภัยให้เบิกจ่ายดังนี้

6.1 ค่า เบี้ยเลี้ยง ค่าตอบแทนการปฏิบัติงานนอกเวลา ค่าใช้จ่ายในการเดินทางสำหรับเจ้าหน้าที่ที่เป็นข้าราชการหรือลูกจ้างของทาง ราชการ ให้เบิกจ่ายได้ในกรณีที่งบประมาณปกติไม่เพียงพอ หรือมิได้ตั้งไว้เพื่อการนี้ และให้เบิกจ่ายตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ

6.2 ค่า ตอบแทนสำหรับเจ้าหน้าที่ที่มิใช่ข้าราชการ หรือลูกจ้างของทางราชการให้เบิกจ่ายตามอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำตามประกาศของกระทรวงแรงงาน

6.3 ค่าเบี้ยเลี้ยงหรือค่าตอบแทน สำหรับเจ้าหน้าที่ควบคุมเครื่องสูบน้ำให้เบิกจ่ายได้ 1 คน ต่อ 1 จุด ที่ตั้งเครื่องสูบน้ำ

6.4 ค่าเบี้ยเลี้ยงหรือค่าตอบแทนสำหรับเจ้าหน้าที่คนขับรถยนต์บรรทุกเครื่องสูบน้ำ วัสดุและครุภัณฑ์ 1 คน ต่อรถยนต์ 1 คัน

ค่าอาหารจัดเลี้ยงเจ้าหน้าที่ของทางราชการและผู้มา ให้ความช่วยเหลือ มื้อละไม่เกิน 30 บาทต่อคน ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ของทางราชการและผู้มาให้ความช่วยเหลือต้องไม่ได้รับเงินอื่นใด จากทางราชการอีกค่าใช้จ่ายในการรับ-ส่ง และติดต่อสื่อสาร เท่าที่จ่ายจริง

ค่าวัสดุสำนักงานซึ่งเกี่ยวเนื่องในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย และค่าวัสดุในการจัดหีบห่อ ค่าจ้างเหมาบริการอื่น ๆ ที่จำเป็น เช่น เช่าเครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ให้เบิกได้ตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ

กรณีมีความจำเป็น หากรายการใดมิได้กำหนดให้จ่ายเป็นเงิน ให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้มีอำนาจอนุมัติให้การช่วยเหลือพิจารณาให้จ่ายเป็น เงินก็ได้ โดยคำนึงถึงสภาพและเหตุการณ์ตามความเหมาะสม

การให้ความช่วยเหลือข้างต้นให้มีการประสานงานกันระหว่างส่วนราชการ หน่วยงานอื่นของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน และองค์กรการกุศลที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การช่วยเหลือทั่วถึงไม่ซ้ำซ้อนกัน และการให้ความช่วยเหลือดังกล่าวให้ถือปฏิบัติเช่นเดียวกับเงินงบประมาณราย จ่ายโดยอนุโลม

ให้จังหวัดรายงานผลการปฏิบัติงานให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉินไปให้กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทราบทุก ๆ 15 วัน จนกว่าจะดำเนินการแล้วเสร็จให้กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ออกไปตรวจสอบติดตามผลการปฏิบัติงานของจังหวัดอีกทางหนึ่งด้วย

ให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข และกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์วิธีปฏิบัติปลีกย่อยเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้ ประสบภัยตามหลักเกณฑ์และวิธีการให้การช่วยเหลือตามข้อ 5 ได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการนี้

กรณีที่มีความจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือนอกเหนือจากหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการนี้ ให้ขออนุมัติต่อกระทรวงการคลัง (วิสุทธิ์ ศรีสุพรรณ 2551)

7. เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับงานสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม

อรพินทร์ พิทักษ์มหาเกตุ อมรา สุนทรธาดา (2529) ศึกษาคุณภาพ ปริมาณและพฤติกรรมการใช้น้ำดื่มของชุมชนชาวไทยในศูนย์อพยพและชุมชนหลังประสบภัย โดยใช้ตัวแทนของหมู่บ้านชนบทภาคละ 1 หมู่บ้าน พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเลือกน้ำดื่มจากแหล่งน้ำต่างๆ ปัจจัยหลัก ได้แก่ รสชาติของน้ำดื่มและแหล่งน้ำเดิมที่มีอยู่สำหรับปริมาณของน้ำที่ดื่มในแต่ละครัวเรือนไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาพอากาศและกิจกรรมของบุคคลเหล่านั้น พฤติกรรมการทำให้น้ำสะอาดก่อนดื่มชาวบ้านมักจะนำน้ำที่จะใช้ดื่มมาพักไว้ที่โอ่ง เมื่อน้ำตกตะกอนแล้วจะนำมาใช้ดื่มโดยไม่ผ่านกระบวนการใดเลย เพราะเชื่อว่าน้ำสะอาดคือน้ำที่ใสและไม่มีกลิ่นด้วย สภาวะที่ประสบภัยนั้นการช่วยเหลือในด้านน้ำดื่มน้ำใช้เป็นเรื่องที่สำคัญมาก

การที่ผู้ประสบภัยต้องบริโภคน้ำที่ไม่ถูกหลักอนามัยเป็นเหตุให้ก่อเกิดโรคภัยต่างๆ และยิ่งหลังจากประสบภัยการบริการแจกจ่ายน้ำจากระบบประปาตามเจตพื้นที่เป็นไปอย่างล้าช้าต่อการใช้น้ำของผู้ประสบภัยทำให้ผู้ประสบภัยต้องช่วยเหลือตนเองโดยการบริโภคน้ำที่รอการตกตะกอนแล้วจะนำมาใช้ดื่มโดยไม่ผ่านกระบวนการใดเลยการให้การช่วยเหลือทางด้านสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมจึงควรให้การช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน

การดำเนินงานสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมนั้นมีหลายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของประชาชนความต้องการของประชาชนในด้านการให้การช่วยเหลือทางด้านสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมจึงควรให้การช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน ดังนั้นก่อนจะวางแผนในการช่วยเหลือประชาชนในเรื่องงานสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมจึงต้องมีการศึกษาปัจจัยต่างๆ ของชุมชนนั้นก่อน

แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการ

ความหมายของความต้องการ

มีหลายบุคคลที่ให้ความหมายของความต้องการไว้หลายมุมมอง ซึ่งสามารถสรุปได้ 4 ลักษณะดังนี้ (อมรทิพย์ อมราภิบาล 2544)

1. ความต้องการ หมายถึง ความแตกต่างหรือช่องว่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่ควรจะเป็น หรือความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ต้องการกับสิ่งที่สังเกตได้ (Witkin&Attshuld, 1995: Mc.Neil, 1997: Stuffleblem 1985: Kaufman and English 1981)

2. ความต้องการ หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงที่เป็นความต้องการของคนส่วนใหญ่หรือความเป็นประชาธิปไตย (Stuffleblem 1985)

3. ความต้องการ หมายถึง การวิเคราะห์ว่าบางสิ่งบางอย่างถ้าขาดหายไปจะทำให้เกิดปัญหา (Stuffleblem 1985)

4. ความต้องการ หมายถึง การวินิจฉัยว่าบางสิ่งบางอย่างถ้าขาดหายไปจะทำให้เกิดปัญหา (Stuffleblem 1985)

ประเภทของความต้องการ

แบ่งความต้องการเป็นด้านร่างกายและด้านจิตใจ (อมรทิพย์ อมราภิบาล 2544)

1. ความต้องการด้านร่างกาย เป็นความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค อากาศ ซึ่งเป็นความต้องการที่ขาดไม่ได้ เพราะถ้าขาดซึ่งปัจจัยเหล่านี้ก็ไม่สามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้

2. ความต้องการด้านจิตใจ เป็นความต้องการที่เป็นการสนองตอบจิตใจ เช่น การได้รับความมั่นคงปลอดภัย ได้รับความรักความอบอุ่น การยอมรับทางสังคม ซึ่งเป็นความต้องการที่ถ้าขาดแล้วสามารถดำรงชีพอยู่ได้ จำแนกความต้องการตามความคาดหวังเป็น 4 ประเภท คือ

1. ความต้องการที่เป็นความคาดหวังเนื่องจากมีความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่ควรจะได้รับตามมาตรฐานของสังคม

2. ความต้องการที่เป็นความแตกต่างระหว่างสภาพปัจจุบันกับความคาดหวังที่จะได้รับบริการของกลุ่มเป้าหมาย

3. ความต้องการที่เกิดจากการเปรียบเทียบความแตกต่างของบริการที่ควรจะได้รับตามมาตรฐานของสังคม บริการที่เป็นความคาดหวังของกลุ่มเป้าหมาย และบริการที่ได้รับอยู่ในปัจจุบัน

4. ความต้องการตามความรับรู้หรือเป็นความรู้สึกของกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับบริการนอกจากนี้ยังสามารถจำแนกตามแหล่งของผู้ให้ความคิดเห็น 2 ประเภท คือ

4.1 ความต้องการตามทัศนะของผู้ให้บริการ เป็นความรู้สึกของผู้ให้บริการว่าผู้รับบริการควรจะได้รับอะไรบ้าง มักจะกำหนดจากสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ในมุมมองของผู้ให้บริการ หรือกำหนดจากมาตรฐานต่างๆ ของสังคม ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับความรู้สึกของผู้รับบริการ เมื่อนำมาเป็นข้อมูลการวางแผนให้บริการอาจจะทำให้เกิดการสูญเปล่า

4.2 ความต้องการตามทัศนะของผู้รับบริการ เป็นความรู้สึก ความคาดหวัง มักจะกำหนดจากสภาพปัญหาที่รู้สึกว่าเป็นอยู่ หรือกำหนดจากความคาดหวังของผู้รับบริการ สภาพปัญหาที่มีอยู่จริงแต่ผู้รับบริการยังไม่ตระหนัก บางครั้งความคาดหวังของผู้รับบริการอาจจะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถสนองตอบได้ แต่อย่างไรก็ตามความต้องการของผู้รับบริการถือว่าเป็นสิ่งสำคัญของการวางแผนให้ความช่วยเหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การประเมินความต้องการ (Need Assessment)

ความหมาย

เป็นกิจกรรมที่ทำได้ทั้งก่อนโครงการและหลังโครงการสิ้นสุดแล้ว การประเมินก่อนโครงการจะทำให้รู้ปัญหาที่แท้จริง รวมทั้งก่อให้เกิดความร่วมมือ เพื่อเป็นแนวทางในการสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม (นิศา ชูโต 2538)

ส่วนการประเมินความต้องการเมื่อสิ้นสุดจะทำให้รู้สถานภาพความต้องการว่าได้รับการตอบสนองโดยที่โครงการที่จัดให้มากน้อยเพียงใด การประเมินความต้องการถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนโครงการที่มีผลกระทบกับคนจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์และความต้องการของทุกฝ่าย ความต้องการของสังคมหนึ่งๆ มีหลายระดับ เริ่มจากความต้องการระดับบุคคล ระดับกลุ่มหรือชุมชน องค์กร รัฐบาล จนถึงระดับภูมิภาค ความต้องการระดับหนึ่งอาจจะขัดกับความต้องการระดับหนึ่ง ดังนั้น การวางแผนต้องคำนึงถึงความขัดแย้งที่

อาจจะเกิดขึ้น การประเมินความต้องการจะช่วยในการประสานประโยชน์ได้อย่างถูกต้องและชอบธรรม

กล่าวว่าการประเมินความต้องการเป็นการหาความแตกต่างระหว่างช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่เป็นความคาดหวังหรือที่ควรจะเป็นให้ความหมายว่า การระบุสิ่งที่จำเป็นเพื่อให้โครงการใช้ในการแก้ปัญหาได้บรรลุวัตถุประสงค์ (อมรทิพย์ อมราภิบาล 2544)

ขั้นตอนของการประเมินความต้องการประกอบด้วย 3 ขั้น คือ

1. ขั้นก่อนประเมิน ผู้ประเมินจะกำหนดทิศทางของการประเมินโดยระบุสิ่งที่ต้องการประเมินกลุ่มเป้าหมาย ขอบเขต รวมทั้งข้อมูลเบื้องต้นที่เป็นความต้องการหรือปัญหาของกลุ่มเป้าหมาย การดำเนินงานขั้นนี้จะทำให้สามารถเลือกวิธีการที่จะใช้เก็บข้อมูลได้อย่างเหมาะสม

2. ขั้นประเมิน คือการระบุสถานภาพของประเด็นอาจในรูปของความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เป็นอยู่ สิ่งที่น่าจะเป็น หรือระบุขนาดของความสำคัญขั้นนี้จะบอกสาเหตุของปัญหาได้

3. ขั้นหลังประเมิน คือขั้นจัดอันดับความสำคัญของปัญหา ซึ่งจะบอกให้รู้ว่าปัญหาใดอยู่ในขั้นวิกฤตที่สุด อะไรควรได้รับการแก้ไขก่อนและยังบอกแนวทางในการแก้ปัญหาขั้นตอนนี้ถือว่าเป็นขั้นตอนที่ทำให้การประเมินสมบูรณ์และเกิดประโยชน์สูงสุด

จากความหมายและขั้นตอนของการประเมินความต้องการดังกล่าว การประเมินจึงอาจทำได้โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากที่มีผู้รวบรวมไว้แล้วหรือผู้ประเมินอาจจะทำการสำรวจจากกลุ่มเป้าหมายโดยตรงด้วยเทคนิค วิธีการต่างๆ ทั้งนี้ขั้นสุดท้ายต้องมีการตัดสินหรือจัดอันดับความสำคัญของความต้องการนั้นๆ จึงจะถือว่าเป็นการประเมินที่สมบูรณ์ (อมรทิพย์ อมราภิบาล 2544)

ปัญหาที่แท้จริงของชุมชน

ปัญหาที่แท้จริงของชุมชนคืออะไรและทำอย่างไรจึงจะตอบสนองอย่างยุติธรรมในระบบจัดสรรทรัพยากร (ดิเรก ฤกษ์หร่าย 2527) มีคำถามที่ต้องการคำตอบที่สมบูรณ์หลายคำถามด้วยกัน คือ

ความต้องการที่ระบุโดยประชาชนนั้นเป็นความต้องการที่แท้จริง (Real needs) หรือเป็นความต้องการที่เป็นความรู้สึก (Felt needs) จะทำอย่างไร จึงจะรู้ว่าเป็นปัญหาที่แท้จริงของชุมชน ในเรื่องนี้เจ้าหน้าที่มักจะคิดว่า ประชาชนมีกรอบของความรู้และประสบการณ์น้อย ซึ่งมักจะระบุออกมาในรูปของความต้องการที่รู้สึกมากกว่าความต้องการที่เป็นจริง และเมื่อเป็นเช่นนี้การจัดสรรทรัพยากรก็เกาไม่ถูกที่คัน คือไม่สนองตอบปัญหาความต้องการจริงๆ ของชุมชน เพราะ

ประชาชนมองไม่ลึก และมองไม่ถึงปัญหาความต้องการเหล่านั้น โดยปกติถ้าเราถามว่าต้องการให้พัฒนาอะไร มักจะได้รับคำตอบส่วนใหญ่ว่า อยากให้สร้างถนน มีน้ำชลประทาน มีไฟฟ้า น้ำกินน้ำใช้ โดยละเลยปัญหาอีกหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต มีหลายปัญหาที่เป็นปัญหาคอขาดบาดตาย เช่น ในบางหมู่บ้านผู้หญิงทุกคนที่มีลูกแล้วเป็นคอพอก แต่เขาก็ชาชินสภาพอย่างนั้น เป็นต้น

ใครเป็นผู้ระบุปัญหาความต้องการ ประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ โดยพื้นฐานแล้วปัญหาความต้องการของใครคนนั้นย่อมรู้ดีที่สุด หากได้รับการฝึกฝนให้วิเคราะห์เองได้ แต่จากปัญหาการขาดความรอบรู้และประสบการณ์ของประชาชนและมักจะมีการระบุโดยผู้แทนขององค์กรประชาชน ปัญหาที่ระบุจึงมักเป็นปัญหาของผู้แทนองค์กรประชาชนมากกว่าที่จะเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง (ดิเรก ฤกษ์หร่าย 2527)

วิธีการเก็บข้อมูลนั้นจริงหรือไม่ที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมมากน้อยตามความจำเป็นอย่างน้อยผู้แทนขององค์กรประชาชน เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน ควรมีบทบาทในเรื่องนี้ โดยการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ระดับตำบลที่ปฏิบัติการในพื้นที่เป้าหมาย

การเลือกโครงการของรัฐเพื่อแก้ปัญหาและสนองความต้องการชุมชนนั้นประชาชน โดยเฉพาะกรรมการหมู่บ้านจะมีบทบาทมากที่สุด และควรได้รับการกลั่นกรองจากสภาตำบล ทั้งนี้อำเภอและจังหวัดจะกลั่นกรองในที่สุด โดยจังหวัดจะเป็นจุดกึ่งกลางของแผนฯ ระดับชาติกับแผนที่มาจากเบื้องล่าง ปัญหาความต้องการที่ระบุมาจึงเป็นปัญหาของผู้มีฐานะดีหรือพวก “อยากจน” มากกว่าพวก “ยากจน” ในชุมชนจริงๆ ผลสรุปในเรื่องนี้จึงมีคำตอบอยู่ว่า

1. ผู้ที่จะกำหนดปัญหาความต้องการของชุมชนนั้น จะต้องเป็นประชาชนทั้งหมดในชุมชน ทั้งนี้โดยมีเครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสม ไม่ยุ่งยากให้ดำเนินการได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ทั้งนี้ด้วยการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องตามความจำเป็น

2. ปัญหาความต้องการที่แท้จริงนั้น จะต้องอาศัยกรอบของคุณภาพชีวิตว่า ควรมีระดับมาตรฐานในช่วงเวลาหนึ่งๆ แค่ไหน และชุมชนนั้นเข้าเกณฑ์เพียงใด และปัญหาความต้องการทุกเรื่องสำคัญทั้งนั้น พบกันครึ่งทางระหว่างการวางแผนจากเบื้องล่างและการกำหนดจากเบื้องบน ที่จังหวัดเพื่อให้ปัญหาความต้องการของประชาชนนั้น สอดคล้องกับเป้าหมายและนโยบายของประเทศ โดยเฉพาะปัญหาที่มีทรัพยากรจำกัด

ดังนั้นความต้องการของประชาชนจึงมีทั้งความจำเป็นขั้นพื้นฐาน และไม่ใช่ความจำเป็นพื้นฐานโดยเฉพาะพวกเทคโนโลยีสูงซึ่งมีผลเกี่ยวกับด้านการส่งผลผลิตเป็นสินค้าออกทั้งนี้อาจจะเขียนภาพออกมาเพื่อชี้ให้เห็นว่าความต้องการที่แท้จริงของประชาชนอยู่ตรงไหน นั่นก็คือ

จะต้องสอดคล้องกันระหว่างความต้องการที่ระบุโดยประชาชน และความต้องการที่ระบุโดยเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีกรอบของนโยบายและเป้าหมายของชาติที่แสดงเอาไว้ ดังแสดงใน (ภาพที่ 3)

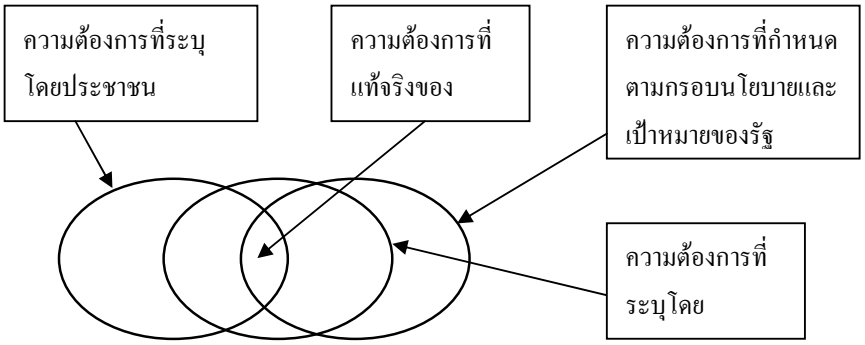

ภาพที่ 3 ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน
ที่มา ดิเรก ฤกษ์หร่าย 2527

2. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งกำหนดโดยนักจิตวิทยา ชื่อ มาสโลว์ (Abraham Maslow) เป็นทฤษฎีการจูงใจที่มีการกล่าวขวัญอย่างแพร่หลาย มาสโลว์มองว่าความต้องการของมนุษย์มีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากระดับต่ำสุดไปยังระดับสูงสุด เมื่อความต้องการในระดับหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์ก็จะมีความต้องการอื่นในระดับที่สูงขึ้นต่อไป ตามลำดับความต้องการของมาสโลว์ 5 ขั้นคือ ความต้องการทางร่างกาย ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง ความต้องการความผูกพันหรือการยอมรับ (ความต้องการทางสังคม) ความต้องการการยกย่อง ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (ดิเรก ฤกษ์หร่าย 2527)

ในที่นี้ผู้วิจัยได้นำความต้องการในส่วนลำดับที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยเรื่องความต้องการของผู้ประสบภัยเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้านความต้องการเร่งด่วน 2 ด้านคือ

1. ความต้องการทางร่างกาย (physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เพื่อความอยู่รอด เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค อากาศ น้ำดื่ม การพักผ่อน เป็นต้น

2. ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง (security or safety needs) เมื่อมนุษย์สามารถตอบสนองความต้องการทางร่างกายได้แล้ว มนุษย์ก็จะเพิ่มความต้องการในระดับที่สูงขึ้นต่อไป เช่น ความต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความต้องการความมั่นคงในชีวิตและหน้าที่การงาน

จากทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ สามารถแบ่งความต้องการออกได้เป็น 2 ระดับ คือ

1. ความต้องการในระดับต่ำ (lower order needs) ประกอบด้วยความต้องการทางร่างกาย, ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง และความต้องการความผูกพันหรือการยอมรับ

2. ความต้องการในระดับสูง (higher order needs) ประกอบด้วย ความต้องการการยกย่องและความต้องการความสำเร็จในชีวิต

ลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ (the need–hierarchy conception of human motivation) Maslow เรียงลำดับความต้องการของมนุษย์จากขั้นต้นไปสู่ความต้องการขั้นต่อไปไว้เป็น ลำดับดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (physiological needs)
2. ความต้องการความปลอดภัย (safety needs)
3. ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (belongingness and love needs)
4. ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง (esteem needs)
5. ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (self-actualization needs)

ลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ มีการเรียงลำดับขั้นความต้องการที่อยู่ในขั้นต่ำสุดจะต้องได้รับความพึงพอใจเสียก่อนบุคคลจึงจะสามารถผ่านพ้นไปสู่ความต้องการ ที่อยู่ในขั้นสูงขึ้นตามลำดับดังจะอธิบายโดยละเอียดดังนี้

ความต้องการทางร่างกาย (physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่มีอำนาจมากที่สุดและสังเกตเห็นได้ชัดที่สุด จากความต้องการทั้งหมดเป็นความต้องการที่ช่วยการดำรงชีวิต ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำดื่ม ออกซิเจน การพักผ่อนนอนหลับ ความต้องการทางเพศ ความต้องการความอบอุ่น ตลอดจนความต้องการที่จะถูกกระตุ้นอวัยวะรับสัมผัส แรงขับของร่างกายเหล่านี้จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับความอยู่รอดของร่างกายและของ อินทรีย์ ความพึงพอใจที่ได้รับ

ในขั้นนี้จะกระตุ้นให้เกิดความต้องการในขั้นที่สูงกว่าและถ้าบุคคลใดประสบความล้มเหลวที่จะสนองความต้องการพื้นฐานนี้ก็จะไม่ได้รับการกระตุ้น ให้เกิดความต้องการใน

ระดับที่สูงขึ้นอย่างไรก็ตาม ถ้าความต้องการอย่างหนึ่งยังไม่ได้รับความพึงพอใจ บุคคลก็จะอยู่ภายใต้ความต้องการนั้นตลอดไป ซึ่งทำให้ความต้องการอื่นๆ ไม่ปรากฏหรือกลายเป็นความต้องการระดับรองลงไป เช่น คนที่อดอยากหิวโหยเป็นเวลานานจะไม่สามารถสร้างสรรค์สิ่งที่มีประโยชน์ต่อโลก ได้ บุคคลเช่นนี้จะหมกมุ่นอยู่กับการจัดหาบางสิ่งบางอย่างเพื่อให้มีอาหารไว้รับประทาน Maslow อธิบายต่อไปว่าบุคคลเหล่านี้จะมีความรู้สึกเป็นสุขอย่างเต็มที่เมื่อมีอาหารเพียงพอสำหรับเขาและจะไม่ต้องการสิ่งอื่นใดอีก ชีวิติของเขากล่าวได้ว่าเป็นเรื่องของการรับประทาน สิ่งอื่น ๆ นอกจากนี้จะไม่มีความสำคัญไม่ว่าจะเป็นเสรีภาพ ความรัก ความรู้สึกต่อชุมชน การได้รับการยอมรับ และปรัชญาชีวิต บุคคลเช่นนี้มีชีวิตอยู่เพื่อที่จะรับประทานเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ตัวอย่าง การขาดแคลนอาหารมีผลต่อพฤติกรรม

ได้มีการทดลองและการศึกษาชีวประวัติเพื่อแสดงว่า ความต้องการทางด้านร่างกายเป็นเรื่องสำคัญที่จะเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ และได้พบผลว่าเกิดความเสียหายอย่างรุนแรงของพฤติกรรมซึ่งมีสาเหตุจากการขาด อาหารหรือน้ำติดต่อกันเป็นเวลานาน ตัวอย่างคือ เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ในค่าย Nazi ซึ่งเป็นที่กักขังเชลย เชลยเหล่านั้นจะละทิ้งมาตรฐานทางศีลธรรมและค่านิยมต่าง ๆ ที่เขาเคยยึดถือภายใต้สภาพการณ์ปกติ เช่น ขโมยอาหารของคนอื่นหรือใช้วิธีการต่าง ๆ ที่จะได้รับอาหารเพิ่มขึ้น อีกตัวอย่างหนึ่งในปี ค.ศ. 1970 เครื่องบินของสายการบิน Peruvian ตกลงที่ฝั่งอ่าวอเมริกาใต้ผู้ที่รอดตายรวมทั้งพระนิกาย Catholic อาศัยการมีชีวิตอยู่รอดโดยการกินซากศพของผู้ที่ตายจากเครื่องบินตก จากปรากฏการณ์นี้ชี้ให้เห็นว่าเมื่อมนุษย์เกิดความหิวขึ้น จะมีอิทธิพลเหนือระดับศีลธรรมจรรยา จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่ามนุษย์มีความต้องการทางด้านร่างกายเหนือความต้องการ อื่น ๆ และแรงผลักดันของความต้องการนี้ได้เกิดขึ้นกับบุคคลก่อนความต้องการอื่นๆ

ความต้องการความปลอดภัย (safety needs) เมื่อความต้องการทางด้านร่างกายได้รับความพึงพอใจแล้วบุคคลก็จะพัฒนาการไป สู่ขั้นใหม่ต่อไป ซึ่งขั้นนี้เรียกว่าความต้องการความปลอดภัยหรือความรู้สึกมั่นคง (safety or security) Maslow กล่าวว่าความต้องการความปลอดภัยนี้จะสังเกตได้ง่ายในทารกและในเด็กเล็ก ๆ เนื่องจากทารกและเด็กเล็ก ๆ ต้องการความช่วยเหลือและต้องพึ่งพออาศัยผู้อื่น ตัวอย่าง ทารกจะรู้สึกกลัวเมื่อถูกทิ้งให้อยู่ตามลำพังหรือเมื่อเขาได้ยินเสียงดัง ๆ หรือเห็นแสงสว่างมาก ๆ แต่ประสบการณ์และการเรียนรู้จะทำให้ความรู้สึกกลัวหมดไป ดังคำพูดที่ว่า “ฉันไม่กลัวเสียงฟ้าร้องและฟ้าแลบอีกต่อไปแล้ว เพราะฉันรู้ธรรมชาติในการเกิดของมัน” พลังความต้องการความปลอดภัยจะเห็นได้ชัดเจนเช่นกันเมื่อเด็กเกิดความเจ็บป่วย ตัวอย่างเด็กที่ประสบอุบัติเหตุขาหักก็ตะรู้สึกกลัวและอาจแสดงออกด้วยอาการ ฝันร้ายและความต้องการที่จะได้รับความปกป้องคุ้มครองและการให้กำลังใจ

Maslow กล่าวเพิ่มเติมว่าพ่อแม่ที่เลี้ยงดูลูกอย่างไม่กวดขันและตามใจมากจนเกินไปจะ ไม่ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าได้รับความพึงพอใจจากความต้องการความปลอดภัย การให้นอนหรือให้กินไม่เป็นเวลาไม่เพียง แต่ทำให้เด็กสับสนเท่านั้นแต่ยังทำให้เด็กรู้สึกไม่มั่นคงในสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเขา สัมพันธภาพของพ่อแม่ที่ไม่ดีต่อกัน เช่น ทะเลาะกันทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน พ่อแม่แยกกันอยู่ หย่า ตายจากไป สภาพการณ์เหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อความรู้ที่ดีของเด็กทำให้เด็กรู้ว่าสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ไม่มั่นคง ไม่สามารถคาดการณ์ได้และนำไปสู่ความรู้สึกไม่ปลอดภัย

ความต้องการความปลอดภัยจะยังมีอิทธิพลต่อบุคคลแม้ว่าจะผ่านพ้นวัยเด็กไปแล้ว แม้ในบุคคลที่ทำงานในฐานะเป็นผู้คุ้มครอง เช่น ผู้รักษาเงิน นักบัญชี หรือทำงานเกี่ยวกับการประกันต่าง ๆ และผู้ที่ทำหน้าที่ให้การรักษาพยาบาลเพื่อความปลอดภัยของผู้อื่น เช่น แพทย์ พยาบาล แม้กระทั่งคนชรา บุคคลทั้งหมดที่กล่าวมานี้จะใฝ่หาความปลอดภัยของผู้อื่น เช่น แพทย์ พยาบาล แม้กระทั่งคนชรา บุคคลทั้งหมดที่กล่าวมานี้จะใฝ่หาความปลอดภัยด้วยกันทั้งสิ้น ศาสนาและปรัชญาที่มนุษย์ยึดถือทำให้เกิดความรู้สึกมั่นคง เพราะทำให้บุคคลได้จัดระบบของตัวเองให้มีเหตุผลและวิถีทางที่ทำให้บุคคล รู้สึก “ปลอดภัย” ความต้องการความปลอดภัยในเรื่องอื่น ๆ จะเกี่ยวข้องกับการเผชิญกับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ สงคราม อาชญากรรม น้ำท่วม แผ่นดินไหว การจลาจล ความสับสนไม่เป็นระเบียบของสังคม และเหตุการณ์อื่นๆ ที่คล้ายคลึงกับสภาพเหล่านี้

Maslow ได้ให้ความคิดต่อไปว่าอาการโรคประสาทในผู้ใหญ่ โดยเฉพาะโรคประสาทชนิดย้ำคิด-ย้ำทำ (obsessive-compulsive neurotic) เป็นลักษณะเด่นชัดของการค้นหาความรู้สึกปลอดภัย ผู้ป่วยโรคประสาทจะแสดงพฤติกรรมว่าเขากำลังประสบเหตุการณ์ที่ร้ายกาจและ กำลังมีอันตรายต่าง ๆ เขาจึงต้องการมีใครสักคนที่ปกป้องคุ้มครองเขาและเป็นบุคคลที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งเขาสามารถจะพึ่งพาอาศัยได้

3. แนวคิดความต้องการของเมอร์เรย์ (Murray)

เมอร์เรย์ มีความคิดเห็นว่า ความต้องการเป็นสิ่งที่บุคคลได้สร้างขึ้นก่อให้เกิดความรู้สึกซาบซึ้ง ความต้องการนี้บางครั้งเกิดขึ้นเนื่องจากแรงกระตุ้นภายในของบุคคลและบางครั้งอาจเกิดความต้องการเนื่องจากสภาพสังคมก็ได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าความต้องการเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากสภาพทางร่างกายและสภาพทางจิตใจนั่นเอง ทฤษฎีความต้องการตามหลักการของเมอร์เรย์สามารถนำมาใช้ในการประกอบการศึกษาวิจัยด้านความต้องการของผู้ประสบอุทกภัย

น้ำท่วมสรุปได้ ดังนี้ ความต้องการที่จะเอาชนะฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ (Need for Counteraction) (ชัชรี นฤทุม 2545)

ความต้องการที่จะเอาชนะนี้เป็นความต้องการที่จะฟันฝ่าอุปสรรคเมื่อผู้ประสบภัยต้องเผชิญอยู่กับภัยที่ต้องเกิดขึ้นซ้ำซ้อนเนื่องจากเทศบาลเมืองนครหาดใหญ่มีประวัติเกิดอุทกภัยมาหลายครั้ง ทำให้ผู้ประสบภัยต้องพบเจอความเสียหายที่ซ้ำซ้อน ผู้ประสบภัยบางกลุ่มยังไม่สามารถฟื้นฟูความเป็นอยู่หลังประสบอุทกภัย ก็ต้องเจอความความล้มเหลวที่จะได้ฟื้นฟูที่อยู่อาศัยและที่ทำกินเนื่องจากการเกิดอุทกภัยที่ซ้ำซ้อนหรือเกิดน้ำท่วมซ้ำ แต่ด้วยยอมรับกับสภาพที่ต้องเจอการสร้างความพยายามขึ้นมา เช่น เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ทำให้ต้องสูญเสียอีกครั้ง ผู้ได้รับจะเกิดความพากเพียรพยายามเพื่อเอาชนะอุปสรรคจนประสบความสำเร็จในการฟื้นฟูบ้านเรือนและกิจการอีกทั้งนำประสบการณ์มาเป็นบทเรียนเพื่อเตรียมการป้องกันเพื่อลดความสูญเสียจากผลกระทบจากอุทกภัยน้ำท่วมที่จะเกิดขึ้นในครั้งต่อไป เป็นต้น

ความต้องการที่จะป้องกันตนเอง (Need for Defendant) เป็นความต้องการที่จะป้องกันตนเองจากความเสียใจที่จะต้องสูญเสียในทรัพย์สิน ซึ่งเป็นการป้องกันทางด้านจิตใจ พยายามหาเหตุผลมาอธิบายการกระทำของตน มีการป้องกันตนเองเพื่อให้พ้นผิดจากการกระทำต่าง ความต้องการสร้างมิตรภาพกับบุคคลอื่น (Need for Affiliation) เป็นความต้องการที่จะทำให้ผู้อื่นรักใคร่ ต้องการรู้จักหรือมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ต้องการเอาอกเอาใจมีความซื่อสัตย์ต่อเพื่อนฝูง พยายามสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบุคคลอื่นเมื่อต้องอยู่ในสภาวะที่ประสบภัยน้ำท่วมที่ต้องอาศัยซึ่งกันและกันของผู้ประสบภัยเองในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง (ชัชรี นฤทุม, 2545)

ความต้องการความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น (Need for Succorance) ความต้องการประเภทนี้จะเป็นความต้องการให้บุคคลอื่นมีความสนใจ ซึ่งในสภาวะประสบภัยความต้องการความเห็นอกเห็นใจ มีความสงสารในตนเอง ต้องการได้รับความช่วยเหลือ การดูแล ให้คำแนะนำดูแลจากบุคคลอื่นเนื่องจากในสถานการณ์ที่ประสบซึ่งมากจากผลกระทบจากอุทกภัยน้ำท่วมที่เกิดขึ้น ความต้องการที่จะให้ความช่วยเหลือต่อบุคคลอื่น (Need for Nurture) เป็นความต้องการที่จะเข้าร่วมในการทำกิจกรรมในการทำกิจกรรมกับบุคคลอื่นในการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมที่จะเกิดขึ้นโดยการให้ความช่วยเหลือให้บุคคลได้รับการช่วยเหลือในด้านต่างๆที่เอื้อต่อการดำรงชีพขณะประสบภัยและหลังจากประสบภัยไปแล้วให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในระดับใดระดับหนึ่งจนกว่าจะใช้ชีวิตอย่างปกติหรือการให้การช่วยเหลืออื่นๆให้พ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ความต้องการของเมอร์เรย์ มีจุดมุ่งหมายที่จะให้เราตอบสนองความต้องการของมนุษย์โดยยึดหลักที่ว่า “มนุษย์แตกต่างกัน” ซึ่งอยู่บนรากฐานของความถูกต้องและเหมาะสม ดังนั้นมนุษย์แต่ละคนจึงมีความสามารถในการรับรู้ ตีความ และตอบสนองแตกต่าง

กันแม้แต่ความต้องการของผู้ประสบอุทกภัยเองย่อมต้องการการตอบสนองที่แตกต่างกันซึ่งหากได้รับในสิ่งที่สนองตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงนั่นจึงหมายถึงการบรรลุจุดประสงค์แห่งความต้องการแล้ว (ชัชรี นฤทุม 2545)

4. แนวคิดเกี่ยวกับอุทกภัยน้ำท่วม

ความหมายของอุทกภัย

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ให้ความหมาย อุทกภัย หมายถึง อันตรายจากน้ำท่วม เกิดจากระดับน้ำในทะเล มหาสมุทรและแม่น้ำสูงมาก จนท่วมท้นล้นฝั่งและตลิ่ง ไหลท่วมบ้านเรือนด้วยความรุนแรงของกระแสน้ำ ทำความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นอย่างมาก ทำให้มีผู้เสียชีวิต บ้านเรือนถูกทำลาย และพาหนะต่างๆ เสียหาย เช่น รถยนต์จมอยู่ในน้ำ น้ำจะพาโคลนตมเข้าไป ทับถมในอาคารบ้านเรือนและโรงงาน จึงทำให้สิ่งของเสียหาย แม้กระทั่งในชนบททำให้พืชผล ไร่นา สัตว์เลี้ยงเสียหาย การคมนาคมหยุดชะงัก รวมทั้งก่อให้เกิดโรคระบาดเกิดทุพภิกขภัยตามมา

สมิทธ ธรรมสโรช (ภัยธรรมชาติในประเทศไทย 2534, 47) ได้ให้ความหมายของอุทกภัย หมายถึง อันตรายอันเกิดจากน้ำท่วมหรืออันตรายเกิดจากสภาวะที่น้ำไหลเอ่อล้นฝั่งแม่น้ำลำธารหรือทางน้ำ อาทิ ท่วมพื้นที่ที่ตามปกติไม่ได้อยู่ใต้ระดับน้ำหรือเกิดจากการสะสมน้ำบนพื้นที่ซึ่งระบายออกไม่ทัน ทำให้พื้นที่นั้นปกคลุมไปด้วยน้ำ

นิวัต เรืองพานิช (การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2546, 155) ให้ความหมาย อุทกภัยในทางอุทกวิทยา ได้เป็น 2 ความหมาย คือ 1) ปริมาณน้ำที่ไหลบ่าและทำความเสียหายให้กับชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์ หรือ 2) ระดับน้ำที่สูงขึ้นผิดปกติไปจากระดับธรรมดาของลำน้ำนั้น ก็ถือว่าได้เกิดอุทกภัยขึ้นแล้วในบริเวณนั้นๆ

กรมอุตุนิยมวิทยา (2553) ได้ให้ความหมาย อุทกภัย หมายถึง อันตรายจากน้ำท่วม เกิดจากระดับน้ำในทะเล มหาสมุทร และแม่น้ำสูงมาก จนท่วมท้นล้นฝั่งและตลิ่ง ไหลท่วมบ้านเรือน ด้วยความรุนแรงของกระแสน้ำ ทำความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นอย่างมาก

อุทกภัย หมายถึง ภัยที่เกิดขึ้นเนื่องจากมีน้ำ เป็นสาเหตุ อาจจะเป็นน้ำท่วม น้ำป่า หรืออื่นๆ โดยปกติอุทกภัยเกิดจากฝนตกหนักต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน บางครั้งทำให้เกิดแผ่นดินถล่มตามมา อาจมีสาเหตุจากพายุหมุนเขตร้อน ลมมรสุมมีกำลังแรง อากาศแปรปรวนร่องความกด

อากาศต่ำมีกำลังแรง น้ำทะเลหนุน แผ่นดินไหว เขื่อนพัง ทำให้เกิดอุทกภัยได้เสมอ (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม 2553)

อุทกภัย คือ อันตรายอันเกิดจากน้ำท่วม ซึ่งน้ำท่วม (Flood) หมายถึง น้ำซึ่งท่วมพื้นที่บริเวณใดบริเวณหนึ่งเป็นครั้งคราว โดยน้ำในลำน้ำหรือทะเลสาบมีระดับสูงล้นตลิ่งบ่าเข้าไปหรือน้ำจากที่สูงบ่าลงมาซึ่งสาเหตุที่ทำให้เกิดอุทกภัยมาจาก 2 สาเหตุใหญ่ ๆ คือ

สาเหตุจากธรรมชาติ โดยเกิดจาก

1. ฝนตกหนักจากพายุฝน หรือพายุฝนฟ้าคะนองที่เกิดขึ้นติดต่อกันเป็นเวลาหลาย ๆ ชั่วโมง ทำให้ฝนตกหนักต่อเนื่องกันนาน ๆ มีปริมาณน้ำฝนมาก จนไม่อาจไหลลงสู่ต้นน้ำลำธารได้ทัน จึงท่วมในพื้นที่ต่ำ ปรากฏการณ์อีกอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในที่ราบเชิงเขาใกล้ต้นน้ำในฤดูร้อนและฤดูฝนก็คือ พายุฟ้าคะนองและฝนที่ตกหนักในป่าบนภูเขา ทำให้น้ำฝนที่มีปริมาณมากจากในป่า และบนภูเขาไหลอย่างรุนแรงลงสู่ที่ราบเชิงเขา ทำให้เกิดน้ำท่วมขึ้นในระยะสั้นๆ เรียกว่า น้ำท่วมโดยฉับพลัน (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม 2553)

2. พายุดีเปรสชั่น พายุโซนร้อน และพายุไต้ฝุ่น พายุหมุนเขตร้อน (Tropical Cyclone) เป็นพายุใหญ่และรุนแรงที่สุดในทางอุตุนิยมวิทยา จัดเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งของธรรมชาติที่มีลมแรงพัดเวียนทวนเข็มนาฬิกาเข้าศูนย์กลางซึ่งมีความกดอากาศต่ำที่สุด เรียกว่า ตาพายุ (Eye) บริเวณศูนย์กลางของพายุ ลมกลับเงียบสงบ ท้องฟ้าโปร่งและไม่มีฝน ผิดกับบริเวณรอบ ๆ ศูนย์กลางพายุ ซึ่งจะมีลมแรง ท้องฟ้าเต็มไปด้วยเมฆ และมีฝนตกหนัก พายุหมุนเขตร้อนนี้องค์การอุตุนิยมวิทยาโลก (WMO - World Meteorology Organization) ได้กำหนดให้เรียกชื่อพายุตามขนาดความเร็วลมใกล้ บริเวณศูนย์กลางพายุ ไว้ดังนี้

พายุดีเปรสชั่น มีความเร็วลมใกล้ศูนย์กลางต่ำกว่า 63 กิโลเมตรต่อชั่วโมง

พายุโซนร้อน มีความเร็วลมใกล้ศูนย์กลางระหว่าง 63 ถึง 117 กิโลเมตรต่อชั่วโมง

พายุไต้ฝุ่น มีความเร็วลมใกล้ศูนย์กลางตั้งแต่ 118 กิโลเมตรต่อชั่วโมงขึ้นไป

สำหรับความเสียหายที่เกิดจากพายุหมุน มาจากสาเหตุใหญ่ 3 ประการคือ ลมพัดแรงน้ำท่วมจากฝนที่ตกหนักมาก (Flood due to Heavy Rainfall) และคลื่นพายุซัดฝั่ง

น้ำทะเลหนุนในระยะที่น้ำทะเลเกิด คือ ระดับน้ำทะเลขึ้นสูงสุด เรียกว่าน้ำขึ้นสูงในหน้าน้ำเกิด น้ำทะเลจะหนุนให้ระดับน้ำในแม่น้ำสูงขึ้นอีกมาก ทำให้น้ำในแม่น้ำลดลงมากหรืออาจจะหยุดไหล น้ำในแม่น้ำจึงไม่สามารถระบายลงสู่ทะเล ถ้าระยะเวลาที่น้ำทะเลหนุนนี้ เป็น

ระยะเวลาเดียวกันกับที่น้ำในแม่น้ำมีระดับสูงอยู่แล้ว ย่อมก่อให้เกิดการล้นตลิ่ง ท่วมขังบริเวณบ้านเรือนริมฝั่งแม่น้ำได้ (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม 2553)

ลมมรสุมรุนแรง (Strong Monsoons) ลมมรสุม คือ ลมที่พัดในทิศทางประจำเป็นระยะเวลานานจนเป็นฤดูกาล ในประเทศไทยมีลมมรสุมอยู่ 2 ฤดูคือ

ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ (South West Monsoons) พัดจากมหาสมุทรอินเดียปะทะขอบฝั่งตะวันตกของภาคใต้และเมื่อผ่านอ่าวไทยแล้ว ก็จะปะทะกับขอบฝั่งตะวันออกของอ่าวไทย โดยเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมและสิ้นสุดลงในเดือนตุลาคม ขณะที่มีกำลังแรงจัดจะมีความเร็วสูงถึง 60 กิโลเมตรต่อชั่วโมง เป็นระยะเวลานานหลาย ๆ วัน ทำให้คลื่นลมแรง ระดับน้ำทะเลตามขอบฝั่งสูงขึ้น ประกอบกับ มีฝนตกหนักทำให้เกิดน้ำท่วมได้ ยังมีพายุหมุนเกิดขึ้นในทะเลจีนใต้จะยังเสริมให้ลมมรสุมนี้แรงขึ้นอีก

ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ (North East Monsoon) พัดจากประเทศจีน และไซบีเรีย เข้าสู่ประเทศไทยปะทะขอบฝั่งตะวันออกของภาคใต้ ลมมรสุมนี้มีกำลังแรงจัดเป็นคราว ๆ เมื่อบริเวณความกดอากาศสูง (Anticyclones) ในประเทศจีนมีกำลังแรงขึ้นจะทำให้มีคลื่นค่อนข้างใหญ่ในอ่าวไทย และมีระดับน้ำทะเลสูงกว่าปกติ บางครั้งทำให้มีฝนตกหนักทางภาคใต้ ตั้งแต่จังหวัดชุมพรลงไปทำให้เกิด น้ำท่วมได้อย่างกว้างขวางในบริเวณภาคใต้

สาเหตุจากมนุษย์ เกิดจาก

1. การตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้น ทำให้ปริมาณน้ำฝนไม่สามารถดูดซึมโดยลำต้น ใบ และรากได้ บริเวณที่โล่ง การไหลบ่าของผิวดินเร็วขึ้น เพราะไม่มีต้นไม้คอยชะลอน้ำ ซึ่งทำให้อัตราการไหลสูงสุดของน้ำสูงขึ้น นอกจากนี้ ฝนยังมีโอกาสที่จะชะเอาหน้าดินไปด้วย ซึ่งจะทำให้ความขุ่นของน้ำและตะกอนที่มากับน้ำมีมากขึ้นตามไปด้วย

2. การพัฒนาชุมชนที่ไม่ถูกหลักวิชา ได้ส่งผลเสียตามมาในระยะยาว กล่าวคือในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนโดยการก่อสร้างถนนตัดผ่านลำน้ำธรรมชาติ ซึ่งลำน้ำดังกล่าวจะทำหน้าที่ระบายน้ำภายในพื้นที่ชุมชนลงสู่สายน้ำหลัก การก่อสร้างท่อลอดถนน ณ จุดตัดของลำน้ำอาจมีขนาดไม่เพียงพอ หรือในบางบริเวณอาจจะไม่มีการก่อสร้างเลย ทำให้ไม่สามารถระบายน้ำออกนอกพื้นที่ชุมชนได้ ก่อให้เกิดสภาพน้ำท่วมขัง นอกจากนั้นพื้นที่ชุมชนส่วนใหญ่มักจะมีการสร้างบ้านอยู่ริมและในคลอง ซึ่งเป็นการก่อสร้างรุกล้ำลำน้ำสาธารณะ ทำให้ขนาดของลำน้ำแคบลง แล้วยังมีการทิ้งสิ่งปฏิกูลลงลำน้ำทำให้ลำน้ำตื้นเขินอีกด้วย

3. การทำลายคันดินป้องกันน้ำท่วม เช่น ในลุ่มน้ำเจ้าพระยา กรมชลประทานได้สร้าง คันกั้นน้ำท่วมตลอดริมแม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำย่อยจากช่วงจังหวัดชัยนาทจนถึงอำเภอบางไทร โดยคันกั้นน้ำเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นคันกั้นน้ำป้องกันน้ำท่วมในพื้นที่เกษตรกรรม ต่อมาได้มีการรั่วและพังทลายของตลิ่งทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา ประกอบกับราษฎรที่อาศัยอยู่นอกคันป้องกันน้ำท่วม มักจะทำลาย คันป้องกันน้ำท่วม ทำให้ปริมาณน้ำหลากทะลักเข้าไปในพื้นที่ป้องกันน้ำท่วมของกรมชลประทาน

4. การสูบน้ำบาดาล ซึ่งเป็นเหตุให้แผ่นดินทรุดตัว ทำให้ระดับน้ำท่วมเพิ่มมากขึ้นและเวลาที่น้ำท่วมยาวนานขึ้น

ประเภทของอุทกภัย

สมิทธ ธรรมสโรช (2534, 47) ได้สรุปประเภทของการเกิดอุทกภัยในประเทศไทยว่ามักจะเกิดจากน้ำท่วม ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

1. น้ำท่วมขัง (Drainage Floods) เป็นสภาวะน้ำท่วมที่เกิดจากระบบการระบายน้ำไม่มีประสิทธิภาพ มักเกิดบริเวณที่ราบลุ่มและชุมชนเมืองใหญ่ๆ มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปเมื่อฝนตกหนักในบริเวณนั้นติดต่อกันหลายวันหรือเกิดจากสภาวะน้ำล้นตลิ่ง ส่วนมากจะเกิดในบริเวณท้ายน้ำและมีพื้นที่การเกิดอุทกภัยแผ่กว้าง ความเสียหายจะเกิดกับพืชผลทางการเกษตรและอสังหาริมทรัพย์เป็นส่วนใหญ่ สำหรับความเสียหายด้านอื่นจะมีไม่มาก เพราะจะทราบข้อมูลหรือคำเตือนล่วงหน้าและมีเวลาเตรียมการป้องกันผลกระทบจากการเกิดอุทกภัย

2. น้ำท่วมฉับพลันหรือน้ำป่า (Flash Floods) เป็นสภาวะน้ำท่วมที่เกิดขึ้นและลดลงอย่างฉับพลัน เนื่องจากฝนตกหนักในบริเวณพื้นที่ซึ่งมีความลาดชันมากและมีคุณสมบัติในการเก็บกักน้ำหรือต้านน้ำได้น้อย หรืออาจเกิดจากสาเหตุอื่น อาทิ เขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำพัง เป็นต้น น้ำท่วมฉับพลันมักเกิดขึ้นหลังจากฝนตกหนักไม่เกิน 6 ชั่วโมง และมักเกิดในบริเวณที่ราบระหว่างหุบเขา ซึ่งอาจไม่มีฝนตกหนักในบริเวณนั้น แต่มีฝนตกหนักมากในบริเวณต้นน้ำที่อยู่ห่างออกไป น้ำท่วมฉับพลันจะมีความรุนแรงและเคลื่อนที่ด้วยความเร็วมาก โอกาสในการป้องกันหรือหลบหนีจึงมีน้อย ดังนั้นความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินจึงมีมาก

ไทยภักดิ์ ธรรมมงคล (2544, 90) นักอุทกวิทยาได้จำแนกประเภทของการเกิดอุทกภัยตามลักษณะ สาเหตุและพื้นที่เกิดอุทกภัย ออกเป็น 4 ประเภทสำคัญ ดังนี้

1. อุทกภัยริมฝั่งแม่น้ำจากน้ำล้นตลิ่ง โดยทั่วไปมักเกิดในแม่น้ำขนาดใหญ่ มีลักษณะน้ำล้นตลิ่งและไหลเข้าท่วมบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ ความเสียหายเกิดจากน้ำท่วมขังในระยะ

ยาว สาเหตุมักเกิดจากฝนตกหนักอันเนื่องมาจากร่องมรสุมกำลังแรงและพายุหมุน อาทิ ไต้ฝุ่น พายุโซนร้อน พายุดีเปรสชั่นอุทกภัยประเภทนี้มักมีช่วงเวลาการเกิดที่แน่นอนและจะท่วมเป็นเวลานานหลายสัปดาห์

2. อุทกภัยจากน้ำป่าไหลหลาก โดยทั่วไปมักเกิดในลุ่มน้ำขนาดเล็กที่มี Slope ลาดชันมีลักษณะน้ำป่าที่ไหลลงมาอย่างรวดเร็วและจะรุนแรงมากขึ้น หากลุ่มน้ำมีลักษณะเป็น Fan Shape สาเหตุมักเกิดจาก ฝนตกหนักอันเนื่องมาจากพายุฝนฟ้าคะนองและพายุหมุน อุทกภัยประเภทนี้จะก่อให้เกิดความเสียหายมากขึ้นหากมีการตัดไม้ทำลายป่า เพราะจะทำให้น้ำไหลบ่ามาอย่างรวดเร็วและมีอำนาจทำลายล้างมากขึ้น

3. อุทกภัยในเขตเมือง โดยทั่วไปมักเกิดในเมืองใหญ่ที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและไม่เป็นระเบียบมีการบุกรุกหรือก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างใน Flood Plain ทำให้ปริมาณน้ำจากฝนที่ตกหนัก ไหลออกได้ไม่สะดวก จึงเพิ่มปริมาณน้ำมากขึ้นและท่วมเป็นบริเวณกว้างขึ้น อุทกภัยประเภทนี้ก่อให้เกิด ความเสียหายทางเศรษฐกิจและสังคมมากที่สุด

4. อุทกภัยบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ โดยทั่วไปมักเกิดบริเวณบางส่วนของปากแม่น้ำ ในระยะที่มีลมพายุ มีฝนตกหนัก และน้ำป่าไหลลงมาจากลุ่มน้ำตอนบน ส่วนมากจะเกิดในประเทศบังคลาเทศ หรือจีน เมื่อเกิดพายุหมุนคลื่นจากลมพายุจะพัดผ่านบริเวณนั้นอย่างรุนแรง ทำให้ประชากรเสียชีวิตมากและบ้านเรือนเสียหายอย่างรุนแรง

จากที่กล่าวมาแล้วว่า อุทกภัย คือ อันตรายอันเกิดจากน้ำท่วม ซึ่งลักษณะของน้ำท่วมโดยทั่วไป แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ น้ำท่วมขัง และน้ำท่วมฉับพลัน ขึ้นอยู่กับการเกิดในแต่ละท้องที่ โดยมีลักษณะภูมิประเทศเป็นตัวกำหนด (อุทกวิทยา 2544)

น้ำท่วมขัง เป็นภาวะน้ำท่วมที่เกิดขึ้นจากระบบระบายน้ำไม่มีประสิทธิภาพ มักเกิดบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ และบริเวณชุมชนเมืองใหญ่ ๆ มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป โดยเกิดจากฝนตกหนัก ณ จุดนั้น ๆ ติดต่อกันเป็นเวลาหลายวัน หรือเกิดจากสภาวะน้ำล้นตลิ่ง น้ำท่วมขัง ส่วนใหญ่จะเกิดบริเวณ ท้ายน้ำ และมีลักษณะแผ่เป็นบริเวณกว้าง เนื่องจากไม่สามารถระบายน้ำได้ทัน ความเสียหายจะเกิดกับพืชผล ทางเกษตร และอสังหาริมทรัพย์เป็นส่วนใหญ่ สำหรับความเสียหายอื่นๆ มีไม่มากนัก เพราะสามารถเคลื่อนย้ายไปอยู่ในที่ปลอดภัยได้ เมื่อทราบคำเตือนล่วงหน้าเกี่ยวกับสภาวะฝนตกหนัก และน้ำล้นตลิ่ง

น้ำท่วมฉับพลัน เป็นสภาวะน้ำท่วมที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน จากการเคลื่อนตัวอย่างรวดเร็วของปริมาณน้ำจำนวนมาก จากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ มักเกิดหลังจากฝนตกหนักไม่เกินหกชั่วโมง และมักเกิดบริเวณ ที่ราบระหว่างหุบเขา โดยอาจไม่มีฝนตกหนักบริเวณนั้นมาก่อนเลยก็ได้ แต่มีฝนตกหนักมากบริเวณต้นน้ำ ที่อยู่ห่างออกไป หรืออาจเกิดจากเขื่อนพังก็ได้ น้ำท่วมฉับพลันมีความ

รุนแรง และเคลื่อนที่ด้วยความรวดเร็วมาก โอกาสที่จะป้องกันหรือหลบหนีจึงมีน้อย จึงเกิดความเสียหายได้มากกว่า ทั้งแก่ชีวิตและทรัพย์สิน

Shelia B. Reed. (1997) ได้อธิบายสาเหตุ รูปแบบ และปัจจัยการเกิดดินถล่ม ตลอดจนได้เสนอแนวทางการป้องกันไว้ใน Disaster Management Training Program ว่าการเกิดดินถล่มมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงในส่วนประกอบ โครงสร้าง อุทกวิทยา พืชพรรณธรรมชาติ บนพื้นที่ที่มีความลาดชัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงมีทั้งแบบเกิดขึ้นทันที และรูปแบบการเปลี่ยนแปลงแบบช้า โดยการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สามารถเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือเกิดจากการกระทำของมนุษย์ โดยเมื่อวัตถุบนพื้นที่ที่มีความลาดชันมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอย่างรวดเร็ว เกินขีดจำกัดของพื้นที่ที่สามารถรองรับได้ จนกระทั่งเกิดการเคลื่อนที่ของมวลวัตถุลงมาตามลาดเขาด้วยอิทธิพลของแรงโน้มถ่วงโลก โดยมีปัจจัยดังนี้

1.การที่ฝนตกหนัก ส่งผลให้การเพิ่มขึ้นของความจุของน้ำ หรือปริมาณน้ำไหลบ่าหน้าดินมีมาก

2. การเปลี่ยนแปลงความลาดชันที่เกิดจากการกัดเซาะของแม่น้ำ ส่งผลให้มีความลาดชันมากขึ้น

3. การเปลี่ยนแปลงของวัตถุบนพื้นที่ความลาดชัน ซึ่งเกิดจากการวางระบบท่อใต้ดิน การผุพังอยู่กับที่ของวัตถุ และกระบวนการทางธรรมชาติอื่นๆ

4. การสั่นสะเทือนจากแผ่นดินไหว การระเบิดหน้าดิน การทำงานของเครื่องจักรและการจราจร

5. การพังทลายของพื้นที่ข้างเคียง

6. การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ จากการเกิดไฟป่า การตัดไม้ทำลายป่า และพืชมีการเจริญเติบโตเกินการรองรับของหน้าดิน ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้อนุภาคของดินมีการคลายตัวมีแรงยึดเกาะน้อย

7. การแบกรับน้ำหนักเพิ่มของพื้นที่ จากฝนตก ลูกเห็บ หิมะ การสะสมของหิน น้ำหนักของสิ่งก่อสร้าง น้ำที่ไหลซึมจากระบบชลประทาน และระบบระบายน้ำเสียโดยรูปแบบการเกิดสาเหตุของการเกิดดินถล่มมีผลกระทบจากตัวการ 2 หลักใหญ่ ๆ คือ การเกิดดินถล่มที่สืบเนื่องมาจากการเกิดพายุ และการเกิดดินถล่มที่ได้รับผลกระทบจากการเกิดแผ่นดินไหว การคาดการณ์การเกิดดินถล่ม ไม่สามารถทำนายล่วงหน้าได้อย่างแม่นยำถึงช่วงระยะเวลาของการเกิด หากแต่เป็นศึกษาถึงความเป็นไปได้ที่มีโอกาสเกิดดินถล่ม อาทิ การที่ฝนตกหนักหรือการเกิดแผ่นดินไหว การเกิดดินถล่ม สามารถคาดการณ์จาก ปัจจัยที่เป็นตัวทำให้เกิดดินถล่ม รวมถึง

การศึกษาข้อมูลในอดีตของพื้นที่ทางด้านธรณีวิทยา ด้านภูมิสัณฐาน ด้านอุทกวิทยา และด้านพืชพรรณธรรมชาติ

1. Geology ลักษณะทางธรณีวิทยาที่ใช้ในการประเมินความเป็นไปได้ในการเกิดดินถล่มมี 2 ลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ ลักษณะเฉพาะของหิน เช่น ส่วนประกอบ เนื้อหินหรือลักษณะเด่นของหิน เพื่อที่จะสามารถทราบถึง ความแข็ง การดูดซับน้ำ ลักษณะทางเคมี การผุพังทางกายภาพ และส่วนประกอบที่สามารถทำให้เกิดดินถล่ม และลักษณะโครงสร้างของหินและดิน ซึ่งจะมีผลต่อความสมดุล รวมถึงลำดับและชนิดของชั้นหิน การเปลี่ยนแปลงทางธรณี แนวระนาบแนวรอยเลื่อน และการคดโค้งของชั้นหิน

2. Geomorphology การพิจารณาลักษณะภูมิสัณฐานที่สำคัญที่สุดในการคาดการณ์การเกิดดินถล่ม คือการพิจารณาจากการเกิดดินถล่มในอดีตของพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีส่วนประกอบที่สำคัญอื่น ๆ เช่น ความชัน ความแข็งแรงของพื้นที่ รูปแบบ หรือทิศทางของความลาดเอียง

3. Hydrology and climatology ต้นแม่น้ำ การเคลื่อนที่ จำนวนแหล่งน้ำ และอัตราการไหล รวมทั้งรูปแบบภูมิอากาศกับชนิดของดิน เป็นสาเหตุให้เกิดความแตกต่างของชนิดของดินถล่ม

4. Vegetation พืชที่ปกคลุมพื้นที่อาจมีผลทั้งทางบวกและทางลบต่อการเกิดดินถล่ม เช่น รากของพืชสามารถลดปริมาณน้ำไหลบ่าหน้าดินได้ และเพิ่มการยึดเกาะหน้าดิน หรือในทางกลับกันรากของพืชอาจเป็นตัวการทำให้เกิดการแตกของหิน

5. ทฤษฎีการบริหารจัดการสาธารณภัย

สาธารณภัย หมายถึง อัคคีภัย วาตภัย อุทกภัย ตลอดจนภัยอื่น ๆ อันมีมาเป็นสาธารณะไม่ว่าเกิดจากธรรมชาติหรือมีผู้ทำให้เกิดขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตร่างกายของประชาชนหรือความเสียหายแก่ทรัพย์สินของประชาชนหรือรัฐ (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 2553)

กระบวนการดำเนินงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยการพิจารณาเป็นขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนการปฏิบัติ

1. ขั้นตอนก่อนการเกิดภัย แจ้งเตือนภัย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมอุตุนิยมวิทยา กรมชลประทาน กองทัพเรือ ให้รายงานข้อมูลที่จำเป็นคือข่าวอากาศและคำเตือน

การคาดหมายกำลังลม ปริมาณน้ำฝนและพื้นที่ที่คาดว่าจะเกิดภัย ระดับน้ำทะเล น้ำในแม่น้ำ ระดับสูงสุดและต่ำสุดบริเวณที่คาดว่าจะเกิดภัย

2. การประชาสัมพันธ์ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการประชาสัมพันธ์ข่าวการพยากรณ์อากาศ และระดับน้ำเพื่อการกระจายข่าวสารไปยังส่วนราชการและประชาชน เพื่อเป็นการป้องกันภัยล่วงหน้าให้กองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเขตท้องที่ กระทรวง ทบวง กรม ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจหน่วยงานของรัฐเตรียมการ ดังนี้

2.1 ความรับผิดชอบด้านประชาชน ให้แจ้งเตือนภัยประชาชนระมัดระวังอันตราย รวมทั้งเตรียมพื้นที่และวิธีการอพยพ สามารถสั่งปฏิบัติอพยพได้ทันที

2.2 ความรับผิดชอบด้านเครื่องมือ เครื่องใช้ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น ให้เตรียมไว้นำไปใช้ในกรณีที่เกิดภัย

2.3 หาวิธีป้องกันทุกด้าน เพื่อป้องกันและลดผลกระทบที่เกิดจากอุทกภัย น้ำท่วมตามโครงการที่ได้ดำเนินงานปกติ และโครงการพิเศษของราชการ

2.4 เมื่อกองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเขตท้องที่พิจารณาเห็นสมควรก็ให้จัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจขึ้น เพื่อเป็นศูนย์ประสานงาน การเตรียมการป้องกันและบรรเทาภัย

ขั้นตอนการปฏิบัติเมื่อเกิดภัย

1. กองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนอำเภอ กองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเทศบาล กองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเมืองพัทยาและราชการบริหารส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่ปฏิบัติตามแผนนี้ เมื่อได้รับแจ้งเหตุว่าเกิดอุทกภัย ให้เข้าช่วยเหลือโดยด่วน ดังนี้

1.1 การช่วยชีวิตผู้ประสบภัย ให้ถือว่าเป็นหน้าที่สำคัญอันดับแรก

1.2 การเคลื่อนย้ายทรัพย์สินประชาชนและราชการไปไว้ในที่ปลอดภัย

1.3 จัดส่งเครื่องอุปโภค บริโภค น้ำดื่มที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตเข้าไปยังพื้นที่เกิดเหตุโดยเร่งด่วน

1.4 กรณีเกินขีดความสามารถ ให้ขอความช่วยเหลือจากกองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนระดับเหนือชั้นขึ้นไป หรือกองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเขตติดต่อใกล้เคียง

1.5 กองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนที่ได้รับการร้องขอการสนับสนุน ให้ส่งความช่วยเหลือด้านต่างๆ เช่น กำลังเจ้าหน้าที่ เครื่องมือ เครื่องใช้ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องอุปโภคบริโภค เวชภัณฑ์ยารักษาโรค ไปยังพื้นที่เกิดเหตุโดยตรง

1.6 สำรวจความเสียหายและให้ความช่วยเหลือตามความสามารถของตน

1.7 จัดระบบรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในพื้นที่อพยพ

1.8 รายงานความเสียหายและความช่วยเหลือไปยังกองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนจังหวัด พร้อมกับกองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนแห่งราชอาณาจักร เพื่อให้หน่วยเหนือได้ทราบข้อมูลอย่างเป็นปัจจุบัน

2. กองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนจังหวัด เมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้นให้เข้าควบคุมสถานการณ์ ถ้าเกินขีดความสามารถของหน่วยปฏิบัติในพื้นที่ โดยจัดส่งกำลังเจ้าหน้าที่ วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ไปยังที่เกิดเหตุ และรายงานให้กองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนภาค และกองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนแห่งราชอาณาจักรทราบ

3. กองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนภาค หน้าที่สนับสนุนกำลัง เจ้าหน้าที่ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ไปยังกองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนจังหวัด เพื่อสนับสนุนพื้นที่เกิดเหตุและดำรงการติดต่อสื่อสารรายงานสถานการณ์ให้กองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนแห่งราชอาณาจักรทราบ

4. สำนักเลขาธิการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน หน้าที่รวบรวมข้อมูลความเสียหายและให้การช่วยเหลือเป็นระยะ เพื่อประโยชน์ในการสั่งการอำนวยการของกองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนแห่งราชอาณาจักร และมีหน้าที่ในการประสานงานกับหน่วยงานในส่วนกลาง เพื่อขอรับการสนับสนุนเครื่องมือเครื่องใช้ วัสดุอุปกรณ์ กำลังเจ้าหน้าที่ต่างๆ ที่จำเป็นในการป้องกันและบรรเทาภัย หน่วยสนับสนุน ได้แก่ กระทรวงกลาโหม องค์กรประชาชนและประชาชน มีหน้าที่สำรวจเครื่องมือ เครื่องใช้ กำลังเจ้าหน้าที่ของตนเพื่อสนับสนุนการป้องกันและบรรเทาภัย

ขั้นตอนการฟื้นฟูบูรณะ

เมื่อเหตุการณ์ยุติลงแล้ว ให้กองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเขตท้องที่ปฏิบัติตามขั้นตอนการฟื้นฟูบูรณะ ดังนี้

1. ให้การรักษาพยาบาลผู้บาดเจ็บ

2. สำรวจความเสียหายทุกด้านอย่างละเอียด

3. จัดการประชาสัมพันธ์ เพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจและสร้างความเชื่อมั่นในการให้ความช่วยเหลือของราชการอย่างเต็มที่และเท่าเทียมกัน

4. ซ่อมแซมส่วนที่เสียหายในสิ่งที่ซ่อมแซมได้โดยเร็ว ถ้าซ่อมไม่ได้ให้รื้อถอน เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นได้

5. ให้กองอำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเขตท้องที่เกิดเหตุ ดำเนินการฟื้นฟูบูรณะความเสียหายเบื้องต้นโดยงบประมาณที่อยู่ในความรับผิดชอบ กรณีเกินขีดความสามารถให้ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยเหนือตามลำดับ

การดำเนินการเมื่อเกิดสาธารณภัย

การกู้ภัย

1. การรักษาพยาบาลผู้ประสบภัย ต้องจัดตั้งศูนย์รวมสื่อเพื่อสั่งการและไม่ให้เกิดความสับสน เตรียมอุปกรณ์ เวชภัณฑ์ มีการดำเนินการโดยรวดเร็ว สำรวจความเสียหาย และทดสอบความพร้อมเพรียงในการดำเนินการวางแผน ควรคำนึงถึงสิ่งที่จะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1.2 รถพยาบาล ควรมีวิทยุสื่อสารที่จะติดต่อกับโรงพยาบาล

1.3 มีใบนำส่งผู้ป่วย ระบุการรักษาและการช่วยเหลือที่ได้ให้ผู้ป่วยแต่ละคนเพื่อประโยชน์ในการรักษาต่อ

1.4 ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบเห็นความสำคัญของแผนและให้การสนับสนุน

1.5 เตรียมกำลังช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุยามวิกาล เพื่อระดมกำลังแพทย์พยาบาล เจ้าหน้าที่ระดับอื่นได้ทันท่วงที โดยมีรายชื่อที่อยู่ที่ถูกต้องแน่นอน

2. การปฏิสังขรณ์ฟื้นฟู ทั้งในด้านพื้นที่และบุคคล

ด้านโภชนาการ

มาตรการแก้ไขปัญหาทุพโภชนาการ (พิษณุ อุตตมะเวทิน 2540)

มีหลายวิธีขึ้นอยู่กับลักษณะของการจำแนกและวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ แต่ที่จะกล่าวถึง จำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. มาตรการที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร สื่อสำคัญที่พบได้ในชุมชน มีดังนี้

1.1 สื่อบุคคล ข้อดีคืออยู่ในชุมชนได้นานกว่าสื่ออื่นๆแต่มีข้อเสียคือตัวบุคคลบางทีอาจจะไม่เป็นที่ยอมรับของชุมชน บทบาทหน้าที่ของสื่อบุคคลสามารถจำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ

1.1.1 สื่อบุคคลที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดข่าวสาร เป็นไปในวิถีชีวิตธรรมชาติของชุมชน

1.1.2 สื่อบุคคลที่มีบทบาทเด่นชัดในการถ่ายทอดข่าวสาร และมีการเตรียมสื่อบุคคลอย่างมีระบบระเบียบชัดเจน

1.2 สื่อหอกระจายข่าว มีข้อดีคือสื่อสารได้ทั่วถึงรวดเร็วและชุมชนรู้สึกมีส่วนร่วมเพราะรู้สึกว่าต้องการสื่อเฉพาะเจาะจงในชุมชน ข้อเสียคือความดังอาจจะไม่ครอบคลุมทั้งหมด ทั้งนี้ขึ้นกับที่ตั้งและคุณภาพของเครื่องขยายเสียง

1.3 สื่อวิทยุกระจายเสียง เป็นสื่อที่เข้าถึงชาวชนบทได้ทั่วถึง แต่มีข้อจำกัดในเรื่องการนำธุรกิจเข้ามา ทำให้การให้โภชนาศึกษาได้ลดลง

1.4 สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ เอกสารแผ่นพับ หนังสือคู่มือ ข้อดีคือเป็นสื่อที่เป็นลายลักษณ์อักษร สื่อความหมายได้ถูกต้อง ไม่คลาดเคลื่อนเหมือนสื่อวาจา แต่มีข้อเสียคือคนที่จะรับสารต้องอ่านหนังสือออก

1.5 สื่อโปสเตอร์และป้ายโฆษณา ข้อดี คือใช้สื่อข้อความสั้นๆ เป็นรูปธรรมและกระตุ้นเตือนความทรงจำกลุ่มเป้าหมายได้ดี เพราะติดในที่สัญจรไปมาเห็นสะดวก แต่มีข้อเสียคืออาจจะทำให้เข้าใจผิดๆ ได้และถ้าติดไว้นานอาจทำให้เบื่อได้

1.6 สื่อวิดีทัศน์ สื่อชนิดนี้สามารถให้รายละเอียดได้ดี และอาจแทรกความบันเทิงได้ด้วย แต่มีข้อเสียในเรื่องกลุ่มที่ให้นั้นเป็นกลุ่มไม่ใหญ่เกินไป

1.7 การสาธิต สื่อนี้กระตุ้นความสนใจและการมีส่วนร่วมได้ดี แต่มีข้อเสียในเรื่องต้องใช้เวลาและวัสดุ อุปกรณ์ในการเตรียมการมาก

เงื่อนไขแห่งการสื่อสารในโครงการด้านโภชนาการ มีรายละเอียดเงื่อนไข ดังนี้

1. การวางแผนที่เหมาะสม
2. มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชน
3. มีการสื่อสารถึงกลุ่มเป้าหมาย
4. มีการสื่อสารแบบสองทาง
5. มีการสื่อสารบ่อยๆ
6. มีความน่าเชื่อถือได้ของผู้ส่งสาร
7. มีการสาธิต
8. มีการทดลองให้ปฏิบัติ

2. มาตรการที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร มาตรการที่สำคัญได้แก่

2.1 การเสริมอาหาร เช่น โครงการที่กระทรวงสาธารณสุขเคยทำการรณรงค์คือโครงการให้อาหารเสริมข้าว ถั่ว งา เพื่อเป็นการแก้ปัญหาการได้สารอาหารบางประเภท

ต่ำ เนื่องจากอาหารที่มีสารอาหารนั้นมีราคาแพง ประชาชนที่ฐานะไม่ดีไม่สามารถซื้อบริโภคได้เป็นประจำ

2.2 การเสริมสารอาหาร เป็นการเติมสารอาหารที่อาหารชนิดนั้นพร่องไป เช่น การเติมสารไอโอดีนในน้ำปลา ไข่ การเติมฟลูออไรด์ลงในน้ำดื่ม

2.3 การปรับปรุงคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร ได้แก่ การปรับปรุงพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เพื่อให้ปริมาณสารอาหารบางชนิดให้เพิ่มขึ้นหรือลดลงแล้วแต่ความต้องการนำไปใช้

2.4 การเพิ่มปริมาณอาหาร โดยการเพิ่มทั้งปริมาณและคุณภาพ เช่น โครงการอาหารกลางวันให้เด็กนักเรียน การให้นมแก่เด็กที่ขาดสารอาหาร

2.5 นโยบายและมาตรการทางกฎหมาย รัฐสามารถกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาทุพโภชนาการ เป็นนโยบาย หรือกำหนดเป็นกฎหมายเพื่อควบคุมคุณภาพอาหาร

การบริหารจัดการอุทกภัยน้ำท่วมเชิงองค์รวม

แนวคิดที่มีพื้นฐานมาจากการบริหารจัดการแหล่งน้ำแบบองค์รวมที่ซึ่งแผ่นดินและน้ำมีปฏิกิริยาต่อกันต่อเนื่องตลอดเวลา ดังนั้นการบริหารจัดการอุทกภัย เชิงองค์รวม จึงเริ่มต้นที่การมองทั้งลุ่มน้ำ เริ่มจากต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ (กองอำนวยการบรรเทาสาธารณภัย 2550) ดังนี้

1. การจัดการวัฏจักรน้ำทั้งระบบ

การจัดการวัฏจักรน้ำทั้งระบบหมายถึง การบริหารจัดการที่ครอบคลุมกระบวนการต่าง ๆของอุทกภัยจากต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ เนื่องจากน้ำเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดและไม่มั่นคง การบริหารจัดการอุทกภัย และภัยแล้ง จึงต้องสอดประสานกันโดยการนำปริมาณน้ำท่วมมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่แห้งแล้ง การจัดการอุทกภัยควรไม่จำกัดเฉพาะอุทกภัยที่เป็นไปตามมาตรการการออกแบบสาธารณูปโภคหรือระบบป้องกันต่างๆ ในกรณีที่เกิดเหตุการณ์อุทกภัยที่รุนแรงจะต้องสามารถบริหารจัดการได้โดยการกระจายความเสี่ยง (ปริมาณน้ำท่วม) ไปยังพื้นที่ต่างๆ เพื่อป้องกันพื้นที่สำคัญหรือพื้นที่ที่วิกฤตได้อย่างปลอดภัย นอกจากนี้การก่อสร้างระบบป้องกันเพื่อวัตถุประสงค์ใดเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการจัดการ ซึ่งต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่หลากหลายมากขึ้นดังนั้นจึงต้องมองถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ

2. การจัดการแบบองค์รวมของดินและน้ำ

การวางแผนการใช้ที่ดิน และการบริหารจัดการน้ำ ควรเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาร่วมกันและสอดประสานกันระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบ ทั้งนี้เนื่องจากการใช้พื้นที่ทำกันย่อมส่งผลกระทบต่อทั้งปริมาณและคุณภาพน้ำ ความเชื่อมโยงระหว่างปริมาณน้ำ คุณภาพน้ำ การกัดเซาะและการตกตะกอน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารจัดการแบบองค์รวมลุ่มน้ำ การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินบริเวณเหนือน้ำ โดยการขยายตัวของเมือง ย่อมส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมน้ำท่วมตลอดลำน้ำ ดังนั้น จึงควรมีมุมมองที่กว้างในเรื่องของการพัฒนาลุ่มน้ำแทนการมุ่งเน้นแก้ปัญหาเฉพาะจุดในลุ่มน้ำ

3. การผสมผสานมาตรการต่างๆ

กลยุทธ์และทางเลือกในการป้องกันและลดผลกระทบอุทกภัยที่ใช้กันในหลายประเทศแตกต่างกันไปในแต่ละลุ่มน้ำ ขึ้นอยู่กับ 3 ปัจจัยที่สำคัญ คือ สภาวะอากาศ คุณลักษณะลุ่มน้ำ และเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคม การใช้กลยุทธ์และทางเลือกตามขั้นตอนของการเกิดน้ำท่วมในลุ่มน้ำ ปัจจุบันเป็นกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุด อย่างไรก็ตาม เนื่องจากขนาดของน้ำท่วมเป็นเรื่องของความไม่แน่นอนในอนาคต การมองหา“Optimal solution” จึงเป็นความยากลำบาก ในทางกลับกัน การเลือกใช้กลยุทธ์ที่มีลักษณะ“Resilient response” ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์จึงเป็นทางออกที่ดีที่สุด

4. การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งประกอบไปด้วย ผู้ใช้ ผู้วางแผน และผู้กำหนด นโยบายทุกระดับ ต้องเปิดเผย โปร่งใส และกระจายไปยังทุกภาคส่วนในลุ่มน้ำการผสมผสานเทคนิคของการจัดการอย่างเหมาะสมระหว่าง Top down และ Bottom up เป็นสิ่งจำเป็น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในลุ่มน้ำทั้งระดับชุมชน ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับชาติจะต้องร่วมในกระบวนการตัดสินใจในระดับสูงสุด ตัวอย่างเช่น การดำเนินการโดยคณะกรรมการลุ่มน้ำ เป็นต้น

5. การวิเคราะห์ความเสี่ยงและความอ่อนแอ

การวิเคราะห์ความเสี่ยงและความอ่อนแอต่อภัยพิบัติมีความสำคัญ และจำเป็นต่อประเทศกำลังพัฒนาที่มักจะได้รับผลกระทบที่รุนแรงจากภัยพิบัติ แม้ว่าการเพิ่มขีดความสามารถในการป้องกันจะมีความสำคัญ แต่การอยู่ร่วมกับภัยธรรมชาติเป็นเรื่องที่สำคัญกว่า โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงสภาวะภูมิอากาศที่ทำให้สถานการณ์ของภัยพิบัติมีความไม่แน่นอน และรุนแรงมากขึ้นการใช้มาตรการทางเทคนิค เช่น กรณีการสร้างเขื่อน ผนังกั้นน้ำ เป็นต้น อาจไม่เพียงพอและมั่นคงในระยะยาวต่อชุมชน

ดังนั้นการเปลี่ยนแนวคิดจากการต่อสู้หรือป้องกันภัยพิบัติด้วยวิธีทางเทคนิค โดยเอาปริมาณเป็นที่ตั้งไปเป็นการวิเคราะห์ประเมินความอ่อนแอของชุมชนที่ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จึงเป็นทางออกที่เหมาะสมที่สุดในอนาคต

ความสำเร็จของการบริหารจัดการภัยพิบัติเกี่ยวข้องกับหน่วยงานหลากหลายเริ่มตั้งแต่ ตนเอง ครอบครัว ชุมชน รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน อาสาสมัคร มูลนิธิฯตลอดจนครอบคลุม กิจกรรมที่หลากหลายโดยเริ่มจากการเตือนภัยไปยังการป้องกัน ดังนั้น การบริหารจัดการภัยพิบัติแบบองค์รวมจึงหมายถึง การบริหารจัดการภัยพิบัติตาม 5 องค์ประกอบที่กล่าวมาแล้วโดยครอบคลุมภารกิจตามวงจรของการจัดการ กล่าวคือ การป้องกันและลดผลกระทบจากภัย การเตรียมพร้อมรับภัย การจัดการในภาวะฉุกเฉิน และการจัดการหลังการเกิดภัย (กองอำนวยการบรรเทาสาธารณภัย 2550)

สำหรับการจัดองค์กรในการบริหารภัยพิบัติโดยเฉพาะอุทกภัย ควรพิจารณาถึงปัจจัยที่สำคัญ กล่าว คือ จุดศูนย์กลางการสั่งการและการประสานงาน ซึ่งจะเป็นหน่วยงานหลักที่มีอำนาจและทรัพยากรในการดำเนินการ การเชื่อมโยงระหว่างหน่วยนโยบายและหน่วยปฏิบัติงานซึ่งจะต้องเป็นระบบที่มีการทำงานใกล้ชิดระหว่างหน่วยนโยบาย กับหน่วยปฏิบัติที่ต้องตัดสินใจ ความเชื่อมโยงระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่น ซึ่งจะต้องสามารถเชื่อมโยงจากระดับชาติ ระดับภูมิภาค ระดับจังหวัดไปจนถึงระดับชุมชน การประสานงานกับหน่วยบรรเทาสาธารณภัยโดยมีความเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการบรรเทาสาธารณภัย เพื่อรับประกันได้ว่าสามารถใช้มาตรการการลดระดับความเสี่ยงได้ทันทีจากสถานการณ์ ความจริงใจจากภาคการเมือง และ ความร่วมมือจากหน่วยงานภาคเอกชน NGO ต่างๆ (เสรี ศุภราทิตย์ 2553)

การประเมินภัยพิบัติจากอุทกภัยและการแจ้งเตือนภัย (สำนักงานป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน กรมการปกครอง 2545) ในการประเมินภัยพิบัติจากอุทกภัยและการแจ้งเตือนภัย จะมีประเด็นในการประเมินอยู่5 ประเด็น คือ

1.ลักษณะพื้นที่

2.สาเหตุของการเกิด

3.ความรุนแรง

4.แนวทางแก้ไข

5.การกำหนดพื้นที่เสี่ยงภัย

โดยใช้เกณฑ์ 5 ประการ ในประเด็นซึ่งแบ่งชนิดของอุทกภัยออกเป็นชนิดเฉียบพลันและซ้ำซาก ดัง (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 การประเมินภัยพิบัติจากอุทกภัยน้ำท่วม

ประเด็นการประเมิน	อุทกภัยฉับพลัน	อุทกภัยซ้ำซาก
ลักษณะพื้นที่	ต้นน้ำลำธาร ความลาดชันสูง พื้นที่ลุ่มน้ำขนาดเล็กกว่า 200 ตร.กม.ความยาวลำธารขนาดสั้นๆ	เป็นที่ราบน้ำท่วมถึงลุ่มน้ำขนาดใหญ่ตั้งแต่ 200 ตร.กม. ขึ้นไปความจุลำน้ำต่ำ
สาเหตุของการเกิด	ฝนตกหนักบริเวณต้นน้ำมีการเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดินสูงสภาพโครงสร้างที่ดินไม่ดีมีอุปสรรคในการระบายน้ำ	ฝนตกหนักในพื้นที่น้ำเหนือไหลหลาก อิทธิพลน้ำเอ่อจากที่ลุ่มหรือน้ำทะเลหนุนมีการเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดินมีอุปสรรคในการระบายน้ำ
ความรุนแรง	ช่วงระยะเวลาการเกิดเร็ว ไม่มีเวลาเตือนภัยหรือหนีภัย (ประมาณ 1 – 6 ชั่วโมง) มีความรุนแรงสูง ความเร็วของกระแสน้ำและบ้านเรือนพังเสียหายมีการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินมาก	ช่วงเวลาการเกิดภัยช้ากว่ามีเวลาเตือนภัยและหนีภัยทันความรุนแรงของภัยน้อยกว่ามีการสูญเสียทางเศรษฐกิจสังคมมากกว่า เช่น ตามเมืองใหญ่ๆ

ที่มา ศูนย์สงเคราะห์ผู้ประสบภัย จังหวัดสงขลา 2553

ตารางที่ 2 การประเมินภัยพิบัติจากอุทกภัยน้ำท่วม (ต่อ)

ประเด็นการประเมิน	อุทกภัยฉับพลัน	อุทกภัยซ้ำซาก
แนวทาง แก้ไข การกำหนดพื้นที่เสี่ยงภัย	การพยากรณ์ไม่ทันควรตั้งบ้านเรือนให้พ้นจากอิทธิพลน้ำท่วมถึง ปรับปรุงการใช้ที่ดินให้เข้าใกล้ระบบธรรมชาติมากที่สุด จัดการสภาพแวดล้อมให้มีทางระบายน้ำได้คล่อง ติดตั้งการเฝ้าระวังภัยด้วยการตั้งสถานีฝน ความหนาแน่นของชุมชน ตรวจสอบลักษณะโครงสร้างของดินและธรณีวิทยา ตรวจสอบสภาพการใช้ที่ดิน ความแข็งแรงของที่อยู่อาศัย การเกิดฝน	การพยากรณ์กระทำได้หลายวิธีโดยการติดตามข้อมูลน้ำฝน น้ำท่าของลุ่มน้ำ ควรตั้งบ้านเรือนให้พ้นจากอิทธิพลน้ำท่วมถึง จัดการสภาพแวดล้อมให้มีทางระบายน้ำได้คล่อง ปรับปรุงการใช้ที่ดินให้เข้าใกล้ระบบธรรมชาติมากที่สุด ติดตั้งการเฝ้าระวังภัยและบรรเทาอุทกภัย ให้ความรู้แก่ชุมชนช่วยกันเฝ้าระวังภัย สร้างระบบบรรเทาอุทกภัย เกิดอุทกภัยเกิดขึ้นเป็นประจำเพราะทำเลการตั้งเมืองอยู่ไม่เหมาะสม พิจารณาในเรื่องการสูญเสียเศรษฐกิจและสังคม

ที่มา ศูนย์สงเคราะห์ผู้ประสบภัย จังหวัดสงขลา 2553

การฟื้นฟูบูรณะหลังจากประสบภัย

Yale Center for Public Health Preparedness (2550) เนื้อหาในส่วนนี้จะเกี่ยวกับระยะฟื้นฟูบูรณะภายหลังภาวะฉุกเฉินและการบูรณะซ่อมแซมสิ่งต่างๆ ขึ้นใหม่ รวมไปถึงงานและกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ จะเน้นเรื่องกำลังความสามารถที่เป็นหลักสำคัญๆ ใน

การฟื้นฟูและการบูรณะซ่อมแซม และมุ่งเน้นเรื่องความสำคัญของการทำงานร่วมกันภายในองค์กรด้านสาธารณสุข ความร่วมมือกับภาคเอกชนและภายในชุมชน และเนื้อหาในส่วนนี้ยังจะครอบคลุมถึงวิธีการที่จะฟื้นการให้บริการตามปกติ

กระบวนการในการฟื้นฟูบูรณะ

กระบวนการฟื้นฟูบูรณะเป็นการดำเนินการระยะยาว ธุรกิจจำนวนมาก หรือในความเป็นจริง ธุรกิจส่วนใหญ่จะไม่สามารถฟื้นตัวได้ ซึ่งความเป็นจริงข้อนี้เป็นที่ทราบกันในกลุ่มคนเพียงจำนวนน้อย Federal Emergency Management Agency (FEMA) ซึ่งเป็นหน่วยงานในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า 42% ของธุรกิจที่ได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติจะไม่สามารถเปิดกิจการได้อีก และอีก 29% ที่ได้รับความเสียหายนั้นจะปิดกิจการลงภายในระยะเวลาสองปี ธุรกิจส่วนใหญ่ที่ได้รับผลกระทบจะต้องเผชิญกับปัญหาวิกฤติและคนจำนวนมากจะไม่สามารถฟื้นตัวและส่งผลต่อเนื่องไปยังชีวิตด้านอื่นๆ ด้วย ซึ่งมิใช่เพียงแค่เรื่องหน้าที่การงานและสถาบันทางเศรษฐกิจ แต่แน่นอนว่ายังรวมไปถึงผลกระทบด้านภาวะจิตวิทยาสังคม ขั้นตอนในการฟื้นฟูจะเกี่ยวพันกับทุกภาคส่วนในสังคมและชุมชน (Yale Center for Public Health Preparedness 2550)

วัตถุประสงค์สำคัญของแผนการฟื้นฟูบูรณะหลังจากเกิดภัยพิบัติและการบูรณะซ่อมแซมขึ้นใหม่คือ เพื่อสร้างมโนภาพที่จะเป็นเสมือนไฟส่องนำทางแก่ผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจและเป็นกรอบการทำงานที่ใช้เป็นฐานในการตัดสินใจ แผนการดังกล่าวจะก่อให้เกิดโอกาสในการคิดไตร่ตรองเกี่ยวกับการสร้างชุมชนที่สามารถรับมือกับภัยพิบัติได้ไม่เพียงเฉพาะในด้านโครงสร้างและตำแหน่งที่ตั้งของชุมชนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงในส่วนของระบบและการบริการต่างๆ ที่น่าจะสามารถฟื้นตัวกลับสู่ภาวะปกติได้รวดเร็วหลังจากเกิดภัยพิบัติ

ขั้นแรกของงานฟื้นฟูบูรณะคือการรวบรวมข้อมูลและประเมินสถานการณ์เพื่อให้แน่ใจว่าคุณทราบถึงความเสียหายทั้งหมดที่เกิดขึ้นและเพื่อให้แน่ใจว่าคุณได้เตรียมความพร้อมหน่วยงานต่างๆ ไว้เรียบร้อยแล้ว ซึ่งอาจจะเป็นการตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ขึ้นเพื่อทำงานเฉพาะเรื่องการฟื้นฟู และการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อให้งานฟื้นฟูประสบความสำเร็จ นอกจากนั้น คุณจะต้องดำเนินการเรื่องการวางแผน การบริหารและงบประมาณเพื่อให้กระบวนการฟื้นฟูกลับสู่สภาพปกตินั้นประสบความสำเร็จ ขณะเดียวกันก็ต้องพิจารณากฎระเบียบและการอนุมัติที่จำเป็น การประสานความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร การสร้างพันธมิตร (ในทุกขั้นตอนของการสร้างพันธมิตรในการจัดการภาวะฉุกเฉิน) มีส่วนสำคัญต่อการที่ประสบ

ความสำเร็จหรือไม่และมีผลต่อการที่เราจะสามารถดำเนินการสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชนได้หรือไม่ในท้ายที่สุด คุณจำเป็นต้องมีการตรวจติดตามและประเมินผลในทุกๆขั้นตอนเช่นกัน

เราอาจจะเดาได้ถึงศักยภาพที่เป็นหลักสำคัญบางประการที่มีผลต่อความสำเร็จในการฟื้นฟูสู่ภาวะปกติโดยไม่จำเป็นต้องอ่านเนื้อหาในส่วนนี้ ความเป็นผู้นำมีความสำคัญมาก ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ในชุมชน เจ้าหน้าที่ในระดับกลาง หรืออาจจะเป็นผู้ใดผู้หนึ่งในองค์การหน่วยงานของเราหรือในชุมชนที่ได้รับภัยพิบัติ ภาวะการเป็นผู้นำประกอบกับความมุ่งมั่นทางการเมืองที่จะได้มาซึ่งทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการฟื้นฟูและความสามารถในการตัดสินใจและการดำเนินงานและมีความเข้าใจสิ่งที่จำเป็นต้องทำ การร่วมมือประสานงานในทุกระดับของภาครัฐเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง การสื่อสารให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไปมีบทบาทอย่างมากในช่วงหลังจากเกิดภัยพิบัติ และมีผลต่อความสำเร็จของช่วงการฟื้นฟูกลับสู่ภาวะปกติ

มีปัจจัยหลายประการที่อาจจะขัดขวางกระบวนการฟื้นฟูชุมชนที่ได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติและการให้บริการแก่สาธารณะ กระบวนการฟื้นคืนสู่ภาวะปกติจะเกิดขึ้นท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ค่อนข้างไม่สามารถคาดการณ์ได้และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องมีการติดตามกิจกรรมต่างๆ อย่างใกล้ชิด เจ้าหน้าที่สาธารณสุขมักจะต้องเผชิญกับภาวะความเครียด มีภาระงานที่หนักและใช้ระยะเวลาทำงานนาน ต้องปรับใช้ความรู้และทักษะต่างๆ ที่มีตามสถานการณ์ที่แปลกแตกต่างจากสภาวะปกติและยังต้องเผชิญกับการตรวจสอบการทำงานอย่างละเอียดและเข้มข้นจากสื่อมวลชนและหรือนักการเมือง ยิ่งกว่านั้น ทั้งสมาชิกในชุมชนและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขบางครั้งอาจจะต้องพบกับภัยพิบัติที่มีผู้เสียชีวิตหรือผู้ได้รับบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก และสถานการณ์ที่บีบคั้นทางอารมณ์ ซึ่งอาจจะส่งผลให้เกิดอาการช็อคเครียดและความบอบช้ำทางด้านจิตใจ (Yale Center for Public Health Preparedness 2550)

การบูรณะซ่อมแซมหรือสร้างสิ่งก่อสร้างขึ้นใหม่ในชุมชนที่ประสบภัยพิบัติมิใช่สิ่งที่ดำเนินการได้อย่างราบรื่นโดยไม่มีอุปสรรคที่ท้าทาย บ่อยครั้งที่จำเป็นต้องมีการพิจารณาทบทวนมาตรฐานต่างๆ สำหรับการก่อสร้างอาคารหรือสิ่งก่อสร้างต่างๆ ขึ้นใหม่ การเลือกสถานที่ตั้งในการสร้างอาคารขึ้นใหม่ก็เป็นเรื่องที่อ่อนไหวและอาจจะสร้างความไม่พอใจแก่ชาวบ้านในชุมชน อีกทั้ง การเลือกแบบก็อาจสร้างความขัดแย้งได้ เช่น การบูรณะซ่อมแซมถนนที่มีการออกแบบแตกต่างจากแบบเดิม การจัดสรรทรัพยากรด้านงบประมาณ (ที่ไหนและอย่างไร) และแจกจ่ายงบประมาณ (ให้ใครและในเรื่องอะไร) ก็เป็นอีกประเด็นที่มีความท้าทาย คำถามที่มักจะเกิดขึ้นเกี่ยวกับความจำเป็นในการบูรณะหรือซ่อมแซมโบราณสถานต่างๆ ซึ่งบางครั้งโบราณสถานเหล่านี้นับเป็นสถานที่สำคัญสำหรับระบบเศรษฐกิจในท้องถิ่น เช่น ในด้านการท่องเที่ยว ภัยพิบัติที่

รุนแรงอาจจะสร้างความเสียหายอย่างมหาศาลต่อสภาพแวดล้อมของการก่อสร้าง เพราะว่าอาจก่อให้เกิดการขาดแคลนวัตถุดิบและแรงงานที่มีฝีมือยิ่งกว่านั้น

แม้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนจะเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในกระบวนการฟื้นฟูกลับสู่ภาวะปกติ แต่กระบวนดังกล่าวก็อาจจะทำให้เกิดความล่าช้าในการตัดสินใจ และแน่นอนว่า ในการตัดสินใจอาจจะมีความเห็นที่ไม่ลงรอยกันจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบางกลุ่มที่อาจนำไปสู่ความวุ่นวายในสังคม ความวิตกกังวลเกี่ยวกับการที่จะได้รับอนุมัติอย่างราบรื่นบางครั้งอาจจะเพิ่มความเสี่ยงต่อการตัดสินใจที่รีบเร่งและเกิดความผิดพลาด เหตุการณ์ที่ไม่ใช่เรื่องผิดปกติคือ การคอรัปชั่นและการค้ากำไรเกินควรจากกลุ่มคนที่มองว่าช่วงการฟื้นฟูเป็นโอกาสที่พวกเขาจะกอบโกยผลประโยชน์ และสุดท้าย จะเกิดมีความตึงเครียดอยู่เสมอในการคงระดับความสมดุลระหว่างประโยชน์ของหน่วยงาน องค์กรและประโยชน์ของชุมชน

การฟื้นฟูบูรณะสถานที่ของสาธารณะจะเรียกว่าเป็นความช่วยเหลือสาธารณะ ค่าใช้จ่ายจำนวนมากที่สุดและมักเป็นค่าใช้จ่ายที่ใช้ในช่วง แรกหลังจากที่ชุมชนได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติจะหมดไปกับการขนย้ายซากปรักหักพัง ซึ่งภายหลังจากเกิดภัยพิบัติ พวกซากปรักหักพังเหล่านี้สามารถกลายเป็นปัญหาสำคัญและลุกลามเป็นปัญหาใหญ่ได้นอกจากนี้ หลังเกิดภาวะฉุกเฉิน มาตรการป้องกันภัยคุกคามต่างๆ เพื่อช่วยเหลือชีวิตของประชาชนและปกป้องทรัพย์สินของพวกเขา งานด้านความช่วยเหลือสาธารณะที่มีส่วนสำคัญ ได้แก่ การซ่อมแซมบูรณะเส้นทางคมนาคมและอาคารสถานที่ของสาธารณะ อุปกรณ์หรือเครื่องมือด้านการควบคุมน้ำ การระบายน้ำเสีย และด้านสาธารณูปโภคต่างๆ ล้วนเป็นสิ่งสำคัญในการบูรณะฟื้นฟูชุมชุมให้กลับสู่ภาวะปกติอีกครั้ง (Yale Center for Public Health Preparedness 2550)

คำถามที่มักจะเกิดขึ้นในช่วงแรกของกระบวนการฟื้นฟูสู่สภาพเดิม และแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของขั้นตอนของกระบวนการทั้งหมดคือ คำ ถามว่าคุณจะสามารถฟื้นฟูชุมชนหรือครอบครัวหรือธุรกิจต่างๆ ให้กลับสู่ภาวะปกติได้หรือไม่ และมักจะกล่าวกันว่า เป็นไปไม่ได้ที่ธุรกิจหรือชุมชนหรือตำบลใดตำบลหนึ่งจะสามารถฟื้นตัวกลับมาสู่สภาวะดังเดิมเหมือน กับช่วงก่อนที่จะเกิดภัยพิบัติ (Yale Center for Public Health Preparedness 2550)

สิ่งที่ต้องดำเนินการเป็นอันดับต้นๆ คือ การให้เด็กนักเรียนกลับเข้าเรียนหนังสือที่โรงเรียน ซึ่งโดยทั่วไป มักจะเป็นสิ่งแรกที่จะปฏิบัติ เพราะพวกผู้ใหญ่จะไม่สามารถมุ่งความสนใจไปที่ความพยายามฟื้นฟูชุมชนให้กลับคืนสู่ภาวะปกติได้อย่างเต็มที่ตราบใดที่พวกเขามีเด็กๆ อยู่ในบ้าน หรือในชุมชน พวกเขาจะให้ความสนใจกับพวกเด็กๆ และไม่ได้มุ่งความสนใจไปในเรื่องการฟื้นฟูในระยะยาว จากเหตุผลดังกล่าว การส่งเด็กนักเรียนกลับไปเรียนหนังสือในโรงเรียนที่สะอาดและปลอดภัยจึงเป็นกุญแจสำคัญสำหรับในเรื่องสุขภาพและจิตวิทยาทางสังคม

ความยั่งยืนเป็นสิ่งที่เรามักจะกล่าวถึงเพราะในการฟื้นฟูและบูรณะให้กลับมาอยู่ในสภาพเดิมจะต้องใช้ค่าใช้จ่ายเป็นเงินจำนวนมาก ในบางชุมชนที่มีความเสียหายจากภัยพิบัติอาจพบแนวโน้มเรื่องการย้ายถิ่นในด้านการพัฒนาประชากร การพัฒนาพื้นที่ ความเป็นชุมชนเมือง และสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้น สิ่งใดที่สามารถกระทำได้ในด้านการบรรเทา ป้องกันภัยพิบัติและฟื้นฟูชุมชนให้กลับสู่ภาวะปกติ เพื่อให้กระบวนการฟื้นฟูสามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่นและเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีค่าใช้จ่ายน้อยลง (Yale Center for Public Health Pre paredness 2550)

ทัศนคติที่เราอาจจะได้รับทราบเกี่ยวกับประเด็นเรื่องความยั่งยืนและความจำเป็นต่างๆ อาจจะจำกัดอยู่เพียงเรื่องโอกาสที่เกิดตามมาจากภัยพิบัติที่เกิดขึ้น และหลายคนเชื่อว่าเนื่องจากคนส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่ความจำเป็นที่จะต้องฟื้นคืนชุมชนให้กลับสู่สภาวะปกติในช่วงเวลาอันสั้นหลังจากเกิดภัยพิบัติแต่ละครั้ง ดังนั้น เราจะต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อฉวยโอกาสนี้ไว้ แต่ก็มีคนบางกลุ่มที่มองโอกาสดังกล่าวเป็นการลดผลกระทบจากสาธารณภัยก่อนจะเกิดเหตุการณ์ครั้งใหม่ขึ้นอีก ดังนั้น จึงมีการสนับสนุนงบประมาณในโครงการต่างๆ เช่น โครงการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ และการบรรเทาสาธารณภัย ในขณะที่บางกลุ่มอาจจะมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะที่เสี่ยงต่อภัยพิบัติกับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นตามมาเพียงเล็กน้อยหรือไม่เห็นความเกี่ยวโยงกันโดยตรงแต่อย่างใด (Yale Center for Public Health Preparedness 2550)

ทัศนวิสัยในการฟื้นฟูคือ ข้อที่หนึ่ง จะต้องให้ความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน ข้อสอง ใช้เทคนิคในการพัฒนาที่เหมาะสม และข้อสามให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและให้คนในชุมชนนั้นเป็นผู้นำคอยชี้แนะและจัดการเรื่องความช่วยเหลือในการฟื้นฟู การออกแบบโครงการควรจะสามารถเข้าใจได้ง่าย ไม่ซับซ้อนและสะท้อนความเป็นชุมชนนั้นๆ แสดงให้คนในชุมชนรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโครงการและโครงการควรสะท้อนถึงข้อเสนอแนะของพวกเขา นอกจากนั้น จะต้องมีกระบวนการจัดหาที่ยืดหยุ่นได้ สามารถให้มีการตรวจสอบได้ แต่ว่ายังอำนวยให้ดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว (Yale Center for Public Health Preparedness 2550)

ความเป็นหุ้นส่วนในด้านความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคธุรกิจเป็นสิ่งสำคัญมากต่อความสำเร็จในการฟื้นฟูกลับสู่ภาวะปกติเนื่องจากภัยพิบัติสร้างผลกระทบอย่างเท่าเทียมกันและสร้างความเดือดร้อนให้แก่ทุกคน ภัยพิบัติส่งผลให้ผู้คนต้องตกงาน และบางคนยังต้องสูญเสียครอบครัวซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่าที่สุดในชีวิตของพวกเขา พนักงานลูกจ้างที่เตรียมพร้อมรับมือกับภัยพิบัติจะสามารถกลับมาทำงานได้เร็วกว่าคนที่ไม่ได้มีการเตรียมตัว และเมื่อพวกเขากลับมาทำงานระบบเศรษฐกิจก็จะเริ่มฟื้นตัวขึ้นอีกครั้ง และภาครัฐจะเป็นผู้เริ่มต้นการสนอง ตอบเป็นฝ่ายแรก การให้บริการสาธารณะต่างๆ จะกลับสู่ภาวะปกติและจะช่วยชีวิตผู้คนและเปิดเส้นทางคมนาคม

ต่างๆ ฯลฯ แต่การเข้าช่วย เหลือของภาครัฐอาจจะก่อให้เกิดผลในทางตรงกันข้ามโดยไม่ได้ตั้งใจ คือ ทำให้เกิดความเสียหายทางธุรกิจ เพราะเส้นทางคมนาคมอาจจะถูกปิดหรือมีการจำกัดเส้นทางเข้าสู่พื้นที่ (Yale Center for Public Health Preparedness, 2550)

ธุรกิจจะไม่สามารถเปิดขึ้นใหม่อีกครั้งหากปราศจากบริการพื้นฐานของภาครัฐ หากภาคธุรกิจไม่มีระบบไฟฟ้า น้ำ และการระบายน้ำเสีย ก็ย่อมไม่มีทางที่ธุรกิจจะฟื้นขึ้นได้ ภัยพิบัติทำให้คนตกงานและขาดรายได้และทำให้พวกเขาเหล่านั้นต้องไปพึ่งสวัสดิการสังคม ซึ่งมีผลให้เกิดการชะลอตัวของระบบเศรษฐกิจ พนักงาน/ลูกจ้างบางคนหรืออาจกล่าวได้ว่าพวกเขาทุกคนจะไม่กลับมาทำงานจนกว่าจะแน่ใจว่าที่พักอาศัยของพวกเขาปลอดภัย กรณีดังกล่าวบางครั้งจะแตกต่างไปในกรณีของผู้จัดการฝ่ายฉุกเฉิน ฝ่ายอัคคีภัยและตำรวจ หน่วยงานภาครัฐและภาคธุรกิจจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันทั้งในช่วงก่อนเกิดภัยพิบัติ ระหว่างที่มีเหตุการณ์ภัยพิบัติและภายหลังจากเกิดภัยพิบัติ แต่จะมีความสัมพันธ์กันมากที่สุดในช่วงระหว่างกระบวนการฟื้นฟูกลับสู่ภาวะปกติ (Yale Center for Public Health Preparedness 2550)

เนื้อหาในหน่วยนี้จะปิดท้ายด้วยหลักสี่ประการในการฟื้นคืนสู่ภาวะปกติภายหลังการเกิดภัยพิบัติ SRRT อาจจะทราบหลักการเหล่านี้มาบ้างไม่มากก็น้อย อย่างไรก็ตาม SRRT ควรให้ความสนใจในประเด็นต่อไปนี้เป็นพิเศษ

1. การฟื้นฟูบูรณะเป็นกระบวนการระยะยาว
2. ปฏิทินเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการฟื้นคืนสู่ภาวะปกติ มิใช่นาฬิกาจับเวลา
3. การฟื้นฟูบูรณะจะต้องดำเนินการ โดยคนในท้องถิ่นนั้นๆ และไม่ใช่สิ่งที่หน่วยงานภาครัฐจะมาตัดสินใจแทนชุมชน ซึ่งเป็นบทเรียนจากเหตุภัยพิบัติต่างๆ ที่ผ่านมา
4. ประเด็นพิเศษต่างๆ จะเกิดขึ้นเสมอ และมักกินเวลาในการทำงานไปเสียส่วนใหญ่

กิจกรรมการฟื้นคืนสู่ภาวะปกติจะประกอบไปด้วยการเริ่มให้บริการต่างๆ แก่สาธารณะและช่วยฟื้นฟูให้สถานที่ที่ได้รับความเสียหายมีสภาพดัง เดิมก่อนเกิดเหตุการณ์ ภัยพิบัติอาจจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและสร้างความจำเป็นที่จะต้องมีการดำเนินการฟื้นฟู หรืออาจจะเป็นเหตุการณ์ที่มีระยะเวลายาวนาน ทำให้การฟื้นฟูจะต้องเริ่มต้นในระหว่างการตอบโต้ เหตุการณ์ยังคงดำเนินการอย่างเต็มกำลัง ภัยพิบัติจากมรสุมต่างๆ ที่รุนแรง อัคคีภัยหรือน้ำท่วมเป็นตัวอย่างของสาธารณภัยที่อาจเกิดขึ้นเป็นระยะเวลานานและเป็นความท้าทายในการฟื้นฟูในช่วงระหว่างที่มีภัยพิบัติและหลังการเกิดภัยพิบัติ การเกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ก็เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างของภัยพิบัติที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันและยุติอย่างรวดเร็ว และสร้างความเสียหายอย่างมหาศาล (Yale Center for Public Health Preparedness 2550)

การดำเนินการฟื้นคืนสู่ภาวะปกติจะแบ่งได้เป็นสามช่วงเวลาโดยการดำเนินการในแต่ละช่วงและระยะเวลาจะแตกต่างกันไปตามลักษณะและความรุนแรงของภัยพิบัติ ในช่วงแรกจะคาบเกี่ยวกับความช่วยเหลือในภาวะฉุกเฉินและประกอบไปด้วยการดำเนินงานอย่างฉับพลันทันทีเพื่อลดภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นต่อความปลอดภัยในชีวิตและลงมือซ่อมแซมบูรณะในเบื้องต้นสำหรับในช่วงเวลาวิกฤติ ช่วงที่สองจะให้ความช่วยเหลือด้านความจำเป็นทางสังคมก่อนที่การซ่อมแซมบูรณะต่างๆ อย่างเป็นการถาวรจะเสร็จสิ้น ช่วงนี้อาจจะกินเวลานานหลายสัปดาห์หรืออาจจะเป็นเวลาหลายเดือน ช่วงที่สามจะเป็นการวางแผนและดำเนินการสร้าง ซ่อมแซมบูรณะอาคาร สถานที่ อุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆ และโครงสร้างพื้นฐานที่เสียหาย และการฟื้นฟูกลับสู่วิถีชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจตามปกติในชุมชนโดยอาจจะรวมไปถึงการพิจารณาถึงสภาพการณ์ในช่วงก่อนเกิดภัยพิบัติ ช่วงที่สามนี้จะใช้เวลาหลายปี (Yale Center for Public Health Pre paredness 2550)

การรับมือสถานการณ์ในเบื้องต้น (1-7 วัน)

1. การขนย้ายซากปรักหักพังและทำความสะอาด
2. การเร่งบูรณะซ่อมแซมสาธารณูปโภคต่างๆ ที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตในภาวะฉุกเฉินให้สามารถใช้การได้ชั่วคราวก่อน
3. การเร่งซ่อมแซมระบบการคมนาคมขนส่งในภาวะฉุกเฉิน ให้สามารถใช้การได้ชั่วคราวและ จัดให้มีระบบการขนส่งเฉพาะกาล
4. การตรวจสอบความปลอดภัยของอาคารสถานที่
5. การประสานงานของหน่วยงานภาครัฐในการประเมินความเสียหาย
6. การกลับเข้าครอบครองอาคารสำนักงานต่างๆ

การวางแผนในช่วงระยะกลาง (7-30 วัน)

การจัดที่พักอาศัยชั่วคราว

การบูรณะซ่อมแซมสาธารณูปโภคที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต

1. การขนย้ายซากปรักหักพังและทำความสะอาด

2. การเร่งบูรณะซ่อมแซมสาธารณูปโภคต่างๆ ที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตในภาวะฉุกเฉินให้สามารถใช้การได้ชั่วคราวก่อน

3. การเร่งซ่อมแซมระบบการคมนาคมขนส่งในภาวะฉุกเฉิน ให้สามารถใช้การได้ชั่วคราวและ จัดให้มีระบบการขนส่งเฉพาะกาล

4. การตรวจสอบความปลอดภัยของอาคารสถานที่ การประสานงานของหน่วยงานภาครัฐในการประเมินความเสียหาย การกลับเข้าครอบครองอาคารสำนักงานต่างๆ

การวางแผนในช่วงระยะกลาง (7-30 วัน)

การจัดที่พักอาศัยชั่วคราว

1.การบูรณะซ่อมแซมสาธารณูปโภคที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต (ไฟฟ้า น้ำ ระบบระบายน้ำเสีย)

2.การฟื้นฟูบริการด้านสังคมและสุขภาพ

3. การฟื้นฟูบริการต่างๆ ของเมืองนั้นให้กลับสู่ภาวะปกติ

4. การออกกฎหมายใหม่เพื่อใช้ควบคุมสถานที่ตั้งและลักษณะการบูรณะซ่อมแซมหรือสร้างสิ่งก่อสร้างขึ้นใหม่

5. การตรวจสอบมาตรฐานของอาคารและสิ่งก่อสร้างต่างๆ

6. มาตรการฟื้นฟูด้านเศรษฐกิจ รวมถึงสถานที่ตั้งชั่วคราวสำหรับการฟื้นฟูธุรกิจ

การฟื้นฟูบูรณะในระยะยาว (ใช้เวลาหลายปี)

การสร้างขึ้นใหม่

1. การฟื้นฟูระบบการคมนาคมขนส่ง

2. การบรรเทาสาธารณภัย

3. การบูรณะซ่อมแซมหรือสร้างที่พักอาศัยถาวร

4. การบูรณะซ่อมแซมหรือสร้างสถานประกอบการ ร้านค้า

5. การพัฒนาและดำเนินการฟื้นฟูเศรษฐกิจในระยะยาว มุ่งเป้าไปที่ธุรกิจที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ

6. การดำเนินงานในช่วงแรกและในช่วงที่สองเกือบทั้งหมดมักจะเกิดขึ้นในขณะที่หน่วยงานบัญชาการในภาวะฉุกเฉินเข้าทำงานในพื้นที่ ส่วนกิจกรรมการฟื้นคืนสู่ภาวะปกติ

ในช่วงที่สองและสามนั้นจะเป็นหน้าที่รับผิดชอบที่ต้องทำอยู่แล้วตามปกติของหน่วยงานหรือองค์กรแต่ละแห่ง ยกตัวอย่างเช่น แต่ละฝ่ายจะมีภาระหน้าที่หลักในการวางแผนและดำเนินการฟื้นฟูการปฏิบัติงานตลอดจนอุปกรณ์อาคารสถานที่ของตัวเองให้กลับสู่ภาวะปกติให้ได้เสียก่อน

ส่วนงานอื่นๆ จะเป็นหน้าที่ของหน่วยงานเฉพาะด้านที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ งานที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูบูรณะในระยะยาวหลายเรื่องจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนหลายแห่งและงานเหล่านี้จะต้องใช้ระยะเวลามากเกินกว่าช่วงเวลาที่มีหน่วยบัญชาการเหตุฉุกเฉินเข้ามาช่วยเหลือ และจะมีกิจกรรมมากมายที่เกินภาระงานของแผนดำเนินงานในภาวะฉุกเฉิน ดังนั้น การวางแผนในระยะยาวและการดำเนินงานจำเป็นต้องมีการกำหนดขึ้น โดยให้มีโครงสร้างการบริหารเพื่อประสานกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้เพื่อให้แน่ใจว่ามีการประสานงานระหว่างส่วนกลาง ภูมิภาค จังหวัด และหน่วยงานท้องถิ่น

การดำเนินงานฟื้นฟูในระยะยาวจะต้องมีการบริหารจัดการ โดยคณะทำ งานเฉพาะกิจด้านการบริหารเพื่อการฟื้นคืนสู่ภาวะปกติ โดยคณะทำงานเฉพาะกิจด้านการบริหารเพื่อฟื้นคืนสู่ภาวะปกติจะประกอบไปด้วยบุคคลจากหลายๆ องค์กร หน่วยงานหรือภาคส่วนต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน NGO และกลุ่มแกนนำในชุมชน

ให้ความร่วมมือกับคณะทำงานด้านการบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน ในการสำรวจพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติทันทีหลังจากเกิดเหตุ หรือภายหลังจากการประกาศภาวะฉุกเฉินของภาครัฐและช่วยในการวางแผนบรรเทาสาธารณภัยให้เป็นไปตามข้อตกลงในระดับประเทศแต่งตั้งผู้ประสานงานการบรรเทาสาธารณภัย เพื่อช่วยเหลือคณะทำงานด้านการบรรเทาสาธารณภัย ปรึกษากับเจ้าหน้าที่ในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัดและส่วนกลางเกี่ยวกับภัยอันตรายและมาตรการบรรเทา สาธารณภัยทำให้แน่ใจว่าผลประโยชน์ในตอนท้ายที่สุดจากระบบการบรรเทาสาธารณภัยที่มีประสิทธิผลนั้นมิได้ลดน้อยลงให้คำแนะนำและความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ สนับสนุนให้ภาครัฐทั้งในส่วนกลางและระดับท้องถิ่นยอมรับและนำเรื่องการใช้พื้นที่อย่างปลอดภัยและมาตรฐานในการก่อสร้างไปปฏิบัติ ทำให้แน่ใจว่าการดำเนินการต่างๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะเป็นส่วนช่วยเสริมการดำเนินงานของภาครัฐและท้องถิ่น ช่วยสนับสนุนการเริ่มต้นดำเนินการของภาครัฐทั้งในส่วนกลางและท้องถิ่น ปฏิบัติงานตามกฎข้อบังคับเรื่องการบริหารจัดการในภาวะน้ำท่วม (ตามข้อกำหนดที่เกี่ยวกับอุทกภัย) หน่วยงานหลายแห่งอาจจะเกี่ยวข้องในการดำเนินงานฟื้นคืนสู่ภาวะปกติ โดยขึ้นอยู่กับประเภทของภาวะฉุกเฉินที่เกิดขึ้น

ตามระเบียบการปฏิบัติงานประจำ จะต้องมีการประเมินความเสียหายเบื้องต้นในช่วงระหว่างที่มีการดำเนินการช่วยเหลือในภาวะฉุกเฉิน เพื่อสนับสนุนคำขอให้ภาครัฐออกแถลงการณ์ หลังจากนั้น จะมีการประเมินความเสียหายอย่างละเอียดในช่วงการฟื้นฟู การประเมินความเสียหายอย่างละเอียดนี้จะเป็นพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบและจำนวนเงินที่ภาครัฐจะให้ความช่วยเหลือในการฟื้นฟูกลับสู่ภาวะปกติ

การจดบันทึกเป็นสิ่งสำคัญต่อการได้รับค่าชดเชยค่าใช้จ่ายทั้งในการปฏิบัติงานยามฉุกเฉินและยามฟื้นฟูให้กลับสู่ภาวะปกติ การบันทึกผลการประเมินความเสียหายจะมีความสำคัญต่อการกำหนดคุณสมบัติที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่สมควรได้รับความช่วยเหลือในเหตุการณ์ภัยพิบัติ

การจดบันทึกเป็นสิ่งจำเป็นในกรณีที่เกิดความเสียหายกับอาคารสถานที่ของสาธารณะ เขื่อนป้องกันน้ำท่วม งานด้านการควบคุมน้ำท่วม งานชลประทาน เส้นทางการคมนาคม ถนนภายในตัวเมือง สะพานและงานสาธารณะอื่นๆ จำเป็นต้องมีการจดบันทึกความเสียหายที่เกิดขึ้นกับ (Yale Center for Public Health Preparedness 2550)

1. เส้นทางคมนาคม
2. อาคารสถานที่ หรืออุปกรณ์การควบคุมน้ำ
3. อาคารสถานที่สาธารณะและอุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

สาธารณูปโภค อาคารสถานที่ที่อยู่ในระหว่างการก่อสร้าง สถานที่ เครื่องมือ หรืออุปกรณ์สำหรับสันทนาการ และสวนสาธารณะ สถาบันการศึกษา อาคารสถานที่ เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ของหน่วยงานเอกชนหรือองค์กรที่ไม่หวังผลกำไร

ข้อมูลที่จะต้องมีการจดบันทึกควรจะระบุสถานที่ตั้งและรายละเอียดของความเสียหายและประมาณการจำนวนค่าใช้จ่ายของการขนย้ายซากปรักหักพัง งานฉุกเฉินและการซ่อมแซมและบูรณะสถานที่ อุปกรณ์ต่างๆ ที่เสียหายให้กลับไปสู่สภาพดังเดิมก่อนเกิดภัยพิบัติ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามกฎระเบียบว่าด้วยเรื่องอาคารสถานที่สำหรับการก่อสร้างอาคารใหม่ หรือบูรณะซ่อมแซมขึ้นใหม่ จำต้องมีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงอาคารสถานที่ให้มีสภาพดีขึ้นอาจจะสามารถรวมไว้ในโครงการบรรเทาสาธารณภัยในระดับประเทศ

การจดบันทึกจะเป็นหลักฐานสำคัญสำหรับการได้รับชดเชยค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือในภาวะฉุกเฉิน และการดำเนินงานฟื้นฟูกลับสู่ภาวะปกติ การจดบันทึกจะต้องเริ่มต้นตั้งแต่ในขั้นการช่วยเหลือในพื้นที่และต่อเนื่องไปตลอดการปฏิบัติงานของศูนย์ให้ความช่วยเหลือในภาวะฉุกเฉินขณะที่เกิดภัยพิบัติ

ขั้นที่ 1 ประเมินระดับ: ในพื้นที่ของท่านมีการกำหนดหัวข้อหลักของแผนงานการฟื้นคืนสู่ภาวะปกติหลังจากภัยพิบัติในระดับใด (ให้ใส่ตัวเลขลงในตารางช่องสีเทา)

1 = ยังไม่ได้มีการกำหนดใดๆ

5 = มีการกำหนดระดับไว้บ้าง/กำลังดำเนินการ

10 = มีการกำหนดระดับไว้ครบถ้วนสมบูรณ์

ขั้นที่ 2 จัดลำดับความสำคัญ: หากยังไม่มีการกำหนดระดับในแต่ละหัวข้ออย่างครบถ้วน จงเลือกหัวข้อย่อยหนึ่งหรือสองหัวข้อที่ท่านคิดว่าควรจะได้รับการดำเนินการก่อนเป็นอันดับแรก หมายเหตุ กลุ่มอาจจะเพิ่มเติมหัวข้อย่อยนอกเหนือจากที่มีอยู่ได้

ขั้นที่ 3 ระบุทรัพยากร: ทรัพยากรใด (นอกจากด้านงบประมาณ) ที่จำเป็นในพื้นที่ของท่านในการปฏิบัติงานในหัวข้อที่มีความสำคัญที่ท่านเลือกขึ้นมา

เนื้อหาในบทเรียนนี้นำเสนอเรื่องวัตถุประสงค์ของช่วงการฟื้นฟูและบูรณะสิ่งต่างๆ ขึ้นใหม่ภายหลังจากเกิดภัยพิบัติ รวมถึงงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และจะมีการอธิบายเพิ่มเติมถึงเรื่องศักยภาพในการฟื้นคืนสู่ภาวะปกติหลังจากภาวะฉุกเฉินและการซ่อมแซมบูรณะขึ้นใหม่ ปัจจัยที่ขัดขวางและความท้าทาย นอกจากนั้น ในบทเรียนนี้จะได้แสดงเนื้อหาเรื่องบทบาทของภาครัฐ ความสำคัญของพันธมิตรในเรื่องความร่วมมือ ประเด็นเรื่องความยั่งยืนและความเสี่ยงภัย และมีการอธิบายถึงสิ่งจำเป็นหลักๆ สำหรับการบริการด้านสุขภาพในระยะยาว กล่าวโดยสรุป ในบทนี้ได้กล่าวถึงเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับการฟื้นฟูบูรณะภายหลังจากภัยพิบัติเกิดขึ้นแล้ว (Yale Center for Public Health Preparedness 2550)

6. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับผลกระทบ

ความหมายของผลกระทบ

คำว่า “ผลกระทบ” มีนักวิชาการได้ให้นิยามไว้หลายความหมายดังนี้ นิสาชล ทองแย้ม (2528 : 4) ได้นิยามศัพท์ของผลกระทบ (Impact) ไว้ว่าหมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นใหม่ ทั้งที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ทั้งกายภาพ (Physical) และนามธรรม (Abstracts) เมื่อเกิดแล้วจะทำให้คุณภาพชีวิตทั้งหลายที่อาศัยอยู่ในระยะนั้นเปลี่ยนแปลงไปไม่มากก็น้อย

ในขณะที่อนันต์ เกตุวงศ์ (2541, 14) ได้ให้ความหมายของผลกระทบว่า หมายถึงผลที่ตามมาจากผลงาน หรือผลผลิต หรือผลประโยชน์ในระดับประถม (Primary Effect) ของแผนหรือโครงการ ผลกระทบอาจเป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ และอาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย

และมิใช่กลุ่มเป้าหมายทั้งในปัจจุบันและอนาคต และได้ให้ความหมายของผลกระทบอีกว่า เป็นผลของการเปลี่ยนแปลงระดับประถม เป็นผลที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของแผนงานและโครงการ และผลอันนี้จะมีส่วนทำให้เกิดผลกระทบต่อไปได้อีกระดับหนึ่ง หรือหลายระดับได้เป็นกรณี ๆ ไป

ประสิทธิ์ ตงยิ่งศิริ (2542, 10) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบไว้ว่า คำว่า ผลกระทบ (Impact) โดยทั่วไปจะหมายถึงผลของการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อม โดยผลกระทบดังกล่าวอาจจำแนกออกตามประเภท ขนาด และระยะเวลา ได้ดังนี้ ประเภทของผลกระทบ ได้แก่ การสูญเสียทางเศรษฐกิจ เช่น การสูญเสียงาน ที่ดินทำกิน มูลค่าบ้านและทรัพย์สินลดลง ความสูญเสียบริการทางสังคม และความสูญเสียเกี่ยวกับวิถีดำเนินชีวิต ระดับของผลกระทบจะมีตั้งแต่ระดับที่น้อยถึงมาก และระยะเวลาของผลกระทบก็มีทั้งระยะสั้นและระยะยาว

ชวลิต โภชพันธ์ (2543, 7) ให้ความหมายของผลกระทบว่า ผลกระทบ คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งอาจเป็นผล ที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต เป็นได้ทั้งทางบวกและทางลบ และอาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย และมิใช่กลุ่มเป้าหมาย หรือกระทบต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรง และทางอ้อม

อำนวย วงษ์พานิช (2549, 15) ได้สรุปความหมายของผลกระทบ คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเป็นผลที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต เป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ อาจขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายและมิใช่กลุ่มเป้าหมาย หรือผลกระทบต่อสถานการณ์ต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

สรุปผลกระทบ คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเป็นผลที่เกิดขึ้น ทั้งในปัจจุบันและอนาคตเป็นได้ทั้งทางบวก และทางลบ และอาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายและมิใช่กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งกระทบต่อสิ่งต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

ดาย (Dye, 1982) ผลกระทบ หมายถึง การแยกแยะปัญหาของสังคม เพื่อให้ทราบถึงองค์ประกอบอันเป็นธรรมชาติ และที่เป็นปัญหา รวมถึงการสืบสาวหาสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้น ตลอดจนการเสนอวิธีแก้ไขปัญหาได้สรุปผลกระทบ ซึ่งแบ่งผลกระทบได้เป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

1. การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมเนื้อหา แบ่งออกได้เป็นผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร สิ่งแวดล้อมและกายภาค เช่น ผลกระทบจากการดำเนินนโยบาย

2. การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมของความเป็นจริงที่เกิดขึ้น (Reality) เราอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ผลกระทบในเชิงภาวะวิสัย (Objective Impact) ได้แก่ ผลกระทบที่เกิดขึ้น

โดยที่ไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดของคน และอีกประเภทหนึ่งคือ ผลกระทบเชิงอัตวิสัย (Subjective Impact) ได้แก่ ผลกระทบที่เกิดขึ้นในความรู้สึกนึกคิดของคน

3. การแบ่งตามแง่มุมของทิศทางที่กระทบ Direction Impact อาจแบ่งออกได้เป็น ผลกระทบโดยตรง (Direction Impact) ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact)

4. การแบ่งตามแง่มุมของคุณค่าของผลกระทบ อาจแบ่งออกได้เป็นผลกระทบในเชิงบวก (Positive Impact) หมายถึง ผลกระทบที่เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา และผลกระทบในเชิงลบ (Negative Impact) ได้แก่ ผลกระทบที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนา

ประเภทของผลกระทบ แบ่งได้เป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมเนื้อหา อาจแบ่งออกได้เป็นผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบทางด้านสังคม และผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งผลกระทบทางกายภาพ

2. การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมของความเป็นจริงที่เกิดขึ้น (Reality) เราอาจแบ่งเป็น2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ผลกระทบเชิงภาวะวิสัย (Objective Impact) ซึ่งได้แก่ ผลกระทบที่เกี่ยวข้องโดยไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดของคน เช่น การดำเนินนโยบายคุมกำเนิดจะทำให้สัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ไม่ว่าใครจะรับรู้หรือไม่ก็ตาม ผลกระทบอีกประเภทหนึ่ง คือ ผลกระทบเชิงอัตวิสัย (Subjective Impact) ได้แก่ ผลกระทบในความรู้สึกนึกคิดของคน เช่น การดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการขยายตัวของโสเภณี ทำให้คนไทยจำนวนมากรู้สึกอับอายต่างชาติ

3. การแบ่งตามแง่มุมของทิศทางที่กระทบ อาจแบ่งออกได้เป็นผลกระทบโดยตรง (Direction Impact) และผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact)

4. การแบ่งตามแง่มุมของคุณค่าของผลกระทบ แบ่งออกได้เป็น ผลกระทบในเชิงบวก (Positive Impact) หมายถึง ผลกระทบที่เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา และผลกระทบในเชิงลบ (Positive Impact) ได้แก่ ผลกระทบที่ไม่เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา

5. การแบ่งผลกระทบตามเวลา อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ผลกระทบระยะสั้น หมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้วในปัจจุบัน ผลกระทบระยะยาว หมายถึง ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

6. การแบ่งผลกระทบตามความรุนแรง แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ผลกระทบที่มีความรุนแรงและเกิดขึ้นในขอบเขตวงกว้าง อีกประการหนึ่ง คือ ผลกระทบที่ไม่รุนแรง และเกิดขึ้นในวงแคบ ๆ

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้จะใช้แนวคิดผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จากการเกิดอุทกภัย ทั้งในช่วงก่อน – หลังการเกิดอุทกภัย

แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจ

ความหมายของเศรษฐกิจ

คำว่า “เศรษฐกิจ” มีนักวิชาการได้ให้นิยามไว้หลายความหมายดังนี้ (ทับทิม วงศ์ประยูร 2526, 2) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจไว้ว่า “เศรษฐกิจ หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์อันมีอยู่ไม่จำกัด แต่แนวทางที่จะได้รับมีขอบเขตจำกัด ได้แก่ การประกอบการหาเลี้ยงชีพ การแสวงหารายได้ การสะสมทรัพย์สิน การผลิต การจำหน่าย ตลอดจนการบริโภคสิ่งอุปโภคต่าง ๆ

ในขณะที่ จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ (2532, 109) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจไว้ว่า เศรษฐกิจ (Economy) หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการอันไม่มีที่สิ้นสุด ของมนุษย์ให้ได้มากที่สุดและอย่างประหยัดที่สุด

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า เศรษฐกิจ หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรที่มีจำกัดอันมีค่า เพื่อจะนำมาตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ที่ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย เช่น รายได้ การผลิต เงินออม การจำหน่าย และการบริโภคใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ของชุมชนอย่างประหยัดที่สุด

ความสำคัญของเศรษฐกิจ

วันทนีย์ ภูมิภัทราคาม และคณะ (2538, 11-12) ได้กล่าวถึงความสำคัญของเศรษฐกิจไว้ พอสรุปได้ว่า เศรษฐกิจมีความสำคัญและแทรกอยู่ในวงการทุกขั้นตอน ทั้งในเรื่องของการเลือกใช้ทรัพยากรที่หายากและมีจำกัด เพื่อทำการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด และเพื่อให้การกระจายสินค้าเกิดความ เป็นธรรมมากที่สุด ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งพอจะแยกเป็นประเด็น ได้ดังนี้

1. ความสำคัญในระดับจุลภาค เศรษฐกิจช่วยให้เข้าใจบทบาทของแต่ละบุคคล ที่ดำรงชีวิตอยู่ในระบบเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริโภค ผู้ผลิต คนกลาง เจ้าของปัจจัยการผลิต เพื่อที่จะช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจต่อไป

2. ความสำคัญในระดับมหาภาค ปัญหาเศรษฐกิจของส่วนรวม หรือของประเทศนั้นนับว่าสำคัญยิ่ง การเข้าใจเศรษฐกิจทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจสภาพข้อเท็จจริงของปัญหาความสัมพันธ์และผลกระทบ แนวทางในการแก้ไข โดยสามารถเลือกวิธีการที่ทำให้บรรลุนโยบายเศรษฐกิจได้ถูกต้อง และ เกิดความเสียหายน้อยที่สุด

3. ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและเสถียรภาพประเทศชาติต่าง ๆ ทั่วโลกในปัจจุบันได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อทำให้เศรษฐกิจขยายตัว และมีเสถียรภาพมั่นคง

วิทยากร เชียงกูล (2536, 5) ได้กล่าวถึงความสำคัญของเศรษฐกิจไว้ว่า เศรษฐกิจเป็นเรื่องสำคัญของสมาชิกทุกคนในสังคม ไม่ใช่เรื่องเฉพาะของนักการเมือง ข้าราชการประจำ นักธุรกิจ เอกชน หรือนักเศรษฐศาสตร์ นักวางแผนทั้งหลายเท่านั้น เราทุกคนต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐศาสตร์สังคม เราต่างก็เป็นมนุษย์เศรษฐกิจ มีความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคม และต้องทำงานให้ได้ความต้องการนั้นมา ถ้าหากประชาชนมีความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจมากขึ้น ก็จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาดีขึ้น และจะช่วยเสนอแนะ ผลักดันให้ประเทศชาติพัฒนานำไปในทางที่ควรมากกว่าที่เป็นอยู่ ในขณะที่ ศิโรรัฐ ชูพร้อม(2544 : 15) ได้กล่าวว่าเศรษฐกิจมีความสำคัญทั้งต่อตัวบุคคลและประเทศชาติ ประชาชนอยู่ดีกินดี มีงานทำ มีรายได้ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดีก็สามารถช่วยพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองได้ ในทางตรงกันข้ามหากประเทศใดมีเศรษฐกิจไม่ดี ประชาชนเกิดปัญหาการว่างงาน ไม่มีรายได้ ก็ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ซึ่งก็จะส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศ และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2544 : 41) กล่าวถึงผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากอุทกภัย สรุปได้ว่า ผลกระทบทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่มีผลมาจากสาเหตุอุทกภัยและผลกระทบนั้นยังคงมีอยู่แม้ว่าเหตุอุทกภัยจะสิ้นสุดไปแล้วก็ตาม ตัวอย่างผลกระทบ ทางเศรษฐกิจได้แก่

1. สิ่งก่อสร้าง ระบบสาธารณูปโภคและที่อยู่อาศัยเสียหายจากการถูกน้ำท่วม หรือน้ำ พัดพาไป หลังจากเหตุอุทกภัยสิ้นสุดแล้ว ต้องเสียงบประมาณมากในการซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพดีดังเดิม

2. พื้นที่เกษตรกรรมและปศุสัตว์ เสียหายทั้งที่เกิดจากเหตุอุทกภัยโดยตรงหรือเกิดจากโรคระบาด ที่เกิดขึ้นหลังจากเหตุอุทกภัยสิ้นสุดแล้ว

3. ระบบเศรษฐกิจเกิดการหยุดชะงักสินค้าต่างๆได้รับความเสียหายธุรกิจบางแห่งอาจต้องปิดตัวเองลง บางแห่งอาจใช้เวลานานในการฟื้นฟูกิจการได้ดีดังเดิม บางแห่งอาจต้องลดการจ้างงานหรือลดขนาดธุรกิจลง เกิดการชะงักงันของระบบเศรษฐกิจในภาพรวม และเศรษฐกิจส่วนบุคคล

4. รัฐต้องทุ่มงบประมาณในการบรรเทาความเดือดร้อนที่เกิดจากเหตุอุทกภัย รวมทั้งการอพยพ การจัดหาที่อยู่อาศัยชั่วคราว การรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสภาพจิตใจ การฟื้นฟูระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ ที่ถูกน้ำท่วมทำความเสียหาย ระบบคมนาคมขนส่ง และระบบสื่อสาร

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าความสำคัญของเศรษฐกิจเป็นความสำคัญตั้งแต่ตัวบุคคล ครอบครัว และรวมกันเป็นระดับประเทศชาติ โดยหากประเทศมีเศรษฐกิจที่ดี ประชาชนก็จะอยู่ดีมีความสุขมีความปลอดภัย มีคุณภาพชีวิตที่ดี หรือกล่าวได้ว่า เศรษฐกิจเป็นเครื่องกำหนดความเป็นไปของชีวิตมนุษย์ ตั้งแต่อดีต ถึงปัจจุบันรวมถึงอนาคต

แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคม

ความหมายของสังคม

สนธยา พลศรี (2541, 41) ได้ให้ความหมายของสังคมว่า สังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์ภายในอาณาบริเวณที่แน่นอนในระยะเวลายาวนานพอสมควร จนเกิดระเบียบแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างกันขึ้น มีความผูกพันพึ่งพาอาศัยกัน และมีวิถีชีวิตร่วมกัน

ในขณะที่ ณรงค์ เส็งประชา (2539, 26) กล่าวถึงความหมายของสังคมว่า หมายถึง สังคมขนาดใหญ่ที่มีผู้คนมาอยู่ร่วมกัน มีการกระทำต่อกันภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกันเพื่อจุดมุ่งหมายร่วมกัน

ปรีชา คุวินทร์พันธ์ (2538, 78) ให้คำนิยามของสังคมว่า สังคมคือ คนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมีความสัมพันธ์ในทางร่วมมือหรือพึ่งพาอาศัยกัน ความสัมพันธ์มีติดต่อกันไป จนเป็นความผูกพันและผู้ที่มีสัมพันธ์กัน เกิดความสำนึกว่า เป็นสมาชิกร่วมกันในกลุ่มเดียวกันแยกออกได้จากกลุ่มอื่น ๆ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2544, 41-42) กล่าวถึง ผลกระทบทางสังคม การเมือง และสุขภาพอนามัยไว้ สรุปได้ว่าเมื่อเกิดเหตุอุทกภัย ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจได้รับผลกระทบ ส่งผลให้ผู้ประสบภัย มีฐานะทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป หากไม่ได้รับการดูแลจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ จะทำให้ผู้ประสบภัยขาดความเชื่อมั่นศรัทธาต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ ซึ่งอาจส่งผลถึงความร่วมมือของชุมชนกับภาครัฐ และอาจมีการปลุกระดมทางการเมืองเกิดขึ้นได้ ส่วนผลกระทบทางด้านสุขภาพอนามัย แบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม

1. เสียชีวิต จากการจมน้ำ หรือถูกวัสดุที่น้ำพัดพามา เช่น ดินโคลน ต้นไม้ ท่อนซุง ทับหรือถูกไฟฟ้าช็อต หรือสิ่งก่อสร้างถล่มทับ

2. บาดเจ็บ จากการถูกวัสดุต่าง ๆ ที่กระแสน้ำพัดพามากระแทก ตะปูตำ ลื่นหกล้ม สัตว์มีพิษ กัด ต่อย บางครั้งอาจเกิดแผ่นดินเลื่อน แผ่นดินถล่มจากกระแสน้ำพัดพาลงมาจากที่สูง เชิงเขา เนินเขาลงสู่ที่ราบมีทั้งกระแสน้ำ ทราย หิน ดิน โคลน ไหลลงมา พร้อมทั้งต้นไม้ที่หักโค่น ถูกกระแสน้ำพัดพาลงมาทับอาคารบ้านเรือนที่อยู่บริเวณที่ราบ ทรัพย์สินเสียหาย เกิดการบาดเจ็บ และเสียชีวิตได้

3. การเจ็บป่วยด้วยโรคต่างๆ มักเกิดขึ้นเมื่อน้ำท่วมขังนานๆ อาจเกิดโรคเท้าเปื่อย โรคฉี่หนู (เล็บโตสไปโรซิส) โรคระบาดทางเดินอาหาร/ทางเดินหายใจ ไข้หวัดต่าง ๆ โรคบิด ไทฟอยด์ ฯลฯ

4. สุขภาพจิตเสื่อม เนื่องจากขวัญเสีย ไร้ที่อยู่อาศัย คนรู้จักเสียชีวิต ขาดแคลน เครื่องอุปโภคบริโภค ความยากลำบากในการดำรงชีวิต ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การคมนาคมไม่สะดวก สุขาภิบาลชำรุด สิ่งแวดล้อมไม่ดี เป็นต้น

จากคำนิยามของนักวิชาการที่ให้ความหมายของสังคมซึ่งกล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า สังคม หมายถึง กลุ่มคนที่รวมตัวกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีความสัมพันธ์กัน อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันในระยะเวลานานพอสมควร และมีการกำหนดระเบียบกฎเกณฑ์ขึ้นมาใช้ร่วมกัน เพื่อจุดมุ่งหมายร่วมกันอันจะทำให้กลุ่มอยู่รอดได้

การประเมินผลทางสังคม (Social Impact Assessment : SIA) เป็นการศึกษาผลกระทบของโครงการที่จะเกิดขึ้นในชุมชน และสังคม SIA เป็นการคาดคะเนการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และคุณภาพชีวิตที่เกิดขึ้น พร้อมกับนำเสนอมาตรการในการลดผลกระทบทางสังคม เพื่อประกอบการพิจารณาทางเลือกโครงการ และปรับเปลี่ยนโครงการให้สอดคล้องกับสภาพชุมชน และสังคมในพื้นที่ตลอดจนให้เกิดประโยชน์ รวมถึงลดผลกระทบทางลบแก่สังคมให้มากที่สุด เพื่อให้ผู้พิจารณาทราบว่า ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นนั้นเป็นที่ยอมรับได้หรือไม่ และคุ้มค่ากับประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นหรือไม่ ผลกระทบทางสังคมรวมถึงปัจจัยหลายด้านซึ่งมีผลโดยตรงต่อชีวิตคนในสังคมนั้น เป็นประชากร การตั้งถิ่นฐาน ความสัมพันธ์ของคนกับการเจริญเติบโตของชุมชน รายได้ อาชีพ ทรัพย์สิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน การศึกษา ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา ทรัพยากร และความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 บัญญัติในมาตรา 4 ว่า “สิ่งแวดล้อม” หมายความว่า สิ่งต่าง ๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์ได้ทำขึ้น และ“คุณภาพสิ่งแวดล้อม” หมายความว่า ดุลยภาพของธรรมชาติอันได้แก่ สัตว์ พืช และทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ และสิ่งที่มนุษย์ได้ทำขึ้น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพของประชาชน และความสมบูรณ์สืบไปของมนุษยชาติ

เมื่อพิจารณาจากความหมายของคำว่า “ผลกระทบ” และ “สิ่งแวดล้อม” แล้วกล่าวได้ว่า ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากอุทกภัย เป็นผลที่ตามมาหรือเกิดขึ้นจากเหตุอุทกภัยในส่วนของพื้นที่ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ สัตว์ พืช ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ และสิ่งที่มนุษย์ทำขึ้นที่อยู่ในสภาพแวดล้อมนั้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลในทางลบที่สร้างความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว หลังจากอุทกภัยผ่านพ้นไป และก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสัตว์ที่อาศัยอยู่ในระบบนั้น

การวิเคราะห์ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

แนวคิดการวิเคราะห์ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม เป็นการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนด้านสิ่งแวดล้อม ดังนั้นเมื่อกล่าวถึง การวิเคราะห์ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment - EIA) จึงเป็นที่เข้าใจกันว่า หมายถึง กระบวนการรวบรวมวิเคราะห์ และประเมินการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อมอันเป็นผลมาจากโครงการหรือกิจกรรมของมนุษย์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (สำนักงานนโยบายและแผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548)

1.ทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สภาวะอากาศ ดิน น้ำ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น จะเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร และเมื่อเปลี่ยนแปลงไปแล้วจะมีผลกระทบต่อไปถึงผู้รับ เช่น คน สัตว์ พืช และสิ่งของต่าง ๆ อย่างไร

2. ระบบเศรษฐกิจของประเทศและท้องถิ่นจะเปลี่ยนแปลงอย่างไร โดยเฉพาะในเรื่องการเพิ่มการผลิต รายได้ การจ้างงาน การกระจายรายได้ ราคาที่ดิน และที่อยู่อาศัย เป็นต้น

3. ผลกระทบของโครงการที่มีต่อชุมชนท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ ประชาชน ครอบครัว สถาบัน และชุมชนที่อยู่โดยรอบโครงการ

การวิเคราะห์ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ยังรวมถึงการพิจารณาข้อเสนอแนะทางด้านนโยบายและมาตรการที่สามารถนำมาใช้เพื่อลด หรือป้องกันผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดผลเสียหายให้เหลือน้อยที่สุด ดังนั้นในกระบวนการวิเคราะห์หรือประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ยังรวมถึง การพิจารณาหาวิธีป้องกันแก้ไขผลกระทบและแผนงานเฝ้าระวังติดตามผลกระทบอีกด้วย ซึ่งทางเลือกในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม จึงมีอยู่อย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. การใช้ระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมาย
2. การใช้กลไกทางศาลเพื่อลงโทษผู้ละเมิด
3. การใช้กลไกของระบบตลาด
4. การใช้กลไกทางการบริหาร

วัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ทางด้านสิ่งแวดล้อมนั้น มี 4 ประการ ดังนี้

1. เพื่อชี้ให้เห็นสภาพสิ่งแวดล้อมทางด้านต่าง ๆ ก่อนมีโครงการว่าเป็นอย่างไร

2. เพื่อชี้ให้เห็นว่า เมื่อมีโครงการแล้วจะมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมอย่างไร ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทางบวกหรือทางลบ ทางตรงหรือทางอ้อม ระยะสั้นหรือระยะยาวก็ตาม

3. เพื่อให้เห็นว่า ถ้ามีผลกระทบทางลบหรือเสียหายต่อสภาพแวดล้อมแล้วจะมีวิธีการ หรือแนวทางในการป้องกันและแก้ไขได้อย่างไร เพื่อให้มีผลกระทบน้อยที่สุดและอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ และรวมถึงวิธีการส่งเสริมการพัฒนาผลกระทบในทางบวก เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อมวลมนุษย์ด้วย

4. เพื่อเสนอแผนงานติดตามตรวจสอบผลกระทบและแผนการดำเนินงาน หากโครงการได้รับอนุมัติให้ดำเนินการ

โดยสรุป วัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ทางด้านสิ่งแวดล้อม คือ การคาดคะเน (Predict) การวัด (Measure) และการประเมิน (Evaluate) ด้านระบบนิเวศน์ สังคม และเศรษฐกิจของโครงการ เพื่อนำไปสู่ การพิจารณาว่าจะสนับสนุนหรือยับยั้งโครงการ การวิเคราะห์ด้านสิ่งแวดล้อม จึงเป็นส่วนประกอบหนึ่งของการตัดสินใจ หรือเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

การเกิดอุทกภัยก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมตามมาหลายประการ เช่น การพังทลายของป่าไม้และหน้าดิน การเกิดน้ำเน่าเสียจากการขังของน้ำในชุมชนเมืองเป็นระยะเวลานาน ปัญหาการอุดตันของห้องส้วมและการจัดการสิ่งปฏิกูลที่เกิดขึ้นในระหว่างน้ำท่วม ความเสียหายต่อระบบระบายน้ำ ระบบรวบรวมน้ำเสีย และระบบบำบัดน้ำเสีย

ถนนชำรุดเสียหาย มีดินโคลน รวมทั้งเศษขยะ เนื่องจากปัญหาอุทกภัย ความเสียหายต่อระบบประปาหมู่บ้านและบ่อบาดาลเสริมระบบประปา การเน่าเสียของน้ำในพื้นที่ทุ่งรับน้ำ เมื่อน้ำขังเป็นเวลานานอาจเกิดสภาพน้ำเน่าเสีย เมื่อระบายน้ำออกจากพื้นที่ จะทำให้แหล่งรองรับน้ำดังกล่าวได้รับผลกระทบและอาจเน่าเสียตลอดลำน้ำ ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ท้ายน้ำ และอาจส่งผลต่อแหล่งน้ำดิบเพื่อการประปาและผู้ใช้น้ำประกอบอาชีพ เป็นต้น (www.pcd.go.th)

การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางสังคม (SIA) จะต้องคำนึงถึงลักษณะผลกระทบประชาชนต่าง ๆ ดังนี้ (สุทธิชัย สนธิกุล, 2544)

ผลกระทบทางบวก ได้แก่ ผลกระทบที่เกิดขึ้นในขอบเขตจำกัด ผลกระทบเกิดเป็นระยะยาวเบาบางต่อเนื่อง ผลกระทบที่มีโอกาสเกิดน้อย

ผลกระทบทางลบ ได้แก่ ผลกระทบที่เกิดขึ้นในวงกว้าง ผลกระทบเข้มแข็งรุนแรงเกินชั่วคราวและถาวร ผลกระทบที่มีโอกาสเกิดสูง

แนวความคิดเกี่ยวกับผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพจิต

(สมชาย ตันศิริสิทธิกุล 2546 อ้างใน เอกรินทร์ สว่างจิตร 2551, 19) ได้กล่าวว่า ผลกระทบจากอุทกภัยที่มักจะถูกมองข้ามคือ ปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งจากการศึกษาของต่างประเทศพบว่าอัตราอุบัติภัยของปัญหาสุขภาพจิตในคนที่มีประสบเหตุภัยทางธรรมชาติ ประมาณร้อยละ 42 มีความรุนแรงสูงกว่า ประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้ประสบปัญหาเพิ่มสูงขึ้นหลังจากการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยกลุ่มเสี่ยงที่ควรจัด ให้มีการเฝ้าระวังเป็นพิเศษ เนื่องจากเกิดปัญหาสุขภาพได้ง่าย คือ เพศหญิง ผู้สูงอายุ วัยรุ่น และโดยเฉพาะผู้ป่วยเก่าที่มีปัญหาสุขภาพจิตอยู่แล้ว

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2544, 41-42) กล่าวถึง ผลกระทบทางสุขภาพอนามัยว่า เมื่อเกิดเหตุอุทกภัย ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจได้รับผลกระทบ และส่งผลให้ผู้ประสบภัยมีฐานะทางสังคม ที่เปลี่ยนแปลงไป หากไม่ได้รับการดูแลจากหน่วยงานที่รับผิดชอบจะทำให้ผู้ประสบภัยขาดความเชื่อมั่น ศรัทธาต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ ซึ่งอาจส่งผลถึงความร่วมมือของชุมชนกับภาครัฐ และอาจมีการปลุกระดมทางการเมืองเกิดขึ้นได้ ส่วนผลกระทบทางด้านสุขภาพอนามัย แบ่งออก ได้เป็น 4 กลุ่ม

1. เสียชีวิต จากการจมน้ำ หรือถูกวัสดุที่น้ำพัดพามา เช่น ดินโคลน ต้นไม้ ท่อนซุงทับ หรือถูกไฟฟ้าช็อต หรือสิ่งก่อสร้างถล่มทับ

2. บาดเจ็บจากการถูกวัสดุต่าง ๆ ที่กระแสน้ำพัดพามากระแทก ตะปูตำ ลื่นหกล้มสัตว์มีพิษกัดต่อย บางครั้งอาจเกิดแผ่นดินเลื่อน แผ่นดินถล่มจากกระแสน้ำพัดพาลงมาจากที่สูง

เชิงเขาเนินเขาลงสู่ที่ราบ มีทั้งกระแสน้ำ ทราย หิน ดิน โคลน ไหลลงมา พร้อมทั้งต้นไม้ที่หักโค่น ถูกกระแสน้ำพัดพาลงมาทับอาคารบ้านเรือนที่อยู่บริเวณที่ราบ ทรัพย์สินเสียหาย เกิดการบาดเจ็บและเสียชีวิตได้

3. การเจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ มักเกิดขึ้นเมื่อน้ำท่วมขังนานๆ อาจเกิดโรคเท้าเปื่อย โรคฉี่หนู (เลบโตสไปโรซิส) โรคระบาดทางเดินอาหาร ทางเดินหายใจ ไข้หวัดต่างๆ โรคบิด ไทฟอยด์ ฯลฯ

4. สุขภาพจิตเสื่อม เนื่องจากขวัญเสีย ไร้ที่อยู่อาศัย คนรู้จักเสียชีวิต ขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภค ความยากลำบากในการดำรงชีวิต ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การคมนาคมไม่สะดวก สุขาภิบาลชำรุด สิ่งแวดล้อมไม่ดี เป็นต้น (คู่มือการบริหารจัดการสาธารณภัย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2547)

7. แนวคิดการมีส่วนร่วม

ความหมาย

มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย ดังนี้

Davis D. Keith (อ้างถึงใน นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์ 2527) หมายถึง การเกี่ยวข้องด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น และทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

Sinclair (1993) (อ้างถึงใน นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์ 2527) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่บุคคลสามารถเข้าร่วมกับผู้อื่นได้

สาเหตุการเกิด (นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์ 2527 อ้างถึงใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ 2527) เกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน เกิดจากส่วนบุคคล ซึ่งบังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม

2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่ร่วมกันผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน

3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนาการตัดสินใจนี้ต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำการที่จะสนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น นอกจากนั้นการมีส่วนร่วมอาจจะเกิดจากแนวความคิดอื่นๆ เช่น

3.1 ความศรัทธา ที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์

3.2 ความเกรงใจ ที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง

3.3 อำนาจการบังคับ ที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า

ความสำเร็จของการมีส่วนร่วม ขึ้นกับเงื่อนไขต่อไปนี้

1. ประชาชนต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมก่อนเริ่มกิจกรรม
2. ประชาชนต้องไม่เสียเงินทองมากเกินกว่าที่เขาประเมินค่าผลตอบแทนที่ได้รับ
3. ประชาชนมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วม
4. ประชาชนสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทั้ง 2 ฝ่าย
5. ประชาชนต้องไม่รู้สึกกระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่หรือสถานภาพทางสังคมหากจะมีส่วนร่วม

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม อาจพิจารณาได้ดังนี้

1.ขั้นตอนการจัดตั้งองค์กร เป็นขั้นทำความรู้จักชุมชน เข้าใจความเป็นไปของชุมชน จำแนกกลุ่มเป้าหมาย รวมกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องโดยตรง

2.ขั้นทำงานสัมฤทธิ์ผล เป็นขั้นที่กลุ่มเล็กๆ ดังกล่าวได้ทำกิจกรรมแล้วสัมฤทธิ์ผล จึงทำให้สามารถดึงกลุ่มประชาชนนอกกลุ่มเข้ามาร่วมมากขึ้น

3.ขั้นต่อเนื่องหรือยุติ เป็นขั้นประเมินผลงานของกลุ่มหากมีประโยชน์ก็ทำต่อเนื่อง หากไร้ประโยชน์ก็ยุติ

การส่งเสริมการมีส่วนร่วม

การแนะนำตัวต่อผู้นำชุมชน จนถึงประชาชนทั่วไป เพื่อให้ประชาชนยอมรับซึ่งเป็นขั้นแรกที่จะนำไปสู่การทำงานร่วมกันกับประชาชน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมมากขึ้นในที่สุดการเข้าถึงชุมชน ต้องเข้าถึงด้วยกายและใจ ความสัมพันธ์จึงจะเกิดขึ้นการศึกษาและพิชิต

หัวใจผู้นำท้องถิ่น เพราะโดยทั่วไปแล้วผู้นำท้องถิ่นมักมีอิทธิพลเหนือประชาชนในชุมชน กล่าวคือหากผู้นำเห็นชอบและสนับสนุนแล้วก็มักจะได้รับการสนับสนุนเห็นชอบ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชน (นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์ 2527 อ้างถึงใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ 2527)

การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนเพื่อหาปัญหาความต้องการของส่วนรวม เมื่อได้ข้อเท็จจริงแล้วจึงสานไปสู่ผู้นำท้องถิ่นและประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากปัญหาความต้องการนั้น การเผยแพร่ความคิดเกี่ยวกับปัญหาความต้องการของชุมชน เพื่อเป็นการหยั่งเสียง ดูท่าทีและกระตุ้นความสนใจแบบไม่เป็นทางการก่อน หากผลของการหยั่งดังกล่าวเร้าความสนใจของประชาชนแล้ว จึงทำการจำแนกกลุ่มเป้าหมายเพื่อดำเนินการต่อไป

การประชุมพิจารณาปัญหาความต้องการ เพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นพิจารณาปัญหาความต้องการดังกล่าวว่าจะแก้ปัญหาอย่างไร จะดำเนินการอย่างไร อย่างเป็นทางการการเตรียมการเพื่อดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรม เพื่อเป็นการย้ำเตือนประชาชนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมวางโครงการให้ตื่นตัว และพร้อมสำหรับการปฏิบัติตามโครงการ การดำเนินการตามโครงการ โดยยึดองค์กรหรือกลุ่มประชาชนที่ได้จัดตั้งขึ้นเป็นหลัก ให้เป็นตัวตั้งตัวตีในการดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

รูปแบบและประเภทการมีส่วนร่วม (ประธาน สุวรรณมงคล 2527 อ้างถึงใน ทวีทองหงษ์วิวัฒน์ 2527) แยกได้ดังนี้

1. องค์กรประชาชนที่จัดตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ เป็นกลุ่มประชาชนที่สนใจในการพัฒนาชุมชนของสังคม มีการรวมตัวกันเองในกลุ่มขนาดเล็ก เพื่อร่วมทำผลประโยชน์ต่อส่วนรวม อาจได้รับการสนับสนุนจากราชการ องค์กรเอกชนที่จดทะเบียนตามกฎหมาย จะทำงานให้เป็นประโยชน์กับกลุ่มสมาชิกเป็นส่วนใหญ่

2. องค์กรประชาชนที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ มีการจดทะเบียนในรูปสมาคม มูลนิธิตามกฎหมาย และยังมีรูปแบบการจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ประเภทต่างๆ จะทำกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่จดทะเบียนหรือตามระเบียบกฎหมายบัญญัติไว้ ส่วนใหญ่เป็นตัวแทนประชาชนหรือสมาชิกในการตัดสินใจดำเนินการพัฒนาร่วมกับราชการหรือจัดทำเอง ตามบทบาทหน้าที่ตัวแทนบุคคลหรือตัวแทนขององค์กรเอกชน เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในรูปแบบต่างๆ เช่น คณะกรรมการนโยบาย คณะกรรมการเฉพาะกิจ คณะกรรมการประสานงานในกิจกรรมของราชการ ซึ่งต้องการความร่วมมือหรือต้องการความช่วยเหลือ ภารกิจและหน้าที่ของตัวแทนที่เข้ามาเป็นตัวแทนในรูปคณะกรรมการ อาจรับไปดำเนินการในองค์กรที่ตนสังกัด หรือร่วมในฐานะส่วนบุคคลทั้งในด้านความคิด ทรัพยากรและการจัดการ

กรอบในการพิจารณาเรื่องการมีส่วนร่วม

ในอดีตการพัฒนาเป็นแบบรวมศูนย์ โดยเน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นวัตถุมากกว่าตัวบุคคลทำให้การพัฒนาประสบความล้มเหลว เพราะจะกระจุกอยู่กับคนบางกลุ่ม จึงปรับปรุงใหม่ เน้นการพัฒนาคน และให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเองโดยตนเอง ซึ่งจะเป็นเครื่องค้ำประกันว่าผลของการพัฒนาจะตกอยู่กับคนส่วนใหญ่ และการมีส่วนร่วมของชุมชนยังเป็นการสร้างประชาธิปไตย ให้เกิดขึ้นในชุมชนอีกด้วย
ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชนควรมีส่วนร่วมใน 5 ลักษณะ คือ

1.การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ
2.การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผน
3.การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงาน
4.การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรับผลประโยชน์
5.การมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผล

บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วม

ประชาชนในชุมชน ซึ่งควรจะเปิดโอกาสให้ชาวชนบทยากจน เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุดเป็นกลุ่มแรก ผู้นำท้องถิ่นเพื่อเป็นตัวแทนประชาชนเข้าไปทำหน้าที่บางอย่างโดยเฉพาะในเรื่องของการตัดสินใจ เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องเปลี่ยนบทบาทจากการตัดสินใจ การดำเนินงานและการประเมินผล มาเป็นผู้ให้คำแนะนำ และช่วยให้ชนบทเข้าใจตัวเองอย่างแท้จริง

การเกิดมีส่วนร่วมของประชาชน

การพัฒนาชนบทแนวใหม่ต้องมุ่งเน้นการพัฒนาคนยากจน ให้มีความเชื่อมั่นในพลังและขีดความสามารถที่เขามีอยู่ ตระหนักถึงสภาพข้อเท็จจริงของปัญหาว่า มีความจำเป็นอย่างไรจึงต้องมารวมกลุ่มกัน ซึ่งกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นนั้นไม่ควรมีวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ควรคู่กับการสร้างความสำนึกในหมู่คนยากจนและความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

เงื่อนไขของการมีส่วนร่วมที่แท้จริง (ฉลาดชาย รมิตานนท์ 2527 อ้างถึงใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ 2527)

1. ต้องมีการกระจายอำนาจออกไปทุกระดับ

2. ต้องไม่ถูกมองว่าเป็นส่วนที่ขาดหายไป และสักแต่ว่าเมื่อได้ส่วนที่ขาดหายไปนี้เข้าไปแล้ว จะทำให้ยุทธวิธีทั้งหลายการพัฒนาที่มีอยู่บรรลุเป้าหมาย ยุทธวิธีในการพัฒนาและเงื่อนไขสำหรับการมีส่วนร่วมต้องมีการเปลี่ยนแปลง

3 .การปฏิบัติหน้าที่ของกลไกต่างๆ ที่จะยังผลให้เกิดการมีส่วนร่วมจะเป็นไปได้ดีหรือไม่ ขึ้นกับสภาพการณ์หรือสภาพแวดล้อมต่างๆ ทางเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมที่กลไกเหล่านั้นถือกำเนิดขึ้น

4. ถ้าประชาชนยากจนมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงยุทธวิธีของการที่จะพัฒนายิ่งจำเป็นต้องสร้าง ซึ่งต้องลำบากมากขึ้น

5.การเปิดโอกาสให้ประชาชนที่ยากจนหรือกลุ่มที่เสียเปรียบได้มีโอกาสทางการเมือง เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การสังกัดพรรคการเมือง

การประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชน (Rifin and Bicihmann, 1989 อ้างถึงในดุษฎี อายุวัฒน์, อภิศักดิ์ ไฝทาคำ 2542) เสนอว่าสามารถประเมินได้จาก 5 มิติ คือ

1.การกำหนดความต้องการของชุมชน

2.ภาวะผู้นำ ทำให้ทราบว่าผู้นำชุมชนเป็นตัวแทนของเพียงบางกลุ่มหรือเป็นตัวแทนของทั้งชุมชน

3. การจัดองค์กร ทำให้ทราบว่าการวางแผนจัดโครงการองค์กรในชุมชนนั้นสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนเพียงใด มีการเปลี่ยนแปลงจากที่เคยปฏิบัติมาหรือไม่

4. การกระจายของทรัพยากร ทำให้ทราบถึงการสนับสนุนของภายนอกที่มีต่อชุมชนและผู้ที่มีบทบาทในการสนับสนุน

5. การจัดการ ทำให้เห็นหน้าที่ที่ตอบสนองต่อชุมชน ความรับผิดชอบต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ปัจจัยที่ขัดขวางการมีส่วนร่วมของชุมชน (ประพนธ์ ปิยะรัตน์ 2534 อ้างถึงในมณีรัตน์ ปัจจะวงษ์ 2543) จำแนกได้ 2 ปัจจัย ดังนี้

1. ปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ความแตกต่างกันของกลุ่มชน การขาดองค์กรพื้นฐานของชุมชนที่จะรวมชนชั้นต่างๆ ขาดคุณสมบัติของการเป็นชุมชนคือมีประชากรหนาแน่นมากหรือกระจัดกระจายมากเกินไป ขาดผู้นำที่มีความสามารถ ขาดการมีหุ้นส่วนร่วมกันระหว่างองค์กรชุมชนและองค์กรภาครัฐ ประชาชนไม่ให้ความสนใจในกิจกรรมไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผน

และการตัดสินใจ ประชาชนคุ้นเคยกับการเป็นผู้รับมากกว่าเป็นผู้ร่วมตัดสินใจ และบุคคลในชุมชนไม่ยอมรับปัญหาของชุมชนที่บุคคลภายนอกเป็นผู้ชี้ให้เห็น

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการของรัฐ ได้แก่การรายงานผลสำเร็จของงานเกินความเป็นจริง รัฐไม่ได้เน้นบทบาทเฉพาะของแต่ละบุคลากร แต่ในความเป็นจริงบุคลากรถูกกำหนดให้แสดงบทบาทต่างๆมากเกินไป เน้นเทคนิคและสื่อประชาสัมพันธ์มากเกินไปโดยไม่คำนึงถึงเนื้อหาที่สำคัญ บุคลากรมีคุณสมบัติไม่เหมาะสม ขาดการกระจายอำนาจและขาดกลไกที่สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

8. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสาร

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ความหมายของความรู้ แนวคิดเกี่ยวกับความรู้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายต่าง ไว้ว่าเป็นประมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลได้รับข้อศึกษาที่เท็จจริง ปรากฏการณ์ และรายละเอียดต่าง ๆ โดยผ่านการรวบรวมและสะสมไว้เพื่อสำหรับนำไปใช้ประโยชน์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ความรู้คือ ความสามารถในด้านสถิติปัญญาและทักษะต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้นั่นเอง (Good, 1996, p. 35 อ้างถึงใน ราชบัณฑิตยสถาน 2527, 135)

ความรู้เป็นความสามารถในความจำ หรือระลึกได้ซึ่งรวมประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับรู้มาว่าความรู้มี 2 ชนิด คือ

1. Declarative Knowledge หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับความจริงต่าง ๆ ที่แต่ละคนรู้

2. Proceddural Knowledge หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจความจริงต่าง ๆ เหล่านี้สามารถนามาใช้ได้อย่างไร การศึกษาและจำแนกพฤติกรรมด้านความรู้จากลำดับขั้นจากง่ายไปหายาก ดังนี้ (Bloom, etal 1976 อ้างถึงใน จินดากร ศรีพระราม 2544, 44)

1. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวกับความรู้ ความจำระลึกได้โดยรวบรวมจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เคยได้รับรู้มา

2. ความเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง ความสามารถในการตีความ คาดคะเนและคาดการณ์ในเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ

3. การนำไปใช้ (Application) หมายถึง การรู้จักนาวิธีการ ทฤษฎี หลักการ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ไปใช้เพื่อแก้ปัญหาโดยการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกับสถานการณ์ใหม่หรือสถานการณ์จริง

4. การวิเคราะห์ (Analysis) หมายถึง ความสามารถในการพิจารณาจำแนกข้อมูลหรือเรื่องราวที่สมบูรณ์ออกเป็นส่วนย่อย ๆ ได้ และมองเห็นความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ เหล่านั้น รวมทั้งมองหลักการส่วนประกอบย่อยนั้นจะมารวมกันแล้วเกิดปัญหาหรือสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

5. การสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ความสามารถในการรวบรวมข้อมูลที่เป็นส่วนย่อย ๆ เข้ามารวมที่มีโครงสร้างใหม่ ๆ ซึ่งมีความชัดเจนและมีคุณภาพ

6. การประเมินค่า (Evaluation) หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับคุณค่าของความคิด วิธีการแนวทางและมาตรฐานต่าง ๆ ที่ถูกนาไปใช้เพื่อตัดสินใจประเมินค่า เป็นความสามารถในการวินิจฉัย สรุปได้ว่า ความรู้ หมายถึง ประสบการณ์ที่บุคคลได้จากการเรียนรู้โดยการประมวลของสมองอย่างเป็นระบบ เป็นกระบวนการซึ่งมีทั้งความจำ ความคิด และการใช้เหตุผล การวัดความรู้ การวัดความรู้เป็นการวัดสมรรถภาพสมองด้านการระลึกของความจำ หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าเป็นการวัดเกี่ยวกับเรื่องราวที่เคยมีประสบการณ์หรือเคยรู้เคยเห็นและ ที่ทำมาก่อนแล้วทั้งสิ้น ซึ่งผู้ที่ทำการวัดสามารถสร้างเครื่องมือที่มีลักษณะเป็นคำถามได้ ลักษณะคำถามอาจจะแตกต่างกันไปตามชนิดของความรู้หรือความจำแต่ก็จะมีลักษณะที่ร่วมกันอยู่ประการหนึ่งคือ เป็นคาถามที่ให้ระลึกถึงเรื่องราวและประสบการณ์ที่ผ่านมาที่จำได้ไว้ก่อนแล้วไม่ว่าจะอยู่ในรูปของคำศัพท์ นิยาม ทฤษฎี ระเบียบ แผนแบบ หรือหลักการต่าง ๆ การวัดความรู้มี ดังนี้

1. การวัดความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์และนิยาม คือ การวัดว่า “ค่า” หรือ ความหมายหรือค่าแปลของเครื่องหมาย รูปภาพ ตัวย่อ และสัญลักษณ์ต่าง ๆ นั้น คืออะไร มีความหมายทั่วไปหรือความหมายเฉพาะว่าอย่างไร มีคุณสมบัติอะไร

2. การวัดความรู้เกี่ยวกับกฎและความจริง คือการวัดค่าสูตร กฎเกณฑ์ ความจริง ข้อเท็จจริง เรื่องราว ใจความหรือเนื้อความสำคัญ ๆ ได้มีการพิสูจน์หรือยอมรับแล้วเป็นอย่างไร

3. การวัดความรู้ในวิธีดำเนินการคือ การวัดความจำถึงกระบวนการและแบบแผนวิธีงานของเรื่องราวต่าง ๆ เหตุการณ์ว่าที่มาอย่างไร ใช้วิธีการใด มีการดำเนินงานเป็นขั้น ๆ อย่างไร มิได้มุ่งที่จะวัดถึงการนำไปปฏิบัติจริง

4. การวัดความรู้เกี่ยวกับระเบียบแบบแผน คือ การวัดว่าแผนแบบ แบบฟอร์ม จารีตธรรมเนียม ประเพณีที่ตกลงรับกันตามความนิยม หรือตามลัทธิ ธรรมเนียมประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมาอย่างไร เข้าใจอย่างไร

5. การวัดความรู้เกี่ยวกับลำดับขั้นและแนวโน้ม คือ การวัดความรู้ในเหตุการณ์ต่าง ๆ มีความเคลื่อนไหวโน้มเอียงไปในทิศทางใด ตามลำดับเวลาอย่างไร และเรื่องต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้น ก่อนหลัง และดำเนินเป็นขั้น เรียงติดต่อกันมาอย่างไร

6. การวัดความรู้เกี่ยวกับการจำแนกประเภท คือ การวัดที่เกี่ยวกับการจัดประเภทสิ่งของเรื่องราว เหตุการณ์ต่าง ๆ ตามประเภท ตามชนิด ตามลำดับก่อนหลังเป็นอย่างไร

7. การวัดความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์ คือ การวัดความจำในกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการวินิจฉัยและตรวจสอบข้อเท็จจริงต่าง ๆ ว่าจำได้หรือไม่และควรใช้เกณฑ์หรือหลักการใด

8. การวัดความรู้เกี่ยวกับวิธีการหรือวิธีการดำเนินงาน คือ การวัดว่าการได้ผลลัพธ์ต่าง ๆ นั้น จะต้องใช้เทคนิคอะไร มีวิธีการปฏิบัติอย่างไร มีกระบวนการและกรรมวิธีต่าง ๆ ที่ใช้พิสูจน์หรือหาความจริงนั้น ๆ ว่าจะต้องดำเนินการอย่างไร

9. การวัดความรู้เกี่ยวกับความรู้รวบยอดในเนื้อเรื่อง คือ การวัดความจำเป็นของข้อสรุปหรือหลักการใหญ่ ๆ ของเนื้อหาได้หรือไม่

10. การวัดความรู้เกี่ยวกับหลักการและการขยายหลักการ คือ การวัดความจำของข้อสรุปหรือหลักการใหญ่ ๆ ของเนื้อหาได้หรือไม่

11. การวัดความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและโครงสร้าง คือ การวัดความสามารถในการระลึกได้และนำความสัมพันธ์จากทฤษฎีและหลักวิชาต่าง ๆ มาสรุปเนื้อหาความใหญ่ ๆ หรือรวมกันเป็นเรื่องเดียวได้หรือไม่

ความหมายของการรับรู้

การรับรู้ หมายถึง กระบวนการในการเลือกรับ การจัดระเบียบและการแปลความหมายของสิ่งเร้าที่บุคคลพบเห็นหรือมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องด้วยในสิ่งแวดล้อมหนึ่งๆ

(มาลี จุฑา 2544, 156) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการแปลความหมาย จากการสัมผัสต่อสิ่งเร้า ซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์เดิมด้วย

(เทพพนม เมืองแมน, สวิง สุวรรณ 2540, 6) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการซึ่งบุคคลแปลหรือตีความหมายของการรู้สึกสัมผัสที่ได้รับจากตาเห็นภาพ จมูกได้กลิ่น หูได้ยินเสียง ผิวหนังรับสัมผัส ฯลฯ ออกมาเป็นพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งที่มีความหมายหรือรู้จักเข้าใจได้ การที่มนุษย์สามารถจะแปลความหมายจากการรู้สึกสัมผัส และมีปฏิกิริยาโต้ตอบต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกได้ดีมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับความรู้สึกเดิมหรือประสบการณ์ในอดีต ระดับสติปัญญา การสังเกตพิจารณา (วิภาพร มาพบสุข 2545, 232)

เจตคติ ความเชื่อ ค่านิยม การคาดหวัง สภาวะจิตใจของบุคคลในขณะนั้น ตลอดจนชนิดและธรรมชาติของสิ่งเร้าด้วย ได้ให้ความหมายไว้ว่า การรับรู้คือ กระบวนการที่อินทรีย์หรือสิ่งมีชีวิตพยายามทาความเข้าใจสิ่งแวดล้อมโดยผ่านทางประสาทสัมผัส ดังนั้น กระบวนการเริ่มต้นจากการใช้อวัยวะสัมผัสจากสิ่งเร้า และจัดระบบสิ่งเร้าใหม่ภายในระบบ

ความคิดในสมอง ภายหลังจากนั้นจึงจะแปลความหมายว่าสิ่งเร้าที่สัมผัสเข้ามานั้นคืออะไร ขั้นการแปลความหมายนี้เป็นขั้นที่อินทรีย์จะใช้ประสบการณ์เก่าเป็นพื้นฐานของการแปลความหมาย จากความหมายที่ได้กล่าวถึงข้างต้น (ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร 2545, 82)

สรุปได้ว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่สมองจัดระเบียบ ตีความ แปลความหมายของสิ่งเร้าที่มากระทบประสาทสัมผัสทั้งห้า โดยอาศัยประสบการณ์เดิมช่วยในการประมวลผลออกมา ให้ความหมายไว้ว่า ข่าวสาร คือ การนาข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาทาการวิเคราะห์ ประมวลผลเพื่อเป็นความรู้ เป็นข้อสรุป เป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจ ส่วนข่าว คือ รายงานข้อเท็จจริง เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นจากทั่วทุกมุมโลก ตลอดจนความคิดเห็นของบุคคลต่างๆซึ่งมีความสำคัญและเป็นที่น่าสนใจ อันส่งผลกระทบกับคนหมู่มากในชุมชนหรือสังคมในทุกๆด้าน ผ่านการเผยแพร่เป็น 2 รูปแบบใหญ่ๆคือ รูปแบบเอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร เอกสารแผ่นพับ โปสเตอร์ เป็นต้น และรูปสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ อินเตอร์เน็ต โทรศัพท์ ซีดีรอม เป็นต้น (ทิพย์วัลย์ สีจันทร์ 2546, 126-127)

ดังนั้นสรุปได้ว่า การรับรู้ข่าวสาร คือ กระบวนการที่สมองเก็บรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากการเผยแพร่ในรูปแบบของเอกสารและสื่อต่างๆมาทาการวิเคราะห์หาข้อสรุปเพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจ กระบวนการรับรู้ (วิภาพร มาพบสุข 2545, 232-233)

ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการรับรู้ประกอบด้วยองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

ธรรมชาติ และชนิดของสิ่งเร้า สิ่งเร้าหมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เข้ามาเร้าอวัยวะรับสัมผัส แบ่งเป็น 2 ชนิด คือ สิ่งเร้าภายนอก และสิ่งเร้าภายใน สิ่งเร้าภายนอกได้แก่ วัตถุ คน พ่อแม่ สถานการณ์ภายนอกรอบตัวเรา เช่น แสงสว่าง เสียง เพื่อน โรงเรียน โรงพยาบาล ฯลฯ สิ่งเร้าภายในได้แก่ สิ่งที่กระตุ้นหรือเร้าภายในบุคคลให้เกิดพฤติกรรมการรับรู้ เช่น ความต้องการของร่างกายกระตุ้นให้เกิดการรับรู้เรื่องอาหารและที่อยู่อาศัย ความตั้งใจกระตุ้นให้เกิดการรับรู้เรื่องการเรียนดีขึ้น ขณะอารมณ์ดีกระตุ้นให้เกิดการรับรู้หนังสือที่อ่านมากขึ้น เป็นต้น

การรู้สึกสัมผัส หมายถึง อาการที่อวัยวะรับสัมผัสแต่ละชนิด สัมผัสกับสิ่งเร้าเพื่อให้บุคคลรับรู้สิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว จากการศึกษาของนักจิตวิทยาพบว่า มนุษย์จะสามารถรับรู้สิ่งเร้าโดยผ่านทางตามากที่สุด รองลงมาคือการรับรู้ทางหู

การตีความ หรือการแปลความหมายจากการรู้สึกสัมผัสจากการทำงานของสมอง มนุษย์เริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากระบบรับความรู้สึกและนำมาตีความ หรือแปลความหมาย ซึ่งจะถูกต้องมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับอิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะของสิ่งเร้า ได้แก่ ขนาด รูปร่าง สี ความแปลกใหม่

2.สภาพร่างกายของบุคคล ได้แก่ สุขภาพ ความเหนื่อยล้า ความผิดปกติของร่างกาย

3. สภาพจิตใจของบุคคล ได้แก่ ความตั้งใจ ความสนใจ สติปัญญา และความมีอคติ

4 .ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ วัฒนธรรม ประเพณี สภาวะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

สรุป การรับรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องเป็นไปตามลาดับขั้นตอนของกระบวนการดังนี้

1. สิ่งเร้ามากระทบอวัยวะรับความรู้สึกของอินทรีย์

2. กระแสประสาทที่รับความรู้สึกส่งไปยังระบบประสาทส่วนกลางซึ่งมีศูนย์อยู่ที่สมอง

3. สมองแปลความหมายออกมาเป็นความรู้ความเข้าใจโดยอาศัยประสบการณ์เดิม ความจา บุคลิกภาพ ระดับสติปัญญา และองค์ประกอบอื่นๆ

4. เกิดพฤติกรรม หรือการตอบสนอง กระบวนการเปิดรับกระบวนการเปิดรับข่าวสารว่าส่วนใหญ่มี 2 ลักษณะ คือ การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน และสื่อบุคคล โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การเลือกรับหรือการเลือกใช้ บุคคลจะเลือกเปิดรับสื่อและข่าวสารจากแหล่งสารต่างๆ ตามความสนใจและความต้องการของตนเพื่อนามาใช้แก้ปัญหาและเป็นข้อมูลเพื่อสนองความต้องการของตน

2. การเลือกให้ความสนใจ นอกจากบุคคลจะเลือกเปิดรับข่าวสาร บุคคลยังเลือกให้ความสนใจต่อข่าวสารที่ได้รับซึ่งสอดคล้องหรือเข้ากันดีกับทัศนคติหรือความเชื่อเดิมของตน ในขณะเดียว กันก็พยายามหลีกเลี่ยงข่าวสารที่ขัดแย้งกับทัศนคติหรือความคิดดั้งเดิม เพราะการได้รับข่าวสารที่ไม่สอดคล้องกับความรู้สึก จะทาให้บุคคลเกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจและสับสนได้

3. การเลือกรับรู้และตีความหมาย เมื่อบุคคลเปิดรับข่าวสารจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งแล้ว ผู้รับสารอาจมีการเลือกรับรู้และตีความสารที่ได้รับด้วยตามประสบการณ์ของแต่ละคน ผู้รับสารจะตีความข่าวสารตามความเข้าใจของตนเองหรือตามทัศนคติ ประสบการณ์ ความเชื่อ ความต้องการและแรงจูงใจของตนในขณะนั้น

4. การเลือกจดจา เมื่อบุคคลเลือกสนใจ เลือกรับรู้ และตีความข่าวสารไปในทิศทางที่สอดคล้องกับทัศนคติและความเชื่อของตนแล้ว บุคคลยังเลือกจดจาเนื้อหาสาระของ

ข่าวสารในส่วนที่ต้องการจาเข้าไว้เป็นประสบการณ์ ในขณะเดียวกันก็มักจะลืมข่าวสารที่ไม่ตรงกับความสนใจของตน กระบวนการติดต่อสื่อสาร (พิชา รุจินาม 2545, 23)

การติดต่อสื่อสารประกอบด้วยกระบวนการ ดังดังนี้

1. ผู้ส่ง หมายถึง ผู้พูด ผู้เขียน ผู้แสดงมีข่าวสาร ความคิดเห็นหรือความจริงที่ต้องการส่งไป เรียกว่า ความคิด ความคิดนี้สำคัญที่สุดและเป็นพื้นฐานของข่าวสาร ความคิดเกิดขึ้นตามเหตุผล ความคิดจะลึกซึ้งเพียงไรขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้คิดจะส่งสาร ผู้ส่งควรคิดเป็นลำดับขึ้น คิดให้แจ่มแจ้งและมีความหมายก่อนส่งข่าวสารไป

2. ส่งรหัส ผู้ส่งพยายามเรียบเรียงความคิดนั้นออกมาเป็นคำพูด สัญลักษณ์ การแสดง การส่งรหัส เป็นสิ่งจำเป็นเพราะข่าวสารจะส่งผ่านไปผู้อื่นได้ก็ด้วยการมีสื่อ ด้วยเหตุนี้ถ้าผู้ส่งสามารถใช้สื่อได้ถูกต้องและง่ายก็สะดวกแก่ผู้รับ

3. ข่าวสาร ข่าวสารที่ใช้แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ ข่าวสารที่ใช้วาจาได้แก่ การใช้คำพูด การเขียน ส่วนข่าวสารที่ไม่ใช้วาจาได้แก่ การใช้สัญลักษณ์เป็นสื่อในการส่งข่าวสาร การส่งข่าวสารที่สำคัญคือ ประสิทธิภาพของสื่อที่ส่งไปยังผู้รับจะต้องมีคุณสมบัติหลายประการ เพื่อที่ว่าข่าวที่เผยแพร่ออกไปมีผลรับกับผู้รับแน่นอน ได้แก่ ความน่าเชื่อของแหล่งข้อมูล ความกลมกลืนเนื้อหา ความต่อเนื่อง ช่องทางที่ส่งข่าวสาร ความชัดเจน และความสามารถของผู้รับ

4. ช่องรับข่าวสาร ช่องรับข่าวสารเป็นการถ่ายทอดจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง เช่น กระดาษสำหรับการเขียนจดหมาย ไมโครโฟนสำหรับการกระจายข่าวสาร การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต้องมีช่องทางข่าวสารที่เหมาะสมกับข่าวสารที่ส่งไป

5. ผู้รับ ผู้รับข่าวสารได้ดี ต้องสอดคล้องกับสื่อ เช่น ถ้าสื่อด้วยคำพูด ผู้รับต้องเป็นผู้ฟัง ที่ดีฟังแล้วจับใจความได้ ถ้าสื่อด้วยการเขียน ผู้รับต้องอ่านแล้วจับใจความได้ คุณสมบัติของผู้รับได้แก่ วัย เพศ การศึกษา ฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจ บริเวณที่อยู่อาศัย ศาสนา เชื้อชาติและภาษาที่แตกต่างกัน

6. การถอดรหัส การถอดรหัสเป็นกระบวนการตีความหมายของผู้รับ การแปลความหมายเป็นข่าวสารเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอน ขั้นตอนแรกผู้รับต้องเป็นผู้รู้ข่าวสารก่อนแล้วจึงตีความ การถอดรหัสมีผลขึ้นกับประสบการณ์ของผู้รับ การประเมินผลของผู้รับ ภาษาท่าทางและความคาดหวังของผู้รับ

7. สิ่งรบกวน สิ่งรบกวนที่ทำให้การส่งสารเกิดความเข้าใจผิด และตีความหมายผิดไป เช่น ในเรื่องของเสียง อาจหมายถึง ความไม่ตั้งใจฟัง สื่อขาดประสิทธิภาพ เสียงไม่ชัดเจน เสียงค่อย ซึ่งสามารถเกิดได้ทุกขั้นตอนของการสื่อสาร

8. ข้อมูลย้อนกลับ การให้ข้อมูลย้อนกลับ เป็นการตีกลับของกระบวนการติดต่อสื่อสาร ถึงความรู้สึกของผู้รับสารซึ่งได้กลายเป็นผู้ส่งสาร ซึ่งมีรูปแบบของการย้อนกลับแตกต่างกันไปบางทีก็เป็นการย้อนกลับจากผู้รับ บางทีผู้รับไม่แสดงออก แต่ก็มีการย้อนกลับทางอ้อมจากบุคคลอื่นถ้าไม่มีข้อมูลย้อนกลับ ฝ่ายจัดการจะไม่รู้หรือรู้สายเกินไปที่จะแก้ไขสถานการณ์หาข้อสรุปนั้นๆ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ 2544, 146-149)

การเตรียมการรับสถานการณ์อุทกภัยน้ำท่วม

การเตรียมรับสถานการณ์ (สำนักเลขาธิการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย 2550)

สำหรับประชาชน

1. รีบอพยพจากบ้านไปอยู่ในที่สูง

2. สำหรับอาคารบ้านเรือนและโรงงาน ถ้าสามารถเคลื่อนย้ายได้ควรจะขนย้าย ถ้าขนย้ายไม่ได้ควรยกพื้นให้สูงโดยนั่งร้าน หรือทำคันดินหรือกำแพงกั้นน้ำรอบๆ บริเวณพาหนะรถยนต์และล้อเลื่อนควรจะย้ายไปในที่สูงหรือยกขึ้นให้สูงพ้นน้ำ หรือทำแพสำหรับเป็นที่พักรถยนต์ สัตว์เลี้ยงควรนำไปอยู่ในที่สูงหรือเตรียมให้อยู่ในที่น้ำท่วมไม่ถึง

3. ใช้กระสอบทรายช่วยเสริมคันดิน

4. ควรเตรียมเรือหรือแพไว้ใช้ด้วย

5. ประชาชนที่ยังอาศัยอยู่ในเขตอุทกภัย ควรเตรียมรับอุทกภัยชนิดคาดไม่ถึงอย่างหนักไว้ด้วย

6. เตรียมเครื่องมือช่าง ไม้กระดานและเชือกไว้บ้าง สำหรับช่วยชีวิตในยามคับขัน

7. เตรียมอาหารสำรอง น้ำดื่มไว้ในขวดและภาชนะที่ปิดแน่น เครื่องเวชภัณฑ์ เช่น ยาแก้พิษจากสัตว์กัดต่อยไว้บ้าง

การเตรียมรับสถานการณ์ของหน่วยป้องกันสาธารณภัย

การวางแผนระเบียบวิธีการตลอดจนการกำหนดหน้าที่ควรจะได้ดำเนินการแต่เนิ่นๆ เป็นระยะเวลานานและได้มีการซักซ้อม แก้ไข ปรับปรุงแผนการให้เหมาะสมรัดกุมยิ่งขึ้นอยู่เสมอการปฏิบัติการเมื่อทราบข่าวว่าเกิดอุทกภัย เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายต้องมีการเตรียมการให้พร้อมและเริ่มดำเนินการได้อย่างทันท่วงทีเมื่อเกิดสถานการณ์ และประสานงานกันในแต่ละฝ่าย เพื่อร่วมกันดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ (กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย 2550)

การปฏิบัติการช่วยเหลือในขณะที่มีอุทกภัย การใช้เรือเร็วในการช่วยผู้ประสบภัยที่หนีน้ำอยู่ตามที่สูง เช่น หลังคาบ้านเรือนต้นไม้ และคนที่ลอยตามกระแสน้ำ การปฐมพยาบาลคนที่แช่น้ำนานๆ หรือกำลังจะจมน้ำ และผู้ได้รับอันตรายจากเหตุต่างๆ หรือสัตว์มีพิษกัดต่อย การซ่อม การโยธาต่างๆ การอพยพผู้ประสบภัยและวัสดุสิ่งของต่างๆ การซ่อมแก้ไขสาธารณูปโภค ให้ใช้การได้ตลอดเวลาที่เกิดอุทกภัย การจัดหาการจัดเลี้ยงอาหารแก่ผู้ประสบภัยและผู้ให้การช่วยเหลือ

การเตรียมความพร้อมเพื่อรับสถานการณ์อุทกภัย ในการที่จะควบคุมหรือลดอันตราย และความเสียที่อาจเกิดขึ้นจากอุทกภัยให้มีน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ควรจัดเตรียมความพร้อม (สำนักเลขาธิการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน 2550) ดังนี้

1. ควรจัดเตรียมหน่วยงานถาวรที่รับผิดชอบโดยตรง ทั้งนี้เพื่อจะได้มีการวางแผนปฏิบัติงาน กำหนดระเบียบ วิธีปฏิบัติ และหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาล และเอกชน ที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน มีการฝึกอบรม และฝึกซ้อมการปฏิบัติงาน ของเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ จัดให้มีการเผยแพร่ ความรู้ ให้แก่ประชาชน เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอันตรายสาเหตุและการควบคุมป้องกันอุทกภัย นอกจากนี้ หน่วยงานรับผิดชอบ ควรจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่จำเป็นในการช่วยเหลือ ผู้ประสบภัย ให้พร้อมเพรียงด้วย เช่น เสบียงอาหาร เวชภัณฑ์ที่จำเป็น ไฟฉาย เสื้อผ้า เรือ แพชูชีพ เงินทุนต่าง ๆ ฯลฯ

2. การเตือนภัย เป็นการบอกกล่าว หรือส่งข่าวด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ทราบล่วงหน้าก่อนที่จะเกิดอุทกภัย การเตือนภัย อาจใช้วิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ ไซเรน หรือระบบสัญญาณไฟ ที่เห็นได้ตามจุดล่อแหลมต่าง ๆ ซึ่งระบบเตือนภัยต้องรวดเร็ว แม่นยำ ทันเหตุการณ์ และมีระยะเวลาเตือนล่วงหน้านานพอสมควร โดยต้องมีการฝึกซ้อมการปฏิบัติงานอยู่เสมอ การเตือนภัยจะช่วยให้ประชาชนทราบ สถานการณ์ของพายุ ระดับความสูงของแม่น้ำ และการปฏิบัติ เพื่อเตรียมรับ สถานการณ์ อุทกภัย

3. การเตรียมความพร้อมของประชาชนที่อยู่ในบริเวณที่จะเกิดอุทกภัยเมื่อได้รับสัญญาณเตือนอุทกภัย ควรจัดเตรียมเสบียงอาหาร ยา น้ำดื่ม เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เรือไม้ หรือต่อแพไว้ เตรียมกระสอบใส่ดินไว้เสริมคันกั้นน้ำที่ท่วมสูงขึ้น และรีบอพยพเคลื่อนย้ายครอบครัว สัตว์เลี้ยง ยานพาหนะ ทรัพย์สิน สิ่งของที่จำเป็นออกจากบริเวณที่ราบต่ำ หรือริมฝั่งแม่น้ำ หรือชายทะเลไปอยู่ที่สูง (ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ 2527)

การเตรียมการช่วยเหลือขณะเกิดอุทกภัย ขณะเกิดอุทกภัย หน่วยงานหรือผู้ให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย ควรให้ความช่วยเหลือดังนี้

1. ค้นหาผู้ประสบภัยขณะเกิดอุทกภัย บางแห่งน้ำอาจท่วมบ้านเรือนมิดหลังคา บางคนอยู่บนหลังคาบ้าน บางคนกำลังลอยคออยู่ในน้ำ หรือบางคนโดนน้ำพัดพาไปที่อื่นการค้นหาผู้ประสบภัย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะช่วยเหลือให้ได้รับความปลอดภัยโดยเร็วที่สุด

2. การขนย้ายผู้ประสบภัยควรขนย้ายหรือผู้ประสบภัย สัตว์เลี้ยง และทรัพย์สินออกจากบริเวณที่น้ำท่วม ซึ่งการขนย้ายนี้จะต้องมีการวางแผนล่วงหน้า และเตรียมพร้อมที่จะดำเนินการได้ทันที

3. การช่วยเหลือผู้เจ็บป่วย ผู้ประสบอุทกภัยบางรายอาจได้รับอุบัติเหตุ ขาดอาหาร และเกิดการเจ็บป่วยขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องให้ความช่วยเหลือโดยจัดหน่วยแพทย์หรือพยาบาลเคลื่อนที่ เพื่อให้การรักษาพยาบาล หรือจัดยารักษาโรค เสบียงอาหาร และเสื้อผ้าให้ผู้ประสบภัย (เทพพรรณี เสตสุบรรณ 2541)

การเตรียมการช่วยเหลือหลังเกิดอุทกภัย ภายหลังจากการเกิดอุทกภัยแล้ว ประชาชนที่ประสบภัยควรได้รับความช่วยเหลือ (ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ 2527) ดังนี้

1. ได้รับการสงเคราะห์ในเรื่องอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่พักอาศัย

2. ได้รับความช่วยเหลือฟื้นฟูในเรื่องสุขภาพทางกาย และจิตใจโดยจัดบริการทำความสะอาด และอาจจัดหน่วยแพทย์ หรือสาธารณสุขเคลื่อนที่ เพื่อป้องกันการระบาดของโรค และออกให้บริการต่างๆ เช่น การส่งเสริมโภชนาการ การให้ภูมิคุ้มกันโรค การรักษาพยาบาล การสุขาภิบาล การจัดหาน้ำสะอาด การให้สุขศึกษา และการสร้างขวัญกำลังใจ

3. ได้รับการส่งกลับภูมิลำเนาเดิม

4. ได้รับความช่วยเหลือในด้านการประกอบอาชีพ เช่น การแนะนำทางด้านวิชาการ เพื่อปลูกพืชทดแทน การจัดหาพันธุ์พืช ผลไม้ให้ปลูกทดแทน การจัดแหล่งเงินกู้ฉุกเฉิน

5. ได้รับความช่วยเหลือในเรื่องการซ่อมแซมบ้านเรือนที่พักอาศัย อาจจัดหาแหล่งเงินกู้ สำหรับซ่อมบ้าน หรือสร้างบ้านใหม่โดยคิดอัตราเดอกเบี้ยราคาถูก จัดหาที่อยู่อาศัยชั่วคราวแก่ผู้ที่บ้านเรือนถูกทำลายไปหมด

6. การได้รับความช่วยเหลือในการซ่อมแซมเครื่องสาธารณูปโภค และบริการสาธารณะต่าง ๆ ให้กลับคืนสู่สภาพปกติโดยเร็วที่สุดเพื่อความสะดวกในการใช้บริการของผู้ประสบภัย เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ถนน ทางรถไฟ สะพาน ฯลฯ

การเตรียมสัญญาณเตือนอันตราย เนื่องด้วยน้ำท่วมที่เกิดขึ้นโดยสาเหตุหลายประการดังได้กล่าวมาแล้ว ในบางกรณีสามารถทราบเหตุการณล่วงหน้าได้เป็นเวลานานพอที่จะหลีกเลี่ยงหรือควบคุมป้องกันอันตรายได้ เช่น น้ำท่วมจากพายุใต้ฝุ่นและพายุโซนร้อน เป็นต้น ปัจจุบันนักอุตุนิยมวิทยาสามารถแจ้งให้ทราบล่วงหน้าได้ไม่น้อยกว่า 36 ชั่วโมง ก่อนที่พายุจะมาถึง ฉะนั้น สัญญาณเตือนภัยจึงมีความจำเป็นมาก ที่จะต้องแจ้งให้ประชาชนทราบถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้น เพื่อที่จะได้หาทางป้องกันหรือลดภัยพิบัตินั้นได้ทันท่วงที (ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ 2527)

กรมอุตุนิยมวิทยา มีหน้าที่รับผิดชอบในการเฝ้าตรวจพยากรณ์อากาศ และเตือนภัยให้ประชาชนทราบล่วงหน้า ในกรณีที่อากาศแปรปรวนหรือลักษณะอากาศร้าย จะออกคำเตือนในข้อความที่กะทัดรัด บ่งถึงชนิดของลักษณะอากาศ ขนาดความรุนแรงเกิดที่ไหน ทิศทางการเคลื่อนตัว ความเร็วถ้าเป็นพายุหมุน เวลาและสถานที่จะได้รับผลกระทบ ควรเตือนเป็นระยะๆ เพื่อประชาชน จะได้มีเวลาพอที่จะเตรียมการต่างๆ ได้ทันท่วงที ถ้าการเตรียมรับสถานการณ์เป็นไปอย่างมีระเบียบและสมรรถภาพแล้ว อันตรายและความสูญเสียจะลดลงไปอย่างมากมายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน อุทกภัยที่ทำให้เกิดความเสียหายนั้นเนื่องจากประชาชนในเขตอันตรายไม่ได้รับทราบข่าวอันตรายโดยทั่วถึงหรือข่าวล่าช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ไม่เข้มแข็งเพียงพอ และไม่มีระเบียบและวิธีดำเนินการที่รัดกุมเหมาะสม เมื่อประชาชนได้รับทราบข่าวสัญญาณเตือนภัยอันตรายแล้ว ก็ไม่รู้จะทำอย่างไร ไม่มีพาหนะในการขนย้าย จะขนย้ายก็ไม่รู้จะไปอยู่ที่ไหน จึงปล่อยให้เป็นไปตามบุญตามกรรม (พิษณุ อุตตมะเวทิน 2540 อ้างถึงใน มณีรัตน์ ปัจจะวงษ์ 2543)

ฉะนั้น ในการเตรียมการเพื่อต่อสู้กับอุทกภัยให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพ จึงต้องวางแผนและวิธีการที่ได้เตรียมและซ้อมไว้เป็นอย่างดี สิ่งสำคัญก่อนอื่นใดคือการออกใบประกาศคำเตือนอุทกภัยให้ประชาชนทราบล่วงหน้า ให้มีระยะเวลาพอที่จะเตรียมรับสถานการณ์ได้ทัน ประกาศนี้ควรจะให้ถึงประชาชนโดยทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชนที่อยู่ในเขตอันตราย เช่น ริมฝั่งทะเล ริมแม่น้ำ และประชนที่มีบ้านเรือนอยู่ในที่ห่างไกลจากชุมชนและเส้นทางคมนาคม เป็นต้น

การเตรียมการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1. ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะขึ้นมีหน้าที่วางแผนวางระเบียบวิธีการในการผจญภัยธรรมชาติ คณะกรรมการนี้ประกอบด้วยบุคคลในหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายช่าง ฝ่ายโยธา เจ้าหน้าที่หน่วยคุ้มภัยหรือป้องกันสาธารณภัย หน่วยดับเพลิงฝ่ายสาธารณสุข ฝ่ายประชาสงเคราะห์ สภากาชาด มูลนิธิสงเคราะห์ผู้ประสบภัยธรรมชาติ คณะกรรมการชุดนี้มีการประสานงานจัดแบ่งหน้าที่ในการปฏิบัติงานซักซ้อมและปรับปรุงวิธีดำเนินการให้มีสมรรถภาพยิ่งขึ้นอยู่เสมอ

2. ทบทวนและปรับปรุงแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเขตท้องที่ให้เป็นปัจจุบันตลอดจนจัดให้มีการฝึกซ้อมแผนอย่างสม่ำเสมอ

3. สำรวจ รวบรวมข้อมูลพื้นที่เสี่ยงภัยในพื้นที่รับผิดชอบ ตลอดจนปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน รวมทั้งสำรวจพื้นที่ปลอดภัยเพื่อรองรับการอพยพ

4. วางแผนการใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ กำหนดผังเมืองเพื่อรองรับการเจริญเติบโตของตัวเมืองไม่ให้กีดขวางทางไหลของน้ำ ตลอดจนวางแผนในการสร้างทำนบ เหมืองฝายเพื่อกั้นทางเดินของน้ำและออกแบบสิ่งก่อสร้างต่างๆ ให้มีความสูงเหนือระดับน้ำที่เคยท่วม

5. ประเมินการเสี่ยงภัยที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่ว่าจะเกิดเหตุการณ์ขึ้นในพื้นที่เวลาใด

6. จัดเตรียมระบบการแจ้งเตือนภัยและระบบรายงานข่าวพยากรณ์อากาศ โดยหอกระจายข่าวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รายงานข้อมูลที่จำเป็นให้ประชาชนทราบ

7. ติดตั้งระบบอุปกรณ์เตือนภัย เครื่องวัดปริมาณน้ำฝนในพื้นที่เสี่ยงภัย พร้อมทั้งจัดตั้งอาสาสมัครแจ้งเตือนภัยเป็นผู้บันทึกข้อมูลน้ำฝนและเฝ้าระวังภัยในช่วงวิกฤตตลอดเวลา

8. จัดเตรียมกำลังเจ้าหน้าที่ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องอุปโภคบริโภค เวชภัณฑ์ที่จำเป็นและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อม อาทิ ถุงทราย เครื่องมือช่าง เรือท้องแบน รถยนต์บรรทุกเครื่องสูบน้ำ

9. ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้ในการป้องกันภัยให้ประชาชนในพื้นที่เสี่ยงภัย เพื่อเตรียมรับสถานการณ์

10. กำหนดบทบาทและความรับผิดชอบของหน่วยงานต่างๆ ให้ชัดเจนไม่ซ้ำซ้อนสามารถปฏิบัติงานได้อย่างรวดเร็วเมื่อเกิดเหตุการณ์ในพื้นที่รับผิดชอบ

11. การจัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาอุทกภัย และโคลนถล่มเฉพาะกิจและแผนป้องกันในระยะยาว รวมทั้งดำเนินการฝึกซ้อมแผนในพื้นที่เสี่ยง

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ ความต้องการของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ ” ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาความต้องการเร่งด่วนของผู้ประสบภัยพื้นที่ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ รวมทั้งศึกษาความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วมในระยะสั้นและระยะยาว โดยได้กำหนดกรอบการศึกษาจากแนวคิดทฤษฎีต่างๆ รวมทั้งศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องก่อนที่จะลงไปศึกษาจากพื้นที่ที่ศึกษา การวิจัยครั้งนี้จะเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเองเพื่อทำความเข้าใจและสามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการศึกษาวิจัยไว้ ดังนี้

1. การเลือกพื้นที่ในการศึกษา
3. การเลือกผู้ให้ข้อมูล
3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
4. วิธีการดำเนินการวิจัย
5. วิธีการรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล
7. การนำเสนอข้อมูล

การเลือกพื้นที่ในการศึกษา

การเลือกพื้นที่ศึกษามีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากจะต้องมีประเด็นตรงตามวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนในการที่จะเข้าไปศึกษา โดยผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องความต้องการของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ที่เลือกเป็นพื้นที่ในการศึกษานั้นเป็นพื้นที่ที่ประสบอุทกภัยน้ำท่วมรุนแรง ทั้ง 4 เขตพื้นที่ของเทศบาลนครหาดใหญ่ที่ต้องประสบกับอุทกภัยน้ำท่วมทุกพื้นที่ ในปี พ.ศ. 2553 ซึ่งมีผู้ประสบภัยมากมายที่ต้องการจะให้หน่วยงานภาครัฐและงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไปดำเนินการให้ความช่วยเหลือทั้งขณะประสบภัยและหลังจากประสบภัยไปแล้วอย่างเป็นรูปธรรมในระดับหนึ่งจนกว่าผู้ประสบภัยจะสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุขต่อไป

จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษาในเขตพื้นที่ประสบภัยในระยะหนึ่ง ทำให้เห็นว่าพื้นที่ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่มีผู้ประสบภัยที่ได้รับความเดือดร้อนจากอุทกภัยน้ำท่วมในปี พ.ศ. 2553 เป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้ประสบภัยทุกพื้นที่ มีความต้องการที่จะให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และรวมถึงหน่วยงานอื่นๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไปให้การช่วยเหลือในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็วทั้งในขณะประสบภัยและหลังจากประสบภัยไปแล้วอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองเจตนารมณ์ของผู้ประสบภัยให้เป็นไปตามระบบสิทธิพื้นฐานที่ผู้ประสบภัยควรได้รับอย่างดีที่สุด ตลอดจนสามารถพัฒนาระบบการเตรียมความพร้อมรับอุทกภัยน้ำท่วมในครั้งต่อไป และเป็นแบบอย่างให้กับหน่วยงานอื่นๆได้ต่อไป ดังนั้นพื้นที่ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จึงเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยจะเลือกใช้เป็นพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้

การเลือกผู้ให้ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นความหลากหลายของข้อมูล เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นหลักใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง โดยดูจากวัตถุประสงค์หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเป็นหลักกล่าวคือเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักหรือกลุ่มผู้ที่เคยประสบอุทกภัยน้ำท่วมในปี พ.ศ.2553 ในเขตพื้นที่เทศบาลนครหาดใหญ่ เพื่อสัมภาษณ์และสังเกตการดำเนินชีวิตประจำวันว่าประชาชนมีบทบาทและการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยอย่างไรบ้าง ซึ่งการสังเกตวิถีชีวิตของประชาชน นอกจากจะได้ประโยชน์ในการศึกษาบทบาทและการมีส่วนร่วมของชุมชนแล้วนั้น ยังสามารถทำการศึกษาถึงความต้องการเร่งด่วนของผู้ประสบภัยในพื้นที่ในด้านความต้องการทางด้านร่างกาย เช่น ความต้องการอาหารและน้ำ ความต้องการที่อยู่อาศัย ความต้องการยารักษาโรค ความต้องการด้านข้อมูลข่าวสารจากของทางราชการ และความต้องการสื่อสารในระหว่างประชาชนเป็นอย่างไร และความต้องการทางด้านจิตใจ เช่น การปรับสภาพจิตใจให้รับสภาพความสูญเสีย ต้องการความมั่นใจในชีวิตและทรัพย์สินอย่างไร ตลอดจนความต้องการหลังจากประสบภัยในด้านความต้องการระยะสั้น เช่น เงินชดเชย ระยะยาว การซ่อมแซมที่อยู่อาศัย การซ่อมแซมสาธารณูปโภค

2. กลุ่มหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์บุคคลภายนอก ได้แก่ เจ้าหน้าที่สาธารณภัยในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ เจ้าหน้าที่หน่วยงานบริการด้านสาธารณสุข เจ้าหน้าที่บริการงานสาธารณะหรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐเพื่อประเมินลำดับขั้นตอนความต้องการของประชาชนในด้านการบริการทางสังคมต่างๆ เนื่องจากผู้ที่เข้ามาสนับสนุนในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่

โดยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ ว่ามีลักษณะอย่างไรบ้าง รวมทั้งศึกษาความต้องการด้านต่าง ๆ ของผู้ประสบภัย ว่าทางภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ในด้านต่างๆในส่วนความต้องการระยะยาว เช่น การเตรียมการเพื่อบรรเทาสาธารณภัยด้านอุทกภัยน้ำท่วม การเตรียมการเพื่อฟื้นสภาพสาธารณูปโภคและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมหลังอุทกภัยน้ำท่วม การบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระบบราชการ ส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคเอกชน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารความก้าวหน้าของการป้องกันอุทกภัยน้ำท่วมอย่างถาวรของภาครัฐโดยสม่ำเสมอ ความต้องการของประชาชนในด้านมาตรการในการป้องกันปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมอย่างถาวรเป็นอย่างไร ตลอดจนศึกษาจากมุมมองของคนภายนอกว่าผู้ประสบภัยในพื้นที่ได้รับการตอบสนองต่อความต้องการมากน้อยเพียงใด โดยใช้วิธีสัมภาษณ์เป็นหลักทำให้ผู้วิจัยได้รับฟังข้อมูลที่หลากหลายมากขึ้น

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. ตัวผู้วิจัยเอง ในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพนั้น เครื่องมือในการวิจัยที่สำคัญที่สุด คือ ตัวของผู้วิจัยเอง เนื่องจากจะต้องเข้าไปคลุกคลีและมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มที่จะทำการศึกษาวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลจากพื้นที่ศึกษาตามประเด็นที่กำหนดไว้ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เป็นหลักควบคู่ไปกับการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

2. แนวทางสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวทางสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการศึกษาครั้งนี้ โดยการกำหนดแนวคำถามกว้างๆครอบคลุมประเด็นสำคัญต่างๆ จากนั้นจะเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อมูลอย่างเป็นอิสระ

3. สมุดบันทึก ใช้สำหรับการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ ทั้งส่วนที่เกิดจากการสังเกตของผู้วิจัยและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ทำให้สามารถนำข้อมูลที่ได้รับมาสังเคราะห์และวิเคราะห์ผลที่ได้จากการศึกษาต่อไป

4. เครื่องบันทึกเสียง ผู้วิจัยได้ใช้ในการบันทึกการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มของผู้ให้ข้อมูล ตลอดจนการเก็บข้อมูลต่างๆ ซึ่งจะทำให้เก็บข้อมูลได้ละเอียดมากขึ้น โดยผู้วิจัยได้นำเสียงที่ได้บันทึกไว้มาถอดเทปก่อนจะนำไปวิเคราะห์ผลการศึกษา

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้าเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการสำรวจและการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งรายงานการวิจัย หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแหล่งข้อมูลอื่นๆ เช่น อินเตอร์เน็ต สื่อต่างๆ เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานในเรื่องที่ทำการศึกษาวิจัย ตลอดจนใช้ในการกำหนดแนวทางการศึกษาที่จะใช้ในการศึกษาวิจัย เป็นแนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์ผลที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม

2. ขั้นตอนการศึกษาภาคสนาม

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาภาคสนาม คือ การเข้าไปศึกษาข้อมูลและข้อเท็จจริงจากในชุมชนเพื่อนำมาวิเคราะห์และอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ศึกษาตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นหลัก รวมไปถึงการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นจริงตามสภาพของชุมชน ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการทำการศึกษาเอกสารและข้อมูลของชุมชนในเขตพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้น โดยการขอความร่วมมือจากส่วนเทศบาลนครหาดใหญ่และผู้นำชุมชน รวมถึงการสำรวจชุมชนเพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลในภาพรวมของชุมชนในเขตพื้นที่ประสบภัยจากการที่ผู้วิจัยเคยศึกษางานในเขตพื้นที่เทศบาลนครหาดใหญ่เมื่อปี พ.ศ. 2553 จึงทำให้ผู้วิจัยมีสัมพันธภาพที่ดีกับชาวบ้านประชาชนผู้ที่เคยประสบอุทกภัยน้ำท่วมในชุมชนระดับหนึ่ง ประชาชนในชุมชนในเขตพื้นที่เทศบาลจึงได้ให้ความร่วมมือกับผู้วิจัยในการให้ข้อมูลต่างๆเป็นอย่างดี

หลังจากผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารต่างๆแล้วนั้นจึงได้ขอคำแนะนำจากผู้นำชุมชนที่มีบทบาทต่อการช่วยเหลือผู้ประสบภัยเพื่อกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง จากนั้นผู้ให้สัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสอบถามข้อมูลเบื้องต้นก็จะแนะนำให้ข้อมูลคนอื่นๆต่อไป คือ กลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยในเขตพื้นที่เทศบาลนครหาดใหญ่ โดยการสนทนาและพุดคุยอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล ในขณะเดียวกันผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรม ตลอดจนวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป รวมทั้งผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของชุมชนซึ่งจะเน้นเกี่ยวกับกิจกรรมที่ให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัย เช่น การช่วยเหลือฟื้นฟูเก็บกวาดถนนหนทาง ล้างบ้านเรือนและจัดเก็บสิ่งของที่กีดขวางทางระบายน้ำและช่วยกันตรวจความเรียบร้อยให้แก่ชุมชน การจัดถุงยังชีพสำหรับครัวเรือนที่ประสบภัย ในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยร่วมกับชาวบ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะทำให้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ถึงความต้องการด้านอื่นๆที่จำเป็นจนได้ทราบแนวคิดต่างๆของผู้ประสบภัยตลอดจนแนวทางเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมรับอุทกภัยน้ำท่วมครั้งต่อไป และแนวทางการช่วยเหลือที่ตรงต่อความต้องการ รวมทั้งได้ศึกษาในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการป้องกันผลกระทบจากอุทกภัยน้ำท่วมซึ่งทั้งหมดสามารถนำมาวิเคราะห์ถึงความต้องการแท้จริงของผู้ประสบภัยในพื้นที่ได้

การศึกษาในส่วนของสาธารณภัยเพื่อเป็นการศึกษาแนวทางในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยทำให้เข้าใจหลักการปฏิบัติเมื่อเกิดสาธารณภัยอุทกภัยน้ำท่วม และนำหลักการปฏิบัติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งเพื่อเป็นการสร้างสัมพันธ์กับผู้ประสบภัยในพื้นที่ และการศึกษาถึงความต้องการในด้านต่างๆของผู้ประสบภัยตลอดทำความเข้าใจกับระบบการบริการด้านสาธารณสุขของชุมนในเขตพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริการช่วยเหลือผู้ประสบภัยทั้งขณะประสบภัยและหลังจากประสบภัยในระยะสั้นและระยะยาวว่าเป็นอย่างไรบ้าง และมีความต้องการใดบ้างที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนผู้ประสบภัยในเขตพื้นที่ หลังจากได้เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆจากชุมชนแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้รับมาจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อทำการวิเคราะห์ผลการศึกษาโดยนำมาเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งเอาไว้

วิธีการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ศึกษา โดยการเข้าไปสัมผัสชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนเพื่อทำความคุ้ยเคยกับชุมชนที่ประสบภัย พร้อมกับสังเกตพฤติกรรมของประชาชนใน

พื้นที่ โดยการจดบันทึก บันทึกเสียงและบันทึกภาพ เน้นการสัมภาษณ์แบบไม่เจาะจง มีวิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. วิธีการสัมภาษณ์ เป็นวิธีหลักที่ผู้วิจัยใช้ในการรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อย รวมทั้งใช้การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และศึกษาข้อมูลจากเอกสารรายงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลในส่วนของการเก็บรวมรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เป็นส่วนที่ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการศึกษาอย่างละเอียด ทั้งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับต้องการของผู้ประสบภัยในด้านความต้องการเร่งด่วนของผู้ประสบภัยและทราบถึงความต้องการหลังจากประสบภัยว่ามีความต้องการด้านต่างๆอย่างไร

ในเบื้องต้นของการศึกษาผู้วิจัยได้ร่วมกับประชาชนผู้ประสบภัยในพื้นที่วิเคราะห์ถึงความต้องการของผู้ประสบภัยในพื้นที่นอกจากจะทำให้ผู้วิจัยได้มองเห็นประเด็นต่างชัดเจนมากขึ้นยังเป็นส่วนหนึ่งที่จะกระตุ้นให้ผู้ประสบภัยในพื้นที่มองเห็นถึงความต้องการที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้ประสบภัยและสามารถวางแผนเตรียมการรับสถานการณ์อุทกภัยที่จะเกิดขึ้นในครั้งต่อไป และเป็นการพัฒนาแนวทางการช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ได้ต่อไป

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสัมภาษณ์ โดยได้ใช้รวบรวมข้อมูลในประเด็นทั้งสองส่วนคือ ต้องการเร่งด่วนของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่และความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ว่าเป็นอย่างไรโดยผู้วิจัยได้จัดทำแนวคำถามการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่ม

แนวคำถามจะแตกต่างกันเพื่อครอบคลุมวัตถุประสงค์ส่วนต่างๆ เช่น ในการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลภายนอกชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยในเขตเทศบาลเทศบาลนครหาดใหญ่ก็จะสัมภาษณ์ในส่วนของการการสนับสนุนจากกลุ่มบุคคลภายนอกว่ามีการให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยในด้านใดบ้างอย่างไร และจากมุมมองของกลุ่มคนภายนอกมองว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลืออย่างไรบ้าง มีการตอบสนองความต้องการของผู้ประสบภัยอย่างไรบ้าง มีกระบวนการเตรียมความพร้อมรวมทั้งศักยภาพการให้การช่วยเหลือของทางภาครัฐเป็นอย่างไร ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้จะเป็นกลุ่มคนที่มีความคลุกคลีสนิทสนมกับผู้ประสบภัยในพื้นที่เป็นอย่างดี ในการสัมภาษณ์ผู้ประสบภัยก็จะเน้นในส่วนของกิจวัตรประจำวันของผู้ประสบภัยว่ามีส่วนในการเตรียมความพร้อมรับอุทกภัยน้ำท่วมอย่างไรบ้าง มีความเชื่อมั่นเกี่ยวกับการเตรียมการเพื่อบรรเทาสาธารณภัยอุทกภัยน้ำท่วมของหน่วยงานภาครัฐอย่างไร ปฏิบัติตามกฎระเบียบการเตรียมการของชุมชนมากน้อยเพียงใดรวมทั้งสัมภาษณ์ถึงการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระบบราชการ ส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคเอกชนการรับรู้ข้อมูล

ข่าวสารความก้าวหน้าของการป้องกันอุทกภัยน้ำท่วมอย่างถาวรของภาครัฐ และมาตรการในการป้องกันปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมอย่างถาวร เป็นต้น

3. วิธีการสนทนากลุ่ม ในการจัดการสนทนากลุ่มทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลต่างๆอย่างครอบคลุม โดยได้จัดการสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง คือ จัดการสนทนากลุ่มก่อนทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลเพื่อให้ผู้วิจัยมีข้อมูลของพื้นที่ไปใช้ประโยชน์ในการสัมภาษณ์ได้ต่อไป ได้จัดการสนทนากลุ่มในกลุ่มของผู้นำชุมชนหรือแกนนำในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย รวมทั้งประชาชนที่มีส่วนสำคัญต่อการช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ โดยเน้นการสนทนาในเรื่องการช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ การมีส่วนร่วมการเตรียมการของชุมชนในการเตรียมความพร้อมรับอุทกภัยน้ำท่วมของชุมชนในขั้นตอนต่างๆ และอุปสรรคต่างๆในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยในชุมชนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลในประเด็นต่างๆทั้งความต้องการเร่งด่วน และความต้องการหลังประสบภัยในพื้นที่ประสบอุทกภัยน้ำท่วม

ผู้วิจัยได้กำหนดแนวคำถามที่ครอบคลุมเพื่อให้มองเห็นความต้องการของผู้ประสบภัยอย่างคราวๆ ก่อนที่จะขอคำแนะนำจากสมาชิกในการสนทนากลุ่มว่าบุคคลใดในชุมชนที่สามารถให้ข้อมูลในเรื่องต่างๆได้อย่างละเอียดมากขึ้น เช่น หากผู้วิจัยอยากทราบเรื่องการช่วยเหลือด้านอาหารและน้ำดื่มควรจะไปสัมภาษณ์ใครต่อไป หากอยากทราบเรื่องความต้องการในการช่วยเหลือต่างๆเกี่ยวกับเรื่องที่พักอาศัยควรจะไปคุยกับใคร เป็นต้น

ซึ่งข้อมูลต่างๆในส่วนนี้จะทำให้ผู้วิจัยสามารถตอบคำถามจากวัตถุประสงค์การวิจัยได้ส่วนหนึ่งว่าการช่วยเหลือด้านใดบ้างที่ส่งต่อความต้องการของผู้ประสบภัย และได้ทราบรายละเอียดต่างๆเนื่องจากการจัดการสนทนากลุ่มจะเป็นการกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มได้แสดงความเห็นเห็นบอกเล่าเรื่องราวออกมาได้มากขึ้น และสมาชิกภายในกลุ่มได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเพราะขณะสนทนากัน ความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มสามารถไปกระตุ้นความคิดของสมาชิกคนอื่นๆได้

นอกจากนี้หลังจากผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลต่างๆแล้วผู้วิจัยได้จัดการสนทนากลุ่มโดยมีกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้ที่เคยประสบภัยในชุมชนมาร่วมกันวิเคราะห์ถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของชุมชนต่อการดำเนินการให้การช่วยเหลือเมื่อประสบภัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ความต้องการของผู้ประสบภัย เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของผู้ประสบภัยในชุมชนเองและทำให้ผู้ประสบภัยได้มองเห็นแนวทางการช่วยเหลือกันเองในชุมชนได้ชัดเจนมากขึ้น อีกทั้งการสนทนากลุ่มยังเป็นวิธีการหนึ่งในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลต่างๆที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมมาก่อนหน้า

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ถึงความต้องการของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในภาพรวมและสัมภาษณ์ในบางประเด็นที่อาจจะตกหล่นหรือขาดรายละเอียดในบางส่วน ทั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประสบภัยเนื่องจากผู้ประสบภัยจะได้พูดคุยกันในส่วนของอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการให้การช่วยเหลือกันเองในชุมชนและการจัดการเรื่องการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ การที่ได้ช่วยกันเสนอความคิดเห็นต่างๆของสมาชิกในกลุ่มเกี่ยวกับแนวทางการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่ประสบภัยทั้งในส่วนการดูแลความปลอดภัยแก่ผู้ประสบภัยที่ไม่ได้อพยพไปที่ศูนย์อพยพและในส่วนของผู้ประสบภัยที่ศูนย์อพยพเพื่อชุมชนได้เกิดแนวทางในการพัฒนาต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากการศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ขั้นตอนการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลต้องทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาปรับปรุงแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เหมาะสมโดยการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลต้องอาศัยแนวคิดในการศึกษาเป็นหลัก ซึ่งเริ่มจากทำการวิเคราะห์ชุมชนจากสภาวะปกติในด้านต่างๆ เช่น สภาพกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ จากนั้นเมื่อชุมชนประสบปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมจึงทำการวิเคราะห์ผลกระทบต่อประชาชนผู้ประสบภัยชุมชนในด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพอนามัย เป็นต้น โดยการเชื่อมโยงผลกระทบต่างๆเหล่านี้ เพื่อศึกษาความต้องการที่แท้จริงของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมคืออะไร โดยสังเกตได้จากการเรียนรู้แนวทางการเตรียมการของผู้ประสบอุทกภัย เพื่อนำไปสู่สภาวะที่เป็นความต้องการของผู้ประสบอุทกภัย ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลตามขอบเขตในการศึกษานี้ช่วยให้สามารถปรับแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

นอกจากประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลตามตามขอบเขตในการศึกษาแล้ว ยังทำการตรวจสอบข้อมูลโดยการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลต่างเวลา ต่างสถานที่ ต่างบุคคล ข้อมูลที่ได้มาจะมีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร และวิธีการรวบรวมข้อมูลโดยการรวบรวมด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การใช้การสังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์ ข้อมูลที่ได้มาแตกต่างกันหรือไม่เพียงไร นอกจากนั้น ยังมีการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ด้วยวิธีการต่างๆ มาให้ตัวแทนผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมร่วมกันตรวจสอบด้วย เช่น นำเสนอข้อมูลในการสนทนากลุ่มให้ที่ประชุมกลุ่มตรวจสอบหรือตรวจสอบข้อมูลไขว้กันคือข้อมูลที่ได้จากหน่วยงานให้กลุ่มผู้ประสบอุทกภัยช่วยตรวจสอบข้อมูลจากชุมชนให้หน่วยงานช่วยตรวจสอบความสอดคล้องกันด้วย จากข้อมูลที่ได้ผ่านการวิเคราะห์ตามขอบเขตในการศึกษาและตรวจสอบข้อมูลแล้วจึงนำมาจัดทำข้อสรุปชั่วคราวแยก

ข้อมูลเป็นหมวดหมู่เพื่อหาความสอดคล้องหรือแตกต่างกันของข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างหมวดหมู่และหาความสัมพันธ์ขอบเขตในและแนวคิด ทฤษฎีการศึกษาอีกครั้งหนึ่ง ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่โดยสรุป ดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มมาจัดระเบียบข้อมูล โดยจำแนกประเภทประเภทเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. ทำการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ความต้องการเร่งด่วนของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วม และต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วม ซึ่งได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้แล้วข้างต้น โดยนำข้อมูลต่างๆที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างข้อสรุปต่างๆโดยอ้างอิงจากแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นกระบวนการที่รวมกิจกรรมหลายๆอย่างที่มุ่งไปสู่การทำความเข้าใจกับข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มาด้วยการตีความ สร้างข้อสรุป การจำแนกชนิดและการเปรียบลักษณะของข้อมูล โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีต่างๆที่กำหนดไว้มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ประเด็นสำคัญต่างๆที่เกี่ยวข้อง

การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนาตามขอบเขตของการวิจัยเพื่อนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ โดยการนำเสนอๆทั้งความต้องการเร่งด่วนขณะประสบอุทกภัยน้ำท่วม และความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วมในระยะยาว การนำเสนอความต้องการเร่งด่วนขณะประสบภัยในด้านต่างๆ 2 ด้าน คือ ความต้องการด้านร่างกาย และความต้องการด้านจิตใจ ความต้องการทางด้านร่างกาย ประกอบด้วย ความต้องการอาหารและน้ำ ความต้องการที่อยู่อาศัย ความต้องการยารักษาโรค ความต้องการด้านข้อมูลข่าวสารจากของทางราชการ ความต้องการสื่อสารในระหว่างประชาชน ความต้องการทางด้านจิตใจ ได้แก่ การปรับสภาพจิตใจให้รับสภาพความสูญเสียและต้องการความมั่นใจในชีวิตและทรัพย์สิน การนำเสนอความต้องการหลังจากประสบภัย แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ความต้องการระยะสั้นถึงระยะกลางและความต้องการระยะยาว ความต้องการระยะสั้นถึงระยะกลาง ประกอบด้วย เงินชดเชย การซ่อมแซมที่อยู่อาศัย การซ่อมแซมสาธารณูปโภค ความต้องการระยะยาว ประกอบด้วย การเตรียมการเพื่อป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยด้านอุทกภัยน้ำท่วม การเตรียมการสาธารณูปโภคและการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมหลังอุทกภัยน้ำท่วม การบูรณาการระหว่าง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระบบราชการ ส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคเอกชน การทราบข่าวสารความก้าวหน้าของการป้องกันอุทกภัยน้ำท่วมอย่างถาวรของภาครัฐโดยสม่ำเสมอ มาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมอย่างถาวรซึ่งความต้องการในระยะยาว สะท้อนความต้องการที่แท้จริงของผู้ประสบภัยอย่างมีนัยสำคัญ

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความต้องการเร่งด่วนขณะประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ และความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ มีการเก็บรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์และการสังเกตเป็นเครื่องมือเพื่อนำมาประกอบการอภิปรายผลการวิจัยให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น การนำเสนอผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 นำเสนอข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ส่วนที่ 2 ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย 2 ข้อ ประกอบด้วย การศึกษา ความต้องการเร่งด่วนของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ในด้านต่างๆ 2 ด้าน คือ ความต้องการทางด้านร่างกาย และความต้องการทางด้านจิตใจ และความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ 2 ระยะ คือ ความต้องการระยะสั้น-ระยะกลาง และความต้องการในระยะยาวของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกิดจากผลกระทบจากการประสบกับสภาวะอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ เมื่อปี พ.ศ.2553 ในที่นี้ทำการศึกษากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 87 คน สามารถอธิบายผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นกลุ่มผู้ที่เคยประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตพื้นที่เทศบาลนครหาดใหญ่ทั้ง 4 เขต โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลเทศบาลนครหาดใหญ่ เมื่อปี พ.ศ. 2553 และกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือผู้ที่ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลเทศบาลนครหาดใหญ่ ซึ่งสามารถอธิบายข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ความต้องการเร่งด่วนขณะประสบภัยอุทกภัยน้ำท่วมที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตผู้ประสบภัยทั้งทางด้านร่างกาย และทางด้านจิตใจ และ ความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ 2 ระยะ คือ ความต้องการหลังจากประสบภัยในระยะสั้น-ระยะกลาง และความต้องการหลังจากประสบภัยในระยะยาว ดังนี้

ส่วนที่ 2 ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาความต้องการของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความต้องการเร่งด่วนขณะประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ และความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

การศึกษาเกี่ยวต้องการของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จากการสัมภาษณ์สัมภาษณ์แบบเชิงลึก และการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักตามประเด็นสำคัญ พบว่า ความต้องการเร่งด่วนขณะประสบอุทกภัยน้ำท่วมแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ความต้องการทางด้านร่างกาย และความต้องการทางด้านจิตใจ และในส่วนความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วม พบว่า ความต้องการหลังจากประสบภัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ความต้องการระยะสั้น-ระยะกลาง และความต้องการระยะยาว จากการศึกษา ผู้วิจัยสามารถอธิบาย ได้ดังนี้

1. ความต้องการเร่งด่วนขณะประสบอุทกภัยน้ำท่วม

อุทกภัยน้ำท่วมเป็นอีกหนึ่งวิกฤตการณ์ที่สร้างความเดือดร้อนทั้งทางร่างกายและจิตใจให้กับผู้ที่ประสบภัยเมื่อในปี พ.ศ. 2553 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายจึงพยายามระดมความคิดเพื่อหาแนวทางช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมพื้นที่ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ ที่ต้องประสบกับภาวะน้ำท่วมเป็นประจำ แม้ว่าทางหน่วยงานทางภาครัฐและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะมีแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่อย่างไร แต่ว่าลักษณะพื้นที่ของเทศบาลนครหาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ เป็นแก่งกระทะ ตะวันออก ตะวันตก และทิศใต้ เป็นภูเขา เมื่อฝนตกน้ำจะไหลลงมาในเทศบาลนครหาดใหญ่ ซึ่งมีทางออกทางเดียว คือ ทิศเหนือ ที่เป็นทะเลสาบสงขลา ถ้าฝนตกหนักจะทำให้ระบายน้ำออกไม่ทัน และยิ่งถ้าน้ำทะเลหนุนขึ้นมาในทะเลสาบก็ยิ่งทำให้มีปริมาณน้ำเพิ่มขึ้นไปอีก

จากเหตุการณ์อุทกภัยน้ำท่วมพื้นที่ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ที่ผ่านมาทำให้ผู้วิจัยพบว่า การเข้าไปช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่มีระบบที่มีประสิทธิภาพ จุดใดที่มีผู้ประสบภัยอยู่มากเมื่อมีหน่วยงานเข้าแล้วผู้ประสบภัยก็ไม่รู้ว่ามีคนเข้าไปช่วยเหลือแล้ว บางจุดจึง

กลายเป็นช่องโหว่ที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือ รวมทั้งการเตือนภัยที่ไม่มีประสิทธิภาพ ในการช่วยเหลือเมื่อเกิดอุทกภัยน้ำท่วมควรจัดการให้เป็นระบบมากขึ้น เนื่องจากที่ผ่านมาประชาชนผู้ประสบภัยต้องรับสภาพอุทกภัยน้ำท่วมให้ได้ เพราะสภาพพื้นที่ของเทศบาลนครหาดใหญ่เป็นที่ลุ่มแต่ก่อนก็น้ำท่วมอยู่แล้ว แต่ถ้าจะให้คนอยู่ได้ในสภาวะอุทกภัยน้ำท่วมแล้วเสียหายน้อยก็ต้องให้ประชาชนรู้ตัวเสียก่อนจะได้เตรียมรับมือกับอุทกภัยน้ำท่วมได้ทัน โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือเข้าไปช่วยเหลือเท่าที่จำเป็น เช่น เรื่องอาหาร แต่ถ้าประชาชนรู้ตัวมีการตั้งรับที่ดีจะมีการเตรียมสำรองอาหารเอาไว้อยู่แล้ว ส่วนเรื่องผู้ป่วย หรือไฟฟ้า น้ำประปา อาจจะต้องเข้าไปช่วยเหลือเป็นรายๆ ไป จากนั้นจะเป็นเรื่องของการฟื้นฟูและเยียวยาหลังน้ำท่วมต่อไป

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ความต้องการเร่งด่วนขณะประสบอุทกภัยน้ำท่วมแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

ความต้องการทางด้านร่างกาย

ความต้องการเร่งด่วนความต้องการทางด้านร่างกายมีด้านต่าง ๆ 5 ด้าน ดังนี้

1. ความต้องการอาหารและน้ำ

ผู้ประสบภัยต้องการอาหารและน้ำดื่มน้ำใช้เนื่องจากการประสบสภาวะอุทกภัยน้ำท่วมพื้นที่ทำให้ระบบการกระจายสินค้าอุปโภคบริโภคต้องหยุดการทำงานทั้ง ร้านค้า ห้างสรรพสินค้า มินิมาร์ท หรือร้านค้าปลีกก็ประสบกับภาวะอุทกภัยน้ำท่วมเสียหายเช่นกัน ในช่วงเร่งด่วนขณะประสบภัย หน่วยงานทางภาครัฐและเอกชนรวมถึงหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือจึงควรเข้าไปให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยโดยเฉพาะเรื่องอาหารและน้ำดื่มที่ต้องแจกจ่ายทันทีขณะประสบภัยเนื่องจากอาหารและน้ำดื่มน้ำใช้เป็นปัจจัยหลักสำคัญต่อการดำรงชีวิตของผู้ที่ประสบภัยในขณะนั้น

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ผู้ประสบภัยต้องการอาหารและน้ำดื่มเพื่อบริโภคและอุปโภคขณะประสบภัยอย่างมากและต้องการให้หน่วยงานทางภาครัฐและเอกชนร่วมถึงหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไปให้การดูแลเรื่องอาหารและน้ำดื่มน้ำที่เป็นปัจจัยหลักสำคัญต่อการดำรงชีวิตของผู้ที่ประสบภัยในขณะนั้น โดยในช่วงอุทกภัยน้ำท่วมปี พ.ศ. 2553 พบว่าผู้ประสบภัยได้รับอาหารและน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการและยังมีปัญหาบ้างก็ในส่วนของความ

ซ้ำซากของอาหารสำเร็จรูป สิ่งที่ผู้ประสบภัยต้องการมากที่สุดก็คืออาหารสดที่คุณภาพและปริมาณที่เหมาะสมรวมถึงมีความสม่ำเสมอของการดูแลแจกจ่ายของผู้ที่เกี่ยวข้อง

> "...เวลาเขามาแจกมาม่า ปลากระป๋อง ก็รับไว้ทั้งนั้นแหละ บางครั้งก็ได้ของเดิมซ้ำๆก็ต้องเอาไว้ก่อน เพราะไม่รู้ว่าจะมีใครมาแจกอีกเมื่อไหร่ ทำเป็นจองหองเดี๋ยวก็อด..." (อุบล ศรีสงสาร, สัมภาษณ์ 21 พฤศจิกายน 2553)

> "...ถ้าได้เป็นข้าวราดแกงบ้างก็ดี สักวันละมื้อก็ได้ ขอให้เป็นของที่ไม่ต้องมาปรุงอยู่อีก ไฟฟ้าก็ไม่มีแก๊สก็ไม่มี ลำบากจะตาย เบื่อก็เบื่อหน้าจะเป็นปลากระป๋องอยู่แล้ว..." (ศิริพงศ์ ศรีสงสาร, สัมภาษณ์ 21 พฤศจิกายน 2553)

> "...น้ำกินเขาแจกมาก แต่น้ำอาบไม่มีนี่ก็ใช้น้ำกินที่เขาแจก มาล้างหน้าแปรงฟัน จะอาบน้ำหน้าบ้านก็สกปรกเหลือเกินรับไม่ได้อีกอย่างก็กลัวเชื้อโรคด้วย..." (คมสัน สหัสประทาน, สัมภาษณ์ 21 พฤศจิกายน 2553)

> "...คนที่มาแจกเขาก็ไม่รู้ว่าเรากินไม่ได้ เขาแจกก็รับไว้ก่อน แต่ที่เขามาแจกเป็นมาม่าหมูสับ ถ้ามีข้าวกล่องก็ดีใจมากแต่พอเปิดจะกินก็เป็นข้าวผัดหมู กินไม่ได้เลย เขาน่าจะแยกประเภทอาหารตามพื้นที่บ้างเพราะว่าเราไม่กินหมู..." (ดลเหลาะ หมัดเบ็ญหมาน , สัมภาษณ์ 21 พฤศจิกายน 2553)

> "...บางทีมาแจกข้าวเอาตอนบ่ายๆกว่าจะได้กินข้าวที่เขามาแจกก็ต้องรองท้องอะไรที่พอมีเตรียมไว้กินๆไปก่อน พอมาแจกของก็หายไปเลยสองวัน บางคนบอกว่าได้ของบูดก็มี..." (สนิท คงสม, สัมภาษณ์ 21 พฤศจิกายน 2553)

2. ความต้องการที่อยู่อาศัย

ที่อยู่อาศัยหรือศูนย์พักพิงแก่ผู้ประสบภัย ช่วงนี้ถือว่าเป็นช่วงวิกฤตที่สุด เพราะผู้ประสบภัยต้องรีบอพยพออกจากบ้านเรือนที่เป็นพื้นที่จุดเสี่ยงต่ออุทกภัยน้ำท่วมสูงเพื่อไปอาศัย ณ จุดอพยพชั่วคราว เนื่องจากเขตพื้นที่ชุมชนบางเขตไม่เคยถูกน้ำท่วมบ้านเรือนจึงไม่ได้มีการเตรียมการสำหรับอพยพ แม้ว่าในเขตเทศบาลจะมีแผนฉุกเฉินในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย แต่ก็เป็นการช่วยเหลือทั่วไปซึ่งเน้นอัคคีภัย ไม่ได้มีแผนเฉพาะสำหรับการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมเท่าที่ควร ไม่ได้ระบุขั้นตอนในรายละเอียดและไม่เคยมีการซ้อมแผนหรือมีประสบการณ์จริงในการอพยพผู้ประสบภัยน้ำท่วมไปยังที่อยู่อาศัยชั่วคราว ซึ่งควรอยู่ไม่ห่างไกลจากบ้านเรือนของตนมากนัก

> "...น้ำมาเร็วไม่รู้จะหนีไปทางไหน เพราไม่คิดว่าน้ำจะมาเร็วขนาดนั้น หัวหน้าชุมชนก็ไม่รู้ว่าที่อพยพชั่วคราวของเทศบาลอยู่ที่ไหน ถ้าพวกหอพักที่ใกล้ๆบ้านเขาจัดให้เป็นที่พักชั่วคราวก็ดีอย่างน้อยเราก็ได้อยู่ใกล้บ้านไม่ห่วงของมากนัก..." (อาทิตย์ อ่องสกุลพาณิชย์, สัมภาษณ์ 22 พฤศจิกายน 2553)

นอกจากนั้นผู้ประสบภัยบางส่วนไม่ประสงค์จะอพยพไปจากบ้านเรือนของตน เนื่องจากเป็นกังวลในความปลอดภัยของทรัพย์สินจึงมีความต้องการที่จะดัดแปลงที่อยู่อาศัยของตนให้สามารถพักอาศัยได้ในขณะเกิดอุทกภัยน้ำท่วม

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ในช่วงนี้ผู้ประสบภัยจึงมีความต้องการให้ช่วยเหลือเรื่องการจัดที่พักในการอพยพออกจากบ้านเรือนที่อยู่ในเขตพื้นที่ประสบกับอุทกภัยน้ำท่วมที่รุนแรงไปยังที่อยู่อาศัยชั่วคราวที่ไม่ไกลจากที่อยู่เดิมมากนักและบางส่วนต้องส่วนต้องการวัสดุอุปกรณ์สำหรับดัดแปลงอาคารเดิมของตน

> "...ไม่รู้ว่าจะไปอยู่ที่ตรงไหน ไปที่คุณชาลีประกาศคนก็เต็มไปหมดแล้ว ไม่มีที่จะนอนที่จะกิน..." ประเทือง บุญธรรม, สัมภาษณ์ 22 พฤศจิกายน 2553)

"...ไม่อยากไปอยู่ที่อื่นกลัวของหายยอมอยู่บนชั้นลอยเวลาจะมารับของแจกก็ต้องดำน้ำออกมา ถ้าที่อพยพอยู่ไม่ไกลจากบ้านก็ดีจะได้ไปๆมาๆดูบ้านบ้าง..." (เชื้อ ชูสุวรรณ์, สัมภาษณ์ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2553)

"...เทศบาลไม่ได้ซ้อมไว้เลยว่าจะให้พวกเราอพยพไปอยู่ที่ไหน กว่าจะได้ที่อยู่ก็ต้องตระเวนกันไปดูหลายแห่ง ทีหลังถ้ารู้ก่อนล่วงหน้าว่าบ้านไหนจะให้อพยพไปอยู่ที่ไหนก็ดี หัวหน้าชุมชนก็ยังไม่รู้เลยแล้วจะช่วยใครได้..." (ถาวร ทองดอนดู่, สัมภาษณ์ 22 พฤศจิกายน 2553)

"...นี่ถ้าเขาให้ไม้กระดานไว้บ้างก็คงดีจะได้วางพาดบนเพดานพอได้อยู่ไปก่อนไม่ต้องหนีน้ำไปที่อื่นให้ลำบาก ถึงจะอยู่ยากก็ไม่ต้องกังวลเรื่องของจะหาย..." (ชำนาญ บินสมัน, สัมภาษณ์ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2553)

"...ถ้าเทศบาลจัดที่อพยพไว้ใกล้บ้านก็จะดีมาก ตึกสูงๆที่พอจะอยู่ได้ก็เยอะแยะถ้าบอกไว้ก่อนเขาก็คงจะให้อยู่ไม่ต้องอพยพไปไกลต้องพะวงหน้าพะวงหลัง..." (บุญญาฤทธิ์ แซ่ว่อง,สัมภาษณ์ 22 พฤศจิกายน 2553)

3. ความต้องการยารักษาโรค

ปัญหาความเจ็บป่วย ที่เกิดขึ้นจากน้ำท่วม อาจมีหลายโรค เช่น น้ำกัดเท้า ตาแดง ท้องร่วง รวมถึงโรคที่มียุงเป็นพาหะนำโรค การรักษาไม่สะดวกทั้งการซื้อยาด้วยตนเองหรือการไปรับการรักษาในโรงพยาบาล จึงควรมีผู้บริจาคยาเพื่อผู้ประสบภัย ผู้ประสบอุทกภัยอาจไม่มีข้อมูลเพียงพอว่า มีวิธีใช้ที่ถูกต้องอย่างไร ควรซื้อยาอะไร ดังนั้นการใช้ยา การเลือกซื้อยาควรมีผู้เชี่ยวชาญให้การแนะนำการใช้ยาต่อผู้ป่วยและอบรมให้ความเข้าใจของอาสาสมัครช่วยอุทกภัยน้ำท่วมจึงมีความจำเป็นเพื่อให้เกิดความปลอดภัยและเกิดประสิทธิภาพในการรักษา

> "....ช่วงน้ำท่วมแช่น้ำทั้งวันมีรองเท้าบูทก็กันไม่ไหวเท้าเปื่อยคันไปหมด ความจริงต้องให้เท้าแห้งอยู่บ้างแต่เราก็ไม่รู้ทำอย่างไรก็ต้องคอยยกของ..." (กนกกานต์ มากเกื้อ, สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน 2553)

> "...ก่อนน้ำท่วมก็ไม่รู้ว่าจะต้องซื้อยาอะไรเตรียมไว้บ้าง ปกติเจ็บไข้ไม่สบายก็ไปหาหมอเลย หมอสั่งอะไรก็ใช้ยานั้นถ้า อสม.จัดชุดยาสำเร็จรูปให้เราก็ไม่ต้องเตรียมเองถ้าให้ฟรีไม่ได้ให้เราซื้อก็ได้..." (เขต โพธิ์แก้ว, สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน 2553)

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ผู้ประสบภัยมีความต้องการยาสามัญประจำบ้านทุกชนิดที่ต้องใช้เป็นยารักษาโรคที่มากับน้ำท่วมเนื่องจากผู้ประสบภัยเคยประสบกับอุทกภัยมาบ่อยครั้งในแต่ละปีสิ่งของที่ได้รับมาจากผู้ที่ให้ความช่วยเหลือทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชนมอบสิ่งของเป็นถุงยังชีพ ทุกปีก็จะมียาสามัญประจำบ้าน ซึ่งแต่ละครัวเรือนเก็บยาสามัญประจำบ้านไว้ก็อาจไม่ได้ใช้บางทีก็เก็บไว้จนยาหมดอายุ เมื่อเกิดอุทกภัยน้ำท่วมอีกยาที่มีก็ใช้ไม่ได้เพราะหมดอายุแล้ว ส่วนที่รัฐแจกมาให้ผู้ประสบภัย ก็มักจะเป็นยาพาราเซตามอล ยาโทนาฟ ยาแอนตาซิล ซึ่งผู้ประสบภัยกล่าวว่าเป็นยาที่ให้มาซ้ำๆซึ่งการที่ผู้ประสบภัยมีประสบการณ์จากอุทกภัยน้ำท่วมหลายครั้งจึงมีการจัดเตรียมยาไว้ใช้เมื่อเกิดอุทกภัยน้ำท่วมตามแต่ความต้องการที่แท้จริงของผู้ประสบภัย

กลุ่มผู้ประสบภัยในกลุ่มผู้สูงอายุมีความต้องการยาประเภทที่ใช้นวด ใช้ทา แทนการกินยาเม็ด ผู้ประสบภัยมักชอบใช้ยาบรรเทาอาการคันต่างๆ เช่น ยาหม่องซึ่งประกอบด้วยน้ำมันระกำ การบูร น้ำมันยูคาลิบตัส และน้ำมันเปปเปอร์มิ้นท์เป็นยาที่ช่วยให้ลดอาการไม่สบายไป ผู้ประสบภัยในกลุ่มผู้สูงอายุบอกว่าระดับความร้อนแรงของยาจะแตกต่างกัน หากไม่ร้อนมากก็มักจะนำมาใช้ดมหรือทาขมับและจะใช้ทาแก้อาการคันหรือระคายเคืองโดยทาบางๆ เฉพาะที่เป็นตามต้องการแต่บางคนมักเข้าสรรพคุณของยาผิด ๆผู้ป่วยสูงอายุบางคนมีอาการบวมเพราะการทายามากไปทำให้บวมมากขึ้น ผู้ประสบภัยแต่ละชุมชนต้องการยาอื่นๆนอกเหนือจากยาพารา เช่น ยาแก้คัน ประเภท คาลาไมน์ เป็นยาชนิดน้ำหรือเป็นครีมซึ่งจะลดอาการอักเสบหรือแพ้ของผิวหนังได้ดี

นอกจากนั้นผู้ประสบภัยมีความต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือด้านยารักษาโรคเมื่อเกิดอุทกภัยน้ำท่วมเน้นเป็นชุดปฐมพยาบาล และยาสามัญประจำบ้าน ยาแก้น้ำกัดเท้า ยาทาแผลสด ยาดม ยาหม่อง ยาแก้ไข้แก้หวัด ยาแก้ไอ เจ็บคอ เกลือแร่ซอง ยาแก้ท้องเสีย โลชันกันยุง ยาแก้คัน และยารักษาเชื้อรา-น้ำกัดเท้า โดยจัดแยกชุดปฐมพยาบาล และยาสามัญประจำออกจากถุงยังชีพต่างหากเนื่องจากการใส่ของทุกอย่างรวมกันในถุงยังชีพทำให้ยาที่ใส่ไว้ในถุงยังชีพแตกละเอียดบางชนิดถุงใส่ยาฉีกขาดผู้ประสบภัยนำมาใช้ประโยชน์ไม่ได้

> "...แจกทุกครั้งได้แต่ยาเดิมๆส่วนมากก็เป็นยาแก้ปวดแก้หวัด อยากได้เป็นชุดปฐมพยาบาลที่มีทั้งยาสามัญประจำบ้าน ยาแก้น้ำกัดเท้า ยาดมยาหม่อง ยารักษาเชื้อรา..." (พิน คงคาภุล, สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน 2553)

> "...บางครั้งยากับของอย่างอื่นก็บนกันมาในถุงเดียวกัน แตกกระจายบนกันอยู่ข้างในคนแจกก็ไม่รู้เราต้องมานั่งแยกใหม่ บางทีก็ใช้ไม่ได้เลย..." (ยุพิน พนม, สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน 2553)

> "...เวลาแจกยานึกถึงคนเฒ่าคนแก่บ้างใส่จำพวกยาลมยาหม่องมาบ้างก็ดี ยาที่ให้กินน่าจะเป็นยาน้ำจะได้กินไม่ลำบากนัก..." (สราวุธ บินอับดลรามาน, สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน 2553)

4. ความต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากของทางราชการ

ในช่วงระยะเวลาที่เกิดอุทกภัยน้ำท่วมในปี พ.ศ. 2553 หลายพื้นที่มีระดับน้ำท่วมสูงมากตั้งแต่ 1.50-4.00 เมตรหรือมากกว่านั้น ชูศักดิ์ ลิ่มสกุล (2553) กระแสไฟฟ้าถูกตัดเนื่องจากไฟฟ้าส่วนภูมิภาคต้องการป้องกันอันตรายจากกระแสไฟฟ้าลัดวงจรจนอาจทำให้ผู้ประสบภัยต้องเสียเสียชีวิตหรือได้รับบาดเจ็บ แต่ผลจากการตัดกระแสไฟฟ้าทำให้ส่งผลกระทบต่อเครื่องมืออุปกรณ์ที่ต้องอาศัยกระแสไฟฟ้าไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ วิทยุ คอมพิวเตอร์ หรืออุปกรณ์อื่นๆที่เป็นทางในการรับรู้ข่าวสารของประชาชนไม่สามารถใช้การได้ ประชาชนที่ประสบภัยส่วนใหญ่จึงไม่สามารถติดตามข่าวสารที่มีหน้าที่ติดตามข่าวสารจากทางราชการหรือหน่วยงานอื่นที่มีหน้าที่ช่วยเหลือในระหว่างเกิดภัยพิบัติ

> “....พอน้ำท่วมไฟฟ้าก็ตัดไฟมีทีวีก็เหมือนไม่มีอยู่กันแบบหูหนวกตาบอดติดต่อใครก็ไม่ได้ ก็ไม่รู้ติดต่ออย่างไรต่างคนต่างเอาตัวรอด...” (ปฏิคม กุลธิรัตน์, สัมภาษณ์ 26 พฤศจิกายน 2553)

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ในขณะเกิดอุทกภัยน้ำท่วมนั้นผู้ประสบภัยในพื้นที่ที่ไม่ไฟฟ้าใช้ขาดการรับรู้ข่าวสารจากภายนอกโดยสิ้นเชิงไม่ว่าจะเป็นระดับความรุนแรงของอุทกภัยน้ำท่วม ระยะเวลาที่เกิด จะรับความช่วยเหลือจากภายนอกได้อย่างไร เพื่อจะได้ตัดสินใจในการที่จะอพยพชั่วคราวหรือจะยังคงอยู่ในที่พักอาศัยเพื่อดูแลทรัพย์สินของตนต่อไป

> “...ไฟฟ้าตัดไฟก็ดีแล้วเราจะได้ไม่ต้องกลัวไฟช็อตแต่มันก็ลำบากเพราะเครื่องมืออำนวยความสะดวกใช้ไฟฟ้าทั้งนั้นไม่มีไฟก็ไม่ต้องทำอะไรกันเลย...” (สุคพิชัย นพวงศ์, สัมภาษณ์ 26 พฤศจิกายน 2553)

> “...ไม่รู้เลยว่าน้ำจะมาเพิ่มขึ้นอีกหรือเปล่าเพื่อนบ้านบางคนบอกน้ำอาจจะท่วมถึงชั้นสองเราก็ไม่รู้จะติดตามข่าวจากที่ไหนเปิดวิทยุก็มีแต่เรื่องรับบริจาคไม่พูดถึงพื้นที่เราเลย...” (ตี หมุดแหล๊ะ, สัมภาษณ์ 26 พฤศจิกายน 2553)

> “...จะหนีไปอยู่บ้านญาติแถวคอหงส์ก็เป็นห่วงบ้านกลัวของหายเพราะจังหวะนี้ไม่รู้ใครเป็นใคร จะช่วยหรือจะมาลักของก็ไม่รู้ถ้ารู้ว่าอีกสองวันน้ำลดก็จะได้อยู่อย่างไม่กังวลใจ...” (ชภูญ มุสิกวงศ์, สัมภาษณ์ 26 พฤศจิกายน 2553)

> “...ตอนเย็นน้ำเริ่มมาของยังเก็บไม่หมด3ทุ่มไฟฟ้าก็ดับแล้วก็ต้องขนของกันทั้งมืดๆเราไม่ได้เตรียมตัวเพราะเพื่อนบอกว่าเทศบาลแจ้งว่าวันนี้น้ำยังไม่ท่วมให้รอดูธง น้ำท่วมมิดหัวธงก็ยังไม่ปัก สงสัยคนปักธงโดนน้ำพัดไปแล้ว...” (ทรงยศ กิติสาโร, สัมภาษณ์ 26 พฤศจิกายน 2553)

> "...น้ำไหลมาน่ากลัวมากเพราะระดับขึ้นเรื่อยๆไม่มีวี่แววว่าจะหยุดเราก็ก็ไม่คิดว่าจะมากขนาดนี้ เราไม่เคยพบเคยเจอ ปี43เราไม่โดนเลย ถ้ารู้ล่วงหน้าคงไม่เสียหายขนาดนี้ นี่หมดทุกทุกอย่าง โทรทัศน์ ตู้เย็น เครื่องเสียงที่อยู่ชั้นล่างขนไม่ทัน..." (ขุ้น สุขหอม, สัมภาษณ์ 26 พฤศจิกายน 2553)

5. ความต้องการสื่อสารในระหว่างประชาชน

ในลักษณะเดียวกันกับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับอุปกรณ์รับข่าวสาร เช่น วิทยุ โทรทัศน์หรืออุปกรณ์สื่อสารอื่นๆ อุปกรณ์สื่อสารระหว่างบุคคลก็ได้รับความเสียหายจากสถานการณ์อุทกภัยน้ำท่วมฉับพลันในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ปี พ.ศ. 2553 สืบเนื่องมากจากการตัดกระแสไฟฟ้าของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเช่นกัน

> "...แบตมือถือเก็บไฟไม่อยู่ใช้ 2 ชั่วโมงก็หมดแล้วมีที่ชาร์จก็ไร้ค่าเพราะไฟฟ้าไม่มี..." (โฮด อาดำ, สัมภาษณ์ 28 พฤศจิกายน 2553)

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า โดยปกติแล้วผู้ประสบภัยสามารถติดต่อสื่อสารระหว่างญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงได้หลายวิธีเช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่ โทรศัพท์สาธารณะ โทรศัพท์บ้าน รวมไปถึงเครื่องมือสื่อสารแบบอื่นๆ แต่ในขณะประสบภัยอุปกรณ์สื่อสารดังกล่าวไม่สามารถใช้การได้ ส่วนหนึ่งเกิดจากการชำรุดเสียหายหรือไม่มีแบตเตอร์รี่ แต่ส่วนใหญ่มักจะเกิดจากความหนาแน่นของปริมาณผู้ใช้จนทำให้ในเวลาที่เกิดอุทกภัยน้ำท่วมระบบสื่อสารก็มักจะล่มจนไม่สามารถสื่อสารได้

> "...โทรถามข่าวจากญาติพี่น้องไม่ติดเลย เหมือนสัญญาณไม่มีความจริงสัญญาณที่เครื่องก็เต็มแต่เห็นเขาว่าคนโทรกันมากเกินไประบบรับไม่ได้..." (สาวิตรี เอียดดำ, สัมภาษณ์ 28 พฤศจิกายน 2553)

"...แบตเตอรี่หมดตั้งแต่คืนแรกแบตสำรองก็ไม่มีเพื่อนบ้านคนยังมีมือถือใช้ก็เอามาแบ่งกันใช้เฉพาะเรื่องจำเป็นไม่มีโอกาสได้โทรส่วนตัวหรอกมีแต่จะช่วยกันโทรหาข้าวห่อมากิน..." (ตรีเทพ เจนกิจธัญไพบูลย์, สัมภาษณ์ 28 พฤศจิกายน 2553)

"....ลูกหลานอยู่ต่างจังหวัดเห็นข่าวน้ำท่วมทางโทรทัศน์เป็นห่วงกันมากแต่โทรหาเราไม่ได้เลยแต่โทรหาเราไม่ได้เลย..." (วรศักดิ์ ยอดมุณีโกสิน, สัมภาษณ์ 28 พฤศจิกายน 2553)

"...โทรศัพท์บ้านถูกตัดตั้งแต่วันแรกที่ท่วมเราเองป้าก็ไม่มีมือถือจะยืมของเขาก็ไม่ได้เกรงใจ เขาก็ไว้ใช้กันเองข่าวคราวอะไรก็ไม่รู้เลย ลูกชายกว่าจะติดต่อมาได้ก็ต้องลุยน้ำมาวันที่สองแล้ว..." (ดรุณี จันทวงศ์, สัมภาษณ์ 28 พฤศจิกายน 2553)

"...เคยเห็นที่ชาร์จถ่านมือถือที่ใช้แสงในทีวีที่พวกนักศึกษาเขาทำแจกถ้าเรามีสักอันก็ดี ถ้ามีขายก็อยากจะซื้อเตรียมไว้จะได้ไม่กลัวเวลาเขาตัดไฟ..." (ดาวุธ จูดจันทร์, สัมภาษณ์ 28 พฤศจิกายน 2553)

จากการศึกษาความต้องการเร่งด่วนขณะประสบอุทกภัยน้ำท่วมทางด้านร่างกายข้างต้นจะเห็นได้ว่าในกรณีที่ผู้ประสบภัยได้มีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแม่นยำล่วงหน้าถึงระยะเวลาและความรุนแรงของปัญหาอุทกภัยน้ำท่วม ผู้ประสบภัยสามารถจะเตรียมสิ่งต่างๆที่จำเป็นไว้ก่อนได้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะในลักษณะที่ช่วงเวลาที่เกิดอุทกภัยน้ำท่วมในระยะหลังใช้เวลาไม่นานนัก เช่น ในกรณีอุทกภัยน้ำท่วมปี พ.ศ. 2553 น้ำท่วมพื้นที่มีเพียงระยะเวลา 4-5วันเท่านั้น การเตรียมการสำหรับความต้องการระยะเร่งด่วนจึงเป็นสิ่งที่ผู้ประสบภัยสามารถจะจัดการด้วยตนเองได้ในระดับหนึ่ง เว้นแต่ในเรื่องช่องทางการสื่อสาร เช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่ต้องมีการขยายช่องทางให้สามารถรับมือกับความหนาแน่นของการสื่อสารในช่วงวิกฤติได้

ความต้องการเร่งด่วนความต้องการทางด้านจิตใจ

เหตุการณ์น้ำท่วมอย่างรุนแรงและเป็นบริเวณกว้างนั้น ก่อให้เกิดความเสียหายในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเสียชีวิต เสียทรัพย์สิน เสียหาย สูญเสียแหล่งรายได้ ขาดแหล่งอาหาร

เจ็บป่วยและเสี่ยงต่อโรคภัยไข้เจ็บ ถนนหนทางการเดินทางและการติดต่อสื่อสารต่างๆ ขัดข้อง ซึ่งความเสียหายเหล่านี้จะยังคงอยู่ และอาจปรากฏผลชัดเจนขึ้นแม้เมื่อน้ำลดลงแล้ว

> "...น้ำท่วมคราวนี้หมดตัวจริงๆทั้งบ้านทั้งร้าน ร้านก็เพิ่งเปิดยังไม่ทันคืนทุนพังหมดเลย นี่ก็ยังไม่รู้จะใช้หนี้เขายังไง เครียดก็เครียดพอโวยวายบ้างคนก็คิดว่าบ้าไปแล้วแต่ก็ยอมรับว่าอยากจะบ้าจริงๆให้มันรู้แล้วรู้รอดไปเลย..." (พี่ระ ร้านอาหารตามสั่ง, สัมภาษณ์ 30 พฤศจิกายน 2553)

นอกจากนี้ยังอยู่ในชุมชนที่ขาดระบบการจัดการเพื่อช่วยเหลือกันเอง ปัญหาทางจิตใจที่อาจเกิดขึ้นได้ จะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกสูญเสียและปัญหาที่เกิดจากสภาพวิถีชีวิตที่ไม่เหมือนเดิม ก่อให้เกิดความกังวลใจ เศร้าโศกเสียใจ ท้อแท้ เบื่อหน่าย สับสน รวมทั้งยังมีอาการทางกายของความเครียด เช่น ปวดหัว ปวดท้อง นอนไม่หลับ บางรายอาจพบกับเหตุการณ์ตื่นตกใจและเกิดอาการผวา หากความเครียดเป็นอยู่นานก็จะกระทบต่อสภาพร่างกาย ก่อให้เกิดความเจ็บป่วยได้ง่าย ผู้ที่มีโรคประจำตัวก็อาจมีการกำเริบของโรคขึ้นได้ สำหรับผู้ที่เครียดมากๆ แล้วขาดแหล่งช่วยเหลือ อาจเก็บตัว ไม่พูดคุย ท่าทางเคร่งเครียด ท้อแท้ เศร้าหมอง และในบางรายอาจรู้สึกสิ้นหวังจนถึงกับคิดฆ่าตัวตาย ภาวะซึมเศร้าที่เป็นมากจนความสามารถในการดำเนินชีวิตให้เป็นปกติเสียไป เช่น กินไม่ได้ นอนไม่หลับ ไม่มีพลังในการทำกิจวัตรประจำวัน หากเป็นนานต่อเนื่องเกินกว่าสองสัปดาห์ขึ้นไปอาจป่วยเป็นโรคซึมเศร้า ซึ่งเป็นโรคทางจิตเวชอย่างหนึ่ง แต่ก็สามารถรักษาให้หายได้ หากพบว่าใครมีความเครียดหรืออารมณ์เศร้าต่อเนื่อง และรบกวนการดำเนินชีวิตก็ควรได้รับการดูแลทางสุขภาพจิตจากสถานบริการใกล้บ้าน ในชุมชนเดียวกัน ช่วยให้กลับสู่การดำเนินชีวิตอย่างเป็นปกติอย่างเร็วที่สุด หรือจะเป็นการช่วยค้นหาผู้มีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหา เช่น ผู้มีเหตุสูญเสียรุนแรง ผู้มีแหล่งช่วยเหลือจำกัด ผู้มีปัญหาอื่นๆ อยู่เดิม และในพื้นที่ที่ชุมชนยังอ่อนแอ และเร่งให้ความช่วยเหลือเพื่อนำวิถีการดำเนินชีวิตกลับสู่ภาวะปกติให้เร็วที่สุด หากพบปัญหาเจ็บป่วยทางกายหรือใจก็ให้การดูแลช่วยเหลือ

ความต้องการเร่งด่วนความต้องการทางด้านจิตใจมีด้านต่าง ๆ 2 ด้าน ดังนี้

1. การปรับสภาพจิตใจให้รับสภาพความสูญเสีย

การที่อุทกภัยน้ำท่วมในปี พ.ศ. 2553 เกิดขึ้นอย่างฉับพลันและรุนแรงโดยที่ประชาชนในพื้นที่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่สับสนจนบางส่วนไม่อาจเตรียมตัวรับสถานการณ์ได้ทัน

หรือบางส่วนได้เตรียมตัวแล้วแต่คาดไม่ถึงถึงระดับของความรุนแรง เนื่องจากวางใจว่ามีระบบระบายน้ำที่สมบูรณ์กว่าขณะเกิดอุทกภัยน้ำท่วมในปี พ.ศ. 2543 จึงทำให้ต้องประสบกับความสูญเสียทั้งชีวิตของผู้ใกล้ชิด การรับบาดเจ็บทางกาย สูญเสียที่อยู่อาศัย ทรัพย์สินเสียหาย สูญเสียแหล่งประกอบอาชีพ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่กระทบต่อจิตใจ ก่อให้เกิดความเครียดได้มาก โดยแต่ละคน แต่ละครอบครัว ไม่ว่าผู้ใหญ่หรือเด็ก จะมีวิธีจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นแตกต่างกัน และปัญหาเพราะสภาพจิตใจของแต่ละคนก็อาจแตกต่างกัน ผู้ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาจิตใจได้มาก ได้แก่ ผู้ที่สูญเสียมาก เช่น ญาติเสียชีวิต สูญเสียแหล่งรายได้ ขณะที่แหล่งช่วยเหลือน้อย เช่น เครือญาติและชุมชนรอบข้างที่พร้อมให้ความช่วยเหลือมีจำกัด ยังมีปัญหาอื่น ๆ อยู่เดิม เช่น มีโรคประจำตัว พิการ ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ เจ็บป่วยทางจิตอยู่เดิม

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมมีความต้องการที่จะได้รับความเห็นอกเห็นใจจากผู้อื่นที่มิได้ประสบภัยอย่างจริงใจมิใช่การช่วยเหลือเพื่อเป็นข่าวหรือแค่ทำตามหน้าที่ ต้องการที่จะได้รับการปลอบประโลมจิตใจจากผู้มีอำนาจ ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนาหรือเพื่อนร่วมชะตากรรมที่สำคัญคือการให้คำแนะนำให้คำปรึกษาจากบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจทางด้านสาธารณสุขที่นอกจากจะให้คำแนะนำทางด้านจิตใจแล้วยังมีการช่วยเหลือบำบัดทางยาด้วย

> "...เขามาช่วยเหลือแจกข้าวห่อ แต่ไม่ถามเราสักคำว่ามีปัญหาอะไรให้ช่วยอีกมั้ยนักการเมืองก็อย่างนี้แหละช่วยพอให้มีข่าวแล้วก็ทิ้งเราไว้ตามยถากรรม ไม่ได้จริงใจกันเลย..." (พรรัชนี ชัยศิริ, สัมภาษณ์ 30 พฤศจิกายน 2553)

> "...ไม่เห็นนายกเข้าหน้ามาให้กำลังใจกันบ้าง อย่าว่าแต่ข้าวปลาอาหารเลยแค่วนมาบ้างเราก็ชื่นใจแล้ว จะได้รู้ว่าไม่ทิ้งกันในยามลำบาก แต่ก็นั่นแหละนะเขาก็ต้องไปช่วยที่อื่นหลายที่..." (ศิริพร กระวินทร์, สัมภาษณ์ 30 พฤศจิกายน 2553)

> "...ในเวลานั้นทำใจไม่ได้เลยคิดอยู่แต่ว่าน้ำลดแล้วจะอยู่อย่างไรจนอยู่แล้วยิ่งจนเขาไปอีกนอนก็ไม่หลับกลัวไปหมดไม่รู้ว่าจะมีคนมาช่วยบ้างมั้ย..." (ชณิสรา ดวงเพียร, สัมภาษณ์ 30 พฤศจิกายน 2553)

> "...เข้ามาอยู่ในศูนย์วันแรกนอนไม่หลับเลยเป็นห่วงของบ้าง ญาติพี่น้องบ้างโชคดีที่พยาบาลเขาให้ยานอนหลับถึงพอได้งีบพักบ้าง..." (ธงชัย ภูมิบ่อพลับ, สัมภาษณ์ 30 พฤศจิกายน 2553)

> "...ทำใจลำบากว่าจะไม่เสียใจได้แล้ว แต่ก็ยังเสียใจเพราะของบางอย่างเก็บมาหลายปีไปกับน้ำท่วมคราวนี้หมดเลย หมดกำลังใจแล้ว..." (จรัสศรี ประเสริฐศิลป์, สัมภาษณ์ 30 พฤศจิกายน 2553)

2. ต้องการความมั่นใจในชีวิตและทรัพย์สิน

การที่ผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ได้รับภัยพิบัติจากเหตุอุทกภัยหลายครั้งซึ่งแต่ละครั้งก็ทวีความรุนแรงมากขึ้นในขณะที่ภาครัฐยังไม่มีแนวทางแก้ไขปัญหาที่สร้างความมั่นใจได้ว่าจะสามารถป้องกันปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ได้อย่างถาวร ประกอบกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลกระทบจากภาวะโลกร้อนอันจะส่งผลให้ภัยพิบัติในระยะต่อไปยิ่งรุ่นแรงและมีความถี่มากขึ้น ทำให้ผู้ประสบภัยบางส่วนถึงกับต้องการอพยพย้ายถิ่นเพราะเห็นว่าเขตเทศบาลนครหาดใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูงต่อการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน

> "...ข่าวสับสนอย่างแรงไม่รู้เลยจะท่วมสักแค่ไหน ถ้าหนีไปอยู่ที่อื่นได้ก็ไปแล้ว ท่วมซ้ำท่วมซากแล้วไม่มีการบอกล่วงหน้า เราจะได้ขนของทันบ้าง นี่บางทีเวลาไม่ท่วมกลับแจ้งอพยพพอน้ำท่วมจริงกลับไม่แจ้ง..." (วนิช ขุนน้อย, สัมภาษณ์ 2 ธันวาคม 2553)

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมมีความต้องการทราบข้อมูลที่ชัดเจนแม่นยำถึงช่วงเวลาที่เหมาะสมในการอพยพชั่วคราวสำหรับพื้นที่มีความรุนแรงของภาวะอุทกภัยน้ำท่วม โดยเฉพาะผู้ที่ไม่สามารถดัดแปลงที่อยู่อาศัยให้พักอาศัยได้ขณะที่เกิดอุทกภัยน้ำท่วม หรือต้องการพื้นที่ซึ่งจะสามารถขนย้ายทรัพย์สินที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ก่อนเกิดอุทกภัยน้ำท่วมเช่นรถยนต์ รถจักรยานยนต์ ฯลฯ ตลอดจนต้องการให้มีการรักษาความปลอดภัยจากมิจฉาชีพที่ถือโอกาสฉกฉวยทรัพย์สินของผู้ประสบภัยโดยตรงหรือแอบแฝงมาในรูปแบบของผู้ที่เข้าไปช่วยเหลือ

“...เทศบาลน่าจะรู้ล่วงหน้าเร็วกว่านี้ เห็นว่ามีระบบเตือนภัยว่าน้ำจากสะเดาจะถึงตอนไหนเอาเข้าจริงไม่เห็นจะรู้ แล้วข่าวก็มั่วบอกให้ดูธง ตอนน้ำมาธงยังเหลืองอยู่เลย....” (แมง นกแก้ว, สัมภาษณ์ 2 ธันวาคม 2553)

“...เอารถยนต์ไปจอดที่โลตัสก่อนน้ำท่วมสามวันพอวันที่สามเอารถกลับมาน้ำก็ท่วมเลย...” (พงษ์ศักดิ์ ศรีสงสาร, สัมภาษณ์ 2 ธันวาคม 2553)

“...ถ้าแจ้งล่วงหน้าว่าให้เราอพยพย้ายของตอนไหนไปที่ไหน รถยนต์ก็คงย้ายหนีน้ำทัน กว่าจะรู้ว่าต้องย้ายรถไปไหนก็เอาไม่ทันแล้วจริงๆ น้ำเต็มถนนหน้าบ้านไปไหนไม่ได้แล้ว ...” (เอื้อ วงศ์ประทุม, สัมภาษณ์ 2 ธันวาคม 2553)

“...ช่วงที่น้ำมาได้ข่าวว่าคนที่มาช่วยขนของพาของไปเลยหลายรายเขานึกว่าจะมาช่วยที่ไหนได้กลับซ้ำเติมกันอีก หลวงน่าจะมีบัตรประจำตัวคนที่มาช่วยเวลาน้ำท่วม เราจะได้ตรวจได้ว่ามาดีหรือมาร้าย ลำบากจริงๆคนสมัยนี้หากินแม้กับคนลำบาก....” (สมพิศ สะมะแอ, สัมภาษณ์ 2 ธันวาคม 2553)

“...ตำรวจหายไปหมด รู้ๆ อยู่ว่าแถวบ้านเราโจรมาก ตระเวนมาบ้างก็ดี อย่างน้อยพวกโจรมันก็ทำงานยากสักนิด นี่มันขนของกันสบายใจ เราเห็นๆอยู่ก็ต้องเงียบไว้ กลัวมันหาว่าเสือก กลับมายิงเราใครจะช่วยได้...” (ศรีไพ ฤทธิ์คง, สัมภาษณ์ 2 ธันวาคม 2553)

“...ถ้าอยู่บนเพดานได้ก็ไม่อยากออกมาที่ศูนย์ เพราะถ้าเราอยู่อาจจะรักษาของไว้ได้บ้าง แต่ถ้าฝืนอยู่ต่อดูแล้วว่าน่าจะเอาชีวิตไม่รอดเพราะน้ำมาเชี่ยวจริงๆ คนหนุ่มๆยังสู้น้ำไม่ไหว เรารุ่นนี้แล้วรักษาชีวิตก่อนดีกว่า ทรัพย์สินมันของนอกกายค่อยหาเอาใหม่....” (ธวัชชัย จตุรานนท์, สัมภาษณ์ 7 ธันวาคม 2553)

> "...เวลานั้นไม่รู้เลยว่าจะพาชีวิตรอดไหม ใจไม่ดีเลย อาศัยเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้ๆคอยตะโกนส่งเสียงกันบ้างพอให้อุ่นใจระหว่างรอคนมาช่วย....." (สอปีอ๊ะ จันทร์สิหามัด, สัมภาษณ์ 7 ธันวาคม 2553)

จากความต้องการเร่งด่วนขณะประสบอุทกภัยน้ำท่วมทางด้านจิตใจข้างต้นจะเห็นได้ว่าช่วงที่ประสบภัยไปจนถึงหลังน้ำลดหรือหลังจากประสบภัยจำเป็นจะต้องฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้ประสบภัย ที่สำคัญก็คือการใช้พลังชุมชนช่วยเยียวยาให้ผู้ได้รับผลกระทบไม่รู้สึกว่าตัวเองเป็นเหยื่อของเหตุการณ์ แต่ให้ผู้ประสบภัยได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาร่วมกันในชุมชนซึ่งจะช่วยให้เขารู้สึกว่า ชีวิตเขา เขาจัดการแก้ไขได้ด้วยความร่วมแรงร่วมใจกับคนในชุมชนเดียวกัน

> "....หัวหน้าชุมชนช่วยเรามาก สมัยหน้าเราต้องเลือกมาอีก อย่างว่าแหละนะคนเราเห็นใจกันตอนลำบากนี่แหละ นี่น้ำลดแล้วค่อยปรึกษากันใหม่ว่าทีหลังจะทำกันยังไงให้ดีกว่านี้..." (ไพโรจน์ หงส์มณี, สัมภาษณ์ 7 ธันวาคม 2553)

> "...ดีใจเหมือนกันที่ลูกบ่าวข้างบ้านมาช่วยขนของ ถ้าไม่ได้เขาป้าไม่มีปัญญาแน่ ที่บ้านมีแต่เด็กๆกับคนแก่ ของแจกเขาก็ช่วยรับมาให้ เราพอได้พลอยอาศัย..." (พวงน้อย พุ่มแก้ว, สัมภาษณ์ 7 ธันวาคม 2553)

ส่วนการดูแลสุขภาพร่างกายและจิตใจตนเองและคนใกล้ตัว ก็สามารถใช้หลักพื้นฐานของการสร้างเสริมสุขภาพ ได้แก่ รับประทานอาหารที่ดีต่อสุขภาพ เลี่ยงสารเสพติด นอนหลับให้เพียงพอ ออกกำลังกายด้วยวิธีง่ายๆ พักผ่อนให้เพียงพอ และรู้จักผ่อนคลาย ปล่อยวางให้ได้เท่าที่สภาพสิ่งแวดล้อมจะเอื้อพูดคุยกับคนใกล้ตัว ไม่เก็บปัญหาไว้กับตนเอง ปฏิบัติตามหลักคำสอนทางศาสนาของตัวเอง เช่น สวดมนต์ ไหว้พระ ทำสมาธิ มองโลกแง่ดี มีความหวัง และที่สำคัญ กลไกของราชการที่เข้าช่วยเหลือต้องเน้นที่การช่วยเหลือฟื้นฟูชุมชน ให้ชุมชนได้เป็นเจ้าของการแก้ปัญหา แทนการช่วยเหลือแบบสงเคราะห์แต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนั้นหน่วยงานที่สำคัญคือหน่วยงานด้านสาธารณสุข เพราะมีขีดความสามารถในการดูแลปัญหาสุขภาพจิตอยู่แล้ว และหากบุคลากรสาธารณสุขพบว่าปัญหามีความซับซ้อนเกินความสามารถก็จะส่งต่อให้กับหน่วยงานที่เหมาะสมต่อไป

2. ความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วม

ประชาชนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ต้องเผชิญกับอุทกภัยที่ซ้ำซากบ่อยครั้ง โดยที่ทางภาครัฐเองก็เข้าใจดีถึงสาเหตุของการเกิดอุทกภัยน้ำท่วม หากความต้องการของผู้ประสบภัยพึงได้รับตามสิทธิที่มี ได้รับการตอบสนองตามเจตนารมณ์อันแท้จริงและครบถ้วน กระบวนความต้องการที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในประจำวันย่อมส่งผลให้สังคมเมืองมีคุณภาพของทรัพยากรที่สมบูรณ์เป็นกำลังของการพัฒนาต่อไป

แต่หากความต้องการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตเหล่านั้นไม่ได้รับการช่วยเหลือตามความต้องการต่อสภาวะที่ยากแค้นทั้งความสูญเสียและสภาพจิตใจที่บอบช้ำจากการต้องเสียหายในทรัพย์สินที่หามาได้ อีกทั้งชีวิตของคนในครอบครัว ที่จะส่งผลให้เหตุการณ์ต่างๆเลวร้ายลงไป การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งที่จะแสดงให้เห็นว่าแม้ผู้ประสบภัยจะยังคงดำรงชีวิตอยู่กับสภาวะที่ต้องเสี่ยงภัย แต่สามารถใช้ชีวิตได้ด้วยการเรียนรู้และการเตรียมพร้อมทั้งการเรียนรู้แนวทางการช่วยเหลือตนเองในชุมชนเองและภายนอกชุมชน ทำให้เกิดเป็นแนวทางการพัฒนาตนเองของชุมชนและความมีจิตสำนึกที่ดีต่อกันและกันทางภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นอยู่ตามอัตภาพและควรตระหนักถึงความสำคัญต่อการดำรงชีวิตด้วยปัจจัยสำคัญต่างๆทั้งขณะอยู่ในสภาวะปกติและสภาวะที่ไม่ปกติก็ตาม

> "...เรารู้ๆอยู่ว่าต้องพบเหตุน้ำท่วมเหมือนปี 43 ก็เตรียมพร้อมกันพอสมควร เพียงแต่ไม่คาดว่าจะหนักขนาดนี้ เห็นมีคลองร. ตั้งหลายสายแล้วคิดว่าจะท่วมน้อยหรือไม่ท่วมเลย...." (วิสุทธิ์ ศรีวิชาชาญ, สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2553)

> "...พวกอ.ส.ม.กับส.ท.ก็คุยกันอยู่บ้างถึงว่าจะช่วยเหลือกันอย่างไรเวลาน้ำท่วม เทศบาลก็มีการร่วมพูดคุย แต่ถึงเวลาเข้าจริงต่างคนก็ต้องช่วยตัวเองก่อน เราก็ไม่โทษกันอยู่แล้ว ต้องคุยกันใหม่แล้วว่าต่อไปต้องอาศัยกำลังหลักจากพื้นที่ที่น้ำไม่ท่วมถึงจะได้ผล...." (ฐณฏ์รฤธ ศรีสุข, สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2553)

ทั้งนี้ในการดำเนินงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยนอกจากต้องดำเนินการช่วงขณะที่ประสบภัยแล้ว การดำเนินการให้การช่วยเหลือควรเป็นไปอย่างต่อเนื่องภายหลังประสบภัยด้วย

จนกว่าผู้ประสบภัยจะได้รับการตอบสนองความต้องการที่จะให้การช่วยเหลือนั้นเสียก่อนจนสามารถพ้นสภาวะยากแค้นให้กลับมาใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขตามเดิมที่เคยเป็น

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วม แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ความต้องการหลังจากประสบภัยในระยะสั้น-ระยะกลาง

ความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วม มีด้านต่าง ๆ 3 ด้าน ดังนี้

1. เงินชดเชย

จากความรุนแรงของมหาอุทกภัยน้ำท่วมในครั้งนี้ จึงมีเสียงเรียกร้องจากชุมชนจำนวนมากให้รัฐบาลเพิ่มการช่วยเหลือเยียวยาครัวเรือนผู้ประสบภัยให้ใกล้เคียงกับมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น ที่สำคัญกว่านั้น คงปฏิเสธไม่ได้ว่า ความรุนแรงและความยาวนานของมหาอุทกภัยในแต่ละพื้นที่มิได้เกิดขึ้นด้วยสาเหตุทางธรรมชาติเพียงประการเดียว หากแต่ยังสัมพันธ์กับแนวทางการบริหารจัดการน้ำในแต่ละพื้นที่ด้วย ทำให้พื้นที่บางแห่งได้รับผลกระทบที่ต่อเนื่องและยาวนานกว่าพื้นที่อื่นๆ จนเกิดเป็นเสียงเรียกร้องอย่างต่อเนื่องให้รัฐบาลหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบต้องจ่ายค่าชดเชยให้แก่ครัวเรือนผู้ประสบภัยที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรม หรือต้องพัฒนาการจัดเก็บภาษีอุทกภัยน้ำท่วมจากชุมชนที่ปลอดภัยจากมหาอุทกภัยครั้งนี้ เพื่อไปชดเชยเยียวยา และฟื้นฟูสำหรับผู้ประสบภัยในพื้นที่ประสบภัย

> "...เขาป้องกันแต่ในเมือง เราอยู่ข้างนอกท่วมนานแค่ไหนคนก็สนใจน้อยเพราะไม่ใช่ที่ทำธุรกิจ ไม่ใช่ที่ท่องเที่ยวจมโคลนกันไปเถอะกว่าเทศบาลจะมาช่วยโคลนแห้งเอาไม่ออกแล้ว..." (ญาณิศา ชี้วงศ์เวียง, สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2553)

> "...นี่ถ้าปล่อยให้ท่วมกันไปทั่วๆทั้งนอกเมืองในเมืองเราก็คงไม่หนักขนาดนี้แต่ที่ไหนได้กว่าจะท่วมเขาบ้างเราโดนไปชั้นสองแล้ว..." (วิเชียร อารมณ์ชื่น, สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2553)

> "...โอ๊ย! น้ำท่วมหลวงช่วย 5,000 ซื้อโทรทัศน์ใหม่ไม่ได้สักเครื่องแล้วกว่าจะได้รอกันเหมือนไปขอทานเขา ถ้ารวยๆไม่เอาแล้วแหละเงินช่วยเหลือ..." (ดับ หนูขาว, สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2553)

ยิ่งไปกว่านั้น แนวทางการแก้ปัญหาระยะยาวที่รัฐบาลมีดำริจะดำเนินการในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นการยกระดับหรือเพิ่มแนวคันกั้นน้ำก็ดี การสร้างประตูระบายน้ำเพิ่มเติมก็ดี หรือการทำทางน้ำหลากก็ดี ล้วนมีโอกาสที่จะทำให้เกิดปรากฏการณ์เดิม นั่นคือ บางพื้นที่แห่ง บางพื้นที่ท่วม หรือบางพื้นที่ท่วมนานและรุนแรงกว่าพื้นที่อื่นๆ ซึ่งหากไม่มีระบบการเยียวยา ชดเชย และฟื้นฟูที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนไว้ล่วงหน้า ก็สุ่มเสี่ยงอย่างมากที่จะเกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน และระหว่างชุมชนกับชุมชนตามมา เหมือนที่เกิดขึ้นตลอดช่วงเวลาของมหาอุทกภัยครั้งก่อนหน้าที่ผ่านมาทุกปี

> "...คนที่อยู่สบายๆน้ำไม่ท่วมน่าจะเสียภาษีให้มาก ได้มาช่วยคนที่จมน้ำทุกปีเหมือนพวกเราพอพูดก็บอกว่าเราอยู่บริเวณพื้นที่ลุ่มต้องยอมรับสภาพ แต่ถ้าไม่ดักในเมืองไว้เราไม่หนักเกินไป..." (ผวน พูลแก้ว, สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2553)

หากการประสบอุทกภัยน้ำท่วมและความเสียหายมีที่มาจากมิติของการบริหารจัดการน้ำเป็นสำคัญเช่นในบางกรณีการประสบภัยนั้นเกิดมาจากการตัดสินใจของรัฐ เพื่อจะรักษาผลประโยชน์หรือสวัสดิการของพื้นที่หนึ่งเอาไว้ แต่ไปทำให้อีกพื้นที่มีความเสียหายหรือมีสวัสดิการลดลงอย่างชัดเจน ซึ่งไม่ว่าการตัดสินใจดังกล่าวจะเกิดขึ้นด้วยเหตุผลที่ดีเพียงใดก็ตาม รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกลุ่มที่ได้รับประโยชน์ จึงจำเป็นที่จะต้องรับผิดชอบต่อการตัดสินใจและการได้รับประโยชน์จากการตัดสินใจดังกล่าว ด้วยการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงแก่ผู้ประสบภัย อันเนื่องมาจากการตัดสินใจดังกล่าว

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าในการช่วยเหลือเยียวยา ชดเชย และฟื้นฟูผู้ประสบภัยย่อมแตกต่างกันไปตามลักษณะการประสบอุทกภัย ดังนั้นสาเหตุของการเกิดอุทกภัยที่ชัดเจน และเป็นที่ยอมรับร่วมกันจึงเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการพิจารณาแนวทางการช่วยเหลือเยียวยา ชดเชย และฟื้นฟูผู้ประสบภัยที่ถูกต้องเหมาะสมและเป็นธรรมได้

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมต้องการให้รัฐจ่ายเงินชดเชยสำหรับการให้ของมูลข่าวสารที่ผิดพลาดไม่แม่นยำ สำหรับชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินที่

เสียหายจากเหตุอุทกภัยน้ำท่วม เงินทุนสำรองสำหรับเลี้ยงชีพในระหว่างที่ยังประกอบอาชีพเดิมหรือสร้างอาชีพใหม่ไม่ได้ เงินทุนสนับสนุนสำหรับการสร้างอาชีพใหม่ หรืออย่างน้อยที่สุดหากรัฐไม่สามารถจัดหาเงินชดเชยแบบให้เปล่าก็ต้องการได้รับเป็นเงินกู้ระยะยาวอัตราดอกเบี้ยต่ำหรืองดดอกเบี้ยและในกรณีที่ผู้ประสบภัยมีหนี้สินกับสถาบันการเงินก็ต้องการให้ทางภาครัฐช่วยเหลือในเรื่องของการพักการชำระหนี้

> "...สมัยก่อนไม่มีคลองร.1น้ำไม่มากขนาดนี้ เห็นบอกว่าทำคลองแล้วไม่ท่วม นี่อะไรพอสร้างเสร็จก็ท่วมเลยแล้วกรมชลบอกว่ามันท่วมไม่นานเหมือนเมื่อก่อน ถึงไม่นานแต่ของมันก็เสียหายเหมือนกันไม่ใช่ว่าท่วมนานจะเสียหายมากกว่าท่วมแป๊บๆ..." (สมบัติ วัชรพิมลพันธ์, สัมภาษณ์ 11 ธันวาคม 2553)

> "...ถ้าเทศบาลบอกก่อนเราขนของทันไม่เสียหายขนาดนี้ นี่หาเสียงกันว่าแก้ได้แล้วถึงท่วมก็ไม่มาก พอท่วมมากแก้ตัวว่าฝนมากเกิน แล้วทำไมไม่รู้ เครื่องมือก็มีมากแต่ตอบอะไรล่วงหน้าไม่ได้เลย ท่วมแล้วค่อยขึ้นธงแดง เราแลเอาเองก็ได้ไม่ต้องบอกแล้ว ความจริงมันน่าปรับคนที่ทำงานผิดพลาดมาชดให้เรา..." (สมหมาย สวัสดิ์ขวัญ, สัมภาษณ์ 11 ธันวาคม 2553)

> "...ใช้เงินเราไปแล้วช่วยอะไรไม่ได้เลย ระบบเตือนภัยอะไรใช้ไม่ได้สร้างกันแบบไหน ไม่ตรวจสอบกันบ้าง ถ้าทดสอบกันประจำไม่น่าจะพลาดขนาดนี้..." (กกเชียง แซ่ก่อง,สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2553)

> "...ร้านค้าเสียหายหมด ไม่รู้จะเอามาจากไหนลงทุนอีกลุกๆก็ต้องกินต้องใช้ทุกวันหลวงน่าจะหาวิธีช่วยให้พอได้กินอยู่กว่าจะตั้งหลักได้..." (จงกล อาภรณ์ศิริ, สัมภาษณ์ 11 ธันวาคม 2553)

> "...ไม่ต้องให้ฟรีก็ได้ ขอแค่เงินกู้ดอกเบี้ยถูกๆธนาคารอย่าจู้จี้เรื่องหลักทรัพย์นัก ให้เราพออยู่ได้คนกำลังลำบากช่วยๆกันหน่อย ไม่มีพวกเราธนาคารจะหารายได้จากไหน..." (สมมิต จันทร์หนู, สัมภาษณ์ 11 ธันวาคม 2553)

"...รัฐบาลน่าจะเข้ามาช่วยเจรจากับแบ๊งค์บ้าง ระหว่างเรายังตั้งหลักไม่ได้ควรจะมีการพักหนี้สักระยะ ลำบากอยู่แล้วรายได้ไม่มีจะเอาที่ไหนมาผ่อนดอกเบี้ย ไม่ต้องพูดถึงเงินต้นเลย..." (ยุพินธ์ ยองสวรรค์, สัมภาษณ์ 11 ธันวาคม 2553)

"...น่าจะมีกองทุนน้ำท่วมให้พวกเรากู้มาตั้งหลักก่อน เราไม่หนีอยู่แล้วบ้านอยู่ที่นี่จะไปไหนได้ให้กู้ยาวๆจะได้มีกำลังผ่อน ถ้าไปยืมนอกระบบสงสัยจะยิ่งจมดินเข้าไปอีก..." (สมหมาย จินทะยะ, สัมภาษณ์ 11 ธันวาคม 2553)

2. การซ่อมแซมที่อยู่อาศัย

ผู้ประสบภัยจากอุทกภัยน้ำท่วมได้รับผลกระทบที่แตกต่างกันตามสภาพความรุนแรงที่ไม่เท่ากันในแต่ละพื้น สภาพของที่อยู่อาศัยที่มีความมั่นคงถาวรแตกต่างกัน ตามลักษณะของสิ่งก่อสร้าง หรือประเภทของที่อยู่อาศัย ซึ่งจำแนกเป็น 3 กลุ่มตามฐานะทางเศรษฐกิจ ดังนี้

1. กลุ่มฐานะดี
2. กลุ่มฐานะปานกลาง
3. กลุ่มฐานะยากจน

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ผู้ประสบภัยแต่ละกลุ่มมีความต้องการเกี่ยวกับการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยแตกต่างกันโดยกลุ่มที่มีฐานะดีซึ่งสามารถพึ่งพาตนเองได้หรือมีการทำประกันวินาศภัยเพื่อรองรับความเสียหายไว้แล้ว กลุ่มนี้มีความต้องการคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญในการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้คืนสภาพและสามารถทนทานต่อสภาวะอุทกภัยน้ำท่วมในครั้งต่อๆไปได้ ส่วนกลุ่มฐานะปานกลางนอกจากจะต้องการคำแนะนำในการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยเช่นเดียวกับกลุ่มฐานะดีแล้วบางส่วนยังต้องการเงินกู้ระยะยาวมาใช้ในการดำเนินการด้วย ในขณะที่กลุ่มที่มีฐานะยากจนมีความต้องการวัสดุอุปกรณ์และแรงงานสำหรับการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยในราคาถูกกว่าท้องตลาดหรือหากเป็นไปได้ก็อยากได้แบบให้เปล่า นอกจากนั้นบางส่วนยังต้องการคำแนะนำในการดัดแปลงที่อยู่อาศัยให้สามารถพักอาศัยได้ในสถานการณ์อุทกภัยน้ำท่วมระยะสั้น

“....ที่ร้านทำประกันไว้ถึงได้ไม่หมดก็ยังดี โชคดีที่พี่ชายให้ทำประกันไว้ ไม่งั้นก็แย่ หลังน้ำท่วมต้องวางแผนใหม่แล้วว่าจะทำไงให้ยกพวกมอเตอร์ไฟฟ้ากับแผงระบบควบคุมให้เร็วที่สุด ถึงต้องจ้างผู้เชี่ยวชาญก็ต้องยอมจ่ายแล้วไม่งั้นพอน้ำลดก็มาเสียเวลาซ่อม ไม่ต้องทำมาหากิน...” (เล็ก โรจน์ไพศาลนนท์, สัมภาษณ์ 13 ธันวาคม 2553)

“..พวกพื้นไม้กับเฟอร์นิเจอร์เสียหายหมด ไม่เอาแล้วของที่เป็นไม้ท่วมทีทิ้งที ของใหม่จ้างสถาปนิกออกแบบเป็นวัสดุทนน้ำ พอน้ำลดแค่ล้างก็พอ ไม่ต้องเปลืองทุกๆที เทศบาลน่าจะร่วมกับร้านค้าออกแบบให้ฟรีๆ...” (บรรจง เมตตามตะกูล, สัมภาษณ์ 13 ธันวาคม 2553)

“...เพิ่งกู้แบ๊งค์มาใหม่ๆยังขายได้ไม่เท่าไร หมดทุกอย่าง ไม่รู้จะมีปัญญาเปิดใหม่ได้ไหม ท้อแล้ว กว่าจะหาทำเลดีขนาดนี้ได้ แต่นั่นแหละไม่ตายมันต้องดิ้นรนไปนะคนเรา หวังว่ารัฐบาลจะหาแหล่งเงินกู้ระยะยาวให้ได้ถ้าปลอดดอกเบี้ยยิ่งดี อย่าช่วยแต่เกษตรกร นักธุรกิจก็ช่วยชาติเหมือนกัน...” (กัญญณัฐ โพธิ์ไชยโย, สัมภาษณ์ 13 ธันวาคม 2553)

“...อยากให้หลวงแจกไม้กับกระเบื้องมุงหลังคา ถึงได้ไม่หมดก็ได้ประสมประเสกับของที่มีอยู่บ้าง พอได้ซุกหัวนอนไปก่อนพลางๆ...” (ฐานิตย์ พุฒซ้อน, สัมภาษณ์ 13 ธันวาคม 2553)

“...เห็นในโทรทัศน์มีพวกทหารบ้างนักเรียนบ้างช่วยกันซ่อมบ้านให้ น่าจะมาที่ซอยเรามั่ง ตอนนี้หาคนรับจ้างยากแล้วก็แพง คนจ้างมากพวกนี้ถือโอกาสเลย...” (ประกอบ พูลสวัสดิ์, สัมภาษณ์ 13 ธันวาคม 2553)

“...ถ้ามีวิธีการดัดแปลงให้พวกผู้ชายอยู่บนเพดานบ้านชั้นเดียวก็จะดีมากจะได้มีคนเฝ้าบ้านตอนน้ำท่วมไม่ต้องกังวลใจอยู่ข้างนอก...” (ชื่น ศรีทอง, สัมภาษณ์ 13 ธันวาคม 2553)

3. การซ่อมแซมสาธารณูปโภค

เนื่องจากพื้นที่เขตเทศบาลนครหาดใหญ่เป็นพื้นที่ทำธุรกิจและที่อยู่อาศัยหนาแน่นและมีระบบสาธารณูปโภคที่ค่อนข้างสมบูรณ์ทั้งถนน ระบบระบายน้ำ ระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบไฟฟ้า ระบบประปา ระบบโทรศัพท์พื้นฐาน การให้บริการเคเบิลทีวีหรือสื่ออินเตอร์เน็ตเป็นต้น ซึ่งทำให้พื้นที่เขตเทศบาลนครหาดใหญ่มีจุดแข็งในเรื่องของศักยภาพการประกอบธุรกิจทั้งการติดต่อค้าขายและภาคบริการ แต่เมื่อเกิดอุทกภัยน้ำท่วมในปีพ.ศ. 2553 ทำให้ระบบสาธารณูปโภคทุกประเภทใช้การไม่ได้ ประชาชนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่อยู่ในสภาวะที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้อย่างสิ้นเชิงเพราะขาดอุปกรณ์อำนวยความสะดวกทุกประการและไม่สามารถจัดหาสิ่งต่างๆเหล่านี้ด้วยตนเองได้ เช่น เมื่อระบบประปาใช้การไม่ได้ประชาชนก็ไม่มีบ่อน้ำตื้นไว้ใช้เหมือนในเขตชนบท

> "...หลังน้ำท่วมขาดน้ำขาดไฟอยู่กันลำบากจริงๆ อยู่ในเมืองแต่ลำบากกว่าอยู่บ้านนอก ที่บ้านเราถึงน้ำท่วมก็เป็นน้ำสะอาด น้ำลดแล้วยังใช้น้ำบ่อได้ ที่นี่พึ่งแต่ประปาอย่างเดียว ประปาไม่ไหลก็ต้องรอเขาขนมาแจก หรือไม่ก็ซื้อแพงๆ..." (พริ้ม ลิ่มสกุล, สัมภาษณ์ 15 ธันวาคม 2553)

การซ่อมแซมสาธารณูปโภคภายหลังน้ำลดจึงมีความจำเป็นที่จะต้องซ่อมแซมให้คืนสภาพในเวลาอันรวดเร็ว แต่จากการสังเกตและติดตามข่าวสารภายหลังน้ำลดในปี พ.ศ. 2553 พบว่าการดำเนินการเป็นไปอย่างล่าช้าและประชาชนผู้ประสบภัยไม่สามารถจะทราบได้ว่าระบบสาธารณูปโภคแต่ละอย่างจะคืนสู่สภาพปกติเมื่อไร เพราะหน่วยงานที่รับผิดชอบเองก็ได้รับความเสียหายจากเหตุอุทกภัยน้ำท่วมเช่นเดียวกัน

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมต้องการให้มีการซ่อมแซมระบบสาธารณูปโภคภายหลังน้ำท่วมตามความจำเป็นในการดำรงชีพตามลำดับคือการซ่อมแซมระบบประปา การซ่อมแซมและทำความสะอาดถนนและระบบระบายน้ำ การซ่อมแซมระบบไฟฟ้า การซ่อมแซมระบบโทรศัพท์พื้นฐาน ส่วนระบบสาธารณูปโภคอื่นๆผู้ประสบภัยให้ความสำคัญในลำดับรองลงไป

“...น้ำประปาไม่ไหลหลายวันแล้ว ได้ข่าวว่าอีกเป็นเดือนถึงจะซ่อมเสร็จ เห็นว่าปั๊มน้ำจมน้ำเสียหมดต้องซื้อเครื่องใหม่ ตอนนี้ต้องช่วยตัวเองไปก่อน เรื่องน้ำกินน้ำใช้มันเรื่องใหญ่ไม่มีน้ำประปาก็ลำบากกันหมด...” (พงศ์ศักดิ์ คงวัฒนานนท์, สัมภาษณ์ 15 ธันวาคม 2553)

“...ไม่มีไฟฟ้า จะสูบน้ำฉีดล้างโคลนในบ้านก็ทำไม่ได้ ยิ่งปล่อยไว้นานยิ่งล้างยาก ช่วงน้ำยังไม่แห้งก็ล้างไว้ให้พออยู่ได้เวลามีไฟฟ้าค่อยทำความสะอาดใหญ่อีกครั้ง...” (ละเมียด ขุนสมุทร, สัมภาษณ์ 15 ธันวาคม 2553)

“...หลังน้ำท่วมขยะกองบนถนนเป็นภูเขาเลากาทั้งขยะที่มากับน้ำทั้งขยะที่ชาวบ้านขนออกมาจากบ้านเทศบาลเก็บได้ช้ามากจนเหม็นเน่า คนขับรถขยะบอกว่าที่ขนไปแล้วก็ไม่รู้จะไปไว้ที่ไหนต้องทยอยขนไปไว้ใกล้ๆก่อน ไม่รู้ว่าเดือนจะใช้เวลาทำความสะอาดนานอีกเท่าไหร่...” (มงคล อรุณสมสวัสดิ์, สัมภาษณ์ 15 ธันวาคม 2553)

“...อยากให้รื้อท่อระบายน้ำที่อุดตันเพราะเวลาล้างบ้านเศษขยะเศษโคลนก็ไปกองอยู่หน้าบ้านเพราะท่อระบายน้ำใช้ไม่ได้ ท่อตันหมดเลย เราจะช่วยรื้อบ้างก็ไม่มีเครื่องมือ...” (สมเกียรติ คุณบริบูรณ์สิน, สัมภาษณ์ 15 ธันวาคม 2553)

“...ตอนนี้ขอให้มีน้ำประปาใช้ก็พอแล้ว ไม่ได้อาบน้ำหลายวันถ้าน้ำประปาไหลมันก็สะดวกหน่อยจะได้มีน้ำกินน้ำอาบ...” (ทองพูน ลอยปราโคน, สัมภาษณ์ 15ธันวาคม 2553)

“...อยากให้เทศบาลรีบมาเก็บขยะ ล้างถนน ลอกท่อให้เร็วหน่อยขยะเต็มไปหมดเข้าออกในซอยลำบาก คนมาช่วยก็เอารถเข้ามาไม่ถึง....” (กดิเทพ หะนนท์, สัมภาษณ์ 15 ธันวาคม 2553)

จากการศึกษาความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วมในระยะสั้น-ระยะกลาง ข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความต้องการของผู้ประสบภัยส่วนใหญ่เกิดจากความรู้สึกที่ว่าความเสียหายที่ได้รับจากอุทกภัยน้ำท่วมมีสาเหตุจากความผิดพลาดทางภาครัฐเป็นสำคัญ ทั้งในเรื่องของการขาดการบริหารจัดการที่ดีในด้านการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแม่นยำ ความพร้อมในการให้บริการในภาวะปกติและในเวลาที่เกิดสาธารณะภัยจึงเป็นสิทธิของผู้ประสบภัยที่จะเรียกร้องให้ภาครัฐทำหน้าที่ให้ถูกต้องทั้งด้านการบริหารจัดการและความรับผิดชอบในกรณีมี่มีการบริหารจัดการผิดพลาดหรือขาดประสิทธิภาพ

ความต้องการหลังจากประสบภัยในระยะยาว

ความต้องการหลังจากประสบภัยในระยะยาวมีด้านต่าง ๆ 5 ด้าน ดังนี้

1. การเตรียมการเพื่อบรรเทาสาธารณภัยด้านอุทกภัยน้ำท่วม

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมต้องการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในการบรรเทาสาธารณภัยมีการเตรียมการล่วงหน้าสำหรับการปฏิบัติในครั้งต่อๆไป เพราะหลายๆคนมีความเชื่อว่าพวกเขาจะต้องประสบกับปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมอีกหลายครั้ง ในขณะที่เกิดปัญหาซ้ำซากในการบรรเทาสาธารณภัยในรูปแบบเดิมๆเช่น การช่วยเหลือเข้าไม่ถึงพื้นที่บางจุดเพราะขาดยานพาหนะที่เหมาะสม การเพิ่งจัดซื้อหรือรับบริจาคเมื่อเกิดเหตุอุทกภัยน้ำท่วมแล้วแทนที่จะจัดซื้อหรือจัดหาไว้ก่อน การซักซ้อมการอพยพหรือกำหนดจุดอพยพชั่วคราว จุดรับความช่วยเหลือการตั้งตัวแทนที่เป็นศูนย์ให้ความช่วยเหลือย่อยๆในชุมชนโดยไม่ต้องรอการช่วยเหลือจากภายนอก การกำหนดรูปแบบมาตรฐานในการช่วยเหลือเบื้องต้น เช่น อาหาร น้ำดื่ม และยารักษาโรคตลอดจนอุปกรณ์ให้ความสะดวกอย่างอื่น

> "...เรื่องน้ำท่วมแก้ไม่ตกหรอกอีกไม่นานก็ต้องท่วมอีก เทวดาก็แก้ไม่ได้ คนมาช่วยก็พบปัญหาเดิมๆเข้าซอยไม่ได้เพราะน้ำเชี่ยวบ้าง คนที่ได้รับของแจกแล้วยังได้รับอีก คนที่ไม่รับของแจกก็ไม่ได้รับอยู่นั้นแหละ..." (วราภรณ์ สุวรรณวงศ์, สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2553)

“...น้ำท่วมแล้วเพิ่งจะมารับบริจาคของแทนที่จะเตรียมไว้ก่อนจะได้ไม่ต้องฉุกละหุก ถ้าเตรียมไว้ก่อนน่าจะช่วยเหลือกันได้ดีกว่านี้อย่างน้อยก็ได้ของที่จำเป็นจริงๆ...” (กนกกานต์ มากเกื้อ, สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2553)

“...ของที่ไม่บูดไม่เน่า พวกข้าวสารอาหารแห้ง พวกยาที่จำเป็นต้องใช้ ใส่ถุงเตรียมไว้ก่อนไม่ได้หรือ นี่น้ำท่วมแล้วมาเสียเวลาบรรจุถุงอยู่อีก ถ้าเป็นของสดของคาวก็ว่าไปอย่าง แต่อย่างน้อยก็น่าจะได้รู้ว่าจะไปเอาของพวกนั้นได้ที่แหล่งไหน...” (ยอดดวง พันธ์นรา, สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2553)

“...เทศบาลน่าจะแจ้งไว้ตั้งก่อนน้ำท่วมว่าหากต้องอพยพคนจากพื้นที่ชุมชนไหนต้องอพยพไปอยู่ที่ไหน น้ำท่วมแล้วจะได้ไม่ชุลมุนวุ่นวาย ได้วางแผนเดินทางกันถูก...” (ทรงยศ กิติสาโร, สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2553)

“...ผู้รับผิดชอบควรจะมีการซ้อมอพยพไว้บ้าง เวลาเกิดเหตุน้ำท่วมจริงๆจะได้ทำหน้าที่กันถูก ว่าใครมีหน้าที่อะไร ทีซ้อมแผนไฟไหม้ตึกสูงซ้อมได้เป็นประจำ ทั้งๆที่เหตุแบบนั้นนานๆจะเกิดสักครั้ง แต่เหตุการณ์น้ำท่วมรู้กันดีว่าเกิดขึ้นเป็นประจำ พอไม่ได้ซ้อมก็มั่วๆวุ่นวายกันอยู่อย่างนี้ทุกที ถ้าได้รู้ล่วงหน้าว่าจะให้ไปรับของแจกกันที่ไหนเราก็ไม่ต้องรออยู่ที่บ้านอย่างเดียว...” (อรุณศักดิ์ สหัสสาโรจน์, สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2553)

“...เทศบาลก็รู้อยู่แล้วว่าชุมชนพื้นที่ไหนน้ำท่วมบ้าง แผนที่ทะเบียนราษฎร์ก็มี ข้อมูลจำนวนคนตอนสำรวจ จปฐ.ก็มีไม่รู้จักเอามาใช้ แต่ละคนจะได้รู้ว่าตัวเองจะได้ไปรับของที่ไหน จากใครที่เป็นตัวแทน จะได้รับของกันอย่างทั่วถึง ไม่ใช่จะรอให้มาแจ้งตอนน้ำท่วมแล้ว...” (เอมอร ศรีสังข์, สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2553)

> "...ควรจะมีศูนย์ช่วยเหลือย่อยๆในชุมชนตามพื้นที่ต่างๆเพื่อไว้เป็นจุดประสานงาน ทั้งการแจ้งรับเรื่องความเดือดร้อนให้เทศบาล และเป็นจุดกระจายความช่วยเหลือที่ได้รับจากหน่วยงานต่างๆด้วย พอถึงเวลาน้ำท่วมจะได้ไม่ต้องมาคิดกันอยู่อีกแค่อาสาสมัครมาช่วยก็เหนื่อยพอกันอยู่แล้ว..." (ขุ้น สุขหอม, สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2553)

> "...เรื่อที่ใช้เป็นเรือหางยาวบ้างเรือท้องแบนบ้างเจอน้ำเชี่ยวก็ผ่านไปไม่ได้ยิ่งบริเวณถนนสาย 2 สาย 3 คนมาช่วยก็กลัวตายไม่กล้าเข้ามาหรอกมีแต่อาสาสมัครที่ใช้เจ็ตสกีที่เข้ามาได้..." (ชภูญ มุสิกวงศ์, สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2553)

2. การเตรียมการเพื่อฟื้นสภาพสาธารณูปโภคและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมหลังอุทกภัยน้ำท่วม

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ผู้ประสบภัยต้องการให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อมซึ่งควรจะทราบล่วงหน้าว่าช่วงเวลาใดของปีที่มีความเสี่ยงที่จะเกิดอุทกภัยน้ำท่วมได้เตรียมการล่วงหน้าให้สามารถฟื้นสภาพสาธารณูปโภคและฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมได้อย่างรวดเร็ว เพราะในช่วงของอุทกภัยน้ำท่วมในปี พ.ศ. 2553 นั้น การฟื้นสภาพสาธารณูปโภคและฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมหลังอุทกภัยน้ำท่วมทำได้ช้ามาก เช่น การประปาส่วนภูมิภาคใช้เวลากว่าเดือนจึงจะกลับมาให้บริการได้เนื่องจากอุปกรณ์บางอย่างเสียหายทั้งๆที่อุปกรณ์เหล่านั้นสามารถเตรียมสำรองไว้ก่อนได้ หรือเทศบาลนครหาดใหญ่ก็ควรจัดเตรียมวัสดุที่เหมาะสมในซ่อมแซมถนนและระบบระบายน้ำไว้ก่อนเหตุอุทกภัยน้ำท่วมเพื่อที่จะดำเนินการซ่อมแซมได้รวดเร็วภายหลังน้ำลด หรือการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคควรเตรียมการการให้บริการไฟฟ้าสาธารณะในรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่ผ่านระบบสายส่ง เช่น แผงเซลสุริยะที่จะสามารถให้แสงสว่างหรือใช้ชาร์จแบตเตอรี่ให้กับโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ใช้งานได้ในช่วงซึ่งต้องตัดการจ่ายกระแสไฟฟ้า

> "...เคยอ่านพบว่าการไฟฟ้าฝ่ายผลิตให้ทุนสร้างบ้านแบบประหยัดพลังงานโดยใช้แผงโซลาเซลล์หรือแผงพลังงานแสงอาทิตย์ติดตั้งบนหลังคาหากเทศบาลขอความอนุเคราะห์เพื่อนำมาใช้ติดตั้งในทุกๆพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมชาวบ้านก็จะไม่เดือดร้อนเรื่องไฟแสงสว่างหรือสำหรับชาร์จแบตเตอรี่

โทรศัพท์เคลื่อนที่ในเวลาที่การไฟฟ้าตัดไฟ...” (เชวง เกียรติกิตติพงษ์, สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2553)

“...ควรสนับสนุนทุนให้สถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนด้านอิเล็กโทรนิก เช่น วิทยาลัยการอาชีพฯ หรือโรงเรียนช่างกลเอกชนผลิตอุปกรณ์ชาร์จแบตเตอรี่ที่ใช้พลังงานแสงอาทิตย์ชาวบ้านจะได้ใช้มือถือได้ในเวลาฉุกเฉิน ทำไว้ก่อนล่วงหน้าแล้วค่อยแจกไปพร้อมกับถุงยังชีพ เพราถ้ายังมีการติดต่อสื่อสารก็จะทำให้การช่วยเหลือทำได้สะดวก...” (วัชรินทร์ ฉัตรวิริยะโยธิน, สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2553)

“...ได้ข่าวว่าที่น้ำประปาไม่ไหลเดือนกว่าๆเพราะมอร์เตอร์ไฟฟ้าในระบบการผลิตในระบบการประปาเสียหาย และเสียเวลาติดตั้งของเหล่านี้น่าจะมีการคิดเตรียมการไว้ก่อน อะไรที่ติดตั้งให้สูงกว่าระดับน้ำท่วมได้ก็ควรจะทำไว้ อะไรที่คิดว่าป้องกันได้ก็ควรจะเตรียมอุปกรณ์สำรอง ไม่ใช่รอให้เสียหายแล้วค่อยมาคิดแบบนี้ประชาชนก็เดือดร้อนนานโดยไม่จำเป็น...” (ลำ แสงจันทร์, สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2553)

“...ถนนเป็นหลุมเป็นบ่อก็ยิ่งซ่อมช้ามันก็ยิ่งเสียหายมากขึ้นเพราคนก็ใช้ถนนหนทางกันตลอด หน่วยงานราชการก็รู้อยู่แล้วว่าหลังน้ำท่วมจะต้องรีบซ่อมแซมทำไมไม่รีบจัดซื้อจัดจ้างเสียให้เรียบร้อยก่อน คิดว่าไม่น่าจะเป็นเรื่องยาก เพราะการจ้างซ่อมแซมถนนเพียงแต่ระบุรูปแบบของการซ่อมและจำนวนพื้นที่ก็สามารถทำสัญญาได้ ...” (ฉันทนา ชัยงาม, สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2553)

“...ก็รู้เหมือนกันว่าความเสียหายมันเยอะเจ้าหน้าที่น้อยทำงานไม่ทัน น่าจะเตรียมอาสาสมัครจากสถาบันการศึกษาในพื้นที่ ที่มีความรู้และกำลังคนมาเสริมอีกแรงหนึ่งช่วยกันหลายมือมันก็เร็วขึ้นแต่ต้องคุยกันไว้ก่อนไม่ใช่รอให้เกิดเหตุแล้วจึงประสานงานกัน...” (โดม ดำสงค์, สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2553)

> "...หน่วยงานราชการมีทั้งคนมีทั้ง งบประมาณและอุปกรณ์ไม่น่าจะยากที่จะคาดการณ์ได้ว่าช่วงไหนของปีจะต้องมีการซ่อมแซมสาธารณูปโภค ทำไมไม่เตรียมตัวให้พร้อม คอยแต่จะตั้งรับ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าไปวันๆ แบบนี้ชาวบ้านจะหวังอะไรได้..." (สุกิจ ศรีรัตน์, สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2553)

> "...ควรมีการเตรียมวัสดุที่เหมาะสมสำหรับการซ่อมแซมหลังน้ำท่วมไม่ใช่เอาดินลูกรังไปถมหลุมบ่อที่ยังมีน้ำขังเพราะยิ่งทำแบบนั้นนอกจากจะสิ้นเปลืองแล้วยิ่งจะทำให้สกปรกเลอะเทอะเข้าไปอีก..." (ประสิทธิ์ แสงจันทร์, สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2553)

3. การบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระบบราชการ ส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคเอกชน

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ประชาชนผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมต้องการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ทั้งส่วนราชการ และองค์กรเอกชนตลอดจนกลุ่มอาสาสมัครต่างๆทำงานร่วมกันอย่างสอดประสาน มีการแบ่งอำนาจหน้าที่และงบประมาณอย่างเหมาะสมรวมทั้งมีศูนย์บัญชาการในระดับจังหวัดหรือสูงกว่า เพื่อให้เกิดเอกภาพในการบริหารจัดการปัญหาและมีการให้ข้อมูลข่าวสารในทิศทางเดียวกัน

> "...เวลาน้ำท่วมมันไม่แยกเขตเทศบาลหรือนอกเขต ท่วมกันทั่วหน้ากันหมด แต่หน่วยรัฐของหลวงต่างฝ่ายต่างทำงานตามพื้นที่ตัวเอง แล้วมันจะแก้ปัญหาได้ดีสักแค่ไหน ยิ่งคนที่อยู่บริเวณรอยต่อยิ่งเห็นข้อเปรียบเทียบว่าแต่ละเขตเทศบาลทำงานไม่เหมือนกัน แต่ที่เหมือนกันคือชอบโยนความรับผิดชอบกันไปเรื่อย..." (ประไพ สุขนุ่ม , สัมภาษณ์ 23 ธันวาคม 2553)

“...สับสนกับข่าวสาร ถ้าเราติดตามฟังวิทยุทุกคลื่นจะเห็นว่าความสามารถของคนทำงานหลักๆไม่เหมือนกันวิธีรายงานแตกต่างกัน ไม่ต้องพูดถึงสาระของการรายงานเลย เพราะไม่ได้เป็นไปในทางเดียวกันถ้าอยากรู้ความก้าวหน้าเรื่องอะไรก็ต้องเปลี่ยนคลื่นไปเรื่อย ถ้ามีศูนย์รวมไว้ที่ใดที่หนึ่งชาวบ้านจะได้ติดตามที่เดียวไปเลยก็รู้ทุกเรื่อง ซึ่งมันน่าจะทำได้ไม่ยาก...” (เปล่งศรี จันทร์โชติ, สัมภาษณ์ 23 ธันวาคม 2553)

“...ติดตามคลื่นเก้าสิบเจ็ดของคุณชาลี ชาวบ้านฟังกันมาก อีกคลื่นก็แปดสิบแปดของมอออที่พอติดตามข่าวสารได้ จนคนคิดว่าฝ่ายรัฐไม่ได้ทำอะไร น่าจะทบทวนตัวเองว่าทำไมชาวบ้านตามฟังรายงานของเอกชนมากกว่าทั้งๆที่เขามีกำลังแค่จากอาสาสมัคร ถ้าคิดให้ดีไว้ก่อนน้ำท่วมแล้วทำงานด้วยกันก็คงไม่ชุลมุนวุ่นวาย นี่แบบว่าทุกกลุ่มทำทุกที่ ชาวบ้านที่ขอความช่วยเหลือก็โทรไปทุกคลื่นก็เลยไม่รู้ว่าที่ไหนได้รับความช่วยเหลือไปแล้วหรือไม่ถ้ามีการแบ่งความรับผิดชอบและประสานข้อมูลกันคงจะมีประสิทธิภาพ ไม่ซ้ำซ้อนด้วย...” (วิสุทธิ์ ศรีวิชาชาญ, สัมภาษณ์ 23 ธันวาคม 2553)

“...คนจำนวนมากที่ต้องการจะเข้ามาช่วยเหลือ บางคนช่วยด้วยแรง บางคนก็ช่วยด้วยเงิน หรือเครื่องจักรกลแต่ที่เขาต้องการคือการประงานงานที่เป็นเอกภาพให้เขาได้รู้ช่องทางหรือวิธีการเข้า

“...ร่วมช่วยเหลือได้อย่างมั่นใจว่าของที่เขาเสียสละไปนั้นไม่สูญเปล่า เกิดประโยชน์ตามที่เขาคาดหวัง...” (ไพโรจน์ หงส์มณี, สัมภาษณ์ 23 ธันวาคม 2553)

“...รู้ข่าวเหมือนกันว่าทุกครั้งที่มีอุทกภัยจังหวัดก็จะตั้งศูนย์เฉพาะกิจช่วยเหลือผู้ประสบภัยขึ้น เพื่อทำการบรรเทาและช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ แต่วิธีการก็เป็นแบบข้าราชการคือแค่ทำตามหน้าที่ไปตามกรอบโดยขาดจิตวิญญาณของการให้บริการ ไม่ได้ตั้งใจติดตามปรับปรุงการทำงานให้ดียิ่งๆขึ้นไป

> จบแล้วก็จบเลย มีปัญหาก็กลับมาดูอีกที แต่ก็ต้องยอมรับว่าบางหน่วยงานผู้ว่าฯก็สั่งไม่ได้ น่าจะมีหน่วยงานแบบ ศอ.บต. แต่ดูเฉพาะเรื่องปัญหาน้ำท่วมอย่างเดียวที่มีอำนาจหน้าที่กว้างกว่าจังหวัดและทำงานต่อเนื่อง ยิ่งถ้ามีงบของตัวเองคงจะมีประสิทธิภาพมากกว่า..." (ธงชัย ภูมิบ่อพลับ, สัมภาษณ์ 23 ธันวาคม 2553)

4. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารความก้าวหน้าของการป้องกันอุทกภัยน้ำท่วมอย่างถาวรของภาครัฐโดยสม่ำเสมอ

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ประชาชนผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วม ซึ่งถึงแม้จะยอมรับในระดับหนึ่งว่าจะยังคงต้องประสบภัยดังกล่าวอีกในอนาคต แต่ก็ยังคงมีความหวังว่าภาครัฐจะสามารถป้องกันอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ได้อย่างถาวรหรืออย่างน้อยก็หลายๆปีจึงจะเกิดขึ้น ประชาชนโดยทั่วไปซึ่งรับรู้ข้อมูลว่าจะมีการลงทุนในระยะยาวเพื่อแก้ปัญหาอย่างถาวร ดังนั้นจึงต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการของรัฐตลอดจนความก้าวหน้าในการดำเนินโครงการอย่างสม่ำเสมอ มิใช่รับทราบข่าวอย่างไม่ปะติดปะต่อหรือขาดความชัดเจนแน่นอน

> "...รู้ว่ามีโครงการของกรมชลฯที่เป็นโครงการพระราชดำริที่จะแก้ปัญหาน้ำท่วมหาดใหญ่แต่ไม่รู้ว่าเขาทำอะไรบ้างนอกจากคลองที่เห็น ไม่รู้ด้วยว่าจะไปดูได้ที่ไหนหรือจะเสร็จเมื่อไร ก็เขาไม่ประกาศทั่วไป เราจะไปถามกรมชลฯโดยตรงเขาจะให้ดูหรือเปล่าก็ไม่รู้..." (รจิตร ชัยพิชิต, สัมภาษณ์ 26 ธันวาคม 2553)

> "...ก็ติดตามความเคลื่อนไหวของทางราชการอยู่ตลอด เพราะอยากรู้ว่าเขามีการแก้ปัญหาน้ำท่วมหาดใหญ่อย่างไรเว็บที่ดูก็มี kromchol.rid.go.th สำนักงานก่อสร้างที่11 บางทีก็ดูเว็บของเทศบาลหาดใหญ่หรือเว็บของมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์แต่ก็มีข้อมูลไม่ครบถ้วนและไม่ค่อยจะเป็นปัจจุบันถ้ามีเว็บใดเว็บหนึ่งมีหน้าที่ติดตามความเคลื่อนไหวทั้งหมดก็จะดีมาก พวกจัดรายการวิทยุในท้องถิ่นจะได้มีแหล่งข้อมูลไปบอกต่อกับ

ชาวบ้านทั่วไปที่อาจจะไม่รู้ว่าจะติดตามจากไหน...” (สาวิตรี เอียดดำ, สัมภาษณ์ 26 ธันวาคม 2553)

“...เทศบาลหาดใหญ่มีแจ้งบ้างว่าได้ทำอะไรไปเกี่ยวกับปัญหาน้ำท่วมแต่ก็ส่วนใหญ่จะประชาสัมพันธ์เรื่องที่ตัวเองทำเป็นหลักไม่บอกเรื่องรอบนอก ความจริงบอกเกี่ยวกับความก้าวหน้าที่หน่วยงานอื่นทำบ้างก็ดีเพราะเป็นเรื่องที่ชาวบ้านอยากรู้จริงๆเขารู้เรื่องบ้างจะได้ไม่กังวลอยู่…” (สอปีอ๊ะ จันทร์สิหามัด, สัมภาษณ์ 26 ธันวาคม 2553)

“...ติดตามข่าวคราวบ้างจากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเช่น สมิหลาไทม์ หรือ โฟกัสแต่นานๆครั้งถึงจะมีบทความโดยตรง ส่วนใหญ่จะเป็นข่าวการให้สัมภาษณ์เสียมากกว่า และบอกเฉพาะบางเรื่องของหน่วยงานบางแห่งอ่านแล้วก็ไม่ค่อยได้อะไรมาก...” (สำรวย ชูแก้ว, สัมภาษณ์ 26 ธันวาคม 2553)

“...ได้ข่าวว่ามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เขามีสัมมนาเรื่อง” หาดใหญ่เข้มแข็ง ช่วยภัยน้ำท่วม”แต่ไม่มีเวลาไปหรอกความจริงก็อยากไปฟังจะได้รู้ว่าเขาแก้ปัญหากันไปถึงไหน...” (ทองพูน ลอยปราโคน, สัมภาษณ์ 26 ธันวาคม 2553)

5. มาตรการในการป้องกันปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมอย่างถาวร

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ประชาชนผู้ประสบภัยน้ำท่วมขาดความเชื่อมั่นการบริหารจัดการของภาครัฐในการรับมือกับปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งทำให้บางส่วนขาดความมั่นใจในการลงทุนหรือบางส่วนถึงกับจะอพยพย้ายถิ่น แต่ส่วนใหญ่ยังคงมีความหวังว่าภาครัฐจะมีมาตรการป้องกันปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมอย่างถาวรหรืออย่างน้อยก็ต้องไม่ประสบภัยซ้ำซากบ่อยครั้งและรุนแรงจนเกินไป

“...ไม่เชื่อหรอกว่าใครจะมาแก้ไม่ให้ท่วมได้ ขนาดในหลวงท่านมีพระราชดำรัสมาตั้งแต่ปี2531น้ำก็ยังท่วมใหญ่ในปี 2543 ปีนี้ยิ่งหนักเข้าไปใหญ่ แสดงว่าไม่ได้สนใจแก้ปัญหาจริงจัง แค่ให้มีข้อมูลแม่นๆมาให้ก็ยังทำไม่ได้ เดี๋ยวนี้ฝนตกสักวันคนหาดใหญ่ก็ประสาทกินกันแล้วกลัวกันไปหมด...” (ภักดี บูล, สัมภาษณ์ 27 ธันวาคม 2553)

“...ไม่อยากจะลงทุนอะไรเพิ่มอีกโดนไปสองครั้งหมดตัวไปเยอะ จะหนีไปไหนก็ไม่มีทางไป เริ่มใหม่ที่อื่นไม่ใช่เรื่องง่ายๆ ตอนนี้เหลือแค่ภาวนาให้ดีขึ้นอย่างเดียว ฝากความหวังไว้กับรัฐบาล...” (เมี้ยวลั่น แซ่อ๋อง, สัมภาษณ์ 27 ธันวาคม 2553)

“...ยังมีความหวังว่ามีการแก้ไขตามที่ในหลวงทรงมีพระราชดำรัสเมื่อเดือนธันวาคมปี2531 เข้าใจว่าต้องใช้เวลาทำงานอีกหลายปี แต่ที่เห็นได้ชัดว่าน่าจะได้ผลคือปี 2553น้ำลดเร็วกว่าปี2543 ทั้งที่ปริมาณน้ำต่างกันเกือบสองเท่า เชื่อว่าครั้งต่อไปจะยิ่งดีขึ้น ถ้าหลายๆปีท่วมสักครั้งเรายังพอมีเวลาตั้งตัวได้...” (ปฏิคม กุลธิรัตน์, สัมภาษณ์ 27 ธันวาคม 2553)

“...ได้ข่าวว่าการก่อสร้างโครงการแก้ปัญหาน้ำท่วมของกรมชลฯ ต้องใช้เงินเป็นหมื่นล้าน คิดว่าน่าจะคุ้มเพราะความเสียหายที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งก็เป็นหมื่นล้านเหมือนกัน มาเลเซียเขายังกล้าลงทุนทำอุโมงค์ยักษ์ผ่านกัวลาลัมเปอร์ได้ทำไมเราจะทำบ้างไม่ได้...” (ฐานิตย์ พุฒเซ้อน, สัมภาษณ์ 27 ธันวาคม 2553)

“...ถึงจะแก้น้ำท่วมไม่ได้จริง แต่ถ้าพยายามก็น่าจะลดความรุนแรงและลดความเสียหายได้มาก ที่สำคัญคือต้องพัฒนาระบบเตือนภัยให้ใช้การได้ถาวรและมีประสิทธิภาพให้ความแม่นยำได้มากกว่าที่เป็นอยู่ ที่ผ่านมาเสียหายกันมากเพราะไม่รู้ล่วงหน้าเก็บข้าวของไม่ทัน มัวแต่รักษาชีวิตกัน...” (ยินดี มีงาม, สัมภาษณ์ 27 ธันวาคม 2553)

จากการศึกษาความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วมในระยะยาวในด้านต่างๆ ข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความต้องการของประชาชนที่ประสบอุทกภัยน้ำท่วมคือไม่ประสงค์ที่จะได้รับความเดือดร้อนจากภัยดังกล่าวโดยซ้ำซากเพราะทำให้เกิดความเสียหายอย่างประมาณมิได้ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมแต่ในขณะเดี่ยวกันหากยังต้องประสบภัยอีกต่อไป ประชาชนผู้ประสบภัยก็ต้องการมีสิทธิที่จะเรียกร้องจากภาครัฐถึงการคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สินของตนจากภัยพิบัติโดยการบริหารจัดการที่ของผู้บริหารทุกระดับทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น รวมไปถึงสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องครอบคลุมเกี่ยวกับภัยพิบัติและความเสี่ยงที่อาจได้รับหรือได้รับจากภัยพิบัตินั้น สิทธิที่จะได้รับรู้ถึงการเสี่ยงภัยทุกลักษณะ ตลอดจนข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการที่จะช่วยเหลือตนเองจากภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นได้โดยเฉพาะในกรณีที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่มีปัจจัยของความเสี่ยงแน่ชัดอยู่แล้ว

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในส่วนของบทนี้จะเป็นการสรุปผลที่ได้จากการศึกษาประเด็นต่างๆที่ได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การวิจัยและการอภิปรายผล ตลอดจนนำเสนอถึงข้อเสนอแนะจากข้อค้นพบของงานวิจัยชิ้นนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป การศึกษาเรื่องความต้องการของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ ศึกษาความต้องการเร่งด่วนขณะประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่และความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการตอบคำถามที่ว่าแท้จริงแล้วนั้นผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่มีความต้องการให้ภาครัฐมีวิธีป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้ประสบภัยอย่างไรและในระหว่างที่ยังป้องกันปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมอย่างถาวรไม่ได้ผู้ประสบภัยต้องการให้ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องบริหารจัดการอย่างไร การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยในเบื้องต้นผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารต่างๆเกี่ยวกับอุทกภัยน้ำท่วมและบริบททั่วไปของเทศบาลนครหาดใหญ่ จากนั้นจึงเป็นการลงศึกษาพื้นที่ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักหรือกลุ่มผู้ที่เคยประสบอุทกภัยน้ำท่วมเมื่อปี พ.ศ.2553 ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่
2. กลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศ บาลนครหาดใหญ่

ใช้วิธีการเก็บรวมรวบข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมและการสนทนากลุ่มย่อย โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจงโดยคัดเลือกจากกลุ่มผู้ที่เคยประสบอุทกภัยน้ำท่วมเมื่อปี พ.ศ.2553 และกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือประสบภัยในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์โดยอาศัยแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบบสัมภาษณ์กำหนดแนวคำถามคร่าวๆเพื่อเป็นประเด็นในการสนนา เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่

การศึกษาครั้งนี้เป็นการทำความเข้าใจความต้องการของผู้ประสบภัยที่ประสบสภาวะอุทกภัยน้ำท่วมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เทศบาลตลอดจนเป็นการศึกษาแนวทางการช่วยเหลือเพื่อป้องกันผลกระทบจากอุทกภัยน้ำท่วมและการเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์อุทกภัยน้ำท่วมของภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องครั้งต่อไป จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยอาศัยแนวคิด/ทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอความต้องการในด้านต่างๆที่เกิดขึ้นจากการประสบสภาวะอุทกภัยน้ำท่วมในเขตพื้นที่เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการของผู้ประสบภัยกับการให้การช่วยเหนือจากหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์กันอย่างไร สามารถสรุปผลการศึกษาวิจัย ไว้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

พื้นที่ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่เมื่อปี พ.ศ. 2553 เทศบาลนครหาดใหญ่ประสบกับสภาวะอุทกภัยน้ำท่วมที่รุนแรงมีผู้ประสบกับอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่จำนวนมากที่ต้องการความช่วยเหลือในขณะนั้น ในการช่วยเหลือควรครอบคลุ่มต่อความต้องการของผู้ประสบภัยทุกพื้นที่ หรือถ้าหากประชาชนในพื้นที่ทราบดีอยู่แล้วว่าไม่สามารถจะหลีกเลี้ยงกับอุทกภัยน้ำท่วมได้แล้ว แต่จะทำอย่างไรให้ประชาชนมีความเสียหายจากอุทกภัยน้ำท่วมน้อยที่สุด ทั้งนี้หน่วยงานทางภาครัฐควรดำเนินการให้ความช่วยเหลือได้ทันท่วงทีต่อสถานการณ์อุทกภัยน้ำท่วมหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการเตรียมความพร้อมรับมือกับอุทกภัยน้ำท่วม และการเข้าไปให้ความช่วยเหลือในช่วงเร่งด่วนขณะประสบอุทกภัยน้ำท่วม และการให้การช่วยเหลือหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วมทั้งระยะสั้นและระยะยาวในด้านต่างๆต้องเป็นไปอย่างรวดเร็วที่สุดและตอบสนองตามความต้องการของผู้ประสบภัยในระยะยาวได้อย่างถาวร ผู้วิจัยจึงได้สรุปผลการศึกษาวิจัย ไว้ดังนี้

ความต้องการเร่งด่วนขณะประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่

ความต้องการเร่งด่วนขณะประสบอุทกภัยน้ำท่วม แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านความต้องการเร่งด่วนความต้องการทางด้านร่างกายและด้านความต้องการเร่งด่วนความต้องการทางด้านจิตใจ สรุปผลการศึกษาวิจัย ดังนี้

ด้านความต้องการเร่งด่วนความต้องการทางด้านร่างกาย มีด้านต่าง ๆ 5 ด้าน ดังนี้

1. ความต้องการอาหารและน้ำ

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้ประสบภัยต้องการอาหารและน้ำดื่มเพื่อบริโภคและอุปโภคขณะประสบภัยอย่างมากและต้องการให้หน่วยงานทางภาครัฐและเอกชนร่วมถึงหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไปให้การดูแลเรื่องอาหารและน้ำดื่มน้ำที่เป็นปัจจัยหลักสำคัญต่อการดำรงชีวิตของผู้ที่ประสบภัยในขณะนั้น โดยในช่วงอุทกภัยน้ำท่วมปี พ.ศ. 2553 พบว่าผู้ประสบภัยได้รับอาหารและน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการและยังมีปัญหาบ้างก็ในส่วนของความซ้ำซากของอาหารสำเร็จรูป สิ่งที่ผู้ประสบภัยต้องการมากที่สุดก็คืออาหารสดที่คุณภาพและปริมาณที่เหมาะสมรวมถึงมีความสม่ำเสมอของการดูแลแจกจ่ายของผู้ที่เกี่ยวข้อง

2. ความต้องการที่อยู่อาศัย

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ในช่วงนี้ผู้ประสบภัยจึงมีความต้องการให้ช่วยเหลือเรื่องการจัดที่พักในการอพยพออกจากบ้านเรือนที่อยู่ในเขตพื้นที่ประสบกับอุทกภัยน้ำท่วมที่รุนแรงไปยังที่อยู่อาศัยชั่วคราวที่ไม่ไกลจากที่อยู่เดิมมากนักและบางส่วนต้องส่วนต้องการวัสดุอุปกรณ์สำหรับดัดแปลงอาคารเดิมของตน

3. ความต้องการยารักษาโรค

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้ประสบภัยมีความต้องการยาสามัญประจำบ้านทุกชนิดที่ต้องใช้เป็นยารักษาโรคที่มากับน้ำท่วมเนื่องจากผู้ประสบภัยเคยประสบกับอุทกภัยมาบ่อยครั้งในแต่ละปีสิ่งของที่ได้รับมาจากผู้ที่ให้ความช่วยเหลือทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชนมอบสิ่งของเป็นถุงยังชีพ ทุกปีก็จะมียาสามัญประจำบ้าน ซึ่งแต่ละครัวเรือนเก็บยาสามัญประจำบ้านไว้ก็อาจไม่ได้ใช้บางทีก็เก็บไว้จนยาหมดอายุ ซึ่งผู้ประสบภัยกล่าวว่าเป็นยาที่ให้มาซ้ำๆซึ่งการที่ผู้ประสบภัยมีประสบการณ์จากอุทกภัยน้ำท่วมหลายครั้งจึงมีการจัดเตรียมยาไว้ใช้เมื่อเกิดอุทกภัยน้ำท่วมตามแต่ความต้องการที่แท้จริงของผู้ประสบภัย ในกลุ่มผู้ประสบภัยในกลุ่มผู้สูงอายุมีความต้องการยาประเภทที่ใช้นวด ใช้ทา ยาดม ยา หม่อง นอกจากนั้นผู้ประสบภัยมีความต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือด้านยารักษาโรคเมื่อเกิดอุทกภัยน้ำท่วมเน้นเป็นชุดปฐมพยาบาลโดยจัดแยกชุด

ปฐมพยาบาล และยาสามัญประจำออกจากถุงยังชีพต่างหากเนื่องจากการใส่ของทุกอย่างรวมกันในถุงยังชีพทำให้ยาที่ใส่ไว้ในถุงยังชีพแตกละเอียดบางชนิดถุงใส่ยาฉีกขาดผู้ประสบภัยนำมาใช้ประโยชน์ไม่ได้

4. ความต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากของทางราชการ

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ในขณะเกิดอุทกภัยน้ำท่วมนั้นผู้ประสบภัยในพื้นที่ ที่ไม่ไฟฟ้าใช้ขาดการรับรู้ข่าวสารจากภายนอกโดยสิ้นเชิงไม่ว่าจะเป็นระดับความรุนแรงของอุทกภัยน้ำท่วม ระยะเวลาที่เกิด จะรับความช่วยเหลือจากภายนอกได้อย่างไร เพื่อจะได้ตัดสินใจในการที่จะอพยพชั่วคราวหรือจะยังคงอยู่ในที่พักอาศัยเพื่อดูแลทรัพย์สินของตนต่อไป

5. ความต้องการสื่อสารในระหว่างประชาชน

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า โดยปกติแล้วผู้ประสบภัยสามารถติดต่อสื่อสารระหว่างญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงได้หลายวิธีเช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่ โทรศัพท์สาธารณะ โทรศัพท์บ้าน รวมไปถึงเครื่องมือสื่อสารแบบอื่นๆ แต่ในขณะประสบภัยอุปกรณ์สื่อสารดังกล่าวไม่สามารถใช้การได้ ส่วนหนึ่งเกิดจากการชำรุดเสียหายหรือไม่มีแบตเตอร์รี่ แต่ส่วนใหญ่มักจะเกิดจากความหนาแน่นของปริมาณผู้ใช้จนทำให้ในเวลาที่เกิดอุทกภัยน้ำท่วมระบบสื่อสารก็มักจะล่มจนไม่สามารถสื่อสารได้

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงสรุปได้ว่าความต้องการเร่งด่วนขณะประสบอุทกภัยน้ำท่วมทางด้านร่างกายข้างต้นจะเห็นได้ว่าในกรณีที่ผู้ประสบภัยได้มีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแม่นยำล่วงหน้าถึงระยะเวลาและความรุนแรงของปัญหาอุทกภัยน้ำท่วม ผู้ประสบภัยสามารถจะเตรียมสิ่งต่างๆที่จำเป็นไว้ก่อนได้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะในลักษณะที่ช่วงเวลาที่เกิดอุทกภัยน้ำท่วมในระยะหลังใช้เวลาไม่นานนัก เช่น ในกรณีอุทกภัยน้ำท่วมปี พ.ศ. 2553 น้ำท่วมพื้นที่มีเพียงระยะเวลา 4-5วันเท่านั้น การเตรียมการสำหรับความต้องการระยะเร่งด่วนจึงเป็นสิ่งที่ผู้ประสบภัยสามารถจะจัดการด้วยตนเองได้ในระดับหนึ่ง เว้นแต่ในเรื่องช่องทางการสื่อสาร เช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่ต้องมีการขยายช่องทางให้สามารถรับมือกับความหนาแน่นของการสื่อสารในช่วงวิกฤติได้

ด้านความต้องการเร่งด่วนความต้องการทางด้านจิตใจ มีด้าน 2 ด้าน ดังนี้

1. การปรับสภาพจิตใจให้รับสภาพความสูญเสีย

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมมีความต้องการที่จะได้รับความเห็นอกเห็นใจจากผู้อื่นที่มิได้ประสบภัยอย่างจริงใจมิใช่การช่วยเหลือเพื่อเป็นข่าวหรือแค่ทำตามหน้าที่ ต้องการที่จะได้รับการปลอบประโลมจิตใจจากผู้มีอำนาจ ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา หรือเพื่อนร่วมชะตากรรมที่สำคัญคือการให้คำแนะนำให้คำปรึกษาจากบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจทางด้านสาธารณสุขที่นอกจากจะให้คำแนะนำทางด้านจิตใจแล้วยังมีการช่วยเหลือบำบัดทางยาด้วย

2. ต้องการความมั่นใจในชีวิตและทรัพย์สิน

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมมีความต้องการทราบข้อมูลที่ชัดเจนแม่นยำถึงช่วงเวลาที่เหมาะสมในการอพยพชั่วคราวสำหรับพื้นที่มีความรุนแรงของภาวะอุทกภัยน้ำท่วม โดยเฉพาะผู้ที่ไม่สามารถดัดแปลงที่อยู่อาศัยให้พักอาศัยได้ขณะที่เกิดอุทกภัยน้ำท่วม หรือต้องการพื้นที่ซึ่งจะสามรถขนย้ายทรัพย์สินที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ก่อนเกิดอุทกภัยน้ำท่วมเช่นรถยนต์ รถจักรยานยนต์ ฯลฯ ตลอดจนต้องการให้มีการรักษาความปลอดภัยจากมิจฉาชีพที่ถือโอกาสฉกฉวยทรัพย์สินของผู้ประสบภัยโดยตรงหรือแอบแฝงมาในรูปแบบของผู้ที่เข้าไปช่วยเหลือ

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงสรุปได้ว่าความต้องการเร่งด่วนขณะประสบอุทกภัยน้ำท่วมทางด้านจิตใจข้างต้นจะเห็นได้ว่าช่วงที่ประสบภัยไปจนถึงหลังน้ำลดหรือหลังจากประสบภัยจำเป็นจะต้องฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้ประสบภัย ที่สำคัญก็คือการใช้พลังชุมชนช่วยเยียวยาให้ผู้ได้รับผลกระทบไม่รู้สึกว่าตัวเองเป็นเหยื่อของเหตุการณ์ แต่ให้ผู้ประสบภัยได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาร่วมกันในชุมชนซึ่งจะช่วยให้เขารู้สึกว่า ชีวิตเขา เขาจัดการแก้ไขได้ด้วยความร่วมแรงร่วมใจกับคนในชุมชนเดียวกัน ส่วนการดูแลสุขภาพร่างกายและจิตใจตนเองและคนใกล้ตัว ก็สามารถใช้หลักพื้นฐานของการสร้างเสริมสุขภาพ ได้แก่ รับประทานอาหารที่ดีต่อสุขภาพ เลี่ยงสารเสพติด นอนหลับให้เพียงพอ ออกกำลังกายด้วยวิธีง่ายๆ พักผ่อนให้เพียงพอ และรู้จักผ่อนคลาย ปล่อยวางให้ได้เท่าที่สภาพสิ่งแวดล้อมจะเอื้อพูดคุยกับคนใกล้ตัว ที่สำคัญ กลไกของราชการที่เข้าช่วยเหลือต้องเน้นที่การช่วยเหลือฟื้นฟูชุมชน ให้ชุมชนได้เป็นเจ้าของการแก้ปัญหา แทนการช่วยเหลือแบบสงเคราะห์แต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนั้นหน่วยงานที่สำคัญคือหน่วยงานด้าน

สาธารณสุข เพราะมีขีดความสามารถในการดูแลปัญหาสุขภาพจิตอยู่แล้ว และหากบุคลากรสาธารณสุขพบว่าปัญหามีความซับซ้อนเกินความสามารถก็จะส่งต่อให้กับหน่วยงานที่เหมาะสมต่อไป

ความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วม

จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วม แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้ ด้านความต้องการหลังจากประสบภัยในระยะสั้น-ระยะกลาง และความต้องการหลังจากประสบภัยในระยะยาว

ความต้องการหลังจากประสบภัยในระยะสั้น-ระยะกลาง

ความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วม มีด้านต่าง ๆ 3 ด้าน ดังนี้

1. เงินชดเชย

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมต้องการให้รัฐจ่ายเงินชดเชยสำหรับการให้ของมูลข่าวสารที่ผิดพลาดไม่แม่นยำ สำหรับชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินที่เสียหายจากเหตุอุทกภัยน้ำท่วม เงินทุนสำรองสำหรับเลี้ยงชีพในระหว่างที่ยังประกอบอาชีพเดิมหรือสร้างอาชีพใหม่ไม่ได้ เงินทุนสนับสนุนสำหรับการสร้างอาชีพใหม่ หรืออย่างน้อยที่สุดหากรัฐไม่สามารถจัดหาเงินชดเชยแบบให้เปล่าก็ต้องการได้รับเป็นเงินกู้ระยะยาวอัตราดอกเบี้ยต่ำหรืองดดอกเบี้ยและในกรณีที่ผู้ประสบภัยมีหนี้สินกับสถาบันการเงินก็ต้องการให้ทางภาครัฐช่วยเหลือในเรื่องของการพักการชำระหนี้

2. การซ่อมแซมที่อยู่อาศัย

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้ประสบภัยแต่ละกลุ่มมีความต้องการเกี่ยวกับการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยแตกต่างกันโดยกลุ่มที่มีฐานะดีซึ่งสามารถพึ่งพาตนเองได้หรือมีการทำประกันวินาศภัยเพื่อรองรับความเสียหายไว้แล้ว กลุ่มนี้มีความต้องการคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญในการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้คืนสภาพและสามารถทนทานต่อสภาวะอุทกภัยน้ำท่วมในครั้งต่อๆไปได้

ส่วนกลุ่มฐานะปานกลางนอกจากจะต้องการคำแนะนำในการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยเช่นเดียวกับกลุ่มฐานะดีแล้วบางส่วนยังต้องการเงินกู้ระยะยาวมาใช้ในการดำเนินการด้วย ในขณะที่กลุ่มที่มีฐานะยากจนมีความต้องการวัสดุอุปกรณ์และแรงงานสำหรับการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยในราคาถูกกว่าท้องตลาดหรือหากเป็นไปได้ก็อยากได้แบบให้เปล่า นอกจากนั้นบางส่วนยังต้องการคำแนะนำในการดัดแปลงที่อยู่อาศัยให้สามารถพักอาศัยได้ในสถานการณ์อุทกภัยน้ำท่วมระยะสั้น

3. การซ่อมแซมสาธารณูปโภค

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมต้องการให้มีการซ่อมแซมระบบสาธารณูปโภคภายหลังน้ำท่วมตามความจำเป็นในการดำรงชีพตามลำดับคือการซ่อมแซมระบบประปา การซ่อมแซมและทำความสะอาดถนนและระบบระบายน้ำ การซ่อมแซมระบบไฟฟ้า การซ่อมแซมระบบโทรศัพท์พื้นฐาน ส่วนระบบสาธารณูปโภคอื่นๆผู้ประสบภัยให้ความสำคัญในลำดับรองลงไป

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงสรุปได้ว่าความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วมในระยะสั้น-ระยะกลาง ข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความต้องการของผู้ประสบภัยส่วนใหญ่เกิดจากความรู้สึกที่ว่าความเสียหายที่ได้รับจากอุทกภัยน้ำท่วมมีสาเหตุจากความผิดพลาดทางภาครัฐเป็นสำคัญ ทั้งในเรื่องของ การขาดการบริหารจัดการที่ดีในด้านการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแม่นยำ ความพร้อมในการให้บริการในภาวะปกติและในเวลาที่เกิดสาธารณะภัยจึงเป็นสิทธิของผู้ประสบภัยที่จะเรียกร้องให้ภาครัฐทำหน้าที่ให้ถูกต้องทั้งด้านการบริหารจัดการและความรับผิดชอบในกรณีมี่มีการบริหารจัดการผิดพลาดหรือขาดประสิทธิภาพ

ความต้องการหลังจากประสบภัยในระยะยาว

ความต้องการหลังจากประสบภัยในระยะยาวมีด้านต่าง ๆ 5 ด้าน ดังนี้

1. การเตรียมการเพื่อบรรเทาสาธารณภัยด้านอุทกภัยน้ำท่วม

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมต้องการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในการบรรเทาสาธารณภัยมีการเตรียมการล่วงหน้าสำหรับการปฏิบัติในครั้งต่อๆไปความช่วยเหลือ

ต้องการให้ตั้งตัวแทนที่เป็นศูนย์ให้ความช่วยเหลือย่อยๆในชุมชนโดยไม่ต้องรอการช่วยเหลือจากภายนอก การกำหนดรูปแบบมาตรฐานในการช่วยเหลือเบื้องต้น เช่น อาหาร น้ำดื่ม และยารักษาโรคตลอดจนอุปกรณ์ให้ความสะดวกอย่างอื่น

2. การเตรียมการเพื่อฟื้นสภาพสาธารณูปโภคและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมหลังอุทกภัยน้ำท่วม

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้ประสบภัยต้องการให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อมซึ่งควรจะทราบล่วงหน้าว่าช่วงเวลาใดของปีที่มีความเสี่ยงที่จะเกิดอุทกภัยน้ำท่วมได้เตรียมการล่วงหน้าให้สามารถฟื้นสภาพสาธารณูปโภคและฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมได้อย่างรวดเร็ว เทศบาลนครหาดใหญ่ก็ควรจัดเตรียมวัสดุที่เหมาะสมในซ่อมแซมถนนและระบบระบายน้ำไว้ก่อนเหตุอุทกภัยน้ำท่วมเพื่อที่จะดำเนินการซ่อมแซมได้รวดเร็วภายหลังน้ำลด

3. การบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระบบราชการ ส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคเอกชน

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ประชาชนผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมต้องการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ทั้งส่วนราชการ และองค์กรเอกชนตลอดจนกลุ่มอาสาสมัครต่างๆทำงานร่วมกันอย่างสอดประสาน มีการแบ่งอำนาจหน้าที่และงบประมาณอย่างเหมาะสมรวมทั้งมีศูนย์บัญชาการในระดับจังหวัดหรือสูงกว่า เพื่อให้เกิดเอกภาพในการบริหารจัดการปัญหาและมีการให้ข้อมูลข่าวสารในทิศทางเดียวกัน

4. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารความก้าวหน้าของการป้องกันอุทกภัยน้ำท่วมอย่างถาวรของภาครัฐโดยสม่ำเสมอ

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ประชาชนผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วม ซึ่งถึงแม้จะยอมรับในระดับหนึ่งว่าจะยังคงต้องประสบภัยดังกล่าวอีกในอนาคต แต่ก็ยังคงมีความหวังว่าภาครัฐจะสามารถป้องกันอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ได้อย่างถาวรหรืออย่างน้อยก็หลายๆปีจึงจะเกิดขึ้น ประชาชนโดยทั่วไปซึ่งรับรู้ข้อมูลว่าจะมีการลงทุนในระยะยาวเพื่อแก้ปัญหาอย่างถาวร ดังนั้นจึงต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการของรัฐตลอดจนความก้าวหน้าในการ

ดำเนินโครงการอย่างสม่ำเสมอ มิใช่รับทราบข่าวอย่างไม่ปะติดปะต่อหรือขาดความชัดเจนแน่นอน

5. มาตรการในการป้องกันปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมอย่างถาวร

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ประชาชนผู้ประสบภัยน้ำท่วมขาดความเชื่อมั่นการบริหารจัดการของภาครัฐในการรับมือกับปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งทำให้บางส่วนขาดความมั่นใจในการลงทุนหรือบางส่วนถึงกับจะอพยพย้ายถิ่น แต่ส่วนใหญ่ยังคงมีความหวังว่าภาครัฐจะมีมาตรการป้องกันปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมอย่างถาวรหรืออย่างน้อยก็ต้องไม่ประสบภัยซ้ำซากบ่อยครั้งและรุนแรงจนเกินไป

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงสรุปได้ว่าความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วมในระยะยาวในด้านต่างๆ ข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความต้องการของประชาชนที่ประสบอุทกภัยน้ำท่วมคือไม่ประสงค์ที่จะได้รับความเดือดร้อนจากภัยดังกล่าวโดยซ้ำซาก ประชาชนผู้ประสบภัยก็ต้องการมีสิทธิที่จะเรียกร้องจากภาครัฐถึงการคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สินของตนจากภัยพิบัติโดยการบริหารจัดการที่ของผู้บริหารทุกระดับทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น รวมไปถึงสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องครอบคลุมเกี่ยวกับภัยพิบัติและความเสี่ยงที่อาจได้รับหรือได้รับจากภัยพิบัตินั้น ตลอดจนข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการที่จะช่วยเหลือตนเองจากภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นได้โดยเฉพาะในกรณีที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่มีปัจจัยของความเสี่ยงแน่ชัดอยู่แล้ว

อภิปรายผล

เทศบาลนครหาดใหญ่มีความเจริญเติบโตก้าวหน้าอย่างรวดเร็วเป็นเหตุให้คนมาอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ต่างๆของเทศบาลมีการสร้างบ้านเรือนขึ้นใหม่ทำให้มีบ้านเรือนเพิ่มขึ้นในเขตชุมชนมีบ้านเรือนกระจายทั่วชุมชนตลอดจนทำให้มีประชากรตามเขตพื้นที่ในการปกครองของเทศบาลมีประชากรเพิ่มมากขึ้น บริบทชุมชนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ซึ่งผู้วิจัยเลือกเป็นพื้นที่ศึกษา ในปัจจุบันตกอยู่ใต้ภาวะเสี่ยงจากสภาพอากาศแปรปรวนและภัยพิบัติจากอุทกภัยน้ำท่วมเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้สาเหตุส่วนหนึ่งคือชุมชนและสมาชิกของชุมชนตามเขตพื้นที่ต่างๆมีขีดความสามารถที่จำกัดในการรับมือกับสถานการณ์เสี่ยงอุทกภัยน้ำท่วมที่เกิดขึ้น เช่น อุทกภัยน้ำท่วม หรือ ภัยพิบัติอื่น นๆ โดยที่ยังต้องพึ่งพากลไกของภาครัฐตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งในหลายกรณีก็ไม่พอเพียงต่อการรับกับสถานการณ์ภายใต้ภาวะเสี่ยงเหล่านั้น ประชนในพื้นที่ส่วน

ใหญ่ที่เคยประสบกับอุทกภัยน้ำท่วมในปีก่อนๆ ยังมีความต้องการภาครัฐให้การช่วยเหลือที่ทันท่วงที ต่อสถานการณ์อุทกภัยที่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสรี ศุภราทิตย์ (2553)ในการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องอุทกภัยน้ำท่วมที่เป็นปัญหาทางสังคมที่ต้องมีการร่วมมือกันทุกฝ่ายในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยรวมถึงการบริหารจัดการทางภาครัฐที่ต้องดำเนินไปพร้อมกัน ถึงแม้ว่าผู้ประสบภัยจะไม่สามารถหลีกเลี่ยงภัยพิบัติได้ แต่ผู้ประสบภัยสามารถที่หามาตรการในการลดผลกระทบจากภัยพิบัติได้ กล่าวคือ เราคงไม่สามารถไปห้ามมิให้เกิดภัยธรรมชาติได้ แต่เราสามารถที่จะลดความรุนแรงของมันได้ ในการลดความรุนแรงของภัยพิบัติ เป็นการลดสภาวะความล่อแหลมหรือความอ่อนแอ หรือความเสี่ยงที่จะเผชิญเหตุการณ์เหมือนกับการลดขนาดของวงกลมของความอ่อนแอ ซึ่งจะทำให้ขนาดและความรุนแรงของภัยพิบัติลดลง ดังนั้น การวิเคราะห์ความอ่อนแอจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นมากในการบริหารจัดการอุทกภัยน้ำท่วมในอนาคต

ในขณะที่เกิดอุทกภัยน้ำท่วมในเขตพื้นที่ของเทศบาลเทศบาลนครหาดใหญ่ เมื่อปี พ.ศ. 2553 ประชาชนในเขตเทศบาลต้องประสบกับอุทกภัยน้ำท่วมที่รุนแรงทำให้ผู้ประสบภัยจำนวนมากได้รับผลกระทบทันทีโดยบางส่วนอาจจะจำเป็นต้องอพยพออกนอกพื้นที่เสี่ยงภัยโดยเฉพาะบริเวณที่มีระดับน้ำท่วมสูงกว่า 2 เมตรและที่อยู่อาศัยเป็นอาคารชั้นเดียว ในขณะส่วนหนึ่งที่มีที่อาศัยค่อนข้างถาวรยังสามารถอาศัยอยู่ที่เดิมได้แต่ยังต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างเร่งด่วนโดยในขั้นต้นความต้องการเร่งด่วนได้แก่ อาหารและน้ำตลอดจนยารักษาโรคโดยในขั้นต้น ผู้ประสบภัยเพียงขอให้ได้รับสิ่งที่ต้องการในด้านปริมาณ และต่อมาจึงพัฒนาเป็นความต้องการด้านคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ในเรื่องของความต้องการขั้นแรกคือความต้องการด้านร่างกาย(physiological needs)เป็นความต้องการพื้นฐานโดยผู้ประสบภัยต้องการจะให้หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไปดำเนินการให้ความช่วยเหลือขณะประสบภัยอย่างต่อเนื่องและเป็นอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุดซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของสถาบันวิจัยสังคม สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2535) กรณีอุทกภัยนครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี ปี พ.ศ. 2531โดยจำแนกตามความช่วยเหลือผู้ประสบภัยฉุกเฉินจากหน่วยงานต่างๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกชัย การวัฒนี (2543,77) และเอกสารของ International Business Leaders Forum ชื่อ”Disaster Mangement and Planning:an IBLF framework for Business Response”

นอกจากนั้นความต้องการเร่งด่วนของผู้ประสบภัยที่ไม่สามารถพักอาศัยในที่เดิมมีความต้องการในด้านที่พักอาศัยชั่วคราว ไม่ว่าจะเป็นศูนย์พักพิงของหน่วยราชการหรือที่พักของญาติหรือเพื่อนแต่อย่างไรก็ตามผู้ประสบภัยส่วนใหญ่ยังต้องการที่จะมีที่พักชั่วคราวที่ใกล้กับที่อยู่อาศัยเดิมเพราะยังมีความเป็นห่วงอาคารบ้านเรือนของตนและทรัพย์สินที่ไม่สามารถนำติดตัวไป

ยังที่พักพิงชั่วคราวซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ในส่วนของความต้องการในขั้นที่ 2 เรื่องความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง(security or safety needs)ซึ่งผู้เกี่ยวข้องในการบรรเทาสาธารณภัยไม่ควรล่าช้าในการเข้าไปให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัย เพราะผลกระทบที่เกิดขึ้นส่งผลต่อจิตใจและร่างกายของผู้ประสบภัยที่ประสบกับสภาวะที่ต้องสูญเสียทรัพย์สิน การสูญเสียสิ่งของอันเป็นที่รักและยังเป็นหลักสำคัญต่อการดำรงชีวิตในด้านที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นสถานที่อาศัยพักพิงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอันเป็นหลักสำคัญในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพอยู่ การสูญเสียต่อภาวะทางเศรษฐกิจ สังคมของประชากรล้วนส่งผลเสียที่เลวร้ายนาๆประการตามมา ทั้งนี้การตอบสนองซึ่งสิทธิที่ผู้ประสบภัยควรได้รับนับเป็นการแบ่งเบาความทุกข์ร้อนของประชาชนผู้ประสบภัยได้ส่วนหนึ่ง โดยตามสิทธิของพลเมืองทุกคนที่จะได้รับทั้งเร่งด่วนขณะประสบภัยอุทกภัยน้ำท่วมหรือแม้แต่หลังจากประสบภัยไปแล้วก็ตาม ดุษฎี อายุวัฒน์, อภิศักดิ์ ไฝทาคำ (2542)

ความต้องการด้านร่างกายเป็นความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ซึ่งเป็นความต้องการที่ขาดไม่ได้เพราะถ้าขาดซึ่งปัจจัยเหล่านี้ก็ไม่สามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่แต่ถึงแม้ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นผู้ประสบภัยต้องประสบพบเจออยู่บ่อยครั้งเรื่องด้วยภัยเหล่านี้มาจากธรรมชาติที่หลีกเลี่ยงไม่ได้หากต้องเกิดขึ้นแล้ว แต่อย่างไรก็ตามการที่ผู้ประสบภัยต้องประสบสภาวะภัยพิบัติก็ไม่ได้หมายถึงต้องประสบแล้วต้องสูญเสียเสมอไป จากผลการวิจัยพบว่าผู้ประสบภัยมีความต้องการสิ่งที่ช่วยลดผลกระทบจากภัยพิบัติได้คือความต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากของทางราชการ และความต้องการสื่อสารในระหว่างประชาชนเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมรับกับภัยพิบัติอุทกภัยน้ำท่วมที่จะเกิดขึ้นซึ่งการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารในระหว่างประชาชนเป็นสิทธิที่ประชาชนควรได้รับตามชอบด้วยกฎหมายสิทธิมนุษยชนกับภัยพิบัติอยู่แล้วโดยในการศึกษาความต้องการของผู้ประสบภัยด้านนี้จึงสอดคล้องกับการงานวิจัยของ ภัทระ ลิมป์ศิระ (2554) ที่ได้ศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชนกับภัยพิบัติ กล่าวว่า สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและครอบคลุมเกี่ยวกับภัยพิบัติและความเสี่ยงที่อาจได้รับหรือจะได้รับจากภัยพิบัตินั้น เป็นสิทธิของพลเมืองทุกคนที่จะได้รับรู้ถึงความเสี่ยงภัยในทุกลักษณะตลอดจนข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับวิธีการที่ จะช่วยเหลือตนเองจากภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่มีปัจจัยของความเสี่ยงแน่ชัดอยู่แล้ว

นอกจากนั้นในกรณีที่ผู้ประสบภัยได้มีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแม่นยำล่วงหน้าถึงระยะเวลาและความรุนแรงของปัญหาอุทกภัยน้ำท่วม ผู้ประสบภัยสามารถจะเตรียมสิ่งต่างๆที่จำเป็นไว้ก่อนได้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะในลักษณะที่ช่วงเวลาที่เกิดอุทกภัยน้ำท่วมในระยะหลังใช้เวลาไม่นานนัก เช่น ในกรณีอุทกภัยน้ำท่วมในปี พ.ศ. 2553 น้ำท่วมพื้นที่มีเพียงระยะเวลา

4-5 วันเท่านั้น การเตรียมการสำหรับความต้องการระยะเร่งด่วนจึงเป็นสิ่งที่ผู้ประสบภัยสามารถจะจัดการด้วยตนเองได้ในระดับหนึ่ง เว้นแต่ในเรื่องช่องทางการสื่อสาร เช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่ต้องมีการขยายช่องทางให้สามารถรับมือกับความหนาแน่นของการสื่อสารในช่วงวิกฤติได้ การเตรียมการดังกล่าวจึงสอดคล้องกับงานวิจัยของหน่วยวิจัยภัยพิบัติทางธรรมชาติ ภาควิชาวิศวกรรมโยธา คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2554)ซึ่งกล่าวถึงการป้องกันตัวเองและความเสียหายจากน้ำท่วม ควรมีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า เพราะหาก รอให้มีการเตือนภัย เวลามักจะไม่เพียงพอ และควรมีมาตรการในการเตรียมความพร้อมทั้งก่อนเกิดเหตุการณ์น้ำท่วม ขณะเกิด และหลังเกิดเหตุการณ์อุทกภัยน้ำท่วมและสอดคล้องกับแนวคิดด้านการพยากรณ์เตือนภัยพิบัติ สถานภาพการจัดการอุทกภัย อดีต ปัจจุบัน อนาคต (เสรี ศุภราทิตย์ 2553)

นอกเหนือจากความต้องการด้านร่างกายแล้วความต้องการเร่งด่วนขณะประสบอุทกภัยน้ำท่วมอีกประการหนึ่งก็คือ ความต้องการด้านจิตใจซึ่งจากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า ผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมมีความต้องการที่จะได้รับความเห็นอกเห็นใจจากผู้อื่นที่มิได้ประสบภัยอย่างจริงใจมิใช่การช่วยเหลือเพื่อเป็นข่าวหรือแค่ทำตามหน้าที่ ต้องการที่จะได้รับการปลอบประโลมจิตใจจากผู้มีอำนาจ ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนาหรือเพื่อนร่วมชะตากรรมที่สำคัญคือการให้คำแนะนำให้คำปรึกษาจากบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจทางด้านสาธารณสุขที่นอกจากจะให้คำแนะนำทางด้านจิตใจแล้วยังมีการช่วยเหลือบำบัดทางยาด้วยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของผ่องพรรณ รัตนะเศรษฐากุล, จิราภรณ์ นพคุณขจร (2548) และงานวิจัยของสุพัฒนา สุขสว่าง, ศิริลักษณ์ สว่างวงศ์สิน (2550)

ผลการศึกษาวิจัยความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วมในระยะสั้น-ระยะกลางจะเห็นได้ว่า ความต้องการของผู้ประสบภัยส่วนใหญ่เกิดจากความรู้สึกที่ว่าความเสียหายที่ได้รับจากอุทกภัยน้ำท่วมมีสาเหตุจากความผิดพลาดทางภาครัฐเป็นสำคัญ ทั้งในเรื่องของ การขาดการบริหารจัดการที่ดีในด้านการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแม่นยำ ความพร้อมในการให้บริการในภาวะปกติและในเวลาที่เกิดสาธารณะภัยจึงเป็นสิทธิของผู้ประสบภัยที่จะเรียกร้องให้ภาครัฐทำหน้าที่ให้ถูกต้องทั้งด้านการบริหารจัดการและความรับผิดชอบในกรณีมี่มีการบริหารจัดการผิดพลาดหรือขาดประสิทธิภาพจึงควรมีการวางแผนและเตรียมการให้เกิดความพร้อมต่อการให้บริการในทุกภาคส่วนให้ด้านข้อมูลข่าวสารเกิดความแม่นยำรวมทั้งแนวทางในการป้องกันปัญหาอุทกภัยน้ำท่วม ซึ่งสอดคล้องกับชูเกียรติ ทรัพย์ไพศาล (2543) ในการศึกษาเรื่องแนวทางป้องกันปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมและแก้ไขปัญหาแบบยั่งยืนได้สรุปในการจัดทำแผนและแนวทางในการป้องกันปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมและแนวทางการแก้ไขปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมแบบบูรณาการโดยในปัจจุบันได้มีการกำหนดแนวทางการป้องกันและการแก้ไขปัญหาจากสาเหตุต่างๆ ไว้อย่าง

ชัดเจนการจัดลำดับความสำคัญประกอบด้วยมาตรการที่สร้างความชัดเจนแก่ประชาชนให้รับรู้ถึงแนวทางป้องกันด้านสาธารณภัยทางภาครัฐโดยแบ่งมาตรการให้ความช่วยเหลือพร้อมแนะนำข่าวสารที่เป็นประโยชน์ทั้งเป็นมาตรการระยะสั้น ระยะปานกลางและระยะยาวบนพื้นฐานของการป้องกันอุทกภัยน้ำท่วมแบบบูรณาการ รวมทั้งการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและให้ความสำคัญกับการกำหนดใช้ที่ดินตลอดจนการมีส่วนร่วมของชุมชนและสอดคล้องกับเอกสารของAmerican Red Cross (2006).Basic plan disaster recovery) ตลอดจนเอกสารคู่มือการบริหารจัดการสาธารณภัย (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 2547)

ประการต่อมาในการศึกษาความต้องการของผู้ประสบภัยในการช่วยเหลือหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วมทั้งในระยะสั้นและระยะกลางมพบว่าผู้ประสบภัยมีความต้องการให้ภาครัฐช่วยเหลือด้านเงินชดเชย การช่วยเหลือซ่อมแซมที่อยู่อาศัย การซ่อมแซมสาธารณูปโภคต่างๆ

ซึ่งในส่วนของเงินชดเชยและการช่วยเหลือซ่อมแซมที่อยู่อาศัยนั้นกระทรวงการคลังมีหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉินอยู่แล้ว(2551)แต่การประสานงานต้องผ่านหน่วยราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นซึ่งผู้ประสบภัยจะมีความคาดหวังต่ออผู้บริหารท้องถิ่นมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิโรจน ศิริชัยเจริญ(2539)ศึกษาทัศนคติของประชาชนผู้ประสบภัยต่อการบริหารงานของหน่วยงานท้องถิ่นและงานวิจัยของ (ปิยะดา เวชประสิทธิ์ 2538)

ส่วนความต้องการของผู้ประสบภัยเรื่องการซ่อมแซมสาธารณูปโภคนั้นจากการศึกษาจากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมต้องการให้มีการซ่อมแซมระบบสาธารณูปโภคภายหลังน้ำท่วมตามความจำเป็นในการดำรงชีพตามลำดับคือการซ่อมแซมระบบประปา การซ่อมแซมและทำความสะอาดถนนและระบบระบายน้ำ การซ่อมแซมระบบไฟฟ้า การซ่อมแซมระบบโทรศัพท์พื้นฐาน ส่วนระบบสาธารณูปโภคอื่นๆผู้ประสบภัยให้ความสำคัญ

ในลำดับรองลงไปซึ่งส่วนของความต้องการน้ำดื่มน้ำใช้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกชัย การวัฒนี (2543,77) ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาถึงความต้องการและแนวทางในการช่วยเหลือการรวมถึงรูปแบบของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนอันเป็นปัจจัยหลักในการตอบสนองความต้องการของผู้ประสบภัยผลการศึกษาความต้องการของผู้ประสบภัยซึ่งประชาชนมีความต้องการในด้านประปาน้ำใช้ในพื้นที่และต้องการให้จัดหาเครื่องหมายจราจรและซ่อมแซมสัญญาณไฟจราจรและไฟฟ้าสาธารณะ ให้มีการปรับปรุงถนนการวางท่อเมนประปา การสร้างสะพานตามลำดับ

จากการศึกษาความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วมในระยะสั้น-ระยะกลาง ข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความต้องการของผู้ประสบภัยส่วนใหญ่เกิดจากความรู้สึกที่ว่าความเสียหายที่ได้รับจากอุทกภัยน้ำท่วมมีสาเหตุจากความผิดพลาดทางภาครัฐเป็นสำคัญ ทั้งในเรื่องของการขาดการบริหารจัดการที่ดีในด้านการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแม่นยำ ความพร้อมในการให้บริการในภาวะปกติและในเวลาที่เกิดสาธารณภัยจึงเป็นสิทธิของผู้ประสบภัยที่จะเรียกร้องให้ภาครัฐทำหน้าที่ให้ถูกต้องทั้งด้านการบริหารจัดการและความรับผิดชอบ

ในกรณีมี่มีการบริหารจัดการผิดพลาดหรือขาดประสิทธิภาพซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทระ ลิมป์ศิระ (2554) ซึ่งได้ศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชนกับภัยพิบัติ กล่าวว่าสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและครอบคลุมเกี่ยวกับภัยพิบัติและความเสี่ยงที่อาจได้รับหรือจะได้รับจากภัยพิบัตินั้นเป็นสิทธิของพลเมืองทุกคนที่จะได้รับรู้ถึงความเสี่ยงภัยในทุกลักษณะตลอดจนข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับวิธีการที่ จะช่วยเหลือตนเองจากภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่มีปัจจัยของความเสี่ยงแน่ชัดอยู่แล้ว

ผลการศึกษาวิจัย พบว่าในความต้องการหลังจากประสบอุทกภัยน้ำท่วมในระยะยาว นั้นสำหรับการปฏิบัติในครั้งต่อๆไปความช่วยเหลือต้องการให้ตั้งตัวแทนที่เป็นศูนย์ให้ความช่วยเหลือย่อยๆในชุมชนโดยไม่ต้องรอการช่วยเหลือจากภายนอก การกำหนดรูปแบบมาตรฐานในการช่วยเหลือเบื้องต้น เช่น อาหาร น้ำดื่ม และยารักษาโรคตลอดจนอุปกรณ์ให้ความสะดวกอย่างอื่นและเตรียมการล่วงหน้าให้สามารถฟื้นสภาพสาธารณูปโภคและฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมได้อย่างรวดเร็ว โดยหน่วยงานที่เกี่ยวของควรจัดเตรียมวัสดุที่เหมาะสมในซ่อมแซมถนนและระบบระบายน้ำไว้ก่อนเหตุอุทกภัยน้ำท่วมเพื่อที่จะดำเนินการซ่อมแซมได้รวดเร็วภายหลังน้ำลด ผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมต้องการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ทั้งส่วนราชการ และองค์กรเอกชนตลอดจนกลุ่มอาสาสมัครต่างๆทำงานร่วมกันอย่างสอดประสาน มีการแบ่งอำนาจหน้าที่และงบประมาณอย่างเหมาะสมรวมทั้งมีศูนย์บัญชาการในระดับจังหวัดหรือสูงกว่า เพื่อให้เกิดเอกภาพในการบริหารจัดการปัญหาและมีการให้ข้อมูลข่าวสารในทิศทางเดียวกันยังคงมีความหวังว่าภาครัฐจะสามารถป้องกันอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ได้อย่างถาวรหรืออย่างน้อยก็หลายๆปีจึงจะเกิดขึ้น

นอกจากนั้นประชาชนโดยทั่วไปรับรู้ข้อมูลว่าจะมีการลงทุนในระยะยาวเพื่อแก้ปัญหาอย่างถาวร ดังนั้นจึงต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการของรัฐตลอดจนความก้าวหน้าในการดำเนินโครงการอย่างสม่ำเสมอ อีกประการหนึ่งผลการศึกษาวิจัย พบว่าประชาชนผู้ประสบภัยน้ำท่วมขาดความเชื่อมั่นการบริหารจัดการของภาครัฐในการรับมือกับปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งทำให้บางส่วนขาดความมั่นใจในการลงทุนหรือ

บางส่วนถึงกับจะอพยพย้ายถิ่น แต่ส่วนใหญ่ยังคงมีความหวังว่าภาครัฐจะมีมาตรการป้องกันปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมอย่างถาวรหรืออย่างน้อยก็ต้องไม่ประสบภัยซ้ำซากบ่อยครั้งและรุนแรงจนเกินไป ซึ่งเรื่องต่างๆเหล่านี้ยังขาดงานวิจัยสนับสนุนอย่างครบถ้วน ส่วนหนึ่งที่พอจะเห็นได้ว่ามีความใกล้เคียงกับความต้องการของประชาชนน่าจะเป็นคู่มือการบริหารจัดการสาธารณภัย (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 2547) เอกสารของกรมชลประทานและเอกสารของAmerican Red Cross (2006).Basic plan disaster recovery. ดังนั้นจึงควรมีการสนับสนุนให้มีการวิจัยเพิ่มเติมในประเด็นเหล่านี้อย่างเร่งด่วน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าความต้องการของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ยังไม่ได้การตอบสนองอย่างรอบด้านทั้งๆที่ในปี พ.ศ. 2543 เมืองหาดใหญ่ได้รับความเสียหายคิดเป็นมูลค่ากว่า 13,000 ล้านบาท และในปี พ.ศ. 2553 มูลค่ากว่า 20,000 ล้านบาท ปฏิบัติการหาดใหญ่โมเดล(2555) ทั้งนี้เพราะเส้นเลือดเศรษฐกิจหลักของเมืองหาดใหญ่ขึ้นอยู่กับภาคการท่องเที่ยว การบริการ การพาณิชย์และค้าปลีกรวมทั้งเมืองหาดใหญ่เป็นศูนย์กลางความเจริญในภาคใต้ตอนล่าง ความเสียหายที่เกิดในเมืองหาดใหญ่ก็จะส่งผลกระทบในทางเศรษฐกิจต่อชุมชนรอบๆทั้งในจังหวัดสงขลาและจังหวัดใกล้เคียง

นอกจากนี้ผลการวิจัย ยังสะท้อนให้เห็นถึงจุดอ่อนของการบริหารจัดการภาครัฐในการจัดการกับปัญหาต่างๆที่มุ่งเน้นเฉพาะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าโดยที่ยังขาดมิติในทางกว้างได้แก่การมองเห็นปัญหาโดยภาพรวม ขาดมิติในเชิงลึกได้แก่ การไม่มีความชัดเจนถึงสาเหตุที่แท้จริงของอุทกภัยน้ำท่วมนอกจากนั้นภาครัฐยังขาดมิติการมีส่วนร่วมของประชาชนรวมไปถึงมีการบริหารแบบรวมศูนย์ที่ขาดประสิทธิภาพจึงมีข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้ให้สัมภาษณ์และความเห็นของผู้วิจัยเองดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. รัฐบาลควรมีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นให้มากขึ้น และส่งเสริมหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นในระดับต่างๆให้มีศักยภาพที่จะช่วยเหลือชุมชนของตนเองได้ในทุกด้านเป็นการลดภาระของส่วนกลางลง ประเด็นที่สำคัญคือ การพัฒนาขีดความสามารถของบุคคลากรในท้องถิ่นและการกระจายอำนาจทางการคลังให้ท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองได้ โดยที่ส่วนกลางควรจะ

ลดบทบาทลงเป็นเพียงผู้กำกับดูแล ประสานงานในระหว่างท้องถิ่นและให้ความสนับสนุนบทบาทของท้องถิ่นอย่างรอบด้าน

2. ภาครัฐควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนทั้งในด้านของการร่วมกันป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว รวมไปถึงการส่งเสริมให้ภาคประชาชนได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารในทุกระดับเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความสับสนหรือเข้าใจผิดทั้งในเนื้อหาของข้อมูลข่าวสารหรือบทบาทของหน่วยราชการ

3. ภาครัฐควรมีการประมวลผลการทำงานในระยะเวลาที่เหมาะสมเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมรวมไปถึงการบริหารการจัดการในขณะที่เกิดภัยพิบัติเพื่อให้ได้ข้อสรุปและแนวทางการบริหารจัดการที่ดีในอนาคต

4. ควรมีการส่งเสริมบทบาทองค์กรภาคประชาชนให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้นเพราะที่ผ่านมาบทบาทในการช่วยเหลือที่เห็นได้ชัดก็คือองค์กรภาคประชาชนที่ทำงานด้วยอาสาสมัครเฉพาะกิจ หากมีการส่งเสริมให้เป็นองค์กรถาวรที่มีขีดความสามารถมากขึ้นก็จะช่วยเหลือภาครัฐในการบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5. รัฐบาลควรมีการจัดให้มีองค์กรในระดับที่สูงกว่าระดับจังหวัดให้มีหน้าทีในการบริหารจัดการน้ำในลักษณะของกลุ่มพื้นลุ่มน้ำซึ่งควรจะมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและมีงบประมาณเป็นของตนเองเพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีเอกภาพ มีเจ้าภาพในการดำเนินการ และสามารถบูรณาการการทำงานของหน่วยงานภาครัฐทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นตลอดจนภาคเอกชนได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมในการเตือนภัยอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ มีการตรวจสอบและประเมินความพร้อมอย่างสม่ำเสมอ

2. ควรมีการวิจัยถึงสาเหตุของปัญหาการป้องกันแก้ไขและความเสียหายที่เกิดจากอุทกภัยน้ำท่วมอย่างแท้จริงเพื่อให้ได้คำตอบว่าจะสามารถป้องกันได้อย่างถาวรหรือไม่

3. ควรมีการวิจัยรูปแบบที่เหมาะสมของถุงยังชีพสำหรับช่วยเหลือผู้ประสบภัยในลักษณะต่างๆเพื่อให้มีรูปแบบมาตรฐานและเป็นแนวทางสำหรับทุกหน่วยงานที่มีหน้าที่จัดหา

4. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับอุปกรณ์ที่จำเป็นในเวลาที่ขาดกระแสไฟฟ้าเช่น ที่ชาร์จแบตเตอรี่พลังงานแสงอาทิตย์ แผงโซล่าเซลสำหรับไฟฟ้าแสงสว่าง

5. ควรมีการวิจัยเรื่องความเหมาะสมในการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยให้มีการกระจายทั่วพื้นที่และสามารถจัดตั้งได้ในเวลาก่อนเกิดอุทกภัยน้ำท่วมเพื่อสนับสนุนให้สามารถช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็วตลอดจนเป็นที่ประสานงาน

บรรณานุกรม

การปกครองส่วนภูมิภาค.2553. การปกครองส่วนภูมิภาค เทศบาลนครหาดใหญ่.สำนักงานอำเภอ หาดใหญ่ จังหวัด สงขลา http://www.hatyaisk.go.th/index. php?cmd=history (สืบค้นเมื่อ 8 พฤศจิกายน 2553).

———————.2553.ประวัติศาสตร์สถานการณ์อุทกภัยน้ำท่วมหาดใหญ่.ครั้งสำคัญจากอดีตจนถึงปัจุบัน.บันทึกนักปกครอง. http://www.hatyai-sk.go.th/index.php?cmd= history. (สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2553).

กรมชลประทาน.2553. โครงการระบบระบายน้ำปลักปลิงจะนะ จังหวัดสงขลา.เพื่อการตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนหลักของประชาชนโดยตรง.

สชป.16. http://kromchol.rid.go.th/lproject/index.php (สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2553).

กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.2543. คุณภาพชีวิตครัวเรือนไทยหลังประสบภัยน้ำท่วม. *ส่งเสริมการดูแลสุขภาพชีวิตของประชาชน*.เอกสารอัดสำเนา.ม.ป.พ.

กรมทรัพยากรน้ำ. 2553. พื้นที่เสี่ยงอุทกภัยของประเทศ.โครงการพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศเพื่อติดตามและเฝ้าระวังภัยแล้งและอุทกภัย http://fdmm.dwr.go.th/index.php?option=com_ content&task=view&id=79&Itemid= (สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2553).

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. 2551. คู่มือประชาชนในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน: การจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.

———————.2552. คู่มือปฏิบัติงานอาสาสมัครเตือนภัย.*มิสเตอร์เตือนภัย ในพื้นที่เสี่ยงอุกทกภัย น้ำป่าไหลหลากและ ดินถล่ม*. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.

———————.2552. คู่มือประชาชนในการเตรียมตัวให้รอดปลอดภัยพิบัติ. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กรมอุตุนิยมวิทยา. 2553.ภัยธรรมชาติในประเทศไทย. http://www.tmd.go.th/info/risk.pdf (สืบค้นเมื่อ 17พฤศจิกายน 2553).

กรรณิการ์ พงษ์สนิท และคณะ.2541. อ้างถึงใน มณีรัตน์ ปัจจะวงษ์ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กองภูมิอากาศและกองอุตุนิยมวิทยาอุทก.2532. การศึกษาปริมาณน้ำฝนที่มีผลต่อการเกิดอุทกภัยน้ำท่วมในประเทศไทย. เอกสารวิชาการลำดับที่ 551.1664-04-2532. เอกสารอัดสำเนา.ม.ป.พ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

กองโภชนาการร่วมกับกรมอนามัย.2553. การสำรวจภาวะอาหารและโภชนาการของประเทศไทย ครั้งที่ 4 รายงานการสำรวจกระทรวงสาธารณสุข.

_____.2549. การปรับตัวและความต้องการของชาวบ้านผู้ประสบอุทกภัยในภาคใต้ กรณีศึกษาการอพยพย้ายไปสร้างชุมชนใหม่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา จังหวัดนครศรีธรรมราช งานวิจัยภาคใต้.http://www.culture.go.th/research/south/49_4.html (สืบค้น เมื่อ 9 ธันวาคม 2553).

คณะพยาบาลศาสตร์.2552. ส่งเสริมและปรับปรุงสุขภาพอนามัยและสภาพแวดล้อมหลังประสบอุทกภัยในจังหวัดขอนแก่น.รายงานวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น. รายงานการสำรวจกระทรวงสาธารณสุข.มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

คณะอนุกรรมการแผนพัฒนาระดับภูมิภาคและท้องถิ่น.2553. งานพัฒนาคุณภาพชีวิตขอประชาชนในชนบทหลังจากประสบภัยพิบัติ. *การประเมินคุณภาพชีวิตของคนไทย*.ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ).

จักรกฤษณ์ พิญญาพงษ์. 2551. ผลกระทบทางสุขภาพ การรับรู้ และการปรับตัวของประชาชนที่ประสบพิบัติอุทกภัยน้ำป่าและโคลนถล่มในจังหวัดอุตรดิตถ์. ว.สาธารณสุขศาสตร์ ฉบับพิเศษ 60 ปี คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 9 – 20.

ฉลาดชาย รมิตานนท์.2527. อ้างถึงใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์.2527. การประเมินการมีส่วนร่วมและความต้องการของชุมชน (Rifin and Bicihmann, 1989 อ้างถึงใน ดุษฎี อายุวัฒน์.

โฉมสุดา สังขมณี, จารึก วงศ์รักษา, พรทิพย์ ใจเพชร, เกษรา ญาณเวทย์สกุล.2540.รูปแบบการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อในสถานการณ์อุทกภัย.สำนักงานควบคุมโรคติดต่อ.

ชัชรี นฤทุม.2545. แนวคิดการจัดที่พักแบบศูนย์ศึกษาและอาศัยเป็นแนวคิดที่สนับสนุนประสบการณ์.สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(สพฐ). กระทรวงศึกษาธิการ.

ชาญชัย ธนาวุฒิ และคณะ.2545. การศึกษาและสาธิตการอนุรักษ์การพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่ได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ. จังหวัดนครศรีธรรมราช. เอกสารอัดสำเนา.ม.ป.พ.

ชูเกียรติ ทรัพย์ไพศาล.2544.การศึกษาศักยภาพและความต้องการน้ำใต้ดินเพื่อการจัดการน้ำใต้ดินในพื้นที่ด้านเหนือของที่ราบภาคกลางตอนล่าง วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ดิเรก ฤกษ์หร่าย.2527. การพัฒนาชนบทเน้นหลักการพัฒนาสังคมและแนวคิดจำเป็นพื้นฐาน. โครงการตำราพัฒนาชนบท สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

ดุษฎี อายุวัฒน์, อภิศักดิ์ ไฝทาคำ.2542. การประเมินสภาวะชุมชนและการวางแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วม.รายงานการวิจัยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.2553. สรุปเหตุการณ์และผลการช่วยเหลืออุทกภัยจังหวัดนครศรีธรรมราช.ที่ทำการประชาสงเคราะห์จังหวัดนครศรีธรรมราช.

ธนวัฒน์ จารุพงษ์สกุล.2554.การจัดการเรื่องอุทกภัยจากน้ำจะต้องมององค์รวม.รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์.http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/life-style/read-write/20111113/419072/ (สืบค้นเมื่อ 9 ธันวาคม 2553).

ธีระศักดิ์ สายแสง. การศึกษาการบรรเทาอุทกภัยในลุ่มน้ำสงคราม โดยการเก็บกักน้ำไว้ในพื้นที่นา. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิศวกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมแหล่งน้ำ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.2536.

นันทรียา โลหะไพบูลย์กุล, สะอาด มุ่งสิน, เยาวเรศ ประภายานนท์, วรางคณา บุตรี, มนต์ภรณ์ พลสมัคร, บุญชัย ภาละกาล และวสันต์ วงษ์อนันต์. 2550. ศักยภาพการดูแลตนเองของประชาชนในภาวะน้ำท่วม กรณีศึกษา: น้ำท่วมจังหวัดชัยนาท.วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรรพสิทธิประสงค์.

บำเพ็ญ เขียวหวาน และคณะ.2537. ศึกษาการมีส่วนร่วมองค์กรชาวบ้านในการพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร จังหวัดพังงา. (สืบค้นเมื่อ 9 ธันวาคม 2553).

ปิยะรัตน์.2534. อ้างถึงในมณีรัตน์ ปัจจะวงษ์.2543. หลักการปฏิบัติเมื่อเกิดสาธารณภัย สำนักเลขาธิการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ 2544. 146-149. การเตรียมการรับสถานการณ์อุทกภัยน้ำท่วม, การเตรียมรับสถานการณ์. (สืบค้นเมื่อ 9 ธันวาคม 2553).

_____. 2541. แผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนแห่งชาติ. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง.

_____.2553 – 2557. แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย.

พิพัฒน์ ลันวงษา, สมพงษ์ โฉมเฉลา. 2538.การศึกษาแนวทางการบรรเทาอุทกภัยในลำน้ำก่ำ. รายงานโครงการของนักศึกษาปีที่ 4 คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พิษณุ อุตตมะเวทิน.2540. อ้างถึงใน มณีรัตน์ ปัจจะวงษ์. 2543. การเตรียมการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พิสดาร แสนชาติ.2541. ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเกี่ยวกับการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมของประชาชนในศูนย์อพยพและบ้านเรือนหลังจากประสบภัย.

ภควัฒน์ อาภาจรัส.2544, 6 (1) 31-46. บทวิเคราะห์และบูรณาการการเตรียมพร้อมป้องกันและบรรเทาอุทกภัย จังหวัดสงขลา.ว. อนามัยสิ่งแวดล้อม.

ภาควิชาวิศวกรรมโยธา.2554. การป้องกันตัวเองและความเสียหายจากน้ำท่วม.วิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มณี แก้วยอด และ สิทธิกานต์ วิทิตสุนทร. พื้นฐานการสื่อสารกับหอเตือนภัย. http://www.thaitelecomkm.org/TTE/topic/attach/Warning_Tower_and_Its_ Communication Systems/index.php (สืบค้น เมื่อ 25 มิถุนายน 2553).

วัชรี วีระพันธุ์.2532. เกณฑ์ปริมาณฝนตกหนักที่ก่อให้เกิดน้ำท่วมฉับพลันในเขตอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช. เอกสารอัดสำเนา. ม.ป.พ.

วิโรจน์ ศิริชัยเจริญ.2539. ศึกษาทัศนคติของประชาชนผู้ประสบภัยต่อการบริหารงานของหน่วยงานท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี ประชาชนในพื้นที่ประสบภัย. (สืบค้น เมื่อ 24 พฤศจิกายน 2553).

ศูนย์สงเคราะห์ผู้ประสบภัยภาคใต้.2553. การช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมในสภาวะฉุกเฉินและหลังจากประสบภัย. ศูนย์สงเคราะห์ผู้ประสบภัยภาคใต้ จังหวัดสงขลา.

ศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย.2553. การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม,การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม http://flood.mnre.go.th/ewt_news.php? nid & filename =index (สืบค้น เมื่อ 28 พฤศจิกายน 2553).

ศูนย์สงเคราะห์ผู้ประสบภัยภาคใต้.2553. ประวัติศาสตร์อุทกภัยที่เกิดขึ้นในอำเภอหาดใหญ่ เขตเศรษฐกิจของ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง. (สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2553).

ศูนย์อุทกวิทยาและบริหารน้ำภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.2553. http://www.hydro-3.com/phphydro3/index.php (สืบค้น เมื่อ 20 มิถุนายน 2553).

ศูนย์อำนวยการบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย.2551. สถิติเกี่ยวกับการเกิดอุทกภัยในประเทศไทย ตั้งแต่ ปีพ.ศ.2532 – 2553. http://www.disaster.go.th/. (สืบค้น เมื่อ 11 ธันวาคม 2553).

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.2553. อุทกภัย: ชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.ม.ป.ป.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย.2539. กระบวนการแผนพัฒนาท้องถิ่นเครื่องมือในการเข้าถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน. http://www.stabundamrong.go.th/web/home.html (สืบค้น เมื่อ 11 ธันวาคม 2553).

สถาบันประชากรศาสตร์.2535. โครงการศึกษาภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม ประชากรและจิตวิทยาอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติ: กรณีศึกษาอุทกภัยนครศรีธรรมราชและสุราษฎร์ธานี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. เอกสารอัดสำเนา. ม.ป.ท. ม.ป.พ.

สนธยา พลศรี. 2545.*ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร.โอ.เอส พริ้นติ้งเฮ้า.

สมิทธ ธรรมโรช และคณะ.2532. อุทกภัยภาคใต้ ระหว่างวันที่ 19-23 พฤศจิกายน 2531.

สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2553 - 2557. สิทธิพื้นฐานของผู้ประสบภัยพิบัติธรรมชาติ.การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กระทรวงมหาดไทย.

สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสงขลา.2553. ข้อมูลพื้นที่ประสบอุทกภัย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.

สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม 2553. *เกณฑ์การพิจารณาพื้นที่เสี่ยงการเกิดอุทกภัย*. กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.

สำนักงานเลขาธิการป้องกันภัย.2553. แนวทางที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของสังคมที่ทำให้การปฏิบัติงานได้ผลและรวดเร็ว.กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.

สำนักงานเลขาธิการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน. 2553. การป้องกันและแนวทางเตรียมความพร้อมรับมือกับอุทกภัยน้ำท่วม. http://www.disaster.go.th/dpm/users/files/plan/plan002.pdf (สืบค้น เมื่อ 19 ธันวาคม 2553).

เสรี ศุภราทิตย์.2553. สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและครอบคลุมเกี่ยวกับเรื่องภัยพิบัติ. http://thinkofliving.com/tag/ (สืบค้น เมื่อ 14 มกราคม 2553).

เอกชัย การวัฒนี.2543. ความต้องการขั้นพื้นฐานในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สยามสปอร์ตซินดิเคท.

อมร รอดคล้าย.2544. การพึ่งตนเองและการพึ่งพาอาศัยกันทางสาธารณสุข บทเรียนร่วมกันของอุทกภัยหาดใหญ่. 2(5): 15-20.ว. โรงพยาบาลชุมชน.

อาทิตย์ เลิศล้ำ.2546. ความต้องของผู้ประสบภัยน้ำท่วมและการจัดการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม กรณีศึกษา: บ้านลำปาว อำเภอเขื่อนขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์.วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารสาธารณสุข มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บรรณานุกรม (ต่อ)

Asian Disaster Preparedness Center.2004.Course manual on flood risk management–6: Flood mitigationstrategies.

Asian Disaster Preparedness Center. 2009.Manual on flood preparedness program for provincial and district level authorities in the lower Mekong basin countries. Phathumtani : Do My Best.

Benson, L., & Bugge, J. 2007. Child-led disaster risk reduction: A practical guide. Philippines: Save the Children.

Center for Research on the Epidemiology of Disasters. 2010. *Country profile*. Retrieved 15 June 2010 from http://www.emdat.be/country-profile

Flood Security Working Group. 2007. IEC workshop: *A learning opportunity on IEC materials development.Retrieved* .from http://www.myanmarfswg.net/events-2.htm

Ken Swann. (n.d.). 2010 .IEC material production guideline. Retrievedhttp://www.kswann.com/IEC%20 Production%20Guidelines.pdf

Singhawichai, A. 2009. Natural hazard awareness and disaster risk education. Retrieved 15 June 2010 http://www.oecd.org/dataoecd/50/13/43726127.pdf

Yale Center for Public Health Preparedness 2550. Federal Emergency Management Agency (FEMA).

บุคลานุกรม

กกเชียง แซ่ก่อง ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 294 ซอย ถนน ทุ่งเสา 2 ตำบล หาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ.2553.

กดิเทพ หะนนท์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 3/60 ถนน หน้าสถานีรถไฟ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ.2553.

กนกกานต์ มากเกื้อ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 219 ซอย ไทยสมุทร ถนน นิพัทธ์สงเคราะห์ 5 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ.2553.

กนกกานต์ มากเกื้อ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 219 ซอย ไทยสมุทร ถนน นิพัทธ์สงเคราะห์ 5 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

กัญญณัฐ โพธิ์ไชยโย ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 74/73 ซอย ถนน ไทยอาคาร ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ขุ้น สุขหอม ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 1 ซอย ซ 13 สาครมงคล 2 ถนน สาคร มงคล 2 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ขุ้น สุขหอม ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 1 ซอย ซ 13 สาครมงคล 2 ถนนสาคร มงคล 2 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

เขต โพธิ์แก้ว ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 19/16 ซอย 1 ถนน แก้วสมิทธิ์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

คฑาวุธ จูดจันทร์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 46/22 ซอย 4 นิพัทธ์สงเคราะห์ 2 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 14 28 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

คมสัน สหัสประทาน ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 80/43 ซอย 5 ถนน นิพัทธ์ สงเคราะห์ 4 ซ.5 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

จงกล อาภรณ์ศิริ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 139 ซอย 4 ถนน แสงศรี ซ.4 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ.2553.

จรัสศรี ประเสริฐศิลป์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 166 ถนน มงคลประชา 2 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

บุคลานุกรม (ต่อ)

ฉันทนา ชัยงาม ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 81/12 ซอย ถนน รัถการ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ชณิสรา ดวงเพียร ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 8/13 ซอย - ถนน นิพัทธ์สงเคราะห์ 1 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

ชภูญ มุสิกวงศ์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 28 ซอย 2 ถนน สาครมงคล ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ชภูญ มุสิกวงศ์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 28 ซอย 2 ถนน สาครมงคล ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

ชำนาญ บินสมัน ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 5/2 ซอย ถนน นิพัทธ์สงเคราะห์ 1 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

เชวง เกียรติกิตติพงษ์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 333 ซอย บุญราช ถนนสามชัย ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ.2553.

เชื้อ ชูสุวรรณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 112/10 ถนน เพชรเกษม ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

ซิ่น ศรีทอง ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 11/4 ซอย 26 ถนน หาดใหญ่ใน ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ญาณิศา ชี้วงศ์เวียง ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 161/24 ซอย 8 ถนน แสงศรี ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ฐณฏ์รฤธ ศรีสุข ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ ซอย 2/408 ถนน วารีพิทักษ์ เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ฐานิตย์ พุฒซ้อน ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 38 ซอย 2 ถนน วัดหาดใหญ่ใน ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ฐานิตย์ พุฒซ้อน ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 38 ซอย 2 ถนน วัดหาดใหญ่ใน ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ดรุณี จันทวงศ์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 8/12 ซอย 1 เสน่หานุสรณ์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ.2553.

บุคลานุกรม (ต่อ)

ดลเหลาะ หมัดเบ็ญหมาน ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 11/2 ถนน เทศาพัฒนา ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

ดับ หนูขาว ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 17 ซอย 5 ถนน รัตนอุทิศ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2553.

โดม ดำสงค์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 291/24 ซอย 6/1 ถนน รัถการ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ตรีเทพ เจนกิจธัญไพบูลย์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 195/13 ถนน นิพัทธ์อุทิศ 3 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

ตี หมุดแหล๊ะ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 334 ถนน โชคสมาน5 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

ถาวร ทองดอนดู่ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 135/11 ซอย 3 ถนน เพชรเกษม ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

ทรงยศ กิติสาโร ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 279 ซอย 12 ถนน สุทธิหรรษา ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

ทองพูน ลอยปราโคน ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 35/23 ซอย ถนน อารีพิทักษ์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ทองพูน ลอยปราโคน ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 35/23 ซอย ถนน อารีพิทักษ์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ธงชัย ภูมิบ่อพลับ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 42/20 ซอย มาลีพิพัฒน์ ถนน นิพัทธ์สงเคราะห์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

ธงชัย ภูมิบ่อพลับ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 42/20 ซอย มาลีพิพัฒน์ ถนน นิพัทธ์สงเคราะห์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ธงชัย ภูมิบ่อพลับ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 42/20 ซอย มาลีพิพัฒน์ ถนน นิพัทธ์สงเคราะห์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ธวัชชัย จตุรานนท์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 127 ซอย สองพี่น้องถนน

บุคลานุกรม (ต่อ)

อนุสรณ์ อาจารย์ทอง ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ.2553.

บรรจง เมตตามตะกูล ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 12/1 ซอย ถนน จันทร์วิโรจน์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2553.

บุญญาฤทธิ์ แซ่ว่อง ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 46/66 ซอย 6 ถนน นิพัทธ์ สงเคราะห์ 2 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2553

ปฏิคม กุลธิรัตน์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 5 ซอย 3 ถนน จันทร์นิเวศน์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ปฏิคม กุลธิรัตน์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 5 ซอย 3 ถนน จันทร์นิเวศน์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

ประกอบ พูลสวัสดิ์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 40/1 ซอย ถนน แสงจันทร์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ประเทือง บุญธรรม ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 502 ซอย ถนน เพชรเกษม ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

ประไพ สุขนุ่ม ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 207 ซอย ไทยสมุทร ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ประสิทธิ์ แสงจันทร์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 24/5 ซอย ถนน ศรีภูวนารถ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ.2553.

เปล่งศรี จันทร์โชติ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 55 ถนน ราษฎร์ดำริ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ผวน พูลแก้ว ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 14 ซอย 18 ถนน รัตนอุทิศ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2553.

พงศ์ศักดิ์ คงวัฒนานนท์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 152 ซอย ถนน ทุ่งเสา 2 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ.2553.

พรรัชนี ชัยศิริ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 6 ซอย 2 ถนน แก้วสมิทธิ์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

พริ้ม ลิ่มสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 10 ซอย 2 ถนน จันทร์วิโรจน์

บุคลานุกรม (ต่อ)

ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ.2553.

พวงน้อย พุ่มแก้ว ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 9 ซอย พลับอุทิศ ถนน ราษฎร์อุทิศ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ.2553.

พิน คงคาภุล ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 171 ซอย ถนน มงคลประชา 2 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

พีระ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ ร้านอาหารตามสั่ง ถนน วัดปรักกริม ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

ไพโรจน์ หงส์มณี ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 768/1 ถนน กาญจนวนิช ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ไพโรจน์ หงส์มณี ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 768/1 ซอย ถนน กาญจนวนิช ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ภักดี บูล ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 91 ซอย 3 ถนน สัจจกุล ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ.2553.

มงคล อรุณสมสวัสดิ์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 20 ซอย 1 ถนน จันทร์นิเวศน์ 1 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ.2553.

เมอร ศรีสังข์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 253 ซอย ถนน จันทร์ประทีป ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ.2553.

เมี้ยวลั่น แซ่อ๋อง ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 47 ซอย ถนน จันทร์วิโรจน์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ.2553.

แมง นกแก้ว ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 46/51 ซอย ถนน นิพัทธ์สงเคราะห์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ยอดดวง พันธ์นรา ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 278-280 ซอย ถนน ธรรมนูญวิถี ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ยินดี มีงาม ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 862/67 ถนน ราษฎร์อุทิศ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ยุพิน พนม ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 6/2 ซอย 2 ถนนแก้วสมิทธิ์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

บุคลานุกรม (ต่อ)

ยุพินธ์ ยองสวรรค์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 222 ทุ่งเสา 2 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ละเมียด ขุนสมุทร ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 59/30 ซอย ถนน สุวรรณวงค์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ลำ แสงจันทร์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 4/47 ซอย ถนน หน้าสถานี ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ.2553.

เล็ก โรจน์ไพศาลนนท์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 20 ซอย 2 ถนน ทุ่งเสา 2 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2553.

วนิช ขุนน้อย ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 32/2 ซอย 28 ถนน หลังวัดหาดใหญ่ใน ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ.2553.

วรศักดิ์ ยอดมุณีโกสิน ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 46/79 ซอย ถนน นิพัทธ์สงเคราะห์ 3 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

วราภรณ์ สุวรรณวงศ์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 247 ซอย ถนน สามชัย ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 17 ธันวาคมพ.ศ.2553.

วัชรินทร์ ฉัตรวิริยะโยธิน ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 26 ซอย ถนน หน้าสถานีรถไฟตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ.2553.

วิเชียร อารมณ์ชื่น ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 238/30 ซอย ถนน แสงศรี ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2553.

วิสุทธิ์ ศรีวิชาชาญ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 38 ซอย บุญวงศ์ ตำบล หาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ.2553.

วิสุทธิ์ ศรีวิชาชาญ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 38 ซอย บุญวงศ์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ศรีไพ ฤทธิ์คง ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 305/5 ซอย ถนน สาครมงคล ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ.2553.

ศิริพงศ์ ศรีสงสาร ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 24 ถนน วัดปรักกริม ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

ศิริพร กระวินทร์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 176 ซอย ไทยสมุทร ถนน

บุคลานุกรม (ต่อ)

นิพัทธ์สงเคราะห์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

สนิท คงสม ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ 75 ซอย 7 เทศาพัฒนา ตำบล หาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

สมเกียรติ คุณบริบูรณ์สิน ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 6 ซอย ถนน ยรรยง พัฒนา ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ.2553.

สมบัติ วัชรพิมลพันธ์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 33/1 ซอย 1 ถนน ศรีภูวนา รถใน ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ.2553.

สมพิศ สะมะแอ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 19/2 ซอย ถนน แก้วสมิทธ์ ตำบล หาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ.2553.

สมมิต จันทร์หนู ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 12 ซอย 3/3 ถนน สาครมงคล 2 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ.2553.

สมหมาย จินทะยะ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 88 ถนน ไทยอาคาร ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ.2553.

สมหมาย ศิลสมบัติ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 26 10 ซอย วัดปลักกริมสระน้ำ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ.2553.

สราวุธ บินอับดลรามาน ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 175/36 ถนน ประชาธิปัตย์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

สอปีอ๊ะ จันทร์สิหามัด ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 74 ซอย 8 ถนน ราษฎร์ยินดี ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ.2553.

สอปีอ๊ะ จันทร์สิหามัด ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 74 ซอย 8 ถนน ราษฎร์ยินดี ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ.2553.

สาวิตรี เอียดดำ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 27 ซอย 7 ถนน เทศาพัฒนา ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

สาวิตรี เอียดดำ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 27 ซอย 7 ถนน เทศาพัฒนา ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ.2553.

สำรวย ชูแก้ว ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 262 ถนน สามชัย ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ.2553.

บุคลานุกรม (ต่อ)

สุกิจ ศรีรัตน์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 98 ซอย 6 ถนน ศรีภูวนารถ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ.2553.

สุคพิชัย นพวงศ์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 36 ซอย 2 ชื่นอุทิส ถนน แก้วสมิท พัฒนา ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

อรุณศักดิ์ สหัสสาโรจน์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 11/10 ซอย ทองดี 3 ถนน จิระนคร ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ.2553.

อาทิตย์ อ่องสกุลพาณิชย์ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 117 ซอย 8 ถนน เทศา พัฒนาซอย 8 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

อุบล ศรีสงสาร ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 26 ถนน วัดปลักกริม ตำบล หาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

เอื้อ วงศ์ประทุม ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 203 ซอย ไทยสมุทร ถนน นิพัทธ์สงเคราะห์ 5 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ.2553.

โฮด อาดำ ผู้ให้สัมภาษณ์, กัลยา คงทอง ผู้สัมภาษณ์ ณ 4/12 ซอย 1 ถนน นิพัทธ์สงเคราะห์ 1 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แนวทางการสัมภาษณ์ในการวิจัย

แนวทางในการสัมภาษณ์ผู้ที่เคยประสบอุทกภัยน้ำท่วมปี พ.ศ. 2553

เรื่อง ความต้องการของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วม ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่

คำถามพื้นฐานที่ใช้ประกอบแนวสัมภาษณ์เจาะลึก มีดังนี้ ใคร (WHO) ทำอะไร (WHAT) ที่ไหน (WHERE) ทำไม (WHY) เมื่อไร (WHEN) อย่างไร (HOW)
แนวทางในการสัมภาษณ์ผู้ที่เคยประสบอุทกภัยน้ำท่วมปี พ.ศ. 2553 เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้วิจัยได้มองเห็นภาพรวมทั้งหมดของประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลนครหาดใหญ่ ลักษณะแนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ดังนี้

1. การเตรียมตัวเพื่อรับสถานการณ์อุทกภัยน้ำท่วม

1.1. การเตรียมตัวของประชาชนในการรับสถานการณ์อุทกภัยน้ำท่วม
อาหารและน้ำ
ที่อยู่อาศัย
ยารักษาโรค

1.2 การเตรียมการของราชการ องค์กร หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการรับสถานการณ์อุทกภัยน้ำท่วม เช่น สำนักงานป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนจังหวัด สำนักงานป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล หรือ ระบบราชการ ส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคเอกชน

2. การติดตามความเคลื่อนไหวของอุทกภัยน้ำท่วม

2.1 ข้อมูลข่าวสารจากของทางราชการ/ช่องทาง/สื่อที่ได้รับข่าวสาร
2.2 การสื่อสารในระหว่างประชาชน /การสังเกตหรือรับรู้สิ่งผิดปกติก่อนเกิด

3. การรับสถานการณ์เมื่อเกิดอุทกภัยน้ำท่วม

3.1 ขณะเกิดน้ำท่วมได้รับการช่วยเหลือฉุกเฉินจากหน่วยงานใดบ้าง ช่วยเหลืออย่างไร ช่วยเหลืออะไรบ้าง
3.2 ความพึงพอใจในการให้การช่วยเหลือทั้งจากภาครัฐและเอกชน
3.3 การดำรงชีวิตขณะเกิดอุทกภัยน้ำท่วม
3.4 ความเสียหายจากภัยน้ำท่วมต่อครอบครัว

ที่พักอาศัย

ที่ทำกิน

ทรัพย์สินต่างๆ

อื่นๆ

3.5 ผลกระทบจากอุทกภัยน้ำท่วมต่อครอบครัว

ด้านร่างกาย

ด้านจิตใจ

ด้านทรัพย์สิน

อื่นๆ

4. การฟื้นฟูพื้นที่ การปรับตัวของผู้ประสบภัยหลังเกิดเหตุการณ์อุทกภัยน้ำท่วม

4.1 ด้านที่อยู่อาศัย

ฟื้นฟูอย่างไร

จากใครบ้าง

ได้รับการช่วยเหลืออะไรบ้าง

ทัศนคติต่อการช่วยเหลือที่ได้รับ

4.2 ด้านอาชีพ

ฟื้นฟูอย่างไร

จากใครบ้าง

ได้รับการช่วยเหลืออะไรบ้าง

4.3 ด้านบริการสังคมและสาธารณะ

บริการด้านสาธารณสุข

บริการสาธารณูปโภค

ไฟฟ้า

โทรศัพท์

ถนน

5. ความเข้าใจของผู้ประสบภัยในเรื่องมาตรการการช่วยเหลือ

5.1 ช่วยเหลือตัวเอง

5.2 จากบุคคลภายนอก

แนวทางในการอภิปรายกลุ่มสำหรับผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วม

ดำเนินการอภิปรายกลุ่มผู้ประสบภัยน้ำท่วม ในชุมชนโดยการคัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับเขตพื้นที่ประสบอุทกภัยน้ำท่วม เป็นบุคคลที่กล้าคิด กล้าแสดงออก สามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้ประสบภัยได้ ซึ่งคัดเลือกจากหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มหัวหน้าครัวเรือน กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1. นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มตัวอย่าง ให้กลุ่มฟังและแสดงความคิดเห็น

2. นำเสนอสถานการณ์อุทกภัยน้ำท่วม ในประเด็นสาเหตุ ความเสียหาย ผลกระทบที่ได้รับความช่วยเหลือเพื่อให้ตรงต่อความต้องการของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วม

3. มาตรการที่ชุมชนดำเนินการในการเตรียมการเมื่อต้องประสบกับอุทกภัยน้ำท่วมครั้งต่อไป

3.1 โดยชุมชน

3.2 จากภายนอกชุมชน

แนวทางในการอภิปรายกลุ่มสำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการ
ช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วม

ดำเนินการอภิปรายกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วม โดยการคัดเลือกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม ซึ่งคัดเลือกจากหลายกลุ่ม เช่น ปลัดอำเภองานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากที่ทำการปกครองอำเภอ พัฒนาการอำเภอ สาธารณสุขอำเภอ เกษตรอำเภอ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนที่เป็นจุดที่พักชั่วคราว แพทย์หรือพยาบาลจากโรงพยาบาลอำเภอ ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลชลประทาน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลชลประทาน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลชลประทาน โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1. นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มตัวอย่าง ให้กลุ่มฟังและแสดงความคิดเห็น

2. นำเสนอสถานการณ์อุทกภัยน้ำท่วม ในประเด็นสาเหตุ ความเสียหาย ผลกระทบที่ได้รับความช่วยเหลือ

3. มาตรการที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะดำเนินการในการป้องกันอุทกภัยน้ำท่วมและการแก้ไขปัญหาอุทกภัยน้ำท่วม

ภาคผนวก ข

สรุปเหตุการณ์สำคัญของเทศบาลนครหาดใหญ่

ตารางที่ 3 สรุปเหตุการณ์สำคัญของของเทศบาลนครหาดใหญ่

พ.ศ.	เหตุการณ์สำคัญ
พ.ศ. 2376 (รัชกาลที่ 3)	น้ำท่วมใหญ่ จนท้องนาของราษฎรทำนามิได้ พระยาสงขลา รีบเดินทางเข้ากรุงเทพ นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้วขอรับพระราชทานซื้อข้าวสารออกมาเจือจานราษฎรในเมืองสงขลา 1,000 เกวียน
28 - 30 ตุลาคม พ.ศ. 2505	พายุโหมภาคใต้ฝนตกหนักพายุโซนร้อนจมเรือประมงนับสิบลำคนตายนับร้อย
7 ธันวาคม พ.ศ. 2509	น้ำท่วม เสียหายนับล้านๆ บาท ทางรถไฟขาดถนนถูกน้ำท่วมมิดต้องใช้เรือยนต์วิ่งรับคนโดยสารตลาดทุกแห่งปิดตัวเองร้านค้าถูกน้ำท่วมสินค้าเสียหาย มีฝนตกอย่างหนักติดต่อกันหลายวันน้ำไหลบ่าเข้าท่วมอำเภอหาดใหญ่และรอบนอก สวนยางจมอยู่ในน้ำน้ำสูงสุดถึง 1.50เมตร (ในตัวเมืองหาดใหญ่) ราษฎรนับเป็นหมื่นคนกำลังขาดแคลนอาหารบริโภคทางรถไฟระหว่างสถานีบางกล่ำ-ดินลาน ขาด 15 เมตร ถนนหาดใหญ่-ตรังขาดน้ำท่วมมิดถนน
1 ธันวาคม 2512 10 – 12 ธันวาคม 2516	น้ำท่วมนา 10 ชั่วโมงเส้นทาง หาดใหญ่ - สงขลา ถนนเสียหาย สนามบินน้ำท่วมเครื่องบินลงไม่ได้บ้านเรือนราษฎรในที่ลุ่มรอบอำเภอหาดใหญ่ ถูกน้ำท่วม ถนนหาดใหญ่ –นาทวี-สะเดา น้ำท่วมหลายพื้นที่
22 พฤศจิกายน 2517	พายุฝนตกหนักกระหน่ำติดต่อกันอย่างรุนแรงเป็นเวลานาน 4 วัน เป็นเหตุให้น้ำไหลบ่าเข้าท่วม ถนนสายต่างๆในอำเภอหาดใหญ่ การจราจรหยุดชะงัก
22 พฤศจิกายน 2543	พายุฝนตกหนักติดต่อกันเป็นเวลานาน 5 วัน บริเวณรอบอำเภอหาดใหญ่ ถูกน้ำท่วม น้ำสูงบนถนนวัดได้ถึง 50 เซนติเมตร

ที่มา โครงการชลประทานสงขลา

ตารางที่ 3 สรุปเหตุการณ์สำคัญของของเทศบาลนครหาดใหญ่ (ต่อ)

18 ธันวาคม 2548	เกิดจากฝนตกหนักหลายวัน น้ำจากคลองอู่ตะเภาไหลล้นตลิ่ง ทำให้ทางฝั่งซีกซ้าย (ทิศตะวันตก) ของหาดใหญ่ มีระดับน้ำสูงประมาณ 1 เมตร
1 พฤศจิกายน 2553	ถือเป็นน้ำท่วมครั้งร้ายแรงที่สุดนับตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2543 ซึ่งอุทกภัยในครั้งนั้นได้มีผู้เสียชีวิต 20 คนในอำเภอหาดใหญ่และอำเภอใกล้เคียงอีก 16 อำเภอในหลายพื้นที่พบว่ามีน้ำท่วมสูงถึง 3 เมตร พื้นที่ในเขตเมืองได้รับผลกระทบถึง 80% และมีผู้ได้รับผลกระทบถึง 30,000 ครัวเรือน โดยประชาชนราว 10,000 คน ไม่สามารถออกจากที่พักอาศัยได้

ที่มา โครงการชลประทานสงขลา

ภาคผนวก ค

ภาพประกอบ

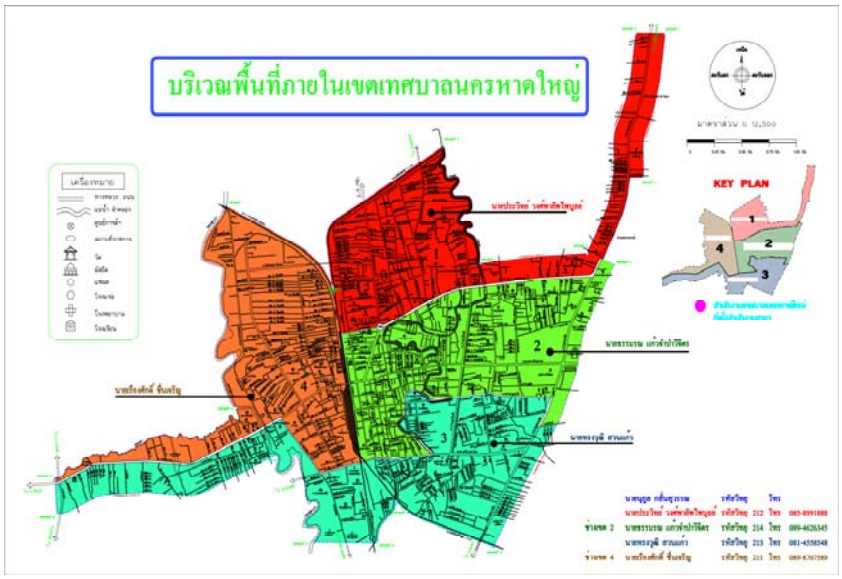

ภาพที่ 4 พื้นที่ศึกษา แผนผังเมืองหาดใหญ่แบ่งตามเขตพื้นที่

ที่มา เทศบาลนครหาดใหญ่

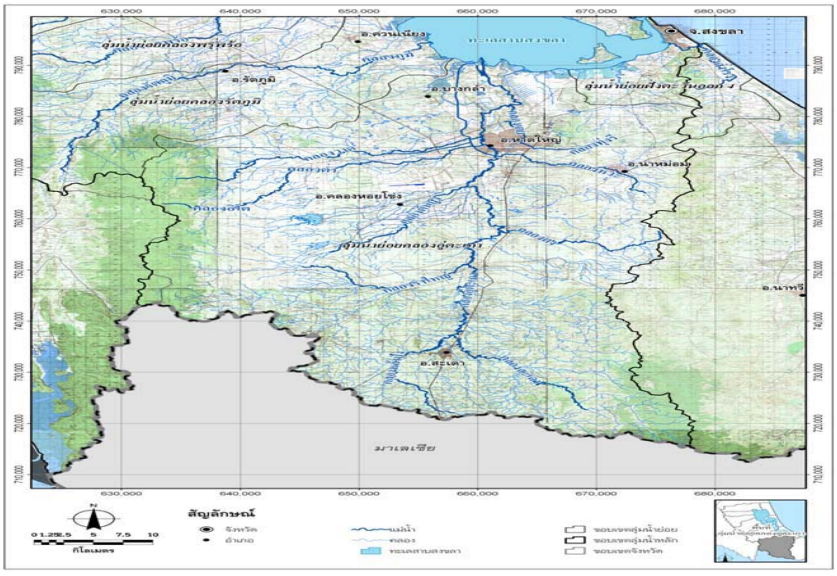

ภาพที่ 5 ลำน้ำหลักและลำน้ำสาขาในลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา

ที่มา กรมชลประทาน

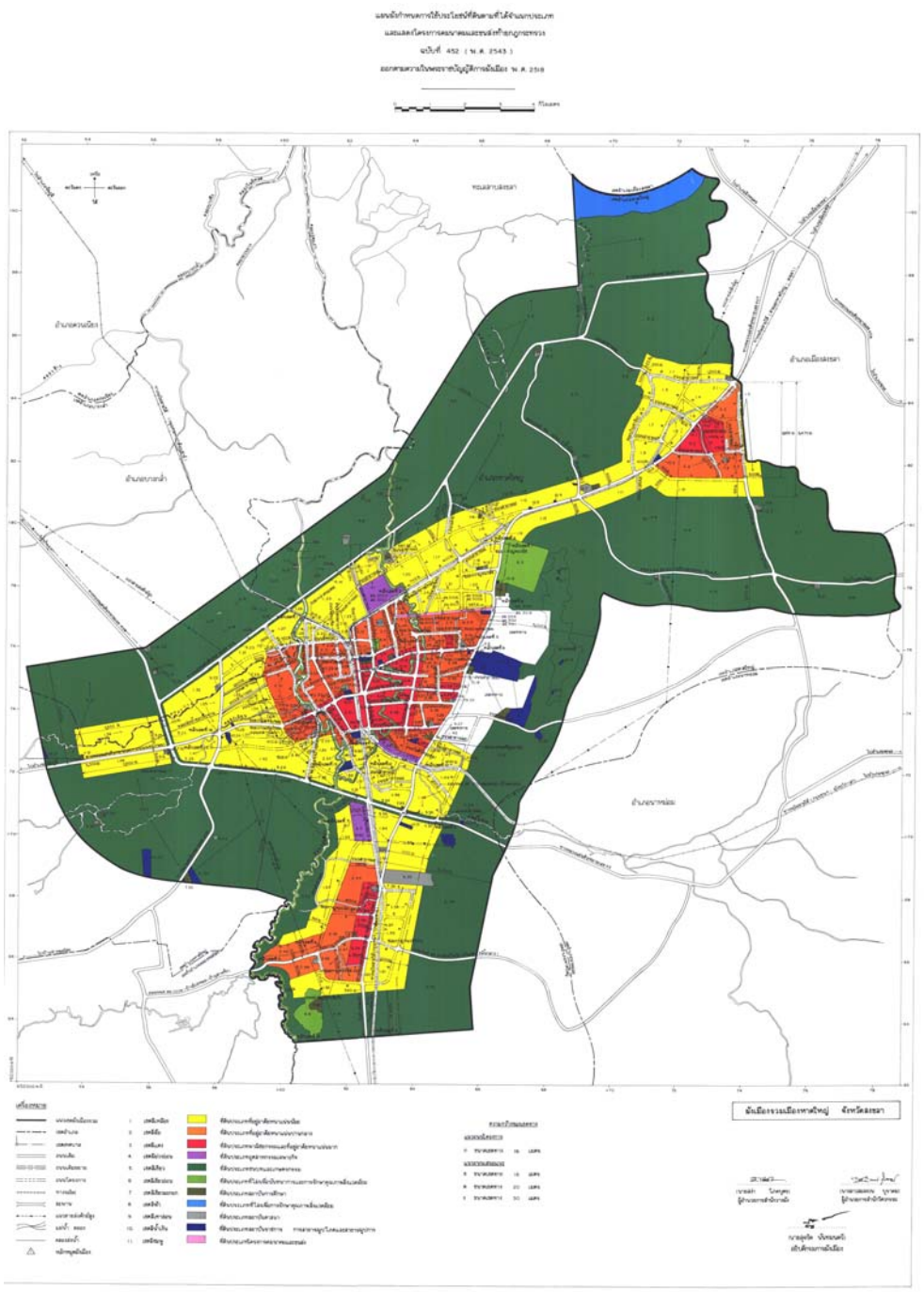

ภาพที่ 6 แผนที่ผังเมืองรวมหาดใหญ่

ที่มา กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

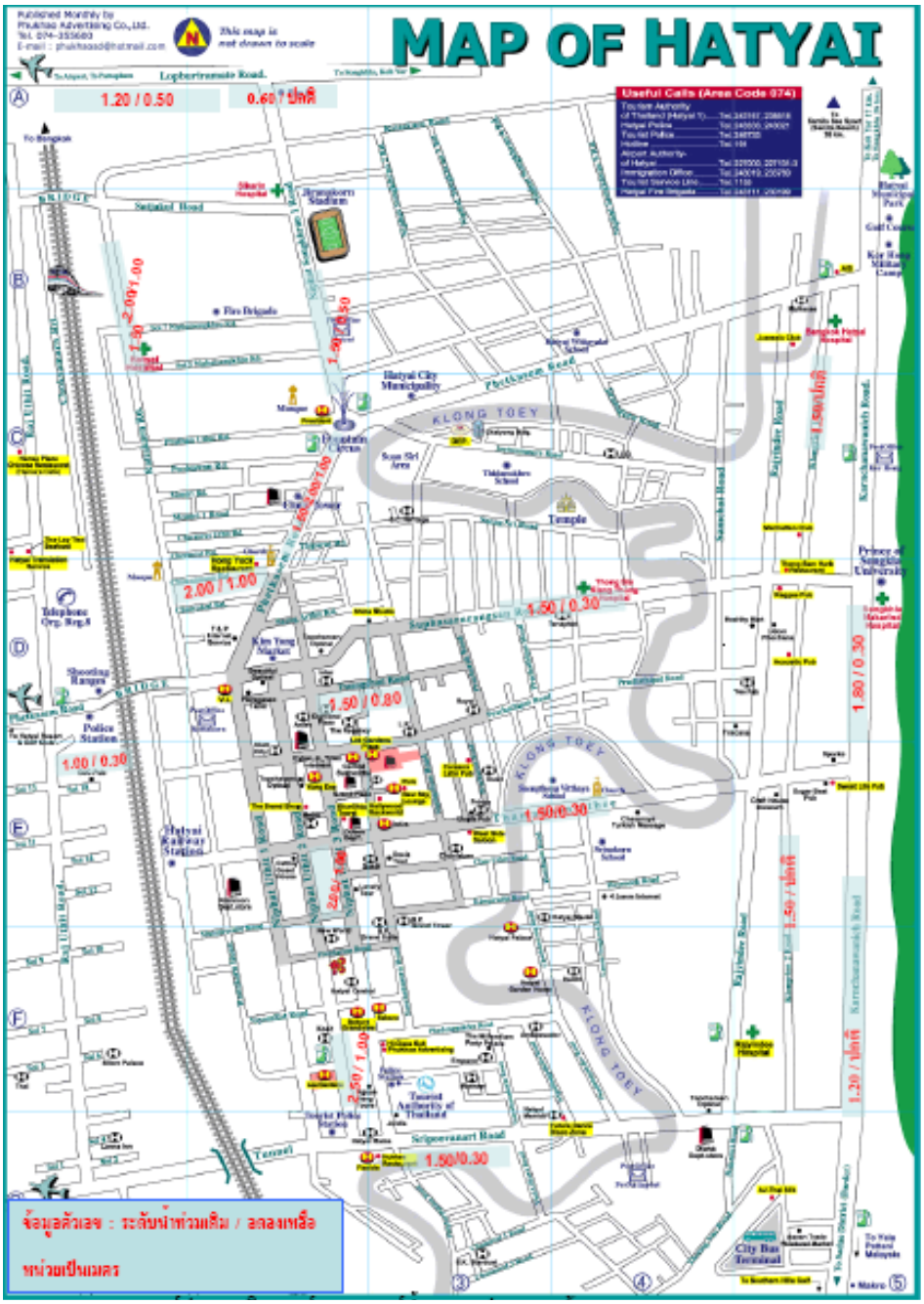

ภาพที่ 7 แผนที่ลักษณะทางกายภาพของอำเภอหาดใหญ่

ที่มา เทศบาลนครหาดใหญ่

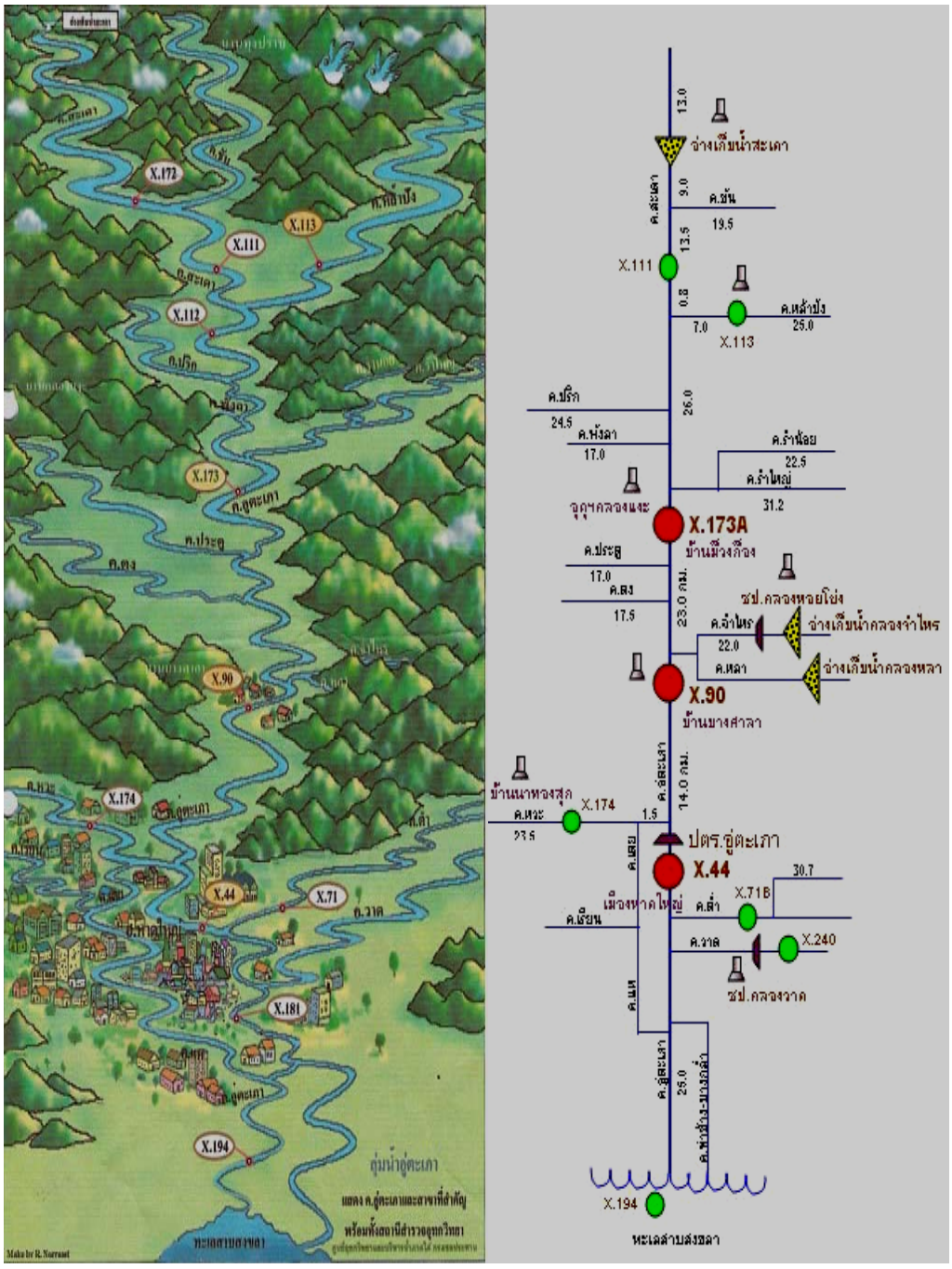

ภาพที่ 8 บันทึกข้อมูลระดับและปริมาณน้ำท่าของคลองอู่ตะเภา

ที่มา กรมอุตุนิยมวิทยา

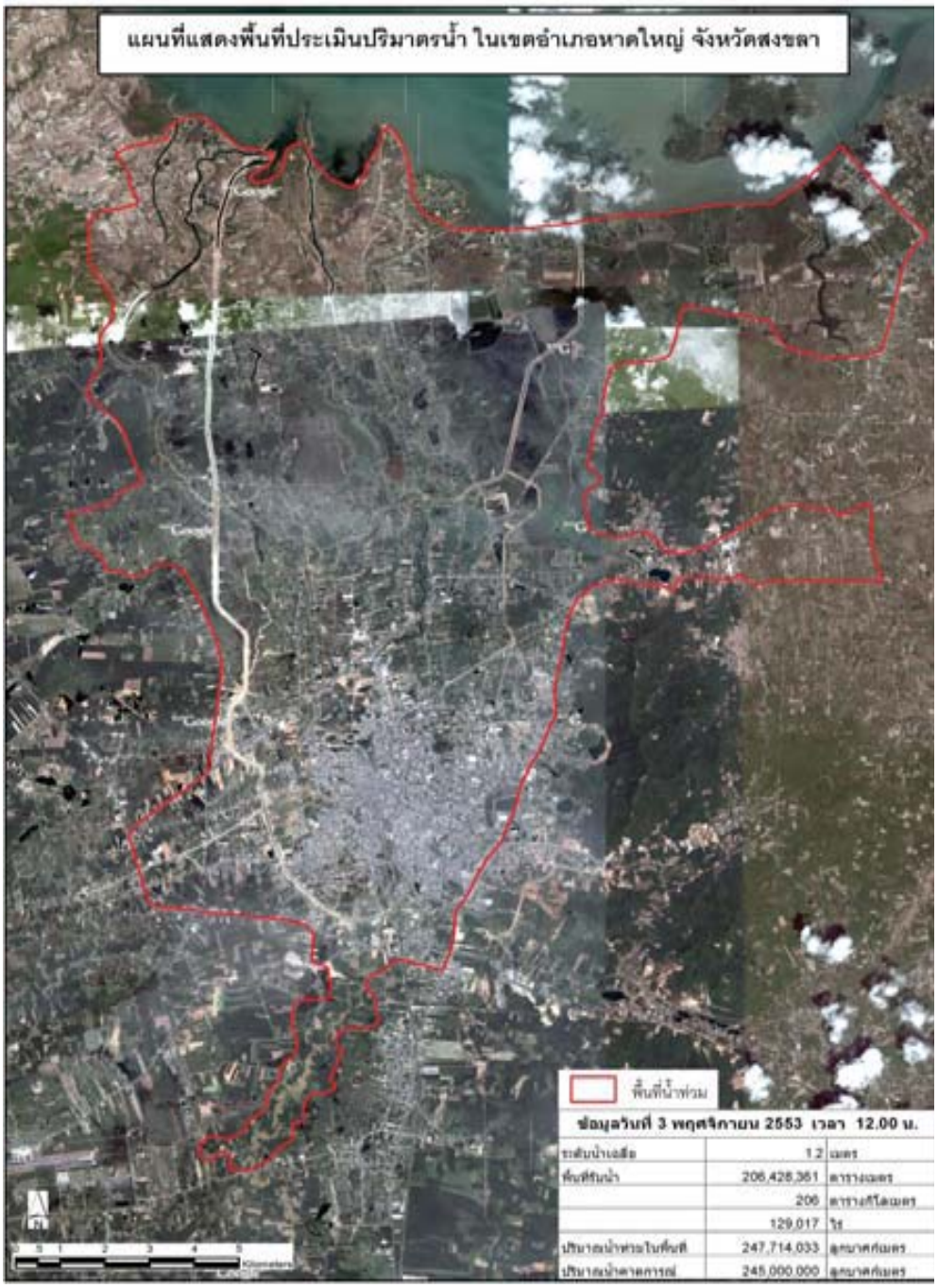

ภาพที่ 9 แผนที่แสดงพื้นที่อุทกภัยน้ำท่วม ปีพ.ศ. 2543 และปีพ.ศ. 2553

ที่มา กรมอุตุนิยมวิทยา

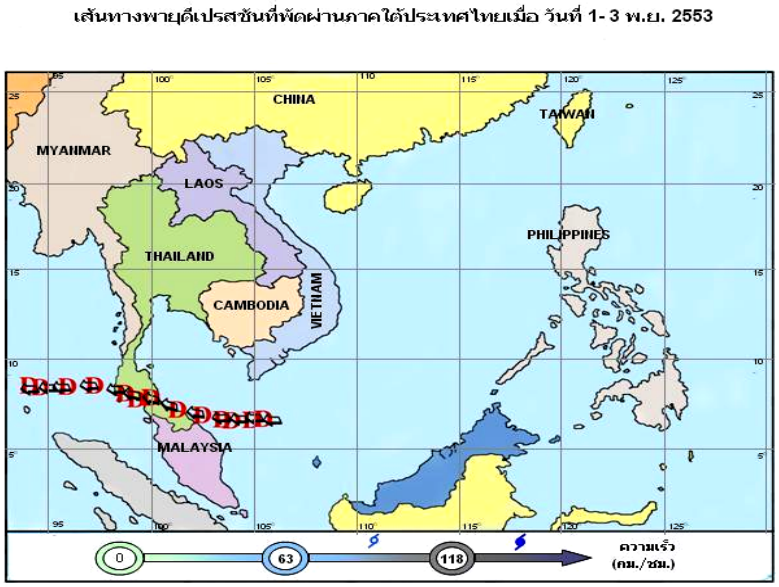

ภาพที่ 10 เส้นทางพายุดีเปรสชันที่พัดผ่านภาคใต้ประเทศไทย เมื่อ วันที่ 1-3 พ.ย. 2553

ที่มา กรมอุตุนิยมวิทยา

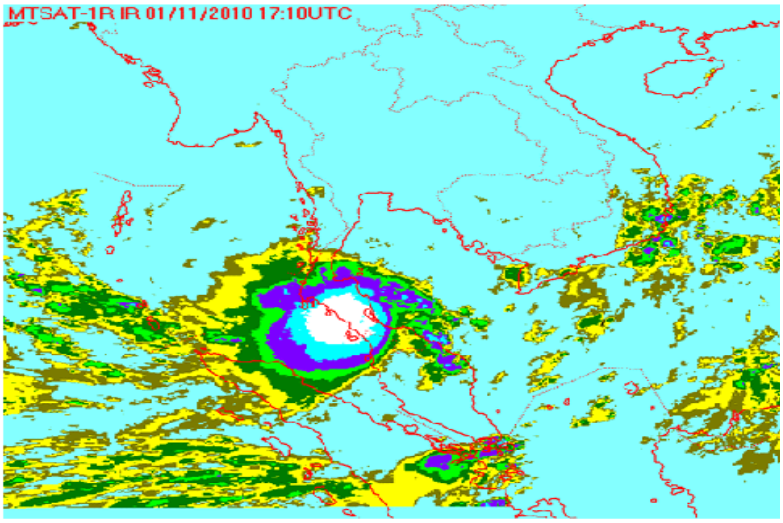

ภาพที่ 11 ภาพถ่ายดาวเทียม พายุดีเปรสชันมีศูนย์กลางอยู่บริเวณจังหวัดสงขลา
เวลา 00.10 น. วันที่ 1- 2 พ.ย. 2553

ที่มา กรมอุตุนิยมวิทยา

ภาพที่ 12 เทศบาลเมืองหาดใหญ่ ถูกน้ำเข้าท่วมทั้งหมด

ที่มา http://www.thairath.co.th

ภาพที่ 13 น้ำท่วมทุกพื้นที่ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ 2 พฤศจิกายน 2553

ที่มา http://www.thairath.co.th

ภาพที่ 14 อุทกภัยน้ำท่วมสูงหาดใหญ่กลายเป็นเมืองบาดาล วันที่ 1 พฤศจิกายน 2553
ที่มา http://portal.in.th/hatyaiflood/pages/13778

ภาพที่ 15 สภาพน้ำท่วมตัวเมืองหาดใหญ่ระดับยังอยู่ในวันที่ 2-3 พฤศจิกายน 2553
ที่มา http://www.thairath.co.th

ภาพที่ 16 สถานการณ์อุทกภัยน้ำท่วมหาดใหญ่ สูง 2-3 เมตร เมื่อ วันที่ 3-4 พฤศจิกายน 2553
ที่มา วิรัตน์ คำศรีจันทร์

ภาพที่ 17 การช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมหาดใหญ่ วันที่ 3 พฤศจิกายน 2553
ที่มา สำนักงานประมงและเทศบาลนครหาดใหญ่

ภาพที่ 18 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การช่วยเหลือเร่งด่วนในเรื่องน้ำดื่ม, อาหารสด, อาหารแห้ง, ถุงยังชีพ โดยส่วนหนึ่งน้ำดื่มขนส่งมาโดยการรถไฟฯ

ที่มา ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย, ทีมงานบริษัทกราวิตี้ครีเอชั่น 5 พฤศจิกายน 2553

ภาพที่ 19 ศูนย์รับบริจาคสิ่งของแก่ผู้ประสบภัย ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ประปานครหลวง อ.หาดใหญ่ ร่วมสนับสนุนน้ำดื่ม

ที่มา ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย 5 พฤศจิกายน 2553

ภาพที่ 20 นายไพร พัฒโน นายกเทศมนตรีนครหาดใหญ่ และผู้วิจัยลงตรวจสอบพื้นที่ประสบภัยน้ำท่วม ผู้วิจัยสอบถามข้อมูลการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยจากเจ้าหน้าที่

ที่มา ปชส.เทศบาลนครหาดใหญ่

ภาพที่ 21 นายไพร พัฒโน นายกเทศมนตรีนครหาดใหญ่ ได้ลงตรวจสอบสภาพพื้นที่น้ำท่วม

ที่มา ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย , ปชส.เทศบาลนครหาดใหญ่ 4 พฤศจิกายน 2553

ภาพที่ 22 ประชาชนเริ่มทยอยออกมาจากที่อยู่อาศัยภายหลังน้ำเริ่มลด, สภาพเมืองหาดใหญ่หลังจากประสบภัย

ที่มา วันชัย พุทธทอง 3 พฤศจิกายน 2553, www.facc010c.exteen.com

ภาพที่ 23 ภาครัฐ ภาคเอกชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมดำเนินการฟื้นฟูระบบสาธารณูปโภค

ที่มา ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย, http://www.manager.co.th/Local/ViewNews. 9 พ.ย. 2553

ภาพที่ 24 การติดตามข่าวสารการแจ้งเตือนภัยและการเฝ้าระวังระดับน้ำช่วงหน้าฝน
ที่มา ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย, ปชส. เทศบาลนครหาดใหญ่

ภาพที่ 25 การเตรียมความพร้อมและการเฝ้าระวังระดับน้ำช่วงหน้าฝนโดยหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชน
ที่มา ปชส. เทศบาลนครหาดใหญ่

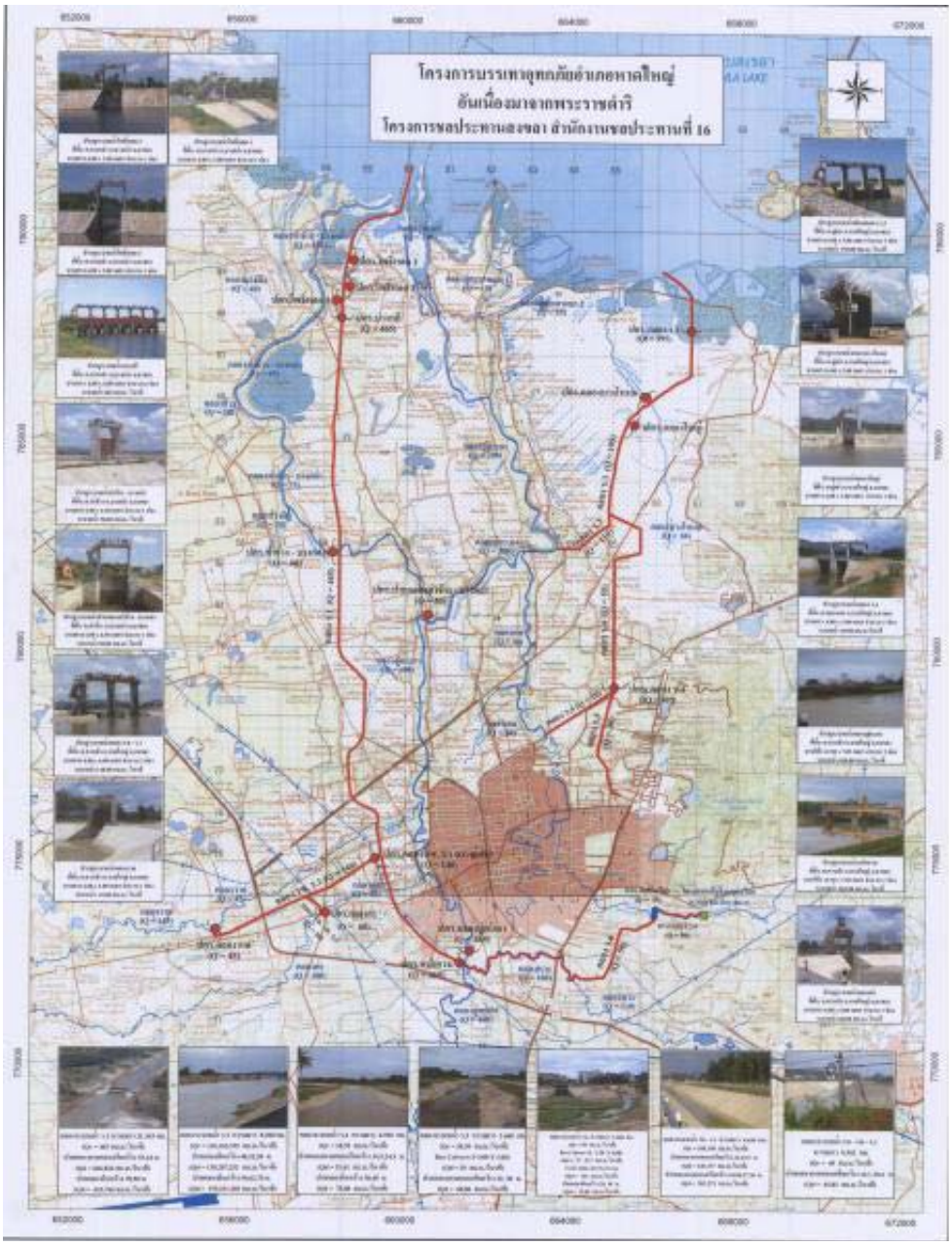

ภาพที่ 26 แผนผังโครงการบรรเทาอุทกภัยน้ำท่วมอำเภอหาดใหญ่ การรับมือทางด้านปลายน้ำ เพื่อให้ระบายน้ำได้เร็วขึ้น

ที่มา สำนักอุทกวิทยาและบริหารน้ำ กรมชลประทาน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล นางสาวกัลยา คงทอง

รหัสประจำตัวนักศึกษา 5311121002

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช	2546
สาขาวิชานิติศาสตร์บัณฑิต	มหาวิทยาลัยรามคำแหง	2548
สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา	2550

ทุนการศึกษา (ที่ได้รับในระหว่างการศึกษา)

1. ทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อทำวิทยานิพนธ์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
2. ทุนการศึกษาสำหรับบัณฑิตศึกษาต่อระดับการศึกษา ปริญญาโท, ปริญญาเอก
3. ทุนจากหน่วยงานทุนส่วนราชการ/ภาคเอกชน (บริษัท) ปริญญาโท, ปริญญาเอก

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

1. กรรมการผู้จัดการ บริษัท กราวิตี้ครีเอชั่น
24 ซ.วัดปรักกริม ต.หาดใหญ่ อ. หาดใหญ่ จ. สงขลา 90110.
2. Legal counsel. Company Gravity Creation.
24 Soi Watpagrim Hat Yai district, Songkhla province. 90110.

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ เครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ภาคเหนือ ครั้งที่ 10 วันที่ 16 สิงหาคม 2555
ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ บทความเรื่อง “ความต้องการของผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่” โดย นางสาวกัลยา คงทอง ลำดับในสารบัญ ลำดับที่ 2 หน้าที่ 10